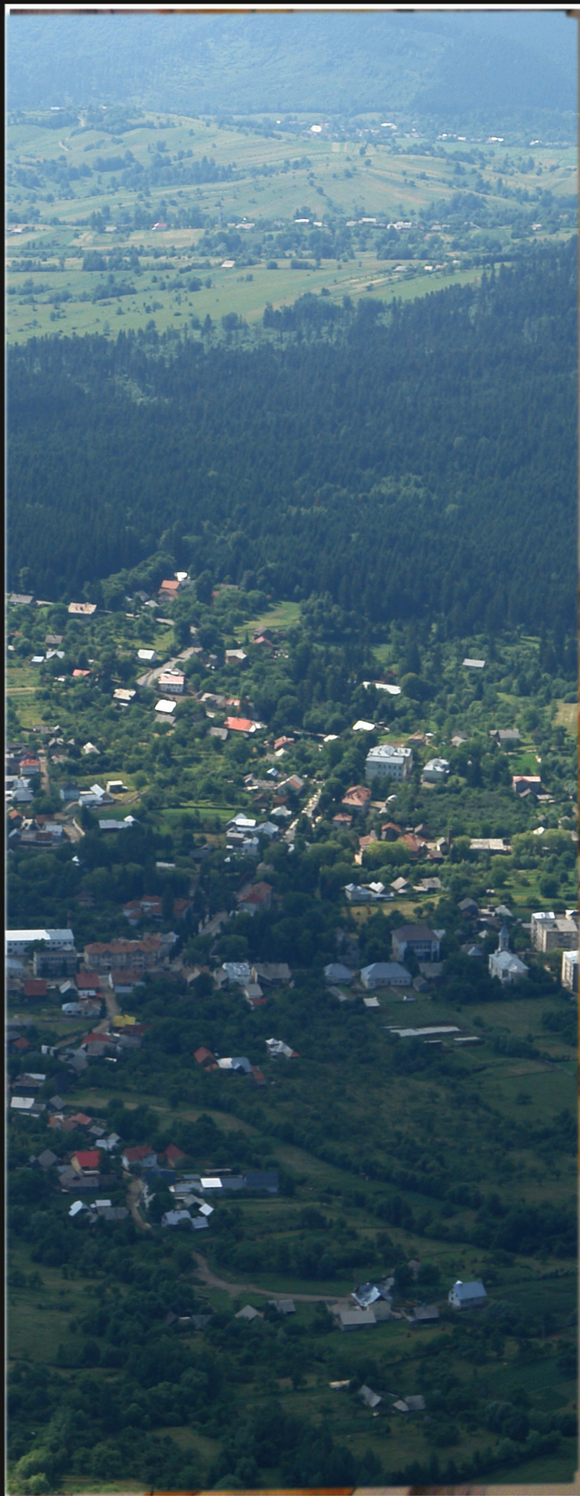

ion drăguşanul

editura mușatinii
suceava 2016

pe locul arătat de dumnezeu, anume solca

Pe locul arătat de Dumnezeu, anume Solca

Cuprins

Despre numele cel vechi şi cel de acum al aşezării Solca

În vremurile vechi, când, „pre aceste locuri, au fost lăcuind tătari"[1] şi când, datorită absenţei organizării statale, „acest pământ al Moldovii" lăsa impresia că, „în câteva rânduri au fost şi pustiu"[2], existau, totuşi, două ţărişoare moldoveneşti, un fel de reuniuni ţinutale obşteşti, organizate după modelul „mărcilor" germanice, numite „câmpuri" şi aflate sub suzeranitate tătară, Câmpul Perilor şi Câmpul lui Dragoş.

[1] URECHE, Grigore, *Letopiseţul ţării Moldovei*, Chişinău, 1999, p. 16
[2] NECULCE, Ion, *O samă de cuvinte*, Chişinău, 1998, p. 24

Dragoş, care dobândise, câştigând un turnir la Viena, titlul de Viteaz, nu trebuie confundat cu Dragoş din Bedeu, legendarul descălecător, el fiind un „Majores Terae”[3] moldovean sau un „Vlad”, cum se spunea în slavonă, adică un mai mare al pământului, un cneaz care izbutise să-şi subordoneze obştile săteşti din Valea Siretului, de la Bacău, până foarte aproape de viitorul Fălticeni. Pe vremea aceea, spun tradiţiile românilor, „puteai merge, cu săptămânile, oriîncotro ai fi voit, că nu mai dai de nici un oraş sau sat, ci numai, unde şi unde, câte-un păstor, care-şi păştea turma sa prin cele preluci şi poeni. Şi tuturor păstorilor, câţi erau, le mergea foarte bine, căci aveau toate cele trebuincioase, atât pentru dânşii, cât şi pentru turmele lor”[4]. Pe vremea aceea, când peste tot, în Moldova, puteai întâlni „poieni drăgălaşe, acoperite cu iarbă verde ca buraticul şi-naltă până la brâu, şi presurate cu tot felul de flori, unele mai frumoase decât altele”[5], când „stăpânirea… în comun a oilor a transmis în zilele noastre o rămăşiţă folclorică, aşa-numita „sâmbră a oilor” (Oile se aduc la un loc numit „obcină” şi se mulg în comun”[6]), unul dintre feciorii lui Dragoş Viteazul, Şandru (Ştefan, în româna de azi), care îşi întemeiase o familie, căsătorindu-se cu Solca, fiica lui Stan Fultic (Pântec, Pântecosul, în româna de azi), şi dorind să-şi facă propriul sat, a căutat pe sub poalele munţilor păstoreşti, din această pricină numiţi Obcini, până a găsit, în mijlocul codrilor uriaşi, o poiană frumoasă, megieşă cu nu mai puţin de treisprezece pâraie, care hoinăreau neostenite printre stâncile celor opt culmi muntoase, care adăposteau şi protejau valea luminoasă a pitoreştii poieni. Acel Şandru, căruia nu se ştie din ce pricină avea să i se zică şi Gherman, adică „germanul” (dar probabil că din cea a încuscririi cu Hărman din Voitin), a lărgit poiana, tăind pădurea din vecinătate şi căpătând, astfel, şi porecla Lazea (cel care lăzuieşte, care taie păduri).

Şandru Gherman Lazea, fiul lui Dragoş Viteazul, a adus cu sine şi alte rubedenii, inclusiv pe fratele lui, Crâste sau Cârste, care va căpăta porecla Goraeţ, la poalele Obcinii Mari, numită astfel, deşi e cea mai mică, datorită numărului mare de turme care se adunau pe plaiurile ei, în fiecare primăvară, pentru măsuratul laptelui, dar vatra de sat, de el întemeiat, avea să poarte numele soţiei lui, Solca, de unde şi concluzia că aşezarea aceasta din dragoste s-a întrupat.

Există, ce-i drept, şi speculaţii mai mult sau mai puţin etimologiste, care opinează că numele vetrei de sat ar veni, pe filiaţie slavonă, de „la izvoarele de slatină ale Solcăi, de la care Solca primise şi numele său de astăzi, Solca, de la slavul Solk = sare”[7], precum şi un recurs etimologic la limba maghiară, în care există o pronunţie asemănătoare pentru iobag, dar care nu poate fi luată în considerare şi din simplul motiv că, la începuturi, Solca însemna o răzeşie, anterioară Descălecatului şi care şi-a primit numele atunci, când în Solca nu exista nici măcar un singur iobag (vecin), cum nu avea să existe nici măcar în secolul al XV-lea, ştiut fiind faptul că, „în Moldova, cel mai vechi act care pomeneşte de vecini este din veacul următor, 1545, aprilie 4, de la Petru Rareş”[8]. Iar Dimitrie Cantemir susţinea, parcă şi cu întemeierile din „Urătură” şi din străvechile noastre colinde, cum că, şi în Moldova vremii sale, „ţărani moldoveni adevăraţi nu sunt deloc. Cei pe care îi aflăm se trag din ruşi sau din ardeleni sau ungurieni, cum avem obiceiul să le zicem. Căci, în veacul cel dintâi după descălecatul Moldovei, Dragoş o împărţise toată între ei, cei ce-au venit cu el, când a găsit ţara cea nouă pustie de locuitori. Dar, fiindcă se părea că nu e cu dreptate ca un boier să muncească la alt boier (pentru că toţi cei ce se trăgeau din sângele lui Roman se socoteau boieri) şi fiindcă neamul, deprins cu armele, se socotea prea bun pentru ca să

---

[3] Diploma Ioaniţilor, 1247

[4] MARIAN, S. Fl., *Tradiţii poporane române din Bucovina*, Bucureşti, 1895, pg. 9

[5] Ibidem

[6] PANAITESCU, P. P., *Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova / Orânduirea feudală*, Bucureşti, 1964, pg. 32

[7] MITRIC-BRUJA, Dimitrie, *Solca*, în „Patria”, Anul III, Nr. 307 din 6/18 August 1899, pp. 1, 2, Nr. 308 din 11/23 August 1899, pp. 3, 4

[8] PANAITESCU, P.P., op. cit., pg. 12

fie folosit la lucrarea pământului, atunci urmaşii lui Dragoş au fost nevoiţi să aducă, cu învoirea domnului, oameni din ţările învecinate (unde şerbia ţăranilor era în obicei) şi să-i aşeze pe moşiile lor. Că lucrul acesta este adevărat o dovedeşte însăşi numele de ţăran, care, în graiul moldovenesc, se zice „vecin" şi din care se vădeşte că aceia pe care armele moldoveneşti învingătoare i-au silit să muncească pământul au fost, mai întâi, vecini. Tocmai din această pricină în Ţara de Sus, cea dintâi unde s-au aşezat Drăgoeştii, se află multe aşezări ţărăneşti; iar în Ţara de Jos, unde s-au aşezat mai în urmă, nu sunt alţi ţărani decât aceia pe care boierii din acest ţinut i-au cumpărat cu bani din Ţara de Sus şi i-au adus pe moşiile lor sau aceia pe care i-au cumpărat dintre răzeşii care şi-au înstrăinat moşia strămoşească, din pricina sărăciei, şi care, asemenea, au fost siliţi cu strâmbătate să-şi pună grumazul în jugul şerbiei"[9].

Din păcate, în ceea ce priveşte istoria noastră, nimeni nu poate formula teze definitive, oricât de ştiinţifice i-ar fi orgoliile, datorită „leneviei" spirituale „a străbunilor noştri"[10], condamnată şi de Neculce, atunci când avea să constate că „nu să află letopiseţe scrisă de pământeni vechi"[11], dar este de preferat ca şi în încercările noastre de repovestire a istoriei, „să nu ne orbim noi înşine prin linguşiri şi înălţări peste aceea ce suntem în adevăr"[12]. În aceste condiţii, tentativele de recuperare de memorie obştească, bazate pe urice şi ispisoace, deci pe întăriri şi cărţi de judecată echivalente cu un cadastru primitiv, dar şi pe relatări diverse (literare, gazetăreşti), dominate nu numai de subiectivismul autorilor, ci şi de cel al epocilor de care ţin, se contaminează, la rândul lor, de subiectivism, dar şi peste acesta, ca şi peste firava memorie a românilori, trebuie trecut cu înţelegere şi cu îngăduinţă, căci, iarăşi vorba lui Cantemir, „dragostea ce avem pentru patria noastră ne îndeamnă, pe de o parte, să lăudăm neamul din care ne-am născut şi să înfăţişăm pe locuitorii ţării din care ne tragem, iar pe de altă parte, dragostea de adevăr ne împiedică, într-aceeaşi măsură, să lăudăm ceea ce ar fi, după dreptate, de osândit"[13]. Iar în acest spirit, trebuie precizat că, datorită deselor pustiiri şi repopulări de aşezări moldoveneşti, de-a lungul veacurilor, nici un solcan de astăzi nu-şi va putea identifica moş-strămoşul în protopărinţii străvechii aşezări Solca, deşi, în unele cazuri de pribegie prin locuri şi vremuri, această genealogie tăinuită nu se poate exclude în mod categoric. Pentru că este posibil ca, mânaţi de un lăuntric şi neînţeles alean, să ne tot întoarcem, măcar o dată la zece generaţii, pe vatra celui mai îndepărtat străbun şi să rămânem, acolo, cale de măcar câteva generaţii. Este posibil, dar nu şi obligatoriu.

Despre aşezarea Solcii, despre hotarele ei cele mai vechi şi cele noi, despre păduri, ape şi despre climă

Solca, o „gură de rai", străjuită de înălţimile muntoase Obcinile, Cacicu, Dealul Cerbului, Dealul Icoanei, Dealul lui Vodă, Dealul Lupului, Mesteacăn şi Pietrele Muierilor sau, cum li se

[9] CANTEMIR, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Bucureşti, 1967, pp. 199, 200
[10] CANTEMIR, Dimitrie, op. cit., pg. 218
[11] NECULCE, Ion, op. cit., p. 32
[12] XENOPOL, A. D., *Cuvântare festivă*, Iaşi, 1871, pg. 20
[13] CANTEMIR, Dimitrie, op. cit., pp. 203, 204

spunea, într-un uric din 6 august 1583, „opcina la Piatra Femeilor”[14], „zace la încrucişarea meridianului 43 grade 31 minute lung. o. de la Ferro sau 61 grade 10 minute 51 secunde lung. o. de la Grenwich şi a paralelului 57 grade 44 minute lăţ. N, iar înălţimea reliefului asupra Mării Negre măsură 622 (după alţii, 522) metri”[15]. Pădurile Solcii, Adâncata, Coasta Dealului, Crucea Dascălului, Dealul Coman, Drumul Icoanei Ghergan, Izvor, La Borcut, La Cărbunărie, La Cruce, la Doage, la Iconiţă, La Omul Mort, La Podul Înalt, Mătrăguna, Opcioara, Pădurea Chiliuţei, Pădurea Fagului, Pădurea Lupului, Pădurea Moşului, Pădurea Pietrişului, Pădurea Trestii, Pârâul Podului, Saca, Slatina Mare, Slătinuţa, Solca, Tocar şi Ulmăria[16] sunt străbătute de repezi pâraie, Argheluşa, Ariniş, Chiciura, Izvor, Pârâul Chiliuţei, Pârâul Vulturului, Podul Înalt, Saca, Tocai şi, bineînţeles, Solca, pârâul frumos, care străbate localitatea cu un anume răsfăţ, pe care îl şi merită, datorită îndelungatei istorii consemnate a pârâiaşului respectiv.

Hotarele Solcăi pot fi deduse, parte cu parte, din hotarele de delimitare a moşiei mănăstireşti Solca de moşiile satelor sau ale mănăstirilor vecine, un astfel de hotar menţionând, în 6 august 1583, prin uricul prin care Petru Movilă Vodă înzestra mănăstirea Suceviţa, parcursul „opcina la Piatra Femeilor şi, de acolo, la Dealul Vulturilor, la capătul Somi şi opcina la Dealul Solcin, şi iarăşi opcina, până unde se întâlneşte cu drumul slatinii şi, de acolo, tufişul la capătul pârâului şi tot drumul Olhoveţului, unde iese drumul din pădure, la colţul lui Jurj”, iar celălalt hotar, datând din 1725, reprezentând, de fapt, mărturia lui „Lazorescul cel bătrăn, din Todereşti”, în sprijinul călugărilor solcani, „precum am apucat din părinţii noştri cei bătrăni, precum ne-au spus şi ei noao, aşa spunem şi noi altora, precum s-au apucat din bătrăni, în bătrăni, pentru hotarul Solcăi, de unde să hotărăşte cu Dumitraşco Nacul şi cu Comăneştii, pre răndu, precum merge hotarul din **valea Vodnii** la **Făgeţălul** cel din gios şi pe la **mogile** şi pe lângă **bordeiul lui Milici** pi din sus, ear **Izvorul Socilor** în gios, păn unde dă în **Rostoşe** şi trece în **ceea parte de Rostoşe** şi sue la deal şi dă pin **limba cea de pădure** şi treace piste drum şi **apucă părăul până dă în Căşvana** şi treace părăul şi apucă la deal, pi **din sus de ultoane** şi **peste pădure**, în bour, şi **cade în Botoşana**, pi din sus de **casa lui Grămadă**, prin **ariea Oncii** şi să scoboară la vale, **pe piscu**, şi cade în părău şi **apucă părăul la deal** şi dă în **poiană în deal**, din poiană să împart toate hotarăle, a Părteştilor şi a Comăneştilor şi a Solcăi; aceasta mărturisim, precum ştim cu sufletele noastre, cum că, umblănd părinţii noştri pre la aceaste seamne, ce să scriu mai sus, cu oameni domneşti, ne-au purtat şi pre noi şi ne-au şi depăreat pre la semne ca să ţinem minte, la această mărturie a noastră; cănd s-au făcut, au fost de faţă Ionichie egumen şi Simion Grămadă, şi Moise Câmpulungean, şi Nistor Pastrăv, şi alţi oameni buni; şi, pentru credinţă, ne-am iscălit şi deagetile ne-am pus.

Leat 7233 (1725), Solca”[17].

Vecinii mai apropiaţi sau mai depărtaţi ai Solcii au fost şi au rămas satele Clit (nmit Glit, în perioada austriacă), Arbore, Caşvana, Botoşana, Poieni, Pârteştii de Sus, Cacica, Soloneţul Nou, Poiana Micului, iar peste munţi, Suceviţa, Ciumârna, Moldoviţa şi Vatra Moldoviţei. „Ca vecin, comuna Solca are, spre Nord, un vârf de munte înalt, numit Pleşul (841 m)… Către Apus, Solca are parte numai de munţii Carpaţilor, care se extind, aici, în mase şi grupuri mari, sub fel de fel de nume de vârfuri, care de care mai înalt şi mai altcum plăsmuit. Dealul Vodei de 1718 m şi ceva, mai depărtat, Pietrele Muerii, cu înălţime uriaşă, sunt, în această parte, pentru privitor, cele mai caracteristice. O coamă înaltă, de 890 m, formează frontiera între Solca şi Pojana-Miculi. Comunicaţia între aceste două sate este exclusiv pedestră. Un pedstru bun ajunge, de la Solca, la Poiana-Miculi în 1 ½ oră. Către răsărit, Solca se hotărăşte cu teritoriul Arborei, iar cătrе Sud-Ost, cu cel al Poienilor.

---

[14] BALAN, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pag. 89
[15] MITRIC-BRUJA, op. cit.
[16] GRĂMADĂ, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. II, Editura Anima, 1996, pp. 445, 446
[17] BALAN, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. IV / 1720-1745, Cernăuţi 1938, pag. 51

Comunele Glit şi Părteştii-de-jos sunt în apropierea Solcei, cam la o depărtare de ½ (¾) ore. Comuna Poienilor este despărţită de Solca numai printr-o pădurice cu arbori frunzoşi, parte brădet. Această pădurice este foarte atrăgătoare şi cei mai mulţi oaspeţi varatici întreprind excursiuni într-acolo"[18].

Adăpostită în cuibarul munţilor şi al dealurilor subcarpatice („regiunea dealurilor vine în contact direct cu muntele", „încreţiturile carpatice sunt în mai imediată atingere cu scutul înţepenit al platformei ruseşti… podişul moldovenesc ajunge până la cutele Carpaţilor de fliş", iar apele sunt „în legătură cu bogatele zăcăminte de sare… sărate sau amare, cu sulfat de magneziu, având unele iod şi brom"[19]), „într-o poziţiune scutită de vânturi, cu climă caldă neschimbăcioasă"[20], Solca a fost şi este renumită, ba îşi datorează şi renumele climateric de odinioară, acestei armonii cu natura, care face să beneficieze de o „climă plăcută subalpină cu schimbări minimale de temperatură. Aer curat, balsamic şi bogat de ozon"[21].

„Nu încape, aici, a pertracta, de-amăruntul, **împregiurările climatice într-adevăr excepţionale ale locului Solca**. Am dovedit în alt loc (vezi „Verhandlungen der k.k. zoologisch botanischen Gesellschaft", Viena 1897) că zona inferioară a Carpaţilor Orientali aparţine regiunii baltice cu climat temperat.

Localitatea Solca are, în urma situaţiei geografice particulare, un climat de tot deosebit de celelalte văi Carpatine şi se aseamănă mai mult cu climatul oceanic al Europei Occidentale. Climatul Solcei e caracterizat prin diferenţa minimală între temperaturile zilei şi ale nopţii, lipsa de extreme rapide. Aerul conţine mai multă umezeală, în urma situaţiei geografice, şi devine şi mai sănătos prin evaporarea pădurilor aceroase, care încongiură localitatea.

Pământul însă e sec şi pietros, prin urmare nu există vreo evaporare de umezeală din mlaştini, care ar fi nefavorabilă. Asemenea, e foarte caracteristică lipsa totală de colb (ceea ce nu o aflăm aiurea, nici în Bucovina, nici în ţările vecine, fie chiar în munţi) şi a curentelor de aer mai vehemente. În această privinţă, amintesc faptul, desigur foarte interesant, că, în decursul lunilor Iulie, până la finea lui Septembrie 1897, am expus, în fiecare zi, cu excepţia puţinelor zile de tot ploioase, o lampă de petroleu deschisă, pe o masă, în grădina pentru cercetări entemologice, de la 8, până la vreo 10 seara, şi numai o dată (în 17 Septembrie) lampa a fost stinsă de vânt. În oricare altă localitate bucovineană aşaceva ar fi de tot imposibil. Vegetaţiunea şi raporturile faunistice sunt, de asemenea, analoge cu Europa Occidentală – despre aceasta, public o dare de seamă în revista Societăţii Internaţionale Entomologice din Zurich, care va apare în scurt timp.

Mulţi dintre vizitatorii Solcii, care au frecventat staţiuni balneare analoge, s-au întors iarăşi încoace şi o preferă celorlalte, ţinând-o de **superioară, în privinţa climatică, localităţilor Gleichenberg, Ragaz şi Reichenhall**"[22].

Dar, deşi această armonie a mediului este caracteristică pentru Solca, de-a lungul timpului, s-au înregistrat fenomene astronomice şi climaterice care au umplut ba de uimire, ba de spaimă, şi pe strămoşii solcanilor, unele dintre acestea fiind consemnate de cronicari, altele de însemnările vechi de pe cărţile bisericeşti.

Astfel „vă leato 7025 (1516) noiemvrie 8, semnu mare s-au arătatu pre ceru, că au strălucit dispre miiazănoapte ca un chip de om, de au stătut multă vreme şi iară s-au ascunsu în văzduh. Aşijdirea, curundu după acelaşi semnu, într-aceiaş lună, au fostu cutremur mare de pământu, într-o luni"[23].

Între cele două domnii ale lui Petru Rareş, a stat în scaunul voievodal de la Suceava un

---

[18] MITRIC-BRUJA, op. cit.
[19] SIMIONESCU, Ion, *Ţara Noastră*, Fundaţia pentru literatură şi artă Carol I, 1926, pp. 78, 382
[20] DEŞTEPTAREA, Anul IX, nr. 58, 29 Iulie / 11 August 1901, pag. 4
[21] GAZETA BUCOVINEI, Anul II, nr. 55, Duminică 12/24 Iulie 1892, pag. 4
[22] HURMUZACHI, Constantin, *Chestia staţiunii balneare Solca*, în „Patria", Anul II, Nr. 90, Miercuri 4/16 Februarie 1898, pg. 2, coloana 2
[23] URECHE, op. cit., p. 56

boier, pretins vlăstar domnesc, ucis în decembrie 1540, dar care avea să rămână în istorie datorită unei nefericite întâmplări, petrecută în vara aceluiaşi an: „în zilele acestui Ştefan vodă, fost-au foamete mare şi în Ţara Moldovei şi la unguri, că au venit lăcuste multe, de au mâncat toată roada, pentru aceia l-au poreclit de i-au zis Lăcustă vodă”[24].

În întregul cuprins al anului 1585: „vă leato 7093, domnindu Pătru vodă Ţara Moldovei, mare secită s-au tâmplatu în ţară, de au secat toate izvoarăle, văile, bălţile şi unde mai nainte prindea peşte, acolo ara şi piatră prin multe locuri au căzut, copacii au secat de secită, dobitoacile n-au fostu avându ce paşte vara, ci le-au fostu dărămând frunză. Şi atâta prafu au fostu, cându să scorniia vântu, cât s-au fostu strângându troieni la garduri şi la gropi de pulbere ca de omet. Iar dispre toamnă deaca s-au pornitu ploi, au apucat de au crescut mohoară şi cu acelea ş-au fostu oprind sărăcimea foametea, că-i coprinsese pretutinderea foametea”[25].

În 1655, „s-au întunecat soarele într-acel anu, la luna lui iunie, cu mare groaze, cât perise soarele cu puţin nu toată lumina, tocma amiadzădzi şi mulţi oameni, neştiindu a să feri de o întunecare ca aceia şi privindu la soare multu, au pierdut vederea în toată viaţa lor”[26].

În 1699, „în luna lui septemvrie în 13 zile… când au pierit soarili, au dat turcii Cameniţa”. „Când au îmblat văleatul 1737, sara, după cină, spre ziua Sfântu’ Nicolae, s-au arătat un semn pe cer, despre miazănoapte, roşu ca sângele şi lat, şi au fost 2 ciasuri şi s-au despărţit în doao, apoi iar s-au împreunat şi s-au aşezat iar spre apus”[27].

În 14 iulie 1748, „au fost întunecare de soare atât de înfricoşată, cât spun unii că s-au văzut şi stelile pe cer… 3 ciasuri au fost întunecat”, iar în 22 octombrie 1769, „s-au arătat o stea cu coadă şi sta cu capul către răsărit şi cu coada către apus”[28].

Anomaliile climaterice, pe care le credem specifice doar contemporaneităţii, fiind provocate, cică, de poluare, s-au produs întotdeauna. Astfel, în 1781, la Înălţarea Domnului, „fost-au un omăt, mărime lui de cinci palmaci, cât şi cii di neamu slăvit l-au măsurat”, iar în noaptea de 5 spre 6 mai a anului 1782, „toată noaptea au nins tare, cu vifor, şi până la prânz şi mult omăt cu căzut, dară până sara l-au luat”. În 23 septembrie 1784, „s-au tâmplat ploi şi, pe urmă, au ninsu ca di doao degite ş-au ţinut trei zile. Cari nime n-au apucatu încă a culegi viile pe multe locuri ş popuşoi, un lucru care nu ţinu minte să mai fi fostu altă dată la aciasă vreme”[29].

Existau, desigur, şi pe acele vremi, explicaţii pentru astfel de anomalii, care fie că erau menite să prevestească o schimbare, fie că însemnau o pedeapsă divină pentru păcatele mult prea multe ale pământenilor, iar neliniştile insinuate de aceste două perspective înviorau înserările, în care străbunii aveau multe de discutat şi de dezbătut, iar plăcerea vorbei lungi şi cu dichis însemna farmecul acelor vremuri de eres, dar şi de o metafizică irepetabilă.

Despre ctitorii satului Solca şi despre urmaşii lor

Dacă însuşi Miron Costin[30], după ce tot cercetase prin cărţile de înţelepciune ale neamurilor cu statalităţi megieşe, se întreba retoric, „Neamul Ţării Moldovei de unde să

[24] Ibidem
[25] Ibidem
[26] COSTIN, Miron, *Letopiseţul ţării Moldovei, de la Aaron-Vodă încoace, de unde este părăsitu de Ureche vornicul de Ţara de Giosu, scosu de Miron Costinu vornicul de Ţara de Giosu, în oraşul Iaşi, în anul de la zidirea lumiei 7183, iar de la Naşterea Mântuitorului lumii, lui Iisus Hristos, 1675*, Cernăuţi, 1995, p. 102
[27] CORFUS, Ilie, *Însemnări de demult*, Ed. Junimea, 1975, p. 173
[28] Ibidem
[29] Ibidem
[30] COSTIN, op.cit.

trăgănează?", apoi întipărea în deficitara noastră memorie obştească principiile unui latinism fălos („Din ţările Râmului, tot omul să crează. / Traian întâi, împăratul, supuind pre dahi, / Dragoş, apoi, în moldoveni premenind pre vlahi; / Martor este Troianul, şanţul în ţara noastră, / Şi Turnul Săverinului, munteni, în ţara voastră: / Dahii şi dachii tot unii sunt"), atunci cu atât mai greu este să reconstitui rădăcinile unei vetre de sat, când ştiut este că atestările documentare reprezintă doar schimbări ale dreptului de folosinţă (nu de proprietate, pentru că unicul proprietar al moşiilor statului era instituţia domnească) sau de confirmări ale acestui drept. Alte mărturii nu există, pentru că „nepăsarea strămoşilor noştri, cărora le stătea la inimă mai mult să săvârşească fapte de ispravă, decât să descrie, este vinovată că noi nu putem spune nimic sigur despre cele dintâi vremuri ale neamului nostru"[31].

Dar în privinţa celor „dintâi vremuri" ale satului Solca, putem vorbi, renunţând la „presupusurile" la care se vedea obligat Cantemir, în baza, uricelor din 15 ianuarie 1418 şi, mai ales, cel din 19 octombrie 1497, dar nu înainte de a prezenta, fie şi schematic, epoca lui Alexandru cel Bun, voievodul care întăreşte dreptul de folosinţă asupra satului Solca urmaşilor lui Şandru Gherman şi ai lui Cârstea Goraeţ.

Alexandru cel Bun este voievodul care a transformat, cu adevărat, Moldova într-un stat. „Letopiseţul nostru cest moldovenesc scrie că au fost cursul anilor 6907 (1399), aprilie 25, când au stătut domn Alexandru vodă; iar letopiseţul cel leşesc scrie că au fost vă leatul 6921 (1413)… Dar au greşit, căci să află un uric al lui Alexandru vodă la mănăstire, la Barnovschii, şi scrie din vă leat 6906 (1398)… Acest Alixandru vodă multe lucruri bune au făcut în ţară şi au făcut 2 mănăstiri mari în Moldova, Bistriţa şi Moldoviţa… adus-au cu mare cheltuiala sa, den ţară păgână, sfintele moştii a marelui mucenic Ioan Novii şi li-au pus într-a sa svântă cetate, ce este în oraşul Sucevii, cu mare cinste şi pohvală, de a ferirea domnii sale şi paza scaunului său… au trimis la patrierşii de la răsărit de au luat blagoslovenie ş-au făcut mitropolit şi iau dat scaun o sfântă mănăstire mare, mitropolie în oraşul Sucevii, lângă polata domnească, cu multe sate şi ocine dându-i, să fie de slujbă acei svinte mănăstiri, mitropolii, şi câteva ţinuturi în eparhiia ce i s-au dat, făcându-l epitrop legii.

Mai făcut-au ş-al doilea episcop, după mitropolit, la svânta mănăstire ce este în oraş în Roman şi i-au dat eparhiia o parte de ţinuturi de suptu munte den gios. Mai făcut-au ş-al treilea episcop la o svântă mare mănăstire, la Rădăuţi şi eparhiia i-au dat Ţara de Sus, despre Ţara Leşască, ţănuturile cele de sus… Tocmit-au şi boieri mari în svat, de chevernisala ţării ş-a pământului Moldovii"[32].

Alexandru cel Bun, în ciuda faptului că „aşezase" ierarhiile bisericeşti şi lumeşti, oferind boierilor funcţii în stat, nu beneficia, cum spune Cantemir, de „o domnie absolută… treburile statului feudal erau controlate de marii boieri"[33], care boieri (boiarini sau boliarini, cum li se zicea pe atunci) erau preocupaţi, în primul rând, de dobândirea statutului de mare latifundiar, domeniu în care străluceau vornicul Ţării de Sus, Mihail Dorogonskoi (adică din Dorohoi) şi popa Iuga, fratele lui Nan şi al lui Stan Fultic, din ţinutul văii Moldovei.

Titlul de boiarin, inferior celui de Viteaz, de care beneficia învingătorul dintr-un turnir cavaleresc, se acorda săteanului român care putea veni călare, însoţit de patru suliţaşi, pentru „a sluji cu credinţă" domniei, cazul exponenţial fiind cel al fraţilor Stan şi Şerbco, fiii lui Luca, nepoţii lui Pancu, recunoscuţi, în 16 februarie 1428, drept „adevărate slugi" (slugă însemna, pe atunci, dregător domnesc, ministru) şi drept stăpâni peste moşiile şi peste fraţii, unchii şi nepoţii lor din satul bunicului, Pancăuţi, şi al tatălui, Lucaveţ. Dimitrie Cantemir are, de altfel, o constatare interesantă şi, probabil, adevărată, cea pe care am citat-o, deja, referitoare la „boieria"

---

[31] CANTEMIR, op. cit., pg. 112
[32] URECHE, op. cit., p. 87
[33] CANTEMIR, op. cit., pg. 108

românilor lui Dragoş, confirmată şi ironizată, mult mai târziu (în 1810), şi de Ion Budai-Deleanu[34].

Dar ctitorul Solcăi, Şandru Gherman Lazea, era fiul lui Dragoş Viteazul (fratele lui Stanislav Rotimpan), stăpânitorul unui „câmp” prestatal încă din vremea stăpânirii tătare. Un alt fiu al lui Dragoş, Sima Drăguşanul, a fost şi el întemeietor de sate, chiar dacă nu un lăzuitor de talia lui Şandru şi a celuilalt frate, Crâstea sau Cârstea Goraeţ (Horaeţ), „iar privilegiul lor cel vechi, ce l-au avut… **pe acel sat, pe Solca**” era însoţit „cu pecete verde” de însuşi Alexandru cel Bun:

„Din mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru voievod, domn al Ţării Moldovei.

Facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că această adevărată Maicolea, fiica lui Stoian, cu fiii săi, cu Cozma şi Sin, şi cu nepoţii săi, cu Balotă şi cu Dragoş, au pârât pe **Vlad şi pe Crâstea din Solca**, că acest sat de la Solca le-a fost lor ocină şi nu l-au putut dobândi. Iar **Vlad** şi **Crâstea** s-au îndreptăţit, iar Maicolea, cu fiii săi şi cu nepoţii săi, au lăsat înaintea noastră pe Vlad şi pe Crâstea în dreaptă avere şi au îndreptăţit pe Vlad şi pe Crâstea, înaintea noastră, chiar cu limba lor.

Şi noi am pus lui Vlad şi lui Crâstea zavescă veşnică, optzeci de ruble de argint topit, şi copiilor lor, şi fraţilor lor, şi nepoţilor lor, şi strănepoţilor lor şi întregului lor neam, cu Maicolea şi cu copiii ei, şi cu nepoţii ei şi cu tot neamul lor. Cine din ei va începe cu ceartă sau cu pâră sau cu orice răutate pentru acest sat, acela să plătească zavescă aceste 80 de ruble.

Iar la aceasta au fost mărturie: pan Oană vornic, pan Giurgiu de la Frătăuţi, pan Dragoşel, pan Oană, Stan vistier, Dan postelnic, Popşa Mihailo, Dămăcuş stolnic, Oană Bărbosul.

A scris Isaia logofăt, la Baia, în anul 6926 (1418), luna ianuarie 15”[35].

În uric, precum se vede, numele lui Şandru Gherman nu figurează, şi s-ar părea, la o primă şi superficială privire, că, în faţa domnitorului doar „Vlad şi Crâstea s-au îndreptăţit”; dar documentele de cancelarie domnească ulterioare, făcând referire la acest uric, vorbesc despre „privilegiul lor cel vechi, ce l-au avut părinţii lor, **Horaeţ Cârstea** şi **Şandru Gherman**, de la bunicul nostru, de la Alexandru voievod”. Deci, Vlad este Şandru, dar nu ca prenume, ci ca statut social, de „vlad”, în slavonă, adică de „proprietar, stăpânitor de pământuri”.

Nepotriviri aparente, precum cea deja semnalată, se întâlnesc şi în alte urice sau ispisoace, precum în cartea de judecată (ispisoc) din 8 august 1461, prin care se dă de ştire că, în faţa Divanului Domnesc, au venit „pan Ivul Solca şi ginerele lui, Bogdan, fiul lui Herman, de bunăvoinţa lor şi nesiliţi de nimeni, şi s-au tocmit asupra ocinei lor”, care cuprindea, în Solca, drept proprietate a lui Ivul, „două case şi o slatină”.

Ivul Solca era fiul lui Mihul, unul dintre cei trei copii ai lui Şandru Gherman, celilalţi fiind Isac, viitor vistiernic, şi o fată, Nastasia, care, după ce s-a căsătorit cu fostul diac domnesc, devenit, între timp, pârcălab de Cetatea Neamţului, Ivan Arbure (1453-1476), i-a da viaţă lui Luca, feciorul care, după „slujbă credincioasă” sub doi domni, Ştefan şi Bogdan, va complota, împreună cu unchiul lui, Isac vistiernic, împotriva lui Ştefăniţă Vodă şi îşi va pierde capul, feciorii şi moşiile, în aprilie 1523.

Ginerele lui Ivul Solca, Bogdan, fiul lui Herman (Gherman) din Voitin, al acelui „Hărman”, de la care Ştefan cel Mare avea să cumpere Voitinul, pentru înzestrarea mănăstirii Putna, primeşte, drept avere a jupâniţei lui, Stana, din partea mamei ei, Cerna, sora Gradei, ambele fetele lui Nicula, Nicula fiind, ca şi Bogdan I Întemeietorul, fiul lui Mic Crai („Domnilor de Ardealu zicem crai ungureşti; eu să le dau acestu nume nu pociu, că ei crai nu sintu, ce direpţi

---

[34] BUDAI-DELEANU, Ion, *Trei viteji*, în „Junimea literară”, Anul XV, 1926, nr. 3, 4

[35] ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE, *Documenta Romaniae Hostorica*, A. Moldova, vol. I, Bucureşti, 1975 pp. 61, 62

domni sau cnezi”[36]), iar înrudirea aceasta, prin cumnata mamei sale, cu neamul descălecătorilor din Cuhea avea să-i slujească, drept pretext şi justificare, lui Luca Arbure, mult mai târziu, pentru a emite pretenţii discrete la Scaunul Domnesc din Suceava:

„Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan voievod, domn al Ţării Moldovei.

Facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, când aceasta va fi de trebuinţă cuiva, că au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri, mari şi mici, pan Ivul Solca şi ginerele lui, Bogdan, fiul lui Herman, de bunăvoinţa lor şi nesiliţi de nimeni, şi s-au tocmit asupra ocinei lor: şi a dat Ivul lui Bogdan şi nepoatei sale, Stana, un privilegiu de la Alexandru voievod, care le era scris pe trei sate de la Moisie şi **de la Solca**, din partea lui Ivul, **două case şi o slatină**, iar Bogdan şi soţia lui, Stana, s-au lăsat înaintea noastră ca mai mult să nu plătească şi nici să nu pomenească, în veci, lui Ivul, pentru partea lui de sat, şi nici copiilor lui, şi nici nepoţilor lui şi nici întregului său neam, nici ei înşişi, şi nici copiii lor, şi nimeni din neamul lor, ci să aibă pace în veci.

Şi, de asemenea, au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri Grada şi nepoţii ei, tot de bunăvoia lor, şi s-au tocmit cu sora sa, Cerna, a panului Ivul, şi a dat Grada şi nepoţii ei surorii (sale) Cerna din visluşenia tatălui lor, un sat pe Pârâul Negru, anume Miculeşti, unde (a fost) casa tatălui lor, Nicula, şi a treia parte din vadul de pe Moldova.

De aceea, noi, văzând buna lor voie şi tocmeală cu toate părţile, şi noi de asemenea, şi de la noi, am dat şi **am întărit panului Ivul partea lui de sat şi cu tot venitul şi cu hotarele pe care le-a folosit din veac şi care ascultă de această parte a lui de sat** şi, pe Pârâul Negru, Miculeştii, şi a treia parte din vadul de pe Moldova. Toate acestea mai sus-scrise să-i fie uric şi cu tot venitul, lui şi soţiei lui, Cerna, şi copiilor lor, şi nepoţilor lor, şi strănepoţilor lor, şi răstrănepoţilor lor şi întregului lor neam, nestrămutat în vecii vecilor.

Iar hotarul Miculeştilor să fie pe unde le-au hotărnicit pan Albu, şi pan Lazea, şi pan Cozmiţa şi cu megieşii.

Iar la aceasta este marea mărturie a domniei mele, a mai sus-scrisului Ştefan voievod, şi a mitropolitului nostru, chir Teoctist, şi a boierilor noştri: pan Braevici, pan Manoilo, pan Stanciul, pan Vlaicul, pan Goian vornic, pan Ponici, pan Hotco al lui Creţu, pan Isaia de Neamţ, pan Steţco Dămăcuş, pan Paşco postelnic, pan Tador Ceaşnic, pan Zbiiarea stolnic, pan Ion comis şi alţi pani ai noştri, mari şi mici, care au fost la aceasta.

Iar pentru mai mare putere a tuturor celor mai sus-scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Dobrul logofăt să scrie şi să atârne pecetea noastră la această carte a noastră şi peceţile boierilor noştri.

A scris Şteful, la Suceava, în anul 6969 (1461) august 8”[37].

Bogdan Herman, primind şi satele de peste apa Moldovei, avea să stabilească, pe vatra de el întemeiată, Bogdăneştii, un număr neprecizat de solcani, ai căror urmaşi poartă şi astăzi, în frunte cu conducătorul lor obştesc, numele de Solcanu. Din nefericire, Bogdan moare tânăr, iar copiii lui şi ai Stanei, Sima şi Nastasia, nu vor rezista presiunilor rudei lor, Luca Arbure, de a le vinde, rând pe rând, dreptul de folosinţă asupra ocinelor folosite „din veac”, deci de dinainte de Descălecat, cu acceptul şi cu părtăşia celorlalţi din neamul lor, conform dreptului valah („întregului lor neam, cine li se va alege cel mai apropiat”), valabil şi pe atunci, ba, în părţile noastre, şi până pe la anul 1800, deşi datează din vremurile în care Zeiţa Pământului, Histia, îi încredinţa „legile belasgine” lui Zalmoxe.

Fără îndoială că întemeierea satului Solca s-a făcut, prin defrişarea pădurii, înainte de Descălecatul lui Bogdan din Cuhea, şi că Şandru Gherman şi Cristea Horaeţ (frate, după aparenţa

---

[36] COSTIN, op. cit., p. 154

[37] ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE, *Documenta Romaniae Hostorica, A. Moldova*, vol. II, Bucureşti, 1979, pp. 140-142

uricelor, deşi pare să fi fost feciorul cel mic al lui Şandru Gherman, care rămânea, de regulă, moştenitor al averii părinteşti) au fost de partea acestuia şi de a aliatului lui Bogdan, mârzacul de trei tuiuri Kutlu-Buga (Bourul Norocos, în traducere), în vremea când „să sfădiia… domnii de Ardeal cu Crăiia Leşască, care de care să cuprinză ţara, să fie suptu ascultarea sa"[38] şi când, aşa cum „scrie letopiseţul … Laslău craiul… gonindu-i prin munţi, scos-au şi pre aceşti tătari, carii au fost lăcuitori la Moldova, de i-au trecut apa Siretiului… Şi, după multă goană ce au gonit pre tătari, i-au gonit şi i-au trecut preste Nistru, la Crâm, unde şi până astăzi trăiesc"[39].

Mârzac cu trei tuiuri („bourel murg cu trei stele în frunte, care-şi lua cursul spre răsărit"[40]), Kutlu-Buga, bătea monedă proprie, de aramă, pe revers având un bour, văzut din lateral (cum se întâmpla cu toate reprezentările heraldice), acelaşi blazon fiind pictat şi pe scuturile ostaşilor săi. „Prezenţa numelui lui Kutlubuga pe emisiunile de cupru de la Şehr al-cedid ridică unele probleme. Un înalt demnitar al Hoardei de Aur, cu acest nume, este atestat în 1347 şi 1358, ca semnatar al tratatelor încheiate cu veneţienii, ca oponent al lituanienilor, în lupta de la Sinie Vody, în 1362 sau 1363, iar după 1381, ca unul dintre apropiaţii lui Toktamâş, care-i va încredinţa guvernarea Crimeii (funcţie în care este cunoscut în perioada 1382-1387). Istoricii români consideră că este vorba despre un singur personaj, caz în care lansarea monedelor de la Şehr al-cedid ar marca desprinderea sa de Mamai (adevăratul deţinător al puterii, în spatele lui Abdalah), cu mult înainte de a trece de partea lui Toktamâş. După părerea noastră, este vorba de două personaje cu acelaşi nume, unul decedat pe la 1367, celălalt cu o carieră la vârful ierarhiei, începută cu peste un deceniu mai târziu. Acest Kutlubuga va fi încercat să împiedice instalarea lui Dragoş la conducerea Moldovei tributare şi este posibil ca tradiţia să fi transmis deformat acest fapt. Ne referim la episodul vânării şi uciderii bourului"[41].

Expediţia ungurească, la care luase parte şi Dragoş din Bedeu, a avut loc între anii 1334-1339 şi s-a finalizat cu înfrângerea tătarilor lui Kutlubuga, la Boura, lângă Gura Humorului, comandantul oştilor tătare, Athalamos (Atlamâş, cumnatul lui Kutlu-Buga, mârzacul tătarilor dobrogeni, fiind capturat şi ucis de către comisul secuilor, Andrei Lackfy).

În vremea dependenţei tributare faţă de Hoarda de Aur, existau, în Moldova, două tipuri de sate, funcţie de ocupaţia şi de statutul locuitorilor: româneşti, cu ocupaţie principală creşterea animalelor, şi tătare şi slave, cu ocupaţia principală cultivarea cerealelor. Ambele tipuri de sate erau conduse de cneji, deci de o nobilime gentilică a unor „stăpâni de sate dinainte de fundarea statului feudal"[42].

Prietenul şi fratele de vitejie al lui Kutlu-Buga, Bogdan, cneazul românilor din Cuhea, Vişeu şi Moisei, recunoscut, încă din 21 octombrie 1343, „ca un necredincios faţă de rege"[43], cucereşte marca ungurească din Moldova încă înainte de 1 aprilie 1350, când se înregistrează, în Maramureş, „invasores de Muldwa"[44], Descălecatul fiind descris de notarul regelui maghiar Ludovic I, Ioan de Kukulo (de Târnave): „Bogdan, voievodul românilor din Maramureş, adunând românii acelui district, a trecut în taină în Ţara Moldovei, care era supusă coroanei regatului maghiar, dar, din cauza vecinătăţii tătarilor, de mult părăsită de locuitori. Şi, deşi el a fost combătut de mai multe ori de oastea regelui, totuşi, crescând numărul românilor locuitori în această ţară, ea s-a extins şi s-a constituit ca stat".

Extinderea şi constituirea ca stat s-a făcut, fără îndoială, cu sprijinul lui Kutlu-Buga, care-i încredinţează prietenului său, Bogdan, acelaşi semn heraldic, bourul, dar văzut din faţă, precum

---

[38] COSTIN, op. cit., p. 111
[39] URECHE, op. cit., p. 65
[40] MARIAN, op. cit, pg. 38
[41] NICOLAE, Eugen, *Monede de cupru bătute în Oraşul Nou (Şehr al-cedid)*, în „Revista de numismatică", nr. 2/2002
[42] PANAITESCU, op. cit., pg. 39
[43] MIHALY, I., *Diplome maramureşene din secolul XIV, XV*, Bucureşti, 1987, pg. 468
[44] GRIGORAŞ, Nicolae, *Ţara Românească a Moldovei până la Ştefan cel Mare / 1359-1457*, pg. 23

în semnul zodiacal islamic din reliefurile selgiucide cu cap de bour de pe moscheile de la Diyarbakir (sec. XII) şi Cardakhan, Denizli, anul 1230[45], semn heraldic transformat în stema Bogdaniei, cum se va numi Moldova, în toate documentele islamice de după Bogdan Întemeietorul. Drept mărturie stă şi inelul cu petece, descoperit în necropola Bogdana, pe care, sub însemnul zodiacal islamic, este scris, în arabă, numele lui Alah, ca o dovadă că acel inel şi acea pecete heraldică reprezintă darul lui Kutlu-Buga, făcut fratelui său de vitejie, Bogdan. Odată cu pecetea, Bogdan prelua şi satele de robi tătari şi slavi ale lui Kutlu-Buga, pe care urmaşii săi aveau să le încredinţeze, pentru credinţă şi slujbă (principiile de bază ale feudalismului), unor boiarini, termenul denumind, pe atunci, pe cneazul care putea veni la oaste călare şi însoţit de măcar patru pedestraşi.

Dintr-un astfel de neam, cu rădăcini vechi moldoveneşti, dar şi maramureşene (prin mamă, descindea din tatăl lui Bogdan Întemeietorul, Mic Crai), se trăgea Luca Arbure, personaj pe bună dreptate controversat al istoriei noastre.

Cariera militară şi dregătorească a fiului fostului mărunt diac domnesc Ivan Arbure pare să fi început „în 19 zile ale lui octomvrie, joi, leat 7005 (1497), când s-au întorsu craiul (polonez Albert) de la Suceava şi s-au apucatu de cale. Ci nu s-au întorsu pre calea pre unde venise, ci pre altă cale, pre unde era ţara întreagă, spre Codrul Cozminului… Ştefan vodă… au trimis înainte ca să apuce calea la Codrul Cozminului, să săciuiască pădurea, să o înţineaze, ca să o poată porni asupra oştii, daca vor intra în pădure. Iară el cu toată oastea au intrat după dânşii şi cu doao mii de turci. Şi a patra zi i-au ajunsu în pădure, joi, octomvrie în 26 de zile, luundu ajutoriu pre Dumnezeu şi cu ruga Preacistii şi a sfântulu marelui mucenic Dimitrie şi lovindu-i de toate părţile şi oborându copacii cei înţinaţi asupra lor, multă oaste leşască au pieritu, unii de oşteni, alţii de ţărani, că le coprinsese ca cu o mreajă calea, alţii de copacii cei înţinaţi”[46]. Cel care s-ar fi ocupat de „săciuirea” pădurii pare să fi fost Luca Arbure, care ar fi beneficiat de mari danii din partea Voievodului, pentru că, „dupre aceia, au datu cuvântu Ştefan vodă a toată oastea să să strângă la Hârlău, în zioa lui sfeti Nicolae. Şi aşa s-au adunatu cu toţii la Hârlău, într-aceia zi, şi acolo Ştefan vodă au făcut ospăţ mare tuturor boierilor şi tuturor vitejilor săi şi cu daruri scumpe i-au dăruit pre ei. Şi decii i-au slobozitu cine şi pre la casa sa, dându-le cuvântu ca toţi să dea laudă lui Dumnezeu, pentru ce că toate puterile suntu de la Dumnezeu”[47].

Aflat în plină glorie, iubit de Ştefan cel Mare ca un fiu, dar şi de Bogdan-Vlad, cu care se asemăna în multe privinţe, inclusiv în cea a vârstei, Luca Arbure, proaspăt căsătorit cu cneagina Iuliana, cumpără, de la „neamul lui cel mai apropiat”, pe linie maternă, Solca Mică şi cinci părţi din jumătatea de sus a satului Solca, urmând să construiască, pe moşia Solca Mică, curţi şi o biserică de piatră, în jurul cărora se va închega un sat nou, numit, după ctitor, Arbure sau Arbore:

„Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan voievod, domn al Ţării Moldovei.

Facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că au venit, înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveni, sluga noastră Sima şi sora lui, Nastasia, copiii Stanei, nepoţii lui Cârstea Horaeţ, de bună voia lor, nesiliţi de nimeni, nici asupriţi, şi au vândut ocina lor dreaptă, din uricul lor drept, **un sat, anume Solca, jumătatea de jos, şi a cincia parte din jumătatea de sus din acelaşi sat**; aceea au vândut credinciosului nostru pan Luca Arbure, portar de Suceava, pentru trei sute cincizeci de zloţi tătăreşti.

Şi întru aceasta, de asemenea, au venit, înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, sluga noastră Ivul şi sora lui, Nastea, copiii lui Mihul, şi verii lor, Fădor, fiul Malei, şi Dragotă şi sora lui, Stana, copiii lui Ivul, toţi nepoţii lui Şandru Gherman, de asemenea nesiliţi de nimeni, nici

---

[45] ROUX, Jean-Paul, *Syria*, pg. 309, figura 4, şi ONEY, George, *Belleten*, 1970, pg. 133
[46] URECHE, op. cit., p. 76
[47] Ibidem

asupriţi, şi au vândut ocina lor dreaptă, din uricul lor drept, **patru părţi din jumătatea de sus a aceluiaşi sat, anume Solca**, care au fost partea lor, de asemenea credinciosului nostru pan Luca Arbure, portar de Suceava, pentru trei sute şi treizeci de zloţi tătăreşti.

Şi s-a sculat credinciosul nostru pan Luca Arbure portar şi a plătit mai sus-scrişii bani, 350 de zloţi tătăreşti, în mâinile slugii noastre Sima şi ale surorii lui, Nastasia, copiii Stanei, iarăşi 330 de zloţi, în mâinile slugii noastre Ivul şi ale surorii sale, Nastea, copiii lui Mihul, şi ale vărului lor, Fădor, fiul Malei, şi ale lui Dragotă şi ale surorii lui, Stana, înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri.

Iar privilegiul lor cel vechi, ce l-au avut părinţii lor, Horaeţ Cârstea şi Şandru Gherman, de la bunicul nostru, de la Alexandru voievod, însă cu pecete verde, **pe acel sat, pe Solca**, ei încă l-au dat în mâinile panului Luca Arbure portar, tot înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri.

Deci noi, văzând buna lor voie şi tocmeală şi iarăşi plata deplină, iar noi, de asemenea, şi de la noi am dat şi am întărit credinciosului nostru pan Luca Arbure, portar de Suceava, această mai înainte spusă **jumătate din satul anume Solca, jumătatea de jos, şi a cincia parte din jumătatea de sus din acelaşi sat Solca, iarăşi şi aceste patru părţi din sat, care sunt din jumătatea de sus a aceluiaşi sat Solca**, ca să-i fie lui uric şi cu tot venitul, lui şi copiilor lui, şi nepoţilor lui, şi fraţilor lui, şi strănepoţilor lor, şi răstrănepoţilor lor şi întregului lor neam, cine li se va alege cel mai apropiat, neclintit niciodată, în veci.

Iar **hotarul acestui sat întreg, anume Solca**, să fie cu toate hotarele sale vechi, pe unde au folosit din veac.

Iar la aceasta este credinţa domniei noastre, a mai sus-scrisului, noi, Ştefan voievod, şi credinţa preaiubitului fiu al domniei mele, Bogdan voievod, şi credinţa boierilor noştri: credinţa panului Duma pârcălab, credinţa panului Boldor vornic, credinţa panului Şteful, credinţa panului Duma Brudur, credinţa panului Toader şi a panului Negrilă, pârcălabi de Hotin, credinţa panului Eremia şi a panului Dragoş, pârcălabi de Neamţ, credinţa panului Şandru, pârcălab de Cetatea Nouă, credinţa panului Clănău spătar, credinţa panului Isac vistier, credinţa panului Cozma Şarpe postelnic, credinţa panului Moghilă ceaşnic, credinţa panului Frunteş stolnic, credinţa panului Petrică comis şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveni, şi mari, şi mici.

Iar după viaţa noastră, cine va fi domn al ţării noastre, din copiii noştri sau din neamul nostru sau iarăşi pe oricine îl va alege Dumnezeu să fie domn al ţării noastre, Moldova, acela să nu-i clintească dania şi întărirea noastră, ci să-i întărească şi să-i împuternicească, pentru că i-am dat şi i-am întărit pentru dreapta şi credincioasa lui slujbă şi pentru că el şi-a cumpărat pe banii săi drepţi.

Iar pentru mai mare putere şi întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Tăutul logofăt să atârne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Matei, la Vaslui, în anul 7010 (1502), luna martie, 7 zile"[48].

Ştefan cel Mare şi Sfânt al Moldovei avea să-şi afle veşnica odihnă, doi ani mai târziu, în 1504, şi, drept semn prevestitor sau – cine ştie! – poate că şi Universul are părerile lui de rău şi plânsul lui, „fost-au mai nainte de moartea lui Ştefan vodă, într-acelaşi an, iarnă grea şi geroasă, cât n-au fost aşa nici odinioară, şi, deci, preste vară au fost ploi grele şi povoaie de ape şi multă înecare de apă s-au făcut"[49]. Iar cronicarul ţine să precizeze că „au domnitu Ştefan vodă 47 de ani şi 2 luni şi trei săptămâni şi au făcut 44 de mănăstiri şi însuşi ţiitoriu preste toată ţara.

Iară cându au fost aproape de sfârşitul său, chiemat-au vlădicii şi toţi sfetnicii săi, boierii cei mari şi alţi toţi câţi s-au prilejitu, arătându-le cum nu vor putea ţinea ţara, cum o au ţinut-o el,

---

[48] ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE, *Documenta Romaniae Hostorica, A. Moldova*, vol. III, pp. 477-480
[49] URECHE, op. cit., pg. 87

ci socotindu din toţi mai puternicu pre turcu şi mai înţeleptu, au datu învăţătură să să închine turcilor. Şi decii au stătut la domnie fiiu-său, Bogdan vodă cel Grozav şi Orbu"[50].

Cu tovarăşul tinereţilor sale, Bogdan, care urma „întru totul pilda domnului, tatăl său, e sfios ca o fată şi e bărbat viteaz, prieten al virtuţilor şi al oamenilor virtuoşi"[51], Luca Arbure s-a înţeles bine şi în vremea domniei acestuia, dar, în cele din urmă, „Bogdan vodă cel Grozavu, ficiorul lui Ştefan vodă cel Bun, s-au pristăvitu în anii 7025 (1517), aprilie în zile 18, în ceasul cel dintăi al nopţii, în târgu în Huşi, nu cu puţină laudă pentru lucrurile cele vitejăşti ce făcia, că nu în beţii, nici în ospeţe petrecea, ci ca un strejar în toate părţile priveghia, ca să nu să ştirbească ţara ce-i rămăsese de la tată-său. Şi domnindu 12 ani şi 9 luni şi 3 săptămâni, multe lucruri bune au făcut. Şi decii, cu mare cinste l-am îngropat în mănăstire, în Putna"[52].

Şi cu fiul lui Bogdan, Ştefăniţă, ajuns în scaunul domnesc la vârsta de doar 9 anişori, Luca Arbure, care, într-un anume fel, îşi asumase un rol patern, s-a înţeles bine, vreme de vreo cinci ani, purtând, alături de Petrea Cărăbăţ, o parte din primele războaie ale tânărului domnitor, dar, începând cu ziua de 23 aprilie 1523, când Cozma Şarpe, postelnicul, fuge în Polonia, bănuielile lui Ştefăniţă, cum că bătrânul Arbure ar unelti să-l înlăture de la domnie, se transformă în certitudini pentru nepotul lui Ştefan cel Mare, şi, drept consecinţă, câteva zile mai târziu, „în cetatea Hârlăului, Ştefan vodă au tăiat pre Arburie hatmanul, pe carile zic să-l fie aflat în viclenie, iară lucrul adevărat nu să ştie. Numai atâta putem cunoaşte că norocul fie unde are zavistie, ales un om ca acela, ce au crescut Ştefan vodă pre palmile lui, având atâta credinţă şi în tinereţile lui Ştefan vodă toată ţara otcârmuia, unde mulţi vrăjmaşi i s-au aflat, cu multe cuvinte rele l-au îmbucat în urechile domnu-său. Ci pururea tinerii să pleacă şi cred cuvintele cele rele. Şi acea plată au luat de la dânsul, în loc de dulceaţă, amar, pentru nevoinţa lui cea mare, că nici judecat, nici dovedit, au pierit. De care lucru mulţi înspăimântaţi din lăcuitorii ţării au început a gândi cum vor lua şi ei plată ca şi Arburie, că nu multă vreme după aceia, într-acelaşi an, au tăiat şi pe ficiorii lui Arburie, pre Toader şi pre Nichita…

Văzând boierii şi lăcuitorii ţării Moldovei moartea lui Arburie hatmanul, mai apoi şi a ficiorilor lui, ştiind ce bine au avut Ştefan vodă de la dânşii şi mai apoi cu ce plată le-au plătit, cu toţii s-au întristat de vrăjmăşia lui Ştefan vodă, socotind că şi ei vor lua acea plată, care au luat şi Arbure, cu toţii s-au rădicat asupra lui, septevrie şapte zile. Ci nimica nu au folosit, că celui fricos şi înspăimat, ştiindu-şi moartea de-a pururea înaintea ochilor, nici un loc de odihnă nu-i, nici inima de război. Şi văzând că lui Ştefan vodă i-au venit ţara întru ajutor, s-au răsipit printr-alte ţări, lăsându-şi ocinele şi moşiile. Iară pre Costea pârcălabul şi pre Ivanco logofătul şi pre Sima vistiernicul şi pre alţii pre mulţi, i-au prins vii şi le-au tăiat capetile în târg, în Roman"[53].

În ciuda faptului că urmaşii, pe linie bărbătească, ai lui Luca Arbure sfârşesc sub securea călăului, fetele lui şi ale cneaghinei Iuliana, Sofiiţa, Nastasia, Stanca, Odochia, Maria călugăriţa, Tudosia, Ana Plăcsoaie şi Cheldoaei, scapă cu viaţă, iar moşiile părinteşti le moştenesc, prin urice de folosinţă, încă din vremea lui Petru Rareş, ginerii lui Luca, precum Gavril Trotuşan, mare vistier şi vameş, comisul Plaxia (Praxia, adică Plăieşul), Grigore Udre sau Toader Turcea, păstrându-şi capetele, slujbele domneşti şi averile. Desigur că Ştefăniţă confiscase o parte din moşiile Arbureştilor, aşa cum se întâmpla, de regulă, în cazul „hainirii", adică al trădării de ţară şi de domn, dar vinovăţia lui Luca, pusă la îndoială şi în acele vremi, şi mai târziu, nu s-a putut solda cu confiscarea brutală şi irevocabilă a moşiilor, toate revenind, datorită Anei, jupâneasa comisului Praxia, în folosinţa familiei, Ana fiind cea care, în aprilie 1523, ceruse lui Ştefăniţă Vodă cadavrul părintelui ei, pe care, obţinându-l, l-a şi înhumat creştineşte, în ctitoria lui de la Solca Mică, biserica Arbure.

Cum nu a avut copii, fiind „rudă stearpă", Ana a cedat o parte din moşii surorilor şi

[50] Ibidem
[51] MURIANO, Matteo, *Călători străini despre ţările române*, vol. I, pg. 149
[52] URECHE, op. cit., pg. 92
[53] URECHE, op. cit., pg. 93

nepoţilor ei, în vremea Movileştilor, iar altele au fost înstrăinate ulterior. Alte moşii au fost înstrăinate arbitrar, pe vremea în care toată moştenirea latifundiară, rămasă după Luca Arbure, era considerată ca ţinând doar de instituţia voievodală („drept domnesc"), aşa cum s-a întâmplat cu morile şi heleşteul din Solca, obţinute, pentru mănăstirea Suceviţa, odată cu satul dispărut Hrinceşti, de mitropolitul Gheorghe Movilă, care a răscumpărat frauda de 70.000 aspri, săvârşită de logofătul Simion, care, strângând birul din ţinutul Sucevii, nu l-a mai depus, vreodată, în visteria ţării:

„Petru voievod, din mila lui Dumnezeu Domn al Moldovei.

Am dat şi am întărit părintelui şi rugătorului nostru Kir Ghiorghie, episcop de Rădăuţi, un sat, anume **Hrinceştii pe râul Solca cu moară şi eleşteu în Solca**, ţinutul Suceava, care sat a fost drept domnesc, rămas de la Solomon logofăt ca datorie pentru 70.000 aspri, care a rămas din birul său de Suceava, umblând el singur pentru bir şi luând acei bani, ce a rămas dator Solomon logofăt pentru birul din ţinutul Suceava, pe care am restituit şi rugătorul nostru Kir Ghiorghie, episcop de Rădăuţi, şi i-am dat la haraciul împărătesc, în locul acelor bani cu care a rămas dator Solomon logofăt, şi iarăşi, atunci, sfinţia sa părintele şi rugătorul nostru Kir Ghiorghie, episcop de Rădăuţi, s-a sculat, de nimeni silit, nici asuprit, şi a dat acel sat, anume **Hrinceşti pe apa Solcii şi cu mori şi eleşteu în Solca**, care este în ţinutul Sucevii, lăcaşului nostru de rugăciune, nou ziditei mănăstiri a sfinţiei sale în Suceviţa, unde este hramul Învierii Domnului Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, şi, văzând noi banii noştri deplin în vistierul nostru şi de bună voie danie a sfinţiei sale mai sus scrisei mănăstiri, iar noi aşijdere şi de la noi am dat şi am întărit acel mai sus scris sat **Hrinceştii pe apa Solci şi cu mori şi eleşteu în aceeaş apă**, care este în ţinutul Sucevii, ca să fie acel mai sus-scris sat acelei mai sus-scrise sfinte mănăstiri Suceviţa, care este nou zidită de sfinţia sa…

… Domnul a zis.

Scris în Iaşi, anul 7096 (1588), Ianuarie 11.

Mare logofăt Fetul. Dumitru"[54].

Aflaţi în căutare de sate şi de moşii apropiate, pentru înzestrarea superbei lor ctitorii, mănăstirea Suceviţa, Movileştii ademenesc, prin ameninţări şi prin avantaje negociate discret, pe moştenitoarele lui Luca Arbure, care, cică „de nimeni silite, nici asuprite, ci de a lor bună voie", acceptă schimburi dezavantajoase de moşii, şi, astfel, „Kyr Gheorgie Movila mitropolit Soceavskii… au făcut schimb cu niamurile lui Arbure, au dat arburenilor satul Stănileştii, în ţinutul Hotinului, iar arburenii au dat mitropolitului satul Solca, şi după aceia Ieremia Moghila voevoda, cu fratele său mitropolitul Gheorgii au dăruit satul Solca mănăstirii Suceviţii… însă numiţii Moghileşti au mai dat 500 galbeni ungureşti (ughi)"[55].

În vremea Arbureştilor, nucleul străvechii moşii a lui Şandru Gherman se mută, „din partea de sus", în „partea de jos", la Solca Mică, adică în jurul curţii şi bisericii fostului portar de Suceava. Încă nu i se spune Arbure sau Arbore satului şi moşiei, pentru că tradiţia avea o anume sfinţenie şi în domeniul toponimelor. Abia după individualizarea celor două vetre de sat, a lui Şandru şi a lui Luca, drept centre pentru două moşii distincte, începe să se folosească toponimul Arborea, în locul Solcii Mici şi, în general, al Solcii.

Uricul, scris în slavonă (sârbesc) al lui Ieremie Movilă este atipic, abundând într-o terminologie religioasă de suprafaţă:

„În numele tatălui, fiului şi sfântului duh, a sfintei treimi de o fiinţă şi nedespărţită amin.

---

[54] TEODOR BALAN, Documente bucovinene, vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pp. 101-104

[55] VARTOLOMEI MAZEREAN, Condica mănăstirii Solca / edată de / Sim. Fl. Marian, Suceava 1902, pp. 22, 23

Iată eu, robul stăpânului meu, domnul Dumnezeu şi mântuitorul nostru Iisus Hristos, închinătorul sfintei treimi, Io Ieremie Moghila, voievod, din mila lui Dumnezeu, Ţării Moldovii, facem ştire cu această scrisoare a noastră tuturor cari o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, precum au venit înaintea noastră şi înaintea celor trei sfinţi părinţi ai ţării noastre, Kir Gheorghe Moghila, mitropolit de Suceava, şi Kir Agathon, episcop de Roman, şi Kir Amfilohi, episcop de Rădăuţi, şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveneşti, a mari şi a mici, credincioasa Părasca, fiica Odochiei, nepoata lui Luca Arbure, portar de Suceava, şi nepoata Sohiicăi, şi Nastasiei şi Stancăi, şi Maricăi şi a Anei, fiicele panului Luca Arbure, portar de Suceava, jupâneasa panului Grigore Udre, şi fiica ei, Nastasia, nepoata Odochiei, strănepoata panului Luca Arbure, portar de Suceava, jupâneasa lui Toader Turcea, mare vătaf de Suceava, de nimeni silite, nici asuprite, ci de a lor bună voie şi au schimbat a lor dreaptă şi adevărată ocină şi moşie şi danie, **satul Solca la pârâul Solca, cu mori în Solca**, şi cu biserică de piatră şi cu case de piatră (N.R.: e vorba de biserica şi curţile din Arbore), şi cu pomete şi cu slatine, şi cu izvoare cu peşti, cu tot venitul, din ale lor drepte privilegii din uricul de cumpărătură, pe care l-a avut moşul lor, panul Luca Arbure, de la Ştefan cel Bătrân voievod, şi din uricul de întărire, pe care l-a avut de la Bogdan şi de la alt Ştefan voievod, şi din ispisocul de împărţeală ce l-au avut cu rudele lor, când s-au împărţit de Petru voievod, care **acel sat anume Solca** rămase în partea mai sus-scrisei mătuşe lor Ana, fiica panului Luca Arbure; dar, neavând copii din trupul ei, această mătuşă a lor mai sus-scrisă, Ana, s-a lăsat de acel sat şi l-a dat nepoatei sale, mai sus-zisei Parasca, fiica Odochiei, care a fost fiica panului Luca Arbure, jupâneasa panului Udre, ca să aibă a o pomeni şi ca să-i fie ei acel sat, scris mai sus, Solca, ocină şi moşie deosebită despre alte rude ale ei, şi au făcut schimb cu părintele şi fratele domniei mele, Kir Gheorghe Moghila, mitropolit de Suceava, şi le-a dat sfinţia sa, schimb pentru schimb, a lui dreaptă ocină şi moşie şi cumpărătură, satul anume Stănileştii, cu loc de eleşteu şi de moară în ţinutul Hotin, care acel sat a fost sfinţiei sale jumătate moşie şi jumătate cumpărătură de la ruda lui, de la pan Dumitru Moghilici, şi uricul de moşie, pe care părinţii şi moşii lor l-au avut de la Ilie voievod şi din uricul de cumpărătură pe care l-a avut sfinţia sa de la Petru voievod; şi pentru mai mare întărire, confirmare şi tocmală, am mai dat domnia noastră acelei mai sus-scrise Părasca, jupâneasa Udrei, fiica Odochiei, nepoata Anei, şi nepoata panului Luca Arbure, portar de Suceava, şi fiicei sale, Nastasia, jupâneasa lui Toader Turcea, mare vătaf de Suceava, 500 ughi roşii, înaintea întregului nostru sfat, iar atunci, la fel, domnia mea şi cu sfinţia sa, fratele domniei mele, Kir Gheorghe Moghila, mitropolit de Suceava, am binevoit, cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu ale sale sfinte atotputernice drepturi, cu bună voia noastră şi cu inima noastră curată şi luminată, şi am dat, pentru cinstirea şi preamărirea lui Dumnezeu domnul şi mântuitorul nostru Iisus Hristos, şi lăcaşului nostru de rugăciune, nou zidit, mănăstirii Suceviţa, unde este hramul învierii lui Dumnezeu domnul şi mântuitorul nostru Iisus Hristos, pentru pomenire şi pentru iertarea noastră sufletească şi a sfântrăposaţilor noştri părinţi şi pentru sănătatea trupească a domniei mele şi a prea iubitei mame a domniei mele, Maria, şi a doamnei mele, Elisavefta, şi a preaiubiţilor şi de Dumnezeu dăruiţilor copii ai domniei noastre, şi a lui Constantin Moghila voievod, şi a doamnei Erena, şi Maria, şi Catarina, şi a fraţilor domniei noastre, ca să fie acel sat, scris mai sus, Solca, ce-i la pârâul Solca, şi cu moară în Solca, şi cu biserică de piatră, cu case de piatră, şi cu pomete şi slatine, şi cu izvoare cu peşte, nou clăditului nostru locaş de rugăciune, sfintei mănăstiri de Suceviţa, de la noi uric şi ocină, cu tot venitul nesmintit, nici odinioară în veci, iar hotarul acelui sat mai sus scris, Solca, să fie, din toate părţile, după vechiul hotar, pe unde a umblat din veac; şi pentru aceasta, este credinţa domniei noastre mai sus scrise, noi Io Ieremie Moghila voievod (N.R.: urmează lista şi clasicul blestem, pe care nu le mai reproducem)…

A scris Pătraşco Boureanul, Suceava 7106 (1598) Martie 20 zile.

Ieremie voievod. Stroici logofăt, Nica”[56].

---

[56] BALAN, Documente bucovinene, vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pp. 120-126

Odată cu acest uric, statutul şi modul de viaţă răzăşesc al satului Solca încetează, iar din cenuşa lor începe să se înalţe fumul otrăvitor al unei aparente evlavii, cea a lui „eu, robul stăpânului meu, domnul Dumnezeu şi mântuitorul nostru Iisus Hristos, închinătorul sfintei treimi”, astfel de preţiozităţi mascând, în realitate, „încercările omeneşti de a organiza viaţa individuală şi socială pe pământ, potrivit unei viziuni absolute, zvâcneşte ca o tendinţă secretă de uzurpare a Marelui Anonim”[57], omul fiind, în fond, un subversiv uzurpator de Dumnezeu, tipologic, din acest punct de vedere, fiind viitorul ctitor al mănăstirii Solca, sângerosul voievod Ştefan Tomşa al II-lea, fiul lui Ştefan Tomşa, orfanul crescut şi iniţiat în tainele scrisului şi cititului în casa preotului din Rădăşeni, ajuns, după aceea, pârcălab de Hotin şi domn al Moldovei.

Ctitorul mănăstirii Solca avea să-şi spună, în unele documente voievodale, Tomşevici, cu înţelesul de „fiul lui Ştefan Tomşa I”, dar contemporanii săi, inclusiv autorii polonezi de naraţiuni istorice, îi puneau la îndoială chiar şi această descendenţă domnească, deşi, odată ajuns Domn al Moldovei, fostul orfan rătăcitor, Ştefan Tomşa I, legitima, printre descendenţi, drepturi ereditare la domnie. Spun bătrânii din Rădăşeni, în 20 aprilie 1743, cu ocazia unei hotarnice, că „Ştefan Tomşa, fiind copil şi sărac, a învăţat carte aici şi, primind domnia, a venit la Rădăşeni, a ridicat biserică şi, jeluindu-se oamenii că-i locul strâmt şi n-au unde se hrăni, le-a dat o bucată de loc în hotarul târgului Baia. Iar Grigore Andron şi Gavril Tăpălăghia, din acelaşi sat, au arătat că Tomşa a venit în casa părinţilor lor, când erau copilandri”. Oarecum asemănătoare este şi viaţa lui Ştefan Tomşevici, care îşi începe cariera dintr-un cartier sărac al Istanbulului, în care îl aruncase viaţa.

Cele două domnii ale ctitorului Ştefan Tomşa

Conform „Letopiseţului ţării Moldovei, de la Aaron-Vodă încoace, de unde este părăsitu de Ureche, Vornicul de Ţara de Giosu, scosu de Miron Costinu, Vornicul de Ţara de Giosu, în oraşul Iaşi, în anul de la Zidirea Lumei 7183, iar de la naşterea Mântuitorului Lumii, lui Iisus Hristos, 1675”, prima domnie a lui Ştefan Tomşa a început în 1611, când, după primul an de domnie, fiul cel mare al lui Ieremia Movilă, Constantin, „luându-să după socoteala tinereţilor, n-au păzit datoria sa deplin spre împărăţiie şi, precum scrie Letopiseţul cel leşesc, dintâiaş dată birul anului celui dintâiu nu l-au plinit. Şi aşa, scârbindu-se împărăţia, l-au mazilit pre Costantin-vodă şi au dat domnia lui Ştefan-vodă Tomşii”[58].

Relatarea lui Costin, într-o vreme pârcălab de Hotin ca şi Tomşa, umple un gol al memoriei româneşti, pe care, aşa cum se va vedea, doar legendele, numite „tradiţii” de Simion Florea Marian, s-au străduit să-l acopere, adesea doar cu spuza subţire a denaturărilor:

„Pre Ştefan-vodă Tomşea nu l-au ştiut Letopiseţul cel leşesc ce neam de om au fost. Iară au fost dirept moldovan, din satu den Oteşti, de pre râul ce se chiamă Răcătăul, în ţinutul Putnei. Era, pre acele vremi, Tomşea-vodă la Poartă, pre trebile ţării, pre lângă capichihăi, şi, văzându-l om de ţară, cunoscut amu la căpeteniile Porţii, i-au scos domnia şi i-au orânduit împărăţia şi pre Cantemir-bei, cu ordiile lui, care, pre acele vremi, lăcuia în Bugeac, să-l ducă pre Ştefan-vodă în scaun.

Apropiindu-se Ştefan-vodă Tomşea de ţară, Costantin-vodă Moghila, cu mumă-sa şi cu fraţii săi, au purces la leşi, şi cu câţiva şi din boieri, între carii era şi Nistor Ureche, tatăl lui Grigorie Ureche vornicul, carele au scris Letopiseţul ţării până la Aron-vodă.

---

57 BLAGA, Lucian, *Trilogia cosmologică*, Ed. Minerva, 1988, pg. 176
58 COSTIN, op. cit., pg. 167

Leşii aveau, atunci, mare amestecături cu Moscul şi nu era vremea să facă oşti şi în Muldova. Ce, Ştefan Potoţchii, cumnatul lui Costantin-vodă, carele ţinea pre doamna Maria, fata lui Ieremie-vodă, cu puterea sa, peste voie, şi porunca craiului (că-i trimisese singur craiul un copil din casa sa, să nu cumva să se ispitească să între în Muldova, întărâtând pre turci), au strâns oaste di prin cetăţi şi de pre la rudeniile sale, ca vro 6.000 de oameni strânsură, lăsând pre soacra-sa, doamna lui Ieremie-vodă, în Ţara Leşască. Iară singur, cu Costantin-vodă şi cu Alexandru-vodă, frate-său, au purces asupra lui Ştefan-vodă.

Au prins veste Ştefan-vodă, îndată, de leşi, că vin şi au strâns şi oastea ţării toată. Şi să prilejise, atunce, sosiţi şi nişte slujitori de a lui Mihai-vodă, căpitanii lui cei vestiţi, neputând a lăcui, după moartea lui Mihai-vodă, în Ţara Ungurească, chemaţi, pre cărţi, de Ştefan-vodă, anume Mârze şi Ghieţe, şi Race, cu câţiva oameni. Şi au pus Ştefan-vodă tabăra deasupra satului Popricanilor, dând ştire şi la Cantimir, la carele, pre acele vremi, era mulţime de nohai tătari. Şi au venit şi Cantimir, cu oştile, într-agiutor lui Ştefan-vodă.

Venea Potoţchii, semeţ cu izbândele ce făcuse fraţii lui aicea, într-aceste ţări, împotriva lui Răzvan-vodă şi, apoi, împotriva lui Mihai-vodă, ce, cum zice muldovanul, nu sunt în toate zilele Paştile. Mergea fără nici o tocmală, fără străji.. Nu i-au dodeit nimica Cantimiru, nice muldovenii, până au sosit leşii, cu tabăra lor, la un loc ce să zice Cornul lui Sas. Atunce au văzut Potoţchii unde au venit.

Acela loc, Cornul lui Sas, este cotit Prutul, însă cotul este din partea despre răsărit, iară din partea aceastalaltă, unde era tabăra leşască, este ieşită apa Prutului, piept la câmp. Într-aceia loc, au făcut oştile lui Ştefan-vodă şi tătarii la leşi năvală. Şi n-au ţinut războiul leşii nimica, cât în cela război, aşe, de sârg, s-au spăimat si s-au amestecat leşii, cât nice tunurile, o dată, n-au apucat să sloboază. Singur, Potoţchii, pentru să i să tăinuiască numele, au dat între carăle haiducilor, ce, apoi, l-au vădit haiducii. Pre Alexandru-vodă încă l-au prins moldovenii. Iară Costantin-vodă au căzut pre mâna unui tătar, carele, înţelegând cine este, vrând să-şi facă cinste la hanul, ferindu-se de Cantemir, dimpreună cu nişte cetaşi, ce avea tătarul, au fugit cu Costantin-vodă şi cu un comis al lui, anume Mihăilescul. Şi când au sosit la Daşău, ferindu-se, iarăşi, şi acolo, de turci, să nu-l ia pre Costantin-vodă, au găsit o luntre mică şi s-au băgat să treacă singuri tătarii. Trecând apa Niprului, s-au scornit vânt şi s-au împlut luntrea de apă, şi, acole, s-au înecat Costantin-vodă în Nipru. Iară pre Potoţchii şi pre Alexandru-vodă i-au dus oşteni de ţară la Ştefan-vodă, şi pre amândoi i-au trimis la împărăţie. Potoţchii, apoi, au ieşit, cu răscumpărare prin sol. Iar Alexandru-vodă au căzut la legea turcească, în care au şi murit…

Ceialaltă oaste leşască, toată, au căzut în robie la tătari şi s-au înecat mai mulţi în Prut, cât de-abia de au scăpat cineva de poveste, că câţi au şi înotat Prutul, pline erau luncile de ţărani şi coşurile tătarilor erau peste Prut, tot i-au prins şi i-au adus la Tomşea-vodă, pre mai mulţi i-au şi ucis ţăranii.

Pierit-au şi boierii toţi, câţi s-au prilejit de venise cu oastea, tot oameni de casa lui Ieremie-vodă: Vasilie Stroici logofătul, Balica hatmanul, Chiriţa postelnicul, Miron stolnicul. Numai Nistor Ureche n-au vrut să vie, din Cameniţă, şi aşa-i sfătuia şi pre dânşii, să nu meargă, zicându-le să lase să se mai vechiască domnia lui Ştefan-vodă, că acmu, fiind domnia nouă, moldovenii sunt, den hire, purure la domnia nouă lacomi. Ce nu s-au ascultat sfatul lui Ureche vornicul, cum mai multe în lume sfaturi bune la domni nu să ascultă, ce apoi vin la primejdii şi ei, şi casele lor. Iară pre Vasilie Stroici îl iertase Ştefan-vodă, numai învăţase pre Nicoriţă armaşul să-l ducă să vază pierirea celorlalţi, să-i hie grijă, mai pre urmă, de moarte, că era om tânăr Stroici şi din casă mai veche şi cinsteş decât toate casele în ţară. Ce zilele lui cele sfârşite, cum să zice cuvântul, văzând că merge la pierire şi nu-i spusese armaşul povestea, s-au apucat de sabia unui dărăban, să moară cu răscumpărare, că era om din hirea lui inimos. Ce l-au împresurat îndată darabanii şi n-au apucat să scoată sabia. Care lucru, dac-au spus armaşul lui Ştefan-vodă, îndată au pus de l-au omorât şi pre dânsul, răcnind: „Ai, câinele, au vrut să moară cu soţii!”. Şi pre câţi-şi aducea, pre toţi îi omora, până şi în slugi şi prostime. Acela vărsător de sânge s-au arătat, dintâiaş dată, Tomşea-vodă.

Pentru unu diac, care era foarte de treabă de scrisoare, s-au rugat boierii să-l ierte, că ieste cărturar bun. Au răspuns: „Ha, ha, ha! Mai cărturar decât dracul nu este altul!”. Şi totuşi, l-au omorât şi pre acela.

Şi aşa au fost stingerea casei lui Ieremie-vodă. Fost-au acest război la Cornul lui Sas, v leato 7120 (1611). Tătarii, după aceea, îndată au mărs în pradă, în Ţara Leşască, şi, lovind fără veste şi de sârg, mult plean au luat şi mare robie au făcut în oameni.

Domnia lui Ştefan-vodă Tomşea, cum s-au început în vărsări de sânge, tot aşe au trăit. Ave un ţigan calo (călău), ce să zice pierzător de oameni, ţigan gros şi mare de trup. Acela striga, de multe ori, înaintea lui, arătând pre boieri: „S-au îngrăşat, doamne, berbecii, buni sunt de giunghiat!”. Ştefan-vodă râdea, la ceste cuvinte, şi dăruia bani ţiganului.

Ce cum a tuturor tiranilor, adecă vărsătorilor de sânge, la toate ţările în lume, urâtă este stăpânirea, aşe şi a lui Tomşea-vodă. Îl urâse şi boierii, carii, măcar că erau mai toţi de casa lui, anume Beldiman logofătul, Bărboiu vornicul, Sturzea hatmanul, Boul vistiernicul, iară nice ei, fără grijea morţii nu era, ce îmbla în tot ceas, cum să zice, cu zilele în mână. Şi hiecând unde este frica, nu încape dragoste. Pentru aceia, întrebând un împărat pre un dascăl: „Cum ar fi împăratul să hie drag tuturora?”, au răspuns: „De nu vei hi, împărate, groaznic nimănui”. Fericiţi sunt aceia domni, cărora ţările lor slujesc din dragoste, nu din frică, că frica face urâciune şi urâciunea, cât de târziu tot izbucneşte.

Aşe s-au prilejit şi la Tomşea-vodă, în toate zilele petrecând boierii supt grije, s-au vorovit cu toţii şi au tras slujitorii toţi în partea sa, şi pre mârzeşti, şi, într-o noapte, au ieşit, cu toţii, la sat, la Cucuteni, şi, de acolo, au poruncit lui Ştefan-vodă cu bine să iasă din scaun, că nu poate nime a suferi domnia lui, cu atâte vărsări de sânge.

Se spăriesă Tomşea-vodă de o turburare ca aceea, ce, îmbărbătându-l cine era pre lângă dânsul, au strâns darabanii, carii, tot pe un cuvânt, erau cu ceialalţi slujitori. Ce, dacă au văzut banii vărsându-le Ştefan-vodă, au stătut ei cu domnia. Şi au strigat şi târgul în leafă. Şi s-au strâns din târgoveţi şi din slugile neguţitorilor şi oameni nemernici, câtăva gloată, şi la Ştefan-vodă. Şi s-au prilejit de venea, atunci, şi din ţinuturi din gios, nişte steaguri de călăraşi, la căutare, şi erau descălecaţi la Tomeşti. Au răpezit Ştefan-vodă şi la ceia, cu lefe, şi i-au tras în partea sa.

Slujitorii ce erau cu boierii, auzind că strigă Ştefan-vodă în leafă, măcar că giurasă boierilor, ce, pre obiceaiul neamului nostru, au început mulţi de cei mai necunoscuţi a să rumpe de la boieri şi a veni la Ştefan-vodă şi, în loc, au început a slăbi partea boierilor.

Dacă au văzut boierii că nu va să iasă Ştefan-vodă de bunăvoie din scaun, au venit cu război, cărora au ieşit Ştefan-vodă, cu gloatele sale, de laturea târgului, deasupra Fântânii lui Păcurarii, şi scoasesă şi târgul tot Ştefan-vodă, cu arme, cine cu ce ave. Şi despre vii au orânduit de au lovit călărimea ce ave, din dos, pe gloata boierilor.

Fără zăbavă, au început a să răsipi gloata boierilor, deci şi boierii, care încotro au putut, au plecat fuga, din carii, în loc, au prins pre Bărboi vornicul şi, apoi, şi pre fecioru-său. Deci, pre Bărboi cel bătrân îndată l-au înţepat, de laturea târgului, iară pre feciorul lui au trimis de l-au spânzurat, în poarta casei tătâne-său. Iară Beldiman şi Sturzea, şi Boul scăpasă în Ţara Muntenească, ce şi aceia tot n-au hălăduit, precum vei vede povestea, la rândul său.

Pre câţi-şi aducea prinşi, pre toţi îi omora, cu mustrarea ce avea el obiciaiu: „Să nu te ierte Dumnezău, cu cel cap mare al tău!”. Tuturora această mustrare făcea.

Aceste neaşezări a lui Ştefan-vodă, auzind doamna lui Ieremie-vodă, având încă rămas un fecior copil mic, anume Bogdan-vodă, au îndemnat pre ginerii săi, pre Vişnoveţchii şi pre cneazul Coreţchii, din Ţara Leşască, şi atunci era şi cu sfatul lui Nistor Ureche. Au venit singură doamna, cu ginerii săi, cu oşti, asupra lui Ştefan-vodă, şi le-au ieşit şi Ştefan-vodă, cu oşti, înainte, la sat la Tătăreni. Ce au ţinut foarte puţină vreme războiul, îndată au plecat fuga călăreţii, iar bieţii darabani, părăsiţi de călăreţi, să bulzisă la o râpă, deasupra Tăuteştilor, şi să apăra. Ce au venit leşii, de le-au făgăduit viaţă, numai să-şi dea armele. Şi au crezut darabanii şi au dat armele de la sine. Şi, dacă le-au luat armele leşii, au întrat cu săbiile întrînşii şi au pierit toţi, acolea. Le stau movilele, şi până astăzi, deasupra satului Tăuteştilor.

Erau, la Ştefan-vodă, darabanii foarte îmbrăcaţi bine, după credinţa ceia ce făcuse, de stătuse cu dânsul la rădicarea boierilor, cum n-au fost nice la o domnie grijită bine pedestrimea, cu haine tot de feleandrăş, cu nasturi şi cu ceprage de argint, în pilda haiducilor de Ţara Leşască, cu pene de argint la cumănace şi cu table de argint la şoldure, pe lădunce. Fost-au acest război a lui Ştefan-vodă cu leşii, la Tătăreni, în anul 7123 (1614).

După cea risipă a oştii lui Ştefan-vodă, au ieşit Ştefan-vodă în Ţara Muntenească şi, mergând aproape, spre Focşani, l-au tumpinat ceauşii împărăteşti, cu Beldiman logofătul şi cu Sturzea hatmanul, şi cu Boul vistiernicul, în obezi, că-i pornise Radul-vodă, domnul muntenesc, pre atunci, de mersese cu pâră la Poartă asupra Tomşei-vodă, că-i era Radul-vodă lui Ştefan-vodă mare nepriatin. Ce, cine era vizir la împărăţie, era priatin lui Ştefan-vodă şi au zis vizirul, pricepând lucrul: „Ce să acoliseşte Radul-vodă de cel sărac?". Şi, îndată, au trimis ceauşi, de au întâmpinat pre boieri, carii sunt mai sus pomeniţi, şi i-au pus în obezi, şi i-au dus la Ştefan-vodă. Deci, cât i-au adus ceauşii, îndată le-au tăiat capetele şi le-au aruncat trupurile în Siret.

Şedea Ştefan-vodă în Ţara Muntenească, în bejenii, la Radul-vodă, şi lovea oamenii lui, pănă şi la Bârlad, până la Vaslui, ce tot îi împinge leşii. Iară doamna lui Ieremiei-vodă, în Iaşi, cu fecioru-său, cu Bogdan-vodă, însă toate divanurile era pre Nistor Ureche, şi au trăgănat acea domnie mai până la anul"[59].

Tomşa începuse şi construise mănăstirea Solca până în 13 martie 1615, când a sfinţit-o, înzestrând-o cu sate şi moşii încă din 3 octombrie 1614, după ce au „pierit în hiclenie" Vasile Stroici şi „alţi pribegi" care „s-au sculat… asupra domniei mele". Ba chiar şi satul Solca, pe vatra căruia îşi va construi mănăstirea, şi l-a însuşit motivând „cum că Arbure au fost hain, au ucis pre stăpânul său şi pentru aceia satul Solca au umblat din mână în mână"[60]. Şi tot în octombrie 1614, Tomşa îşi înzestra ctitoria, aflată, pe atunci, în construcţie, cu satul Lozna, cu jumătate din satul Culicenii, cu două părţi din satul Derzsca, cu satul Ceaplineştii şi cu câte jumătate din satele Ionăşeni şi Şerbăneşti[61], dar cronicarul Miron Costin mută anul „obârşirii şi sfârşirii" în 1622, eroarea fiind indusă, probabil, şi de nevoia de a demonstra schimbarea totală a voievodului, milos, cucernic şi bun gospodar, pe parcursul celei de-a doua domnii, dar şi din realitatea pustiirii satului Solca, din pricina deselor războaie, repopularea seliştii pustii făcându-se, de Ştefan Tomşa, în 1623, „prin scutire de dan, de muncă, de iliş, 50 aspri, sulgiu pentru oi şi vaci, ughi pentru case, gorştină de oi şi de porci, deseatină de albine"[62].

„După grea de scârbă împărătească mazilie a lui Alexandru-vodă, feciorul lui Iliiaş-vodă, încă de pe drum, mergând împărăţia la Hotin, în anul de la zidirea lumii 7130 (1621), au trimis iară la Ştefan-vodă Tomşea şi iară i-au dat domnia ţării.

Amu mai blând, Ştefan-vodă, la a doua domnia sa, precum au putut, întâi, îmblând singur pre la bejenii, strângând conace împărăţiei şi aflându-se la slujbă. Şi cât s-au mântuit de împărăţie, s-au apucat, cu toată osârdia, **de obârşirea mănăstirii Solcăi**, care urzise, la domnia dintâi, ce nu o sfârşise. **Este mănăstirea Solca obârşită de dânsul şi sfârşită în anul 7131(1622)**, după împărăţie.

În loc, peste voia leşilor, era domnia lui, că era în mare vrajbă cu dânşii, şi pre Radul-vodă ave, iar, mare neprietin. Însă silea Ştefan-vodă să nu dea ceva pricină leşilor, fiind, atunci, de curând legaţi cu prieteşug nou împărăţiei. Şi, după împărăţie, într-acelaşi an, vara, a solului care venea de la leşi, la împărăţie, cu întăritura păcii ce făcuse la Hotin, mare cinste şi vâlvă au silit să-i facă, iară tot pre leşi prietini a face n-au putut.

---

[59] Ibidem
[60] MAZEREAN, Vartolomei, Condica mănăstirii Solca, Cernăuţi, 1887, pg. 23
[61] Ibidem, pg. 59
[62] Uricariul, XVIII, pag. 348-358 nrl 68, apud TEODOR BALAN, op. cit., vol. II, pg. 86

Era solul de la craiul leşesc un om mare, anume cneazul de Zbaraj, din Vişnoveceşti, cu mulţime de oameni şi cu desfrânate de tot podoabe, cât de-abia de să află în vro istorie, pre aceste veacuri solie ca aceia, la vreo împărăţie prilejită, cu 300 de oameni călări, fără pedestraşi pe lângă carate ce avea, şi cu vezetei îmbrăcaţi cu ursinice. Ciubărele cu carile adapă caii, de argint, şi cofe, barilce, la hamuri ţintele, şi la haiduci cepragi de argint. Întrând în Ţarigrad, au pus potcoave de argint, numai câte un cui bătute la cai, anume să cadă pre uliţe.

Ieşindu-i Ştefan-vodă, o milă de loc înainte, cu câteva gloate, în caretă cu sine, solul, nu l-au poftit, nice au primit să hie la masa lui Ştefan-vodă, la ospăţ. Iară Ştefan-vodă, şi la purcesul lui din Iaşi, spre Ţarigrad, iară l-au petrecut cu cinste, până la locul unde au făcut, apoi, Barnovschii-vodă un hălăşteu, ce să chiamă Iazul lui Barnovschii până astăzi.

Acolo, l-au tâmpinat călăraşii de la Ţarigrad, cu veste că s-au schimbat viziria, şi au stătut vizir unul ce-i era lui Ştefan-vodă prietin. Cum au înţeles, din călăraşi, de viziria acelui vizir veste, îndată au zis gloatelor să se întoarcă şi, în loc, s-au întors şi, singur, poftorind, cu glasul: „Lasă, câine, lasă, că te voi purta eu!”. Şi neluându-şi nice ziua bună de la sol, s-au întors la scaun şi au trimis şi înaintea solului, pen ţară, pe la toate conacele, de i-au tăiat obroacele…

Nemică aşa însemnat, în ceilalţi ani ai domniei aceştiia a lui Ştefan-vodă Tomşăi nu s-au prilejit, ce era ţara în pace şi în tot bivşugul, cât părea hiecui că nu ieste domnia acelui domn dintâi, tot în zarve. Şi până la domnia lui, aceasta, la toate biruri să ţinea în samă la visteria împărătească, câte 5.000 ughi, lefele darabanilor.

Numai, nice într-un chip nu-l lăsa în pace Radul-vodă, domnul muntenesc, ce, săpându-1 totdeauna, şi astăzi, şi mâine, i-au venit lui Ştefan-vodă mazilirea iară, în care i s-au prilejit şi moartea, în Ţarigrad. Şi avuţia ce au avut, toată au luatu-o împărăţia.

Domnul Ştefan-vodă Tomşea, mare vărsătoriu de sânge, gros la hire şi prostatec, cât îi părea că ieste aşa bine, cum domnia întâi. Iară la a doua domnie, cu mult schimbat într-alt chip, după patimi ce-i venise şi lui la cap. Şi el au făcut şi biserica domnească, pe poarta curţii, şi cu domnie fericită ţării. În locul lui, au stătut domn, în ţară, Radul-vodă cel Mare, cu a doua domnie”[63].

Biserica din la Solca, „mănăstirea din alte timpuri, domneasca ctitorie a bătrânului Ştefan Tomşa al II-lea, care căuta să-şi ispăşească păcatele cele multe, făcute prin uciderea celor mai mari boieri ai ţării”[64], beneficiază şi de o legendă, de o „tradiţie”, comunicată lui Simion Florea Marian, pe când acesta era „student gimnazial”, cică de „un Român din orăşelul Solca”, varianta probabilă a cunoaşterii fiind legenda „Die Prophezeiung”, publicată în germană, alături de alte legende româneşti, de profesorul Staufe-Simiginowicz.

Prin legendă, i se atribuie lui Ştefan Tomşa şi vinovăţia de a-l fi ucis pe mitropolitul Anastasie Crimca, după sfinţirea mănăstirii Solca, în 13 martie 1615, dar Crimca a murit abia în anul 1632 (Dimitrie Dan presupunea drept dată a morţii, începutul anului 1631), în vremea celei de-a doua domnii a lui Miron Barnovschi, trecând, după Ştefan Tomşa, pe sub alte cinci domnii, a lui Radu Mihnea, prima domnie a lui Barnovschi, a lui Alexandru Mihnea, a lui Moise Movilă şi a lui Alexandru Iliaş

Legenda exagerează, însă, şi în privinţa firii generoase şi blânde a mitropolitului, pentru că, în 1632, când călugărul minorit Paolo Bonnicio ajunge la Suceava şi îl întâlneşte pe mitropolit, „arhiepiscopul de Suceava, numit Clinco (Crimca), stăruia să-i fac închinare, ceea ce eu nu am vrut să fac şi m-a bătut chiar cu cârja sa păstorească şi cu mâinile sale înseşi, şi am rămas stâlcit la degetul mare şi la cot, ferindu-mi capul, dar nu au trecut patru zile că a şi murit pe neaşteptate, în faţa domnului Barnovschi”[65].

---

[63] COSTIN, op. cit., 121
[64] IORGA, Nicolae *Neamul Românesc în Bucovina*, Rădăuţi 1996, pg. 46
[65] BONNICIO, Paolo, *Călători străini despre ţările române*, Vol. V, pg. 24

În ciuda exagerărilor şi neadevărurilor pe care le promovează, legenda despre Ştefan Tomşa şi Mitropolitul Crimca e frumoasă, însemnând, în fond, o alegorie a frumuseţii celor două sfinte lăcaşuri, pentru Solca „modelul a fost vădit Dragomirna, pe care n-o poate ajunge nici în îndrăzneala şi înfrumuseţarea bolţilor, nici în marea îngrijire a turnului, care, aici, în aceleaşi proporţii supţiratice şi elegante, e însă simplu, având numai obişnuitele ocniţe, în locul rosetelor şi ramelor săpate”[66].

Ştefan Tomşa l-a respectat pe mitropolitul Anastasie, cel impus drept episcop de Rădăuţi de Mihai Viteazul, în anul 1600, cu ocazia ocupării Cetăţii Sucevei, în ciuda faptului că Anastasie Crimca era un om năzuros, care se supăra, adesea, pe vremelnicii domni, conspirând când în favoarea unora, când în cea a altora, şi retrăgându-se, adesea şi pe neaşteptate, la „moşia sa părintească Dragomireştii”[67], în care, după o viaţă zbuciumată de mult prea multe lumeşti orgolii, a fost „înmormântat, în partea dreaptă a pronaosului vechei biserici din mânăstirea Dragomirnei, unde o simplă lespede năsipoasă, fără oarecare inscripţie, acopere mormântul lui, care astăzi e acoperit c-un covor”[68].

Legenda ctitoririi mănăstirii: Ştefan Tomşa şi Mitropolitul Crimca

„Când omul e în pace, când e liniştit, sănătos şi nu duce nici o nevoie, atunci nu-şi prea aduce aminte de Dumnezeu, de la care îi vin toate bunătăţile; dar când e ameninţat din toate părţile de primejdii, când neajunsurile îl împresoară şi o rea soartă îl urmăreşte pas în pas, atunci inima şi cugetul se îndreaptă spre Dumnezeu, de la care aşteaptă scăpare, alinare şi mângâiere în suferinţe şi dureri.

Erau, odată, nişte timpuri când oamenii erau cu mult mai evlavioşi şi cu frica lui Dumnezeu, decât cum sunt astăzi. Atunci, dacă-şi punea cineva gând la Dumnezeu, orice ar fi avut să facă făcea şi orice întreprindea o şi îndeplinea, căci Dumnezeu totdeauna era cu dânsul.

În timpurile mai de demult nu era, ca acum, pace şi linişte în ţară, ci tot răzmeriţe şi bătălii ca acelea, că nu mai ştiai ce este şi de ce să te apuci…

Câţi păgâni, câte lifte rele, toate năpădeau ca lăcustele în Moldova, prădând şi jefuind pe bieţii Români, chinuindu-i şi luându-le toată averea, lăsându-i numai cu sufletul, de multe ori scurtându-le viaţa…

Pe acele timpuri viforoase, unii Domnitori români, voind ca să scape poporul şi ţara de biciul cel barbar şi înspăimântător al păgânilor, punea gând la Dumnezeu că, după ce le va ajuta a învinge pe duşmani, vor face, în cutare loc al ţării, o biserică sau mănăstire, unde să i se aducă laudă şi mulţămită de către popor pentru ajutorul, ocrotirea şi binefacerile revărsate.

Din acest îndemn sau poate că şi din altul, a început şi Ştefan Vodă Tomşa a zidi mănăstirea Solcii, sub poalele munţilor din Bucovina, care mănăstire se află, încă şi astăzi, în partea dinspre apus a târguşorului Solca.

Spun bătrânii că Ştefan Vodă Tomşa, după ce a sfârşit de zidit această mănăstire şi după ce a zugrăvit-o şi a înfrumuseţat-o cu toate odoarele cele trebuincioase, a chemat pe Mitropolitul Anastasie Crimca să vină, dimpreună cu alţi preoţi şi călugări, ca s-o sfinţească.

Mitropolitul Crimca, se zice, că să nu fi tărăgănat nicidecum, ci îndată cum i-a venit ştirea, a şi pornit spre Solca, luând cu sine pe mai mulţi preoţi şi călugări… Ajuns în Solca, fără

---

[66] IORGA, op. cit., pg. 47
[67] DAN, Dimitrie, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, Viena 1912, pp. 38-127
[68] Ibidem

să mai trăgăneze ceva, a şi început cu sfinţirea mănăstirii cu cea mai mare serbare, după cum ştia el că-i mai frumos, şi credea c-a fi mai bine şi mai pe plac Domnitorului.

După ce se sfârşi sfinţirea mănăstirii, dădu Ştefan Vodă Tomşa o masă mare, la care pofti mulţime de boieri, pe Mitropolitul Anastasie şi pe alţi oaspeţi aleşi.

La masa aceea, după multe alte cuvântări şi vorbiri, cum e, adică, datina la mesele Domnitorilor, unde sunt o mulţime de oaspeţi şi boieri adunaţi, care de care mai vorbăreţi şi mai căpăţânoşi, după ce ospătară de-ajuns şi băură cum se cade, zice Ştefan lui Crimca:

– Să deie Dumnezeu ca mănăstirea Prea Sfinţiei Tale să fie beci la mănăstirea mea!

Mitropolitul Crimca, care cam, în acelaşi timp, zidise mănăstirea Dragomirnei, se zice că s-a uitat lung în faţa Domnitorului şi a început a zâmbi, dar nu-i răspunse nimic.

Ştefan Tomşa, însă, crud din firea sa şi foarte pizmăreţ pe tot omul ce-l întrecea cumva, nu voi să tacă şi să deie pace Mitropolitului, pentru că nu i-a răspuns nimic, ci, ştiind că mănăstirea acestuia e cu mult mai frumoasă şi mai iscusit lucrată decât a sa, ba, drept să mărturisim, fiind unica, în felul său, în toată ţara, îi mai zise încă o dată:

– Să deie Dumnezeu ca mănăstirea Prea Sfinţiei Tale să fie beci la a mea!

Mitropolitul tăcu şi de astă dată.

Iar Vodă repetă tot aceste cuvinte şi de-a treia oară…

Acuma, Mitropolitul, văzând că Vodă nu mai încetă de a-i spune aceste cuvinte, în faţa tuturor oaspeţilor, nu mai putu răbda, ci, supărându-se amar, îi zise:

– Ba să deie Dumnezeu ca mănăstirea Măriei-Tale să fie beci la mănăstirea mea, căci Măria-Ta ai făcut-o din prisosinţă, iar eu am făcut-o pe a mea cum a dat Dumnezeu, din banii hărăziţi de văduve şi alţi bieţi creştini şi oameni de omenie, care s-au îndurat şi m-au ajutat a face această sfântă mănăstire, spre lauda Celui de Sus!... (N.N.: Banii proveneau, în realitate, de la boierul Şeptilici).

Ştefan se roşi şi se cam supără, când auzi aceste cuvinte împungătoare, dar se stăpâni şi nu zise nimic bătrânului Mitropolit… El tăcu, acum, ca şi cela, mai înainte.

Mitropolitul Crimca, însă, văzând însuşi că ceea ce a spus n-a fost bine şi temându-se ca să nu i se întâmple ceva, căută toate mijloacele să iasă, cum mai degrabă, de la masă şi să fugă, cât se poate mai iute, din acest loc. Şi avea toată dreptatea să se teamă, căci Ştefan Vodă Tomşa, când se mânia pe cineva, era foc şi pară şi nimeni nu scăpa cu viaţă din mâinile lui…

Aşa era Ştefan Vodă Tomşa.

De aceea, şi mitropolitul Crimca nu făcu multă tărăgănare, ci porunci, pe furiş, vizitiilor să înhame caii iute la trăsură, ca să pornească.

Vizitii îl ascultară, înhămară degrabă caii şi Mitropolitul, luându-şi seara bună de la Domnitor şi de la oaspeţi şi spunându-le că are foarte multă trebuinţă, se porni spre Dragomirna.

Domnitorul voia să-l mai oprească, el, însă, nu voi nicidecum să rămână.

Pe când s-a pornit Mitropolitul spre Dragomirna, înnoptase acuma cum se cade şi se făcuse aşa de întuneric că nici mâna nu se putea vedea.

După plecarea Mitropolitului, Doamna lui Ştefan Vodă Tomşa nu tăcu ca o femeie înţeleaptă, care nu se amestecă în trebile bărbaţilor, mai ales ştiind prea bine că Vodă nu-i ca alţi bărbaţi, cugetător la toate cele ce le face şi mai răbdător cu cei ce-i greşesc sau îl supără cu ceva; nu, ea trebui să se amestece şi să zică ceea ce n-ar fi trebuit; ea zise către Vodă:

– Cum de te-ai lăsat tu batjocorit de un călugăr, înaintea tuturor oaspeţilor?... Nu ţi-a fost ţie oarecum să te laşi înjosit de dânsul, să zică el – mă rog! – ca mănăstirea ta să fie beci la a sa!... Nu-ţi e ruşine de oaspeţi?... Ce mai aştepţi? Caută şi răsplăteşte cu pedeapsă îndrăzneala acestui călugăr, ori, de nu… mai mult să nu mă numeşti domniţa ta!...

Auzit-aţi vorbă de muiere!...

Ştefan Tomşa, care încă de mai înainte era cam mânios, fiind, acuma, mai aţâţat şi de doamna, se înfurie până într-atâta, încât nu mai stete pe gânduri, să vadă ce face şi ori de este bine ceea ce voieşte să facă, ci îndată strigă surugiilor săi să prindă caii la rădvan.

Surugiii nu aşteptară să le mai spună şi a doua oară, ci, cât ai bate în palmă, caii erau înhămaţi la rădvan şi rădvanul tras dinaintea uşii, de unde avea să iasă Vodă.

Ştefan Vodă, văzând că rădvanul stă dinaintea uşii, îşi luă, în grabă, buzduganul şi, fără să mai spună ceva oaspeţilor care rămaseră, ieşi afară din casă, se aruncă în rădvan şi porunci surugiilor să mâne tot într-o fugă, pe urma Mitropolitului (Unii istorisesc că să nu se fi luat Ştefan Tomşa după Crimca, ci să fi trimis pe nişte oameni de-ai săi, ca aceştia să se ieie după dânsul şi, unde l-or ajunge, acolo să-l omoare).

Zbura Vodă cu rădvanul său, dar şi Mitropolitul nu mergea numai în paşi, ci, cum ieşise din ograda mănăstirii, poruncise vizitiilor să mâne caii cât le-or putea lua picioarele, pentru că o presimţire pare că-l tot îndemna să fugă cât ce putea, îi spunea că Vodă n-are să-l lase în pace, ci are să-l fugărească şi, apoi, vai şi amar de acela ce cădea în mâna acestui Domn fără inimă şi cruţare.

Deşi Mitropolitul fugea cu trăsura sa cât putea, totuşi Ştefan Vodă Tomşa îl ajunse, în depărtare ca la vreo jumătate de milă spre răsărit de Solca, în mijlocul drumului dintre Solca şi Arbure, şi, cum îl ajunse, sări din rădvan şi, repezindu-se asupra Mitropolitului, îi dădu vreo câteva lovituri cu buzduganul în piept şi, când socoti că i-a fi de-ajuns şi că n-are mult s-o mai ducă, se sui, iarăşi, în rădvan şi se întoarse îndărăpt spre Solca.

Mitropolitul Crimca, mai mult mort decât viu, fu ridicat de către vizitiii săi în trăsură şi dus până la Dragomirna.

După ce ajunse la Dragomirna, cine ştie la câte ore din noapte, se zice că Mitropolitul Crimca îndată să fi poruncit să se scoale toţi călugării, să-i aducă vestmintele şi să se înceapă a sfinţi mănăstirea, până ce mai trăieşte.

Călugării, auzind aceasta, săriră îndată, cu toţii, să vadă ce este, ce s-a întâmplat că Mitropolitul voieşte să sfinţească mănăstirea mai înainte de-a fi gata şi, apoi, încă noaptea, când toată lumea doarme.

Văzând, însă, ce este, nu mai stătură mult pe gânduri, ci care din care mai degrabă alergară speriaţi prin chilii, îşi luară cele trebuincioase, intrară în mănăstire, aprinseră luminile şi – ca de când vă istorisesc – toate erau gata pentru sfinţire. Poftiră, acuma, pe Mitropolitul să vină şi să înceapă sfinţirea. Însă acesta nu mai era în stare să se scoale din loc… Loviturile de buzdugan ale lui Tomşa Vodă îi slăbiră mai de tot puterile şi de-abia mai putea răsufla.

Ce era de făcut?

Văzând călugării cum că Mitropolitul nu se poate urni din loc şi e mai gata să-şi deie sufletul, ca să nu rămână mănăstirea nesfinţită de dânsul, de cel ce, cu atâta muncă, a zidit-o şi înfrumuseţat-o, îl luară, vreo câţiva, şi, după ce l-au îmbrăcat în vestmintele sale, îl purtară, de subsuori, şi aşa sfinţi el mănăstirea, mai mult numai purtat pe sus sau şezând pe scaun.

Se zice că, după ce a sfârşit Mitropolitul Anastasie Crimca de sfinţit mănăstirea, să nu fi trecut mult, ci, îndată după aceea, să-şi fi dat sufletul în mâinile lui Dumnezeu. Iar când murea, să fi zis:

– Mulţămesc Ţie, Doamne, că m-ai ţinut în viaţă până ce mi-am sfinţit mănăstirea mea!...

Şi, cu aceste cuvinte, muri.

Călugării îl puseră în biserică şi-i făcură prohodul şi, a treia zi, îl înmormântară.

Mulţime mare de boieri şi alţi oameni de prin tot ţinutul să fi fost venit la înmormântare şi mulţi plângeau după dânsul, căci foarte bun om era şi pe oricine venea la el, de era boier, îl primea şi cinstea ca pe un boier, de era vreun călător, îl adăpostea ca pe un frate, de era ţăran, se purta cu dânsul ca un părinte, iar de era vreun sărman, niciodată nu-l alunga de la uşa sa, fără să-l miluiască.

Aşa era Mitropolitul Anastasie Crimca.

Şi tocmai de-aceea şi pentru că a făcut şi înfrumuseţat mănăstirea Dragomirnei, mai dihai decât toate mănăstirile şi bisericile din ţară, boierimea şi cei mai mari, văzând cruzimea lui Ştefan Tomşa, cum a ucis, fără nici o dreptate, pe Mitropolitul, se sculară, cu toţii înfuriaţi, asupra lui

Tomşa Vodă şi asupra Doamnei şi stăruiau să-l deie jos de pe tronul Moldovei şi să-l alunge din ţară, ca să nu-i mai audă de nume.

Ştefan Vodă Tomşa, văzând aceasta şi ştiind bine că, când se răscoală ţara întreagă, nu e lucru de şagă, îşi luă pe seamă şi fugi, pe neştiute, la Solca, şi, acolo, se ascunse, spre apus, din sus de mănăstire, într-un munte, care şi până astăzi se numeşte „Muntele lui Vodă”. Acolo, pe muntele acela, petrecu el până ce se mai molcomiră boierii…

Pe locul acela, unde lovise Ştefan Vodă Tomşa cu buzduganul pe Mitropolitul Crimca, puse, mai pe urmă, cine a fi pus nu ştiu, o cruce mare de stejar, care se mai poate vedea şi astăzi (1875).

De e tocmai crucea aceea, care s-a pus îndată după moartea Mitropolitului Crimca, nu pot spune, dar cum crucea aceasta e tare veche, poate să se încredinţeze orişicine, mai ales că şi partea cea mai împlântată în pământ se mai află şi este roasă de ploi…

Ce-or fi făcut boierii cu Doamna lui Tomşa nu se ştie, căci de la nimeni n-am înţeles nimic… De bună seamă că şi ea n-a fi fost lăsată în pace, ci trebuie să i se fi răsplătit şi ei, după cum adică i-a fost inima şi vorba…

Un lucru prea adevărat şi pe care nimeni nu-l poate tăgădui este că mănăstirea lui Tomşa Vodă a rămas beciul mănăstirii celei din Dragomirna.

Mănăstirea din Dragomirna stă, şi astăzi, frumoasă, că ţi-i mai mare dragul să te uiţi la ea. E împrejurată, din toate părţile, cu ziduri tari şi călugării se roagă, neîncetat, pentru sufletul bunului Mitropolit Anastasie. Pe când mănăstirea lui Ştefan Vodă Tomşa e părăsită de părinţi, zidurile de prin preajma bisericii, precum şi chiliile călugărilor, ce au fost oarecând aici, sunt aşa de risipite, de ţi se frânge inima de durere… Zău!, ţi-i mai mare greul să stai şi să te uiţi la aceste risipituri, pline de spini şi pălămidă…

Se vede că Dumnezeu nu trece cu vederea fapta nedreaptă.

Dacă Ştefan Tomşa ar fi fost om ca toţi oamenii cei de omenie, bun la inimă, îngăduitor şi ceva mai cugetător, să nu fi căşunat atâtea morţi de om, atunci, de bună seamă că Dumnezeu nu lăsa ca mănăstirea lui să se desfacă, ci ar fi scutit-o de timpurile cele vitrege, precum a scutit şi mănăstirea Dragomirna”[69].

Această ultimă referire vizează secularizarea averilor mănăstireşti şi desfiinţarea celor mai multe dintre mănăstirile bucovinene, care capătă statut de biserici obşteşti, începând cu anul 1785, dar desfiinţarea obştii călugăreşti de la Solca nu se datorează crimelor făcute de Tomşa, odinioară, ci proastei gospodăriri a lăcaşului şi a degradării necontenite, pe care avea să o oprească târziu, spre sfârşitul secolului al XIX-lea, în baza unor planuri exemplare, un arhitect vienez, pe nume Karl Adolf Romstorfer, cel care avea să reconstruiască Putna şi să scoată din moloz şi gunoaie vestigiile măreţe ale Cetăţii Sucevei, pentru a întâmpina cum se cuvine comemorarea celor patru veacuri de la înveşnicirea lui Ştefan cel Mare şi Sfânt al Moldovei, în 2 iulie 1904. Dar asta-i altă poveste, care trebuie spusă doar la timpul şi la locul potrivit.

Notiţele lui Vartolomei Mazereanu şi ale lui Arune Pumnul

Într-o vreme în care doar cercetările, prin vechile arhive mănăstireşti, făcute de un alt austriac, Wickenhauser, ţineau loc de memorie românească, Arune Pumnul valorifică vechile

[69] MARIAN, S. Fl., *Ştefan Tomşa şi Mitropolitul Crimca*, în „Tradiţii poporane române / din / Bucovina”, Bucureşti, 1895, pp. 145-153

condici mănăstireşti, scriind şi publicând, la Cernăuţi, în 1865, cartea „Privire repede peste trei sute treisprezece din proprietăţile aşa-numite Moşiile mănăstireşti, din care s-a format măreţul Fond Religionar al Bisericii dreptcredincioase răsăritene din Bucovina".

„Condica mănăstirii Solca", publicată, pentru prima dată, de Simion Florea Marian, în „Revista Politică" din 1889, Nr. 7, a fost „scrisă de părintele Vorftolomei archimandrit, şi am scris eu aice în zilele părintelui Meftodi igum. Solcăi, 1775 Noem. 10"[70].

Condica lui Vartolomei Măzăreanul reprezintă, de fapt, un inventar al daniilor (obiecte de cult, cărţi sfinte, moşii, sate, vii, pivniţe, crâşme, robi, posluşnici şi iobagi), cu un istoric al dobândirii lor, dar nu pomeneşte nimic despre istoricul ctitoririi mănăstirii, despre viaţa citorului sau despre cea a generaţiilor de obşti călugăreşti.

Arune Pumnul, entuziast admirator al actului de eficientizare a fostelor averi mănăstireşti şi a menirii Fondului Religionar, preia o parte din informaţiile înveşnicite de Letopiseţul lui Miron Costin, iar pe baza documentelor publicate de Wickenhauser, întocmeşte un inventar sumar al celor „15 proprietăţi, stăpânite de către mănăstirea Solcăi" şi se referă, desigur, doar la moşii şi sate:

„Mănăstirea Solca se crede a fi fost întemeiată de către Ştefan XI Tomşa Vodă (N.N.: Ştefan al XI-lea, dar Ştefan Tomşa al II-lea, depinde pe ce nume se face numărătoarea), în anul 1615, dintr-un îndemn întreit: întâi, pentru ca să-l ajute Dumnezeu să se poată ţine pe tronul Moldovei, de pe carele voiau Polonii să-l alunge cu orice chip, şi să pună în locul lui iarăşi pe Constantin Movilă, pe care îl alungase Ştefan XI Tomşa din Domnie, la anul 1612; a doua, ca să-l ierte Dumnezeu pentru uciderea boierilor, celor ce ţinuseră cu Movilă; şi a treia, apoi şi ca să se lăţească şi să se întărească religiozitatea ţării.

Cele 15 proprietăţi, stăpânite de către mănăstirea Solca; datul uricelor şi numele dăruitorilor:

Drăgăneşti (sat), Caşvana (sat), Solca (sat) şi Botoşana (sat), toate patru, în dar de la Ştefan XI Tomşa Vodă, la 18 Mart 1615, 25 Iulie 1615, 31 Iulie 1615, 25 Octombrie 1616;

Hrinceşti, Ivanoşcovcea, Preleşanii, toate în dar de la Radul I Vodă cel Mare, la 11 Faur 1625;

Bădeuţi, Grăniceşti, Iaslovăţul, tustrele în dar de la Radul I Vodă cel Mare, la 11 Faur 1625;

Milişăuţii (jumătate de sat), cumpăraţi de către mănăstire (dar nu se pune de la cine), la 20 Ianuarie 1760;

Patru munţi, la Câmpulung, anume Cucoşul, Găina, Porcescul, Botoul. Aceşti munţi şi i-a însuşit mănăstirea, prin schimb cu Milişăuţii (jumătate de sat, dar nu se spune cu cine a schimbat), la 20 Ianuarie 1775;

Fărăoanii, Mănăstirenii şi Ciorsacii; aceste trei sate sunt în Moldova"[71].

Inventarul lui Măzăreanul, „Katastich de toate scrisorile sfintei mănăstiri Solcăi, carele s-au scris în anul de la Christos 1771, fevruar 15 zile"[72], este mult mai amplu şi mai amănunţit, dar parcă şi pustiit de dragostea creştinească, cea atât de persuasiv predicată de Iisus Hristos.

Conform catastihului lui Măzăreanul, mănăstirea Solca avea următoarele moşii:

Satul Solca, „dat sfintei mănăstiri Solcăi", în 31 iulie 1615 (de fapt o nouă întărire a uricului din 13 martie 1615), „arătând că, după ce au zidit mănăstire Solca, şi au văzut că satul

[70] MAZERAN, op. cit., pg. V
[71] PUMNUL, Arune, *Privire repede peste trei sute treisprezece din proprietăţile aşa-numite Moşiile mănăstireşti, din care s-a format măreţul Fond Religionar al Bisericii dreptcredincioase răsăritene din Bucovina*, Cernăuţi 1865, pp. 117-119
[72] MAZERAN, op. cit. pp. 22-53

Solca iaste în drumul mănăstirii, şi cum că Arbure au fost hain şi au ucis pre stâpânul său, şi pentru aceia satul Solca au umblat din mână în mână", Tomşa l-ar fi răscumpărat de la mănăstirea Suceviţa, căreia îl dăruise mitropolitul Gheorghe Movilă, şi l-a făcut danie mănăstirii sale;

Satul Botăşana, cumpărat de Ştefan Tomşa, cu „700 galbeni de aur, de la fete de boer, anume Nastasie, fata Micăi, nepoată Răcătoaei, şi de la alre rude a ei", în 25 octombrie 1615, şi „dat sfintei mănăstiri Solca";

Satul Căjvana, cumpărat „de la Vasilii Şeptelici şi de la neamurile lui", cu 1.000 ughi, în 28 iulie 1615, şi „dat sfintei sale mănăstiri Solca";

Satul Hrinceşti, „dat călugărilor de la mănăstire Solca, de întăritură, şi de stăpânit", de către Ştefan Tomşa, în 30 decembrie 1622, când „l-au cumpărat călugării de la Vasilii, şi de la fratele lui, Lupul, şi de la sora lor, Drăguţa", cu 400 ughi;

Bădeuţi, Drăgăneşti, Criniceştii, Ivancicăuţii, Părlăşanii, „care sate întăi au fost domneşti, şi se chema din ocolul Badeuţilor", sate cu care, în 13 martie 1615, Ştefan Tomşa, după ce povesteşte „în ce chip au zidit numita mănăstire, în locul ce i l-au arătat Dumnezeu şi în ce chip, au miluit numita mănăstire" Solca;

Satul Meleşăuţi, stăpânit, pe jumătate, drept danie de la „Vlădica Evloghii de Rădăuţi, până în 30 august 1633, când egumenul mănăstirii Solca a declarat că mănăstirii „nu-i era de nici un folos de ace moşie, în locul moşiei ar fi dat mănăstirii doaor prisăci stupi"; în 3 octombrie 1733, mănăstirea Iţcani, care stăpânea cele trei părţi de sat, danie de la Maria Humoae, „neavând cu ce săvârşi lucrul mănăstirii aceia, au vândut moşie Meleşăuţii mănăstirii Solcăi, drept 60 lei";

Costeştii şi Mănăstirenii, „doao sate pe Siretiu", foste „drepte domneşti", dăruite Solcăi, de Ştefan Tomşa, încă din 1614, şi întărite în 13 martie 1615;

Satul Faraoane şi Mihăileştii¸ primul cumpărat de Tomşa, pe jumătăţi, plătite cu câte 1.000 galbeni, de la „Dimitrie Goia şi de la toate neamurile lui" şi, respectiv, de la Şteful, în 4 martie 1615, când a fost dăruit Solcăi; Mihăileştii „l-au cumpărat călugării de la mănăstire sa Solca", de la Sofronie şi sora lui, Piatra, plătind „200 taleri bătuţi", în 18 iulie 1622;

Ciorsacii şi Broştenii pe Şoimuz, actuale cartiere ale Fălticenilor, „danie numitei mănăstiri de la Vasilii Cantacozino vel spatar şi de la fratele dumnealui, Ilii Cantacuzino vel comis", din 9 iunie 1705.

Acestor 15 sate, li se adaugă **Balta Luciul**, „dania de la Duca comisul şi de la giupăneasa Zlata", care „au închinat sfintei mănăstiri Solcăi, şi i-au dat, după moartea lor, tot ce vor ave, iar atunci, întâi, au dat mănăstirii un plug de boi, opt vaci cu viţei, doao epe cu mănji şi balta ce să chiamă Luciul, din sus de Fălciu".

Dar necreştine, ba chiar anticreştine, ni se par daniile în oameni, robi, posluşnici şi vecini.
Ştefan Tomşa a dăruit călugărilor de la Solca, drept robi, familiile ţinganilor Oance, Ghervasii, Stepan, Savul, Şărban, Stoica, Ţandăr, Stancul, Stepan Stoicov şi Duţa, în 12 mai 1615, şi pe „Saca giude cu femeia Anna, cu feciorii lor, Agafie, Vasilii, Măria, Narte Faur, cu femeia lui Tecla, cu fii lor, Tima şi Andreiaşi, Victor Faur cu femeia lui Ştefana, cu feciorii lor, pecum şi, împreună cu familiile, pe Ştefan Faur, Guţul, Dumitru Guţ, Ilii, Sava Zlătari, Constantin, Grigorii Căldărari, în 17 iunie 1623.

Miron Barnovschi dăruieşte, drept robi, pe „Gheorghi şi ţiganca lui Ţana, cu copiii lor", în 30 aprilie 1627.

În 25 ianuarie 1730, se înregistrează o incredibilă „carte domniască de la Grigorii Ghica Voevoda, cătră dum. Toader Paladi vel ban, pentru o ţigancă a mănăstirii Solcăi, pre care au luat un ţigan al Moldoviţii, **să-i împartă copiii la amândoao mănăstirile PRE DREPTATE**". Sublinierea îmi aparţine.

În 1775, într-un tabel, intitulat „Câţi ţigani are acmu sfânta mănăstire Solca", Vartolomei Măzăreanu inscripţionează nume de oameni, ai căror urmaşi, peste un secol, se vor număra, aşa cum se va vedea, printre… fruntaşii români ai târguşorului Solca (Mereuţă, Timingeriu, Mihălaş etc.), ceea ce este şi normal, pentru că mulţi dintre robii ţigani ai mănăstirilor au fost, la origine, posluşnici sau vecini, dar care, prin căsătorie cu un rob ţigan sau cu o roabă ţigancă, deveneau, la rândul lor, robi.

Opisul acesta anticreştin cuprinde următoarele nume:

Tănasii Bălan a lui Bălan, care avea nevastă pe Palaghia, roabă la Humor;
Petre Bălan a lui Ion Bălan, cu nevasta Măriuţa, roabă la Putna;
Iacov Mereuţă a lui Mierăuţă, nepotul lui Dumitru, cu nevasta Marie, roabă la Putna;
Vasilii Mierăuţă, fratele lui Iacov, căsătorit cu moldovanca Parasca;
Ion Mierăuţă a lui Toader Mierăuţă, şi el nepotul lui Dumitru, căsătorit cu moldovanca Nastasia;
Chiruţă Mierăuţă, fratele lui Ion, căsătorit cu Dumitra, roabă la Humor;
Ianache Mierăuţă, frate cu Ion şi Chiruţă, căsătorit cu Maria, roabă la Humor;
Ştefan Mierăuţă, a lui Iacov Mierăuţă, căsătorit cu moldovanca Maria;
Vasili Mierăuţă, fratele lui Ştefan, căsătorit cu Parascheva, roabă la Putna;
Chiriiac Mierăuţă, frate cu Ştefan şi Vasile, căsătorit cu moldovanca Gafiţa;
Lupul Mierăuţă, al cincilea fecior al lui Iacov, căsătorit cu Chiţa, roabă la Rădăuţi;
Simeon Mihălaş, al lui Mihălaş Mierăuţă, căsătorit cu Catrina, roabă la Voroneţ;
Sava Mihălaş, fratele lui Simion, căsătorit cu Irina, roabă la Humor;
Lazor Mihălaş, frate cu Simeon şi Sava, căsătorit cu Ştefania, roabă la Pobrata (Probota);
Toader Mihălaş, al patrulea frate, căsătorit cu Varvara, roabă la Putna;
Filimon a lui Grigoros a lui Dumitru, căsătorit cu Irina, roabă la Moldoviţa;
Anton, fratele lui Filimon, căsătorit cu Tudosia, roabă la Moldoviţa;
Lupul, fiul lui Filimon, căsătorit cu Ioana, roabă la Humor;
Ioniţă, fiul lui Anton, căsătorit cu Catrina, roabă la Voroneţ;
Constantin a lui Tofan a lui Grigoros, căsătorit cu Paraschiva, roabă la Voroneţ;
Toader Chimnigeri, căsătorit cu Ioana Lupului Calbou din Solca;
Sandul Ciubotari, căsătorit cu Iftimia din Solca;
Symeon Buchte, căsătorit cu Măriuţa, nepoata lui Calbou din Solca;
Ioan Calbou a Lupului Calbou a Bucosului (celebrul lăutar, despre care va vorbi Iraclie Porumbescu, într-o povestire despre un chef cu lăutari solcani, la Putna, din 1829), căsătorit cu Ioana, roabă la Putna;
Luca Frigură a lui Ion Frigură a lui Grogoros, căsătorit cu Ştefania, roabă la Putna;
Andreiaş Mirăuţă a lui Enache a lui Toader Mirăuţă, căsătorit cu Ioana, roabă la Slatina;
Agape a lui Anton a lui Grigoros, căsătorit cu Maria, roabă la Humor;
Ioniţă a lui Filimon a lui Grigoros, căsătorit cu Gaftona, roabă la Putna;
Ioniţă Mirăuţă, feciorul lui Iacov Mirăuţă, căsătorit cu Todosia, roabă la Moldoviţa;
Leonte a lui Toader Chimingeri a Lupului Calbou, căsătorit cu Maria din Solca;
Procop a lui Filimon a lui Grigoros, căsătorit cu Vasilca, roabă la Slatina;
Nechita a lui Chiriiac a lui Iacov, căsătorit cu Todosia, roabă la Slatina.

Cum robii ţigani făceau toate muncile, iar iobagii, conform obiceiului, fugeau de pe o moşie pe alta, risipindu-se prin întreaga Moldovă, ba şi prin ţările megieşe, în baza unei cărţi de gospod a lui Grigore Ghica Vodă, din 5 septembrie 1738, egumenul Isail de Solca a fost împuternicit „să caute vecinii mănăstirii prin ţară şi de la fiecare să pliniască căte doi lei".

În 19 iunie 1741, Toader Başotă şetrar, aduce la Solca, din ordinul aceluiaşi Grigore Ghica Vodă, pe „vecinii mănăstirii, care au şezut în Ciorsaci, anume pre **Ciurăeşti**".

Posluşnicii mănăstirii, dăruiţi, în 7 aprilie 1662, de Vasile Vodă, 8 la număr, erau obligaţi să presteze munci în folosul călugărilor, dar „să nu deia nici un feliu de bir" domniei.

Şi mai există nişte cărţi de gospod, „pentru apărarea cârşmelor prin sate", cârciumile şi păcatele beţiei reprezentând, vreme de veacuri, privilegii mănăstireşti.

În 14 ianuarie 1744, Ioan Nicolai Voievod dispune „să nu deia mânăstirile de pe supt munte tultul, ortul şi alte agărăi, pe vinul ce ar aduce la mănăstiri", iar în 26 iulie 1764, Grigore Alexandru Ghica Vodă îl împuterniceşte pe „Venedict Igum. de Solca să fie volnic a apăra şi a popri toate moşiile mănăstireşti, ca să nu vândă nici un feliu de băutură, ce numai mănăstire".

Deşi cu intenţii cât se poate de gospodăreşti, Vartolomei Măzăreanul înfăţişează, fără să vrea, în „Condica mănăstirii Solca", o lume urâtă, necreştină, adeseori monstruoasă, dar, în mod surprinzător, agreabilă şi cărturarului care a încredinţat-o memoriei.

La doar câţiva ani de la plecarea lui Vartolomei Măzăreanul la Putna, ca egumen (1775), unde, în 1 ianuarie 1779, avea să-şi găsească veşnica odihnă, la mănăstirea Solca s-a săvârşit un omor, denunţat, în 21 mai 1781, autorităţilor austriece. Omul ucis, iobagul Dumitru Hepciu, mergea cu tutun de vânzare, la Solca, şi, întâlnindu-se cu călugărul Ghedeon, a fost arestat, pus în fiare şi aruncat în temniţele mănăsturii. Peste câteva ore, Hepciu, stâlcit în bătaie de sfintele mâini ale fratelui Ghedeon, a fost aruncat în şanţul din vecinătatea zidurilor mănăstireşti. L-a găsit, desfigurat şi însângerat, fratele iobagului, care l-a cărat în cârcă până la isprăvnicie, ca să se plângă autorităţilor civile.

Enervat de atâta lumească obrăznicie, sfântul rugător Ghedeon i-a capturat pe cei doi fraţi iobagi şi i-a mustrat creştineşte cu ciomagul, până ce Dumitru Hepciu s-a lepdat de suflet. Supravieţuitorului i s-a cerut să pună degetul pe o scrisoare de iertare, apoi şi mortul, şi fratele lui, au fost aruncaţi în şanţ. Socrul victimei, Hrihor Sanciuc, a înaintat o plângere Administraţiei Militare a Bucovinei, dar în colecţiile de documente ale Complexului Muzeal al Bucovinei nu există nici o continuare a acestei abominabile poveşti, care să fie inclusă în tezaurele de documente, care văd lumina tiparului în anumite perioade de timp.

Documentele ctitoririi mănăstirii

În luna lui martie a anului 1615, a treisprezecea zi, Ştefan Tomşa al II-lea sau Ştefan al XI-lea Tomşa, cum au scris cronicarii numărători de domni cu numele Ştefan, şi-a sfinţit ctitoria sa de la Solca, pe care o zidise, cu sprijinul mitropolitului Anastasie Crimca şi al episcopilor de Roman şi de Rădăuţi, „pe locul arătat de Dumnezeu, anume Solca", înzestrând-o, iarăşi, cu sate şi moşii:

„Noi, Ştefan Voievod, din mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovei, fiul prealuminatului domn Ştefan…

… cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu ajutorul rugătorilor noştri, arhierei ai bisericii lui Dumnezeu, părintele nostru Anastasie, arhiepiscop şi mitropolit de Suceava, părintele Aftanasie

episcop de Roman şi părintele Pavel episcop de Rădăuţu, **a început domnia mea să zidim o biserică şi o mănăstire**, sfârşind-o şi zidind-o **pe locul arătat de Dumnezeu, anume Solca**, unde este hramul sfinţilor apostoli Petru şi Pavel şi al celorlalţi sfinţi apostoli, şi, **zidind domnia mea**, cu ajutorul lui Dumnezeu, **sfânta biserică şi mănăstire**, am miluit pe rugătorii noştri cu satul Bădeuţi, ţinutul Sucevii, cu morile de pe apa Sucevii, aşijdere cu patru sate, anume Drăgăneşti, Crăiniceşti, Ivancicăuţi şi Părlăşani**,** cu toate hotarele şi cu toate veniturile de pe aceste sate, care au fost drepte domneşti, ascultătoare de ocolul Bădeuţului. De aceea, să fie mai sus-zisele sate Bădeuţi, Drăgăneşti, Crăiniceşti, Ivancicăuţi şi Părlăşani dreaptă ocină mai sus zisei mănăstiri Solca, cu toate locurile şi toate hotarele, cu tot locul ce l-au avut, cu heleşteie şi mori, cu fânaţe şi cu toate veniturile, şi cu câmp, cu pădure, neruşiit în veci. Şi cine ar cuteza să răstoarne această a noastră danie, ce am dat-o din mila noastră, la rugămintea sfintei noastre mănăstiri, să fie blestemat de trei ori de Dumnezeu, făcătorul cerului şi al pământului, de maica precesta, de Iisus Hristos isbăvitorul de păcate, de cei 12 apostoli, de cei 4 evanghelişti şi de cei 318 sfinţi părinţi de Nichea şi Aria procletul să vie peste capul lui şi să aibă parte cu Iuda, sângele lui peste noi şi copiii noştri şi toţi Iudeii, în veci amin.

Însuşi domnul a poruncit.

Scris în Iaşi, 7123 (1615), luna Martie 13.

Ştefan Voievod. Dumitru”[73].

După doar două luni, în a douăsprezecea zi a lunii mai, Tomşa pune la dispoziţia călugărilor câteva sălaşe de robi ţigani, cumpăraţi din Ţara Românească, iar veşnica procurare de robi ţigani doar din Muntenia, unde existau din belşug, poate îndreptăţi presupunerea că ţiganii aceia reprezentau, de fapt, resturi cumanice ale voievodatelor de odinioară. Ştefan Tomşa, aidoma tuturor celor din neguroasa beznă a feudalismului, considera că înseamnă un act profund creştin cumpărarea de oameni şi dăruirea de „robi ţigani pentru sfânta mănăstire”:

„Din mila lui Dumnezeu, noi Io Ştefan Tomşevici voievod Domn al ţării Moldovii.

Adică domnia mea, cu voia stăpânului, cu ajutorul lui Dumnezeu, **am ridicat al nostru locaş de rugăciune, sfânta mănăstire zisă Solca**, unde este hramul sfinţilor şi de tot lăudaţilor şi mai înalţi apostoli Petru şi Pavel, iar domnia mea am binevoit, urmând alte faceri de bine, care s-au făcut pentru sfânta mănăstire, am vrut să cumpăr **robi ţigani pentru sfânta mănăstire**, ca să fie pentru multe lucruri de trebuinţă, şi, unde au fost crescuţi, aceşti fii de boieri, anume Sava Dânceu şi sora lui, Tudora, şi Oprina şi nepoţii lor, Vartic şi sora lor Gaftona, şi Apostol şi sora lui, Grozava, copiii lui Medelean, toţi copiii şi nepoţii lui Dânceu, fost staroste din ţinutul Tecuci, şi au venit înaintea domniei mele şi înaintea întregului sfat al domniei mele, de nimeni siliţi, nici asupriţi, şi au vândut domniei mele ai lor drepţi robi ţigani, anume Oancea cu soţia şi cu copiii lui, şi Chervasie cu soţia şi cu copiii lui, şi Ştefan cu soţia şi cu copiii lui, care acei ţigani au fost ai părintelui lor, Dânceu, dreaptă danie şi pomană de la nănaşul lui, Bratul, mare comis din Ţara Românească, şi Slavul cu soţia şi cu copiii lui, pe care i-a cumpărat de la Frujina, din aceeaşi ţară, şi Şerban cu soţia şi cu copiii lui, şi Stoica cu soţia şi cu copiii lui, şi Şandăr cu soţia şi cu copiii lui şi cu fiul lui, Radul, şi Stancul cu soţia şi cu copiii lui, pe care i-a cumpărat de la Mogoş, din Ţara Românească, din ispisocul ce l-a avut de la domnii din Ţara Românească, şi Stepan, nepotul lui Stoica, şi Duţă cu soţia şi cu copiii lui, pe care i-a cumpărat de la Bratul, mare comis, şi de la Mogoş, din aceeaşi ţară; pe toţi aceşti ţigani i-au vândut domniei mele pentru 400 ughi, fără dreptele lor urice din ispisocul de întărire şi din cartea de judecată ce le-a avut de la Petru voievod, când s-au tras la judecată cu Struţiian, fost staroste, pentru acei pomeniţi ţigani şi l-a dat rămas cu scrisoarea de mărturie de la Mihnea, Voievodul Munteniei, şi cu scrisoarea de la fiii lui Bratul şi Mogoş, care i-au dat şi i-au vândut pe acei ţigani, şi iar din ispisocul de întărire de la Aron voievod şi de la Eremia voievod, de aceea domnia mea, văzând a lor de bună voie vânzare,

[73] BALAN, *Documente bucovinene,* vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pp. 149-150

iar domnia mea am plătit în mâinile lor toţi acei mai sus-scrişi bani gata, deplin 400 ughi, înaintea întregului sfat al domniei mele, al arhiereilor şi rugătorilor la Dumnezeu Kir Anastasie, arhiepiscop şi mitropolit de Suceava, Kir Pavel episcop de Roman şi Kir Aftanasie episcop de Rădăuţi şi înaintea boierilor domniei mele, mari şi mici, şi pe urmă ca să dea domnia mea acei ţigani toţi, cu soţiile şi copiii lor, **sfântului locaş de rugăciune şi mănăstirii noastre mai sus scrise Solca**, pentru pomenirea domniei mele şi a doamnei domniei mele, şi a fiilor domniei mele dăruiţi de milă, de aceea să fie robii ţigani neruşiit în vecii vecilor, întrucât domnia mea i-a cumpărat pe drepţii bani ai domniei mele, şi la aceasta este credinţa domniei mele mai sus-scrisul noi Io Ştefan Tomşevici voievod şi credinţa boierilor noştri (urmează lista boierilor din Divan şi clasicul blestem persuasiv, pe care nu le mai reproducem)…

A scris Ionaşco logofăt, în Iaşi, anul 7123 (1615) luna Mai 12 zile"[74].

Povestea satului Solca, dăruit mănăstirii de Ştefan Tomşa, alterată de consideraţii false despre Luca Arbure, care cică l-ar fi „ucis pe domnul său", deşi, în realitate, Arbure a căzut victimă mâniei lui Ştefăniţă Vodă, în baza unor presupuneri de uneltire, niciodată dovedite, este înserată în uricul din 1 august 1615.

„Din mila lui Dumnezeu, noi Io Ştefan voievod, Domn Ţării Moldovei, fiul preacinstitului voievod Ştefan Tomşa voievod.

Adică domnia mea, cu mila şi voia lui Dumnezeu, **am zidit lăcaşul nostru de rugăciune, sfânta mănăstire zisă Solca**, hramul sfinţilor mai înalţi apostoli Petru şi Pavel, şi văzând domnia mea şi **acel sat anume Solca, stând în drumul mănăstirii noastre**, care sat s-a pierdut în viclenie de Arbure, care l-a ucis pe domnul său, şi a umblat satul din mână în mână, până când mitropolitul Gheorghie a încredinţat trei sute de ughi şi o cupă de argint lui Udrea cel Orb şi i-a dat şi un sat din ocinile sale, anume Stănileştii, în ţinutul Hotinului, şi a luat de la el satul Solca şi l-a dat mănăstirii sale Suceviţa; pe urmă a chemat domnia mea pe toţi arhiereii şi egumenii din câteva mănăstiri şi, împreună cu întreg sfatul domniei mele, cu boierii mari şi mici, am făcut sfat şi am găsit precum acele sate, care au fost pierdute în viclenie, nu se cade să fie puse la vânzare sau la cumpărare; deci, de aceea, domnia mea n-a voit ca să aibă pagubă acea sfântă mănăstire şi satul să i se ia cu judecată, ci pentru acei 300 ughi şi acea cupă de argint, ce a dat-o mitropolitul Gheorghie pentru satul Solca, domnia mea a cumpărat sfintei mănăstiri Suceviţa două fălci de vie la Cotnar, în deal, pentru 300 ughi de aur, de la Sas din Cotnar, pe care i-am şi scris în catastihul orăşenesc, dar, fiindcă am văzut acea sfântă mănăstire păgubită, şi prădată fiind de Leşi fără dumnezeu, domnia mea s-a milostivit şi i-am dat sfintei mănăstiri şapte sute de ughi roşii de aur şi o cupă de argint, şi acel sat, Stănileştii, iarăşi i-am întors sfintei mănăstiri Suceviţa, care sat i-a fost venit lui Toader Murguleţ armaş, ginerele lui acelui Udrea celui Orb, pe care l-a pierdut în viclenie, când singur acel Toader Murguleţ s-a legat cu alţi pribegi ca şi el şi a venit, din ţara leşască, cu o mulţime de Leşi şi Cazaci, cu sabie şi cu foc asupra domniei noastre şi asupra ţării noastre, şi a făcut război cu domnia mea la apa Jijiei, pe care, însă, milostivul Dumnezeu i-a pus sub sabia domniei mele; de aceea, să fie acel sat sfintei mănăstiri cu toate hotarele şi veniturile sale neruşiit nici odinioară în vecii vecilor; la fel şi mai sus-scrisele vii, pe care le-a cumpărat domnia mea sfintei mănăstiri, să fie ei nesmintite nici odinioară în veci, iar acei şapte sute ughi de aur şi acea cupă de argint am dat domnia mea toţi banii gata în mâinile egumenului de atunci şi ale întregului sobor de la acea sfântă mănăstire, care, după nume, sunt aceştia: ieromonah Pancratie egumen, ieromonah Enoh, ieromonah Nicon, ieromonah Anastasie şi Fteodosie şi Fteolipt şi Zaharia şi Luca şi Ioan, şi diaconul Severiian, şi diaconul Mihail, şi diaconul Selevestru, şi tuturor fraţilor trăitori în cea mănăstire, înaintea arhiereilor şi sfinţiilor noastre moldoveneşti: Kir Anastasie arhiepiscop şi mitropolit de Suceava, şi Kir Pavel episcop de Roman, şi Kir Aftanasie episcop de Rădăuţi, şi înaintea întregului sfat al nostru, mari şi mici, şi

[74] BALAN, *Documente bucovinene,* vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pp. 155-157

înaintea egumenilor de la cele 9 sfinte mănăstiri, a căror semnătură şi pecete mărturisesc adevărat, dar **satul zis Solca**, care este pe acelaşi râu şi în drumurile mănăstirii noastre, **l-am luat domnia mea la sfânta mănăstire zisă Solca**, cu toate hotarele sale, şi cu poienile, şi cu toate veniturile sale, cu bunăvoinţă şi întreaga inimă a întregului mai sus scris sobor şi a celor ce trăiesc la sfânta mănăstire Suceviţa, **şi am făcut ca acel sat să fie metoh sfintei noastre mănăstiri,** nesmintit nici odinioară în vecii vecilor, pentru pomenirea şi pentru iertarea păcatelor domniei mele şi a părinţilor domniei mele, iar pentru credinţa tuturor celor scrise mai sus este credinţa domniei mele însăşi, mai sus-scrisul noi Io Ştefan Tomşevici voievod, şi credinţa boierilor noştri (N.R.: nu mai reproducem lista boierilor din Divan şi blestemul)…

… pentru mai mare întărire şi confirmare, am poruncit credinciosului şi cinstitului boliarin, panului Nechifor Beldiman, marele logofăt, să scrie şi să lege pecetea noastră la această adevărată scrisoare a noastră.

Scris în Iaşi, anul 7123 (1615) luna August 1 zile.

Ştefan voievod. Ionaşco logofătul al III-lea a scris"[75].

În 25 octombrie 1615, Tomşa cumpără, hotărât „să miluiască această a noastră sfântă mănăstire cu sate, satul Botoşana, numit încă, pe acele vremuri Botoşani, „botoşanii" însemnând, în româna veche, „păstori ai oilor sterpe" (botee):

„Noi Ştefan Tomşevici voievod, din mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovei.

Cu ajutorul lui Dumnezeu şi la rugămintea sfintei noastre mănăstiri, anume Solca, unde este hramul sfinţilor apostoli Petru şi Pavel, a hotărât domnia mea să miluiască această a noastră sfântă mănăstire cu sate, cumpărându-le cu drepţii săi bani, şi, dând de ştire domnia mea tuturora care au de vânzare sate, să vină şi să le vândă după dreaptă înţelegere, şi venind boieri din-o parte şi din alta, anume Anastasia, fata Michei, nepoata Răcătoaiei, cu fiul ei, Ieremie, şi sora lui, Marica, jupâneasa dumisale Constantin Cărcu, şi fraţii ei, Andrei, Ştefan, Vasilie, Ipatie, Nicolai şi Constantin, şi rudele lor, Ionaşco şi fratele său, Vasilie păharnic, şi sora lor, Anesia, jupâneasa lui Simeon diac, şi fraţii ei, Dumitraşco, Ionaşco şi Gripina, copiii Nastei, şi Ana, şi Anastasia, şi (lipsă în text), fetele Drăguţii, toţi nepoţii şi strănepoţii Răcătoaiei, şi de nimeni siliţi, nici asupriţi, ci de a lor bună voie au venit înaintea noastră şi înaintea întregului nostru sfat, a protoistoşilor bisericii lui Dumnezeu şi sfinţi părinţi ai Moldovei: dumnealui Anastasie arhiepiscopul şi mitropolitul Sucevei, dumnealui Atanasie episcop de Roman şi dumnealui Pavel episcop de Rădăuţi, şi înaintea marilor noştri boieri, Ionaşco Ghenghe, mare logofăt, şi Mârza, mare vornic de ţara de jos, şi Nicoară, mare vornic de ţara de sus, şi Gligorie Ciolpan, hatman, şi înaintea tuturor boierilor noştri, a mari şi a mici, şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne-am învoit şi au vândut domniei noastre a lor dreaptă ocină, după uricul de cumpărătură ce-l aveau strămoşii lor de la Ştefan Vodă bătrânul, un sat anume Botoşani, ţinutul Suceava, pe apa pârâului Soloneţul mic, şi cu loc de moară pe pârâul amintit, cu toate fâneţele şi poienile, ce se cheamă Şerba, şi cu toate hotarele, în bucovina şi în câmp, şi cu holme şi peste holme, şi cu plaiuri şi peste plaiuri, unde au fost vechile hotare ale Căjvanei şi cu Botoşanii, cu toate veniturile din tot locul, pe unde au fost de veci, şi au vândut acel sat domniei noastre, pentru 700 ughi, şi a plătit pe deplin domnia mea, cu bani gata, dând în mâinile lor toţi acei 700 ughi, înaintea întregului nostru sfat, şi, pentru mai mare credinţă, am scris numele lor, precum am cumpărat domnia mea satul Botoşani de la ei. Iar domnia mea am dat sfintei noastre mănăstiri Solca, la rugămintea ei şi pentru pomenirea domniei noastre şi iertarea păcatelor noastre şi a părinţilor noştri, şi a doamnelor noastre, a copiilor noştri, pe care ne-a dăruit Dumnezeu, ca să fie sfintei mănăstiri dreaptă ocină, cu toate veniturile, neruşiit în veci (N.R.: urmează blestemul, pe care nu-l reproducem)…

Scris în Iaşi anul 7124 (1615), luna Octombrie 25.

Domnul singur a poruncit.

---

[75] BALAN, *Documente bucovinene,* vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pp. 158-163

Ştefan Tomşevici voievod"[76].

Vânzarea satului Hrinceşti, „pe apa Solcăi, cu loc şi eleşteu de moară… călugărilor de la sfânta mănăstire Solca", este confirmată, în 20 decembrie 1622, şi de viitorul voievod Miron Barnovschi, pe atunci hatman şi, după cum avea să mărturisească, ulterior, cronicarul Miron Costin, fără să râvnească la Scaunul Domnesc, deşi, „om de ţară" fiind, dar şi un caracter aparte, cum nu se mai pomenise de peste un veac (de la Bogdan-Vlad cel Orb), avea să fie îmbrâncit de soartă pe tronul unei ţări veşnic aţâţată şi pusă pe gâlceavă:

„Adică eu, Ghianghea, logofăt, şi Nicoară, mare vornic al ţării de jos, şi Miron Bărnovschie, hatman, şi Dumitraşco Ştefan, mare vornic al ţării de sus, şi Gheorghie, mare apostol, şi Apostol Catargiul, mare ceaşnic, şi Alecsa, mare spătar, şi Mihălachie, mare vistiernic, şi Ion, mare comis, şi Vasilie Roşca, mare armaş, şi Nicoară, al doilea logofăt, şi Lupul, al treilea logofăt, adică noi mărturisim, cu această a noastră scrisoare, precum au venit înaintea noastră Vasilie şi Lupul, fiii Tofanei, şi ruda lor, Lupul, fiul Samfirii, nepotul (lipseşte) şi strănepotul (lipseşte), din bună voia lor, de nimeni siliţi, nici asupriţi, şi au vândut a lor dreaptă ocină şi moşie din uricul ce l-a avut moşul lor de la (lipseşte) voievod, satul Hrinceşti, ţinutul Sucevii, **pe apa Solcăi, cu loc de eleşteu şi de moară**, şi au vândut părinţilor şi rugătorilor noştri, călugărilor de la sfânta mănăstire Solca, unde este hramul sfinţilor primlăudaţilor şi primfăcătorilor apostoli Petru şi Pavel, pentru 400 ughi bani buni; şi s-a sculat călugărul de la sfânta mănăstire Solca şi a plătit toţi acei mai sus scrişi bani, 400 ughi bani buni, în mâinile celor mai sus-scrişi, înaintea noastră, a tuturora, şi, văzând noi tocmala lor, de bună voie făcută între ei, şi plata deplină, le-am făcut lor această mărturie, după care să-şi facă şi ispisoc şi uric de la domnia sa Domnul; şi de la noi, mare credinţă şi întărire, şi noi toţi am pus pecetea noastră la această cinstită scrisoare a noastră.

Scris în Iaşi, anul 7131 (1622) Decembrie 20.

Ghianghia log (pecete), Barnovschi hatman (pecete), Dumitru vel vornic (pecete), Lupul log."[77].

Despre Miron Barnovschi, om evlavios şi bun gospodar, de pe seama evlaviei căruia a profitat şi mănăstirea Solca, povesteşte cu drag Miron Costin:

„După moartea Radului-vodă celui Mare, boierii şi ţara, văzând pre Barnovschii hatmanul, om de ţară şi fără cuconi şi cunoscut împărăţiei, cu slujbele ce făcuse la Hotin, la sultan Osman, şi ştiut şi căpeteniilor tătărăşti, ales lui Cantemir, cu carile legase prieteşug, încă din mârzecia lui, la Toporăuţi, la o trecătoare a lui în Ţara Leşască, au ales, cu glasurile tuturora, pre Barnovschii hatmanul de domnie şi au mers o samă de boieri la împărăţie, de i-au adus steag de domnie.

Îndată ce au stătut Barnovschii-vodă la domnie, întâiâu au stătut după grijea ţării, ce-i venise asupra de tătari, şi au trimis la galga-soltan daruri şi la Cantemir-paşa şi au întors vrăjmăşia tătarilor, ce gătise ei asupra ţării, şi, apoi, au stătut şi, după aşezarea ţării, care să stricasă foarte rău la Radul-vodă…

Milele domnilor pot aşeza ţările, nemila şi lăcomia fac răsipă ţărilor. Făcusă Barnovschii-vodă mare volnicie curţii, să dea numai la bir, o dată într-un an. Şi oricine din curteni, de nevoie, au răsărit de la ocina sa, ori la sat boieresc, ori la sat domnesc, pre toţi i-au adus la breslele sale şi la locul său. Şi siliştilor, pe unde să pustiisă, au dat slobozii, chemând oameni din Ţara Leşască şi aşa s-au împlut ţara, în puţină vreme, de oameni".

---

[76] BALAN, *Documente bucovinene,* vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pp. 163, 164
[77] BALAN, *Documente bucovinene,* vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pp. 179, 180

Printre „milele” lui Miron Barnovschi, se numără şi una, care, astăzi, poate revolta. Pentru că s-au înfăţişat, înaintea Divanului Domnesc, în 5 mai 1627, „părinţii şi rugătorii noştri, călugării de pe la toate sfintele mănăstiri, şi **s-au jeluit cu mare plângere**” (parcă-i aud jeluindu-se şi plângând, şi vărsând amare lacrimi fierbinţi, de dorul, de mila şi de dragostea profund creştină faţă de robii lui Dumnezeu – nu ai lor, ci ai lui Dumnezeu – pe care „nu pot să-i stăpânească”, pentru că „ei s-au împrăştiat şi au fugit în alte ţări şi au rămas mănăstirea fără ţigani”). Iar cucernicul voievod, „cu inimă curată şi luminată, din tot sufletul nostru şi cu ajutorul lui Dumnezeu”, aruncă, fără voia minţii lui, cu pietre în Iisus Hristos, stabilind că „doar călugării să aibă a lucra cu ei şi să-i pedepsească pe fiecare după fapta lui” pe semenii noştri, ai călugărilor şi, mai presus de toate, aşa cum ne-a încredinţat El, ai lui Iisus Hristos:

„Io Miron Bărnovschi Moghila voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei.

Iată, domnia mea am binevoit, cu a noastră bunăvoinţă şi cu inimă curată şi luminată, din tot sufletul nostru şi cu ajutorul lui Dumnezeu, scriem şi mărturisim, cu această carte a noastră, că au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri, părinţii şi rugătorii noştri, călugării de pe la toate sfintele mănăstiri, şi s-au jeluit cu mare plângere, spunând că au avut robi ţigani, de danie şi miluire de la alţi domni dinainte, sfântrăposaţi, şi au privilegii cu mare blestem pentru acei ţigani şi nu pot să-i stăpânească, fiindcă tot umblă slugile hătmăneşti şi juzii de ţigani şi iau gloabe şi ciubote şi, în fiecare an, îi duc la scaunul domniei şi, de aceea, ei s-au împrăştiat şi au fugit în alte ţări şi au rămas mănăstirile fără ţigani.

Deci, Domnia mea, cu binecuvântarea celor patru ierarhi moldoveni, chir Anastasie arhiepiscop şi mitropolit de Suceava şi chir Athanasie episcop de Roman şi chir Evlovie episcop de Rădăuţi şi chir Mitrofan episcop de Huşi, şi cu binecuvântarea întregului nostru sfat, boierii noştri moldoveni, mari şi mici, domnia mea m-am milostivit şi am iertat toate aceste mai sus-scrise, ca, de acum, înainte, să nu aibă nici o treabă slugile hătmăneşti şi juzii de ţigani, nici darea să nu ia de la ei, nici gloabe, nici ciubote, doar călugării să aibă a lucra cu ei şi să-i pedepsească pe fiecare după fapta lui, şi la scaunul domniei să nu-i ducă.

De aceea, am dat şi miluit şi am întărit **sfintei mănăstiri numită Solca**, unde este hramul sfinţilor apostoli de frunte, Petru şi Pavel, **drepţii ei robi ţigani**, anume: Gheorghie cu femeia lui şi copiii, şi Gherasim cu femeia şi cu copiii, şi Colţea cu femeia şi cu copiii, şi Nartea cu femeia şi cu copiii, şi Vico cu femeia şi cu copiii, şi Ştefan cu femeia şi cu copiii, şi Rancea cu femeia şi cu copiii, şi Guţul cu femeia şi cu copiii, şi Dumitru cu femeia şi cu copiii, şi Ilea cu femeia şi cu copiii, şi Sava cu femeia şi cu copiii, şi Constantin cu femeia şi cu copiii, şi Gligorie cu femeia şi cu copiii, şi Hilip, ca să fie de la noi sfintei mănăstiri Solca drept robi ţigani, în veci.

Iar după viaţa noastră, cine va fi domn dintre copiii noştri sau din neamul nostru sau pe oricine va alege Dumnezeu să fie domn al ţării noastre, Moldova, acela să nu clintească dania şi miluirea şi întocmirea noastră. Iar dacă cineva va voi să strice miluirea şi întocmirea noastră, acela să fie de trei ori blestemat şi blestemat de bunul Dumnezeu şi de 12 sfinţi apostoli şi de 4 evanghelişti şi de 318 părinţi, cei din Nicheia, şi să aibă parte cu Iuda şi cu de trei ori blestematul Arie, în veacurile şi muncile fără de sfârşit, amin. Şi altul să nu se amestece.

S-a scris la Iaşi, în anul 7135 (1627) mai 5 zile.

Însuşi domnul a poruncit.

Io Miron Bărnovschi voievod”[78].

Asemănătoare, dacă nu chiar identică, era şi soarta posluşnicilor, deci ai iobagilor domniei, dăruiţi mănăstirii Solca de alţi voievozi, dar întăriţi „rugătorilor călugări” şi de Dabija Vodă, în 28 februarie 1662, care oameni, deci semeni ai noştri şi ai lui Iisus Hristos, urmau „să fie numai de treabele şi posluşaniile sfintei mănăstiri”, fără obligaţii fiscale şi către domnie:

---

[78] ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE, *Documenta Romaniae Hostorica, A. Moldova*, vol. XIX, pp. 477-480

„Adică domnia mea (Eustratie Dabija Vodă) am dat şi am întărit, cu această carte a domniei mele, pe rugătorii călugări de la sfânta mănăstire Solca, unde este hramul sfinţilor apostoli, cu **opt posluşnici**, să fie în pace de dajde şi de zloţi şi de lei şi de taleri şi de galbeni de casă şi de sulgiu şi de iliş şi de untu şi de ceară şi de lucrul domniei mele şi de toate dările şi angheriile câte sunt pre altă ţară, nime întru nemică să nu-i învăluiască, pentru căci domnia mea m-am milostivit şi i-am iertat, ca să fie în pace de toate câte mai sus scriem, precum au ispisoace şi cărţi de mare blăstăm şi de la alţi răpăosaţi domni, ce-au fost înainte de noi, de aceia posluşnicii să fie numai de treabele şi posluşaniile sfintei mănăstiri, iar cine-i va învălui întru ceva dintre toţi slujitorii pre cartea şi întăritura domniei mele de mare certare va hi de la domnia mea, i innac ne budet.

U Iasoh, vlt. 7170 (1662), Feb. 28 den.
Saam gospodin veleal.
Io Dabija Voevod”[79].

Puţine sunt numele de iobagi solcani ai mănăstirii Solca, păstrate în urice, ispisoace sau hotarnice. Dar printre cele încredinţate involuntar memoriei, se numără cele ale unor „oameni vecini a mănăstirii Solcii, anume Toader Oţătu şi cu nipotul Preacop, şi Sărghie Bodnarul şi cu feciorul lui, Toderiţă, şi brat lui Toderiţă, Lupul, şi Apostul, nepot lui Abăza”[80], care, în 29 august 1709, participă la hotarnica satelor Hrinceşti, Badeuţi, Drăgăneşti şi Crainiceşti, proprietăţile sucevene ale mănăstirii Solca. În schimb, există şi nume de moşi-strămoşi ai solcanilor, care s-au încredinţat memoriei obşteşti prin toponimie, precum Oancea, Milici, Grămadă, Voinea, Duda, Coman, Lupul şi, desigur, legendarul Darie, haiducul, de la care, aşa cum s-a crezut şi încă se crede în Solca, le-ar fi venit numele Pietrelor Muierilor, deşi există şi o legendă frumoasă, care vorbeşte despre o bătălie între solcani şi tătari, în care muierile localnicilor ar fi avut un rol decisiv.

Solca, la începuturile Bucovinei

În 1774, când trupele austriece, conduse de maiorul Mieg, pătrundeau în Bucovina, pe urmele proaspete ale armatelor ruseşti, care se retrăgeau, după pacea de la Cuciuc-Cainardj (iulie 1774), Solca avea doar 85 de case, cu tot atâtea familii.

Călugării mănăstirii Solca, partizani ai ruşilor, precum mai toţi călugării mănăstirilor din Ţara de Sus a Moldovei, încă trăiau bucuria rodniciei vizitei pe care o făcuse, în 1770, la Petersburg, unde avea să fie primită de însăşi ţarina Ecaterina Alexeievna, o delegaţie pestriţă, formată din episcopi, egumeni şi boieri. „Duşi, cu mare cinste, înaintea măriei sale, Împăratriţii, cinci luni am petrecut acolo, în Sanctpeterburg, şi fiindcă şi sfânta mănăstire Moldoviţa era şi mai lipsă căt de vasă sfinte, de cărţi, aşa şi de veşminte… ni-am unit amăndoi spre o cerere, cerşind agiutoriu de la sfântul Dumnezeu, şi avănd şi un prieten vechiu al nostru, anume pre părintele kyr Ioan Tatiştiev, întăiul preot din înălţata curte măriei sale Împeratriţii, toată lipsa a acestor doao mănăstiri, Solca şi Moldoviţa, am atătat-o”[81], iar demersul, dublat de elogii exuberante, s-a soldat, pentru Solca, aşa cum se şi mizase, cu o „miluire” bogată: 9 vase de argint, 3 feloane „de

[79] BALAN, op. cit., vol. II / 1519-1662, Cernăuţi 1934, pag. 172
[80] BALAN, op. cit., vol. III, pg. 151
[81] MAZEREAN, op. cit. pg. 3

adamaşă roşie cu flori săpate, cu pozomet de hir alb la spate şi pre la margini", 3 stichare preoţeşti, 3 stichare diaconeşti, 3 epitachile, 3 orare, 6 naracviţe, 12 pocroveţe, toate din ştonf roşu sau din adamaşcă galbenă sau roşie, toate cu flori săpateşi cu pozomet alb şi lat împrejur. Şi s-au mai primit 2 poale de tetrapod şi de analoghii, 2 inditione pe prestol, 2 acoperământuri de prestol, preste Evanghelie, 2 acoperământuri la analoghii şi la jetfelnic, plus 37 cărţi „şi toate poleite, că chiar din comnata împărătească ni s-au dat".

„Ţara gemea, acum, de cătane împărăteşti, tot Nemţi înalţi şi bine legaţi, care erau îmbrăcaţi în tunici albe, roşii şi albastre, şi purtau cozi şi tricornuri pe cap.

Băştinaşii începură să mai răsufle o leacă şi să se simtă mai siguri, căci legile şi dreptăţile nu mai atârnau de vârful sabiei, ca pe vremea stăpânirii Turcului. Dar, totuşi, se mai arătau făcători de rele, ce aţineau calea bieţilor drumeţi, căci, pe unele locuri, ţara era pustie: de multe ori ţi se întâmpla să mergi zile întregi, fără să dai de ţipenie de om sau măcar vreun han mai acătării. De drumuri bătute – nici pomină, numai ici-acolo – câte un drumeag plin de hârtopi şi mâncat de ploi, iar cale de câteva poşte, întâlneai doar vreun bordei săpat în pământ, în vârful căruia atârna, pe o prăjină, un jup de paie sau de strujeni, semn că aici era un fel de conac.

Satele se întindeau prin râpi şi pe la marginile codrilor pustii şi nepătrunşi, îndosite de frica Tătarilor şi a altor legi spurcate.

Moldovenii se împăcară îndată cu stăpânirea cea nouă, deşi nu puteau pricepe cum de au venit sub cârma împărăţiei austriece, căci nici învălmăşeală de oşti n-au văzut, nici sânge să curgă ori măcar pârjol să se plimbe, ca alte dăţi, pustiitor prin ţară"[82].

Şi n-a durat prea multă vreme până ce solcanii au prins de veste că vor fi împroprietăriţi cu pământ, cât aveau prins în lucru, şi că obştea lor sătească urma să primească şi păduri, şi fâneţe, şi păşuni, ca să poată prinde cheag fiecare gospodar şi să fie, astfel, de folos viitor şi împărăţiei. Încă nu pricepeau solcanii de unde şi mai ales cum o să se ia acel pământ de arătură, de păşune, de fânaţ sau cu pădure, apoi au auzit de protestul egumenului Solcăi, Artemon, care s-a alăturat celorlalţi egumeni, împotriva pravilelor şi obiceiurilor noi, cu care „noi, partea duhovnicească, nu ne putem împăca"[83]. Curândă vreme de la protestul egumenilor, din 25 februarie 1784, „moşiile mănăstireşti le luă împăratul sub administrarea statului"[84], înfiinţând o fundaţiune specială, Fondul Religionar, şi, astfel „toate veniturile incurg în visteria statului, din care se vor acoperi toate cheltuielile pentru feţele bisericeşti şi pentru şcoale, iar ceea ce va întrece se va întrebuinţa numai pentru binele obştesc al clerului, al religiunii şi al omenirii"[85].

„Regimul austriac secularizează, în 1786 (în baza regulamentului din 1785) pădurile şi lanurile mănăstireşti, iar pe ţăranii din satele aparţinând mănăstirilor îi împroprietăreşte pe pământurile unde munceau…

Împroprietărirea ţăranilor pe locurile unde munceau a trezit în sufletele populaţiei, sporită, acum, şi cu un număr considerabil de emigranţi ardeleni (la Solca au venit, în 1778, doar două familii, cea a lui Timotei Rusu, plugar din Borşa pe Someş, şi cea a lui Ioan Berdavan, plugar din Şieu pe Someş), o mare dragoste de pământ şi a dezlănţuit un elan remarcabil de muncă"[86].

În 1784, numărul familiilor solcane sporise, de la 85, la 225, dar Daniel Werenka[87] nu spune dacă, pe lângă eventuali alţi emigranţi din Ardeal sau din satele mănăstirii Solca, nu au fost luate la socoteală şi familiile foştilor robi ai mănăstirii, care, aşa cum s-a putut observa, deja erau măcar pe jumătate români, datorită căsătoriilor cu câte o „moldovancă" (dar au existat, de-a

---

[82] GRĂMADĂ, Ion, *Jurământul Ţării la 1777*, în „Cartea sângelui", Gr. Edit. „Ion Grămadă" 2002, pg. 195

[83] MITROPOLIA BUCOVINEI, *Averile bisericeşti din Bucovina*, Cernăuţi 1939, pg. 13.

[84] PUMNUL, op. cit., pg. 17

[85] NISTOR, Ion. I, *Istoria fondului bisericesc din Bucovina*, Cernăuţi 1921, pg. 23

[86] JITARIU, Procopie, Monografie folclorică a satului Berchişeşti, Suceava, 2008, pg. 28

[87] WERENKA, Daniel, *Topographie der Bukowina*, Czernowitz 1895, pg. 95

lungul timpului, şi situaţii când moldovenii au devenit robi, după ce s-au însurat cu câte o ţigancă de o frumuseţe răpitoare). Oricum, până după anul 1830, nu se poate vorbi de o colonomizare a Solcăi cu străini, cu excepţia aparatului funcţionăresc ţinutal, deşi, după prospecţiunile geologice din 1793, ale consilierului aulic Peithner von Lichtenfels, la Cacica şi la Solca, încep să se arate, în zonă, mineri germani şi polonezi, la Solca funcţionând şi Oficiul de exploatare a sării, sub direcţiunea lui Johann Hoffmann, exploatarea sării însemnând, pe vremea aceea utilizarea celor peste 50 de izvoare şi fântâni de slatină dintre Solca şi Rădăuţi şi, mai ales, a celor din apropierea Solcăi, de la Slatina Mare şi din lunca Pleşului. Ce-i drept, în 1816, austriecii începuseră să promoveze o colonizare masivă cu muncitori, în intenţia de a exploata bogăţiile subsolului bucovinean, dar aceştia, polonezi, germani, slovaci, se aşează mai ales prin localităţile megieşe Solcii, la Cacica, la Soloneţ, la Poiana Micului, la Pleşa, la Rădăuţi şi la Pârteştii de Jos. În Solca, însă, se aşază câteva familii de sticlari slovaci, în 1830, şi alte câteva familii de agricultori germani, în 1838, în vreme ce colonizarea germană a satului Dealul Edrei s-a făcut în 1835.

În noua organizare administrativă a Bucovinei, care cuprindea 8 judeţe şi 15 scaune, Solca era capitala unui astfel de ţinut al judeţului Suceava. În 1785, în chiliile fostei mănăstiri Solca s-a înfiinţat „un Oficiu de încercare şi cercetare a sării din zona Solca şi, totodată, un depozit pentru sarea adusă din Transilvania, pentru trebuinţele Bucovinei… la 4 mai 1786, Johann Hoffman şi Ignatz Tobias Szeleczky informeaă Camera Auilică din Viena că drumul dinspre Solca şi Transilvania este încă greu accesibil; ei fac aprecieri importante şi despre posibilităţile de transportare a sării cu carele, peste munţi, şi despre preţul sării aduse din Transilvania…

De altfel, încă din 1783, începuse construirea, cu ajutorul armatei şi al sătenilor din localităţile din zona de munte, a drumului de la Storojineţ, prin ambele Vicove, de Jos şi de Sus, prin Voitinel, Horodnic, Marginea, Solca, prin Cacica, Păltinoasa, până la Dorna şi, de aici, prin Poiana Stampei şi pasul Tihuţa, spre Transilvania – lucrare amplă, efectuată sub conducerea inginerului genist Hora von Ozelowitz şi terminată în anul 1808”[88].

Din 1813, Solca avea şi o şcoală românească, pe lângă biserica fostei mănăstiri, dar cu predare bilingvă, în română şi în germană. Fostul sat începea să arate, încet, încet, ca un orăşel, pe măsură ce începeau să se dezvolte şi diverse industrii, singura industrie solcană tradiţională fiind, până la venirea austriecilor, cea a fabricării berii, mănăstirea Solca având, încă din secolul al XVII-lea, deci cel mult la câteva decenii de la ctitorirea mănăstirii, prima fabrică de bere din Bucovina, dezvoltată cu succes de cuvioşii călugări şi doar modernizată, sub diverşi patroni germani şi evrei (Salomon Rudich, M. Koffen, Mihel Rudich etc.), în epoca stăpânirii austriece. Şi mai avea Solca, în 1817, când împăratul Francisc I, vizitând Bucovina, a păşit şi pe minunatele ei plaiuri, şi o fabrică de sticlă, la care lucrau nemţi, proveniţi din Boemia, dar care o duceau greu cu viaţa de fiecare zi, deşi sticlăria Solcăi era exportată, datorită arendaşului evreu din Suceava, aproape în întregime prin imperiul turcesc. Şi mai exista la Solca, din 1812, şi un depozit de preluare a aurului de la aurarii ţigani, care îl procurau spălând nisipurile râurilor de munte şi, mai ales, pe cele ale Bistriţei Aurii.

Comună urbană încă din 1819, cu privilegii de a ţine târguri, din 23 februarie 1823, Solca râvnea la statutul de staţiune climaterică, încă din 7 iulie 1807, când, după cercetări temeinice, făcute, prin diverse localităţi bucovinene, de Franz Schubert, inspectorul Domeniilor Bucovinei, acesta şi, câteva zile mai târziu, Johann von Platzer, şeful Administraţiei Bucovinei, propuneau valorificarea izvoarelor minerale, dar cele patru staţiuni climaterice, de la Vatra Dornei, Solca, Lăpuşna şi Iacobeni încep să funcţioneze, cu resurse şi locaţii limitate, abia după anul 1845.

În 1794, a fost secetă mare, apoi o iarnă grea, cu viscole cumplite. Patru ani mai târziu, începând de duminică, 15 martie 1798, şi până miercuri au fost şase cutremure mari, „cât să spăriese creştinii”. În 15 septembrie 1807, a fost văzută pe cer, spre apus, o stea cu coadă impresionantă, dar şi minunată, o altă stea arătându-se, spre sud, dar în lunecare lină spre apus, în

[88] IACOBESCU, Mihai, *Din istoria Bucovinei*, vol I, Ed. Academiei Române 1993, pg. 238

1812. În 1817, a început o iarnă fără omăt şi a continuat aşa până în mai 1818, când au început ninsorile şi ploile reci, care au contenit abia în 29 mai, după mare pagubă produsă oamenilor şi dobitoacelor. În 1819, o altă stea cu coadă a aprins imaginaţia oamenilor, în vreme ce, în 1821, a fost atât de cald, încât, după Crăciun „fetele de la ţară au giucat, afară, desculţe, în cămeşe".

Erau, pe atunci, anii în care Solca, aidoma întregii Bucovina, încă se mai frământa între preistorie şi modernitate, ba neliniştită de semnele cereşti, ba privind cu speranţă temătoare spre puzderia de prefaceri, care o îndemnau, parcă, spre o contemporaneitate europeană care, în bună parte, se muta, încetul cu încetul, şi la Solca, nu atât prin străinii care-şi făceau case frumoase, de o parte şi de alta a Drumului Împărătesc, cât prin noile ocupaţii, năravuri şi petreceri, pe care le-au fost adus cu ei străinii aceia, faţă de care solcanii trebuiau să manifeste o anume ţinută, că doar firea mândră a românului nu se veştejeşte în faţa oricui. Solcanii avea miturile şi ocupaţiile lor, dar şi o ocină strămoşească nespus de frumoasă, de care erau cât se poate de fudui, de parcă lor li s-ar fi datorat toate minunăţiile din preajmă. În fond, poate că aşa şi este, pentru că nu se poate exclude posibilitatea ca şi alcătuirile naturii să se facă după firea şi sufletul oamenilor băştinaşi.

Pietrele Muierilor, între legendă şi relatări

Pietrele Muierilor sau ale Femeilor, numite astfel într-un uric din 6 august 1583, prin care Petru Movilă Vodă înzestrează mănăstirea Suceviţa (stabilind hotarele moşiei, sunt menţionate „opcina la Piatra Femeilor şi, de acolo, la Dealul Vulturilor, la capătul Somi şi opcina la Dealul Solcin, şi iarăşi opcina, până unde se întâlneşte cu drumul slatinii şi, de acolo, tufişul la capătul pârâului şi tot drumul Olhoveţului, unde iese drumul din pădure, la colţul lui Jurj"[89]), au parte şi de legende, dar şi de descrieri interesante.

Legenda, repovestită de Simion Florea Marian, care o auzise de la solcanul Victor Vasilescu, „ascultant la tribunalul din Suceava", dar o şi citise, într-o variantă germană, datorată aceluiaşi Staufe-Simiginowicz, din opera căruia luase, de fapt, şi legenda despre Tomşa şi Crimca, este însoţită, în cartea marelui folclorist bucovinean şi de un text al farmacistului solcan Alexandru Braha, text care, după o succintă descriere a itinerariului şi a monumentului naturii, legendează pe seama haiducului Darie:

„Pietrele Murierilor se aflǎ la apus de orăşelul Solca şi sunt aşezate pe vârful unui munte, numit „La Pietri".

Din Solca, până la Pietrele Muerilor, trebuie să mergi ca la trei ore, şi anume se merge pe la biserica ortodoxă-orientală, pe ţărmul pârâului Solca, în sus, până ce ieşi în Sihlişoara, într-un şes numit Şesul lui Mitraşcu, de unde se începe, apoi, muntele pe care se află Pietrele Muierilor.

Ajungând pe vârful muntelui, dai, mai întâi, de o stâncă mare, în formă rotundă, care se află la răsărit şi care se numeşte Pietrele Mici.

De la Pietrele Mici, se merge, printr-un tufiş des de brazi şi făgani, ca la 200 paşi, şi dai de Pietrele Mari sau Pietrele Muierilor.

Aici se văd două grupe pe pietre. Grupa primă seamănă, după forma lor, cu Pietrele Mici, sunt, însă, cu mult mai mari decât acestea. Pietrele din grupa a doua se trag, spre apus, în formă lungăreaţă şi sunt foarte mari şi impozante. Dinspre miazănoapte, se ridică din pământ, drept în sus; dinspre miazăzi, însă, se ridică treptat, aşa că, din partea aceasta, se poate, dar cu mare băgare de seamă, ajunge pe vârful lor, unde este aşezată o cruce de piatră.

[89] BALAN, op. cit., vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933, pag. 89

Bătrânii din Solca povestesc că pietrele acestea poartă numele Pietrele Muierilor de-aceea, pentru că, îmblând un hoţ, Ion Darie, cu tovarăşii săi, la prădăciuni, muierile lor petreceau printre dânsele, fiind sigure de orişice primejdie.

Chiar şi Darie singur, când era strâmtorat de poteraşi, încă se retrăgea între aceste pietre, unde petrecea, apoi, cu săptămânile.

Spun, mai departe, bătrânii că-ntre crăpăturile acestor pietre se află o pivniţă. În pivniţa aceasta să se fi slobozit, înainte de 40 de ani, mai mulţi Solcani, legaţi cu funii şi să fi aflat întrînsa o masă de piatră, de doi stânjeni de lungă, şi, împrejurul mesei, mai multe scaune rotunde ca berbinţele şi, asemenea, de piatră.

În sfârşit, mai povestesc oamenii că, înainte vreme, să fi văzut, în apropierea pivniţei, încă o chingă, cioplită în patru muchii, care era aşezată între doi copaci. Capetele chingii se puteau vedea, înainte de 40 de ani, mijlocul, însă, nu, fiindcă a fost putrezit. Cu timpul, au putrezit şi capetele şi au picat din copaci, aşa că, astăzi, nimic nu se mai poate vedea.

Crăpăturile, prin care puteau intra în lăuntrul pivniţei, rupându-se, în decursul timpului, bucăţi mari de pietre, s-au astupat şi, astăzi, nu mai este nimeni în stare să afle locul pivniţei, fiindcă bucăţile picate jos sunt cât nişte case de mari.

Priveliştea de pe Pietrele Muierilor e minunată. Din trei părţi, păduri fără capăt şi, dintr-o parte, spre Solca, se vede întreg şesul Sucevii, începând de la comuna Straja şi până la oraşul Suceava"

Dar informaţii despre celebrul haiduc Darie şi despre răgazurile lui pe lângă Pietrele Murierilor putem afla în scrierile lui Iraclie Porumbescu, cel al cărui tată, Tănase, avea să petreacă, fără voia sa, în vara anului 1815, „Zece zile de haiducie", alături de cetaşii lui Darie.

„Haiducul Darie, născut în satul Marginea, în Bucovina, şi, mai pe urmă, acolo, adică pe şesul dintre Margine şi Dealul Ederii, la anul 1816, şi spânzurat, era prin toate comunele, de-a lungul Carpaţilor bucovineni, ba şi ai celor din Moldova, un nume foarte popular"[90].

Iraclie Porumbescu, rememorând o legendă, spusă, ca şi povestea zilelor de haiducie, de tatăl său, credea că Pietrele Muierilor s-ar fi numit în vechime, Pietrele lui Dragoş, „sub care se zice că ar fi mari comori: bani, arme scumpe şi alte odoare, ascunse de acel Vodă, când veni el, de dincolo de munţi, de la Maramureş, încoace, ca să se aşeze, cu o mulţime de oameni aicea, adică în Moldova, şi neştiind el ce se va întâmpla, în treacăt pe la poalele acestui munte, unde, pe măgura lui, se află Poiana Mărului şi acele stânci mari, să se fi urcat el acolo şi să fi îngropat acele scumpeţi. Au căutat mulţi pe acolo, dară comorile zice-se că se află adânc, la talpa stâncilor şi între dânsele; în cătrău, între două din ele, se vede o crăpătură, prin care abia se poate băga un om. S-a şi băgat unul, de aicea, de la noi, pus de un călugăr, dară abia ajunse ceva mai adânc în stânci şi, cu ţipăt şi spaimă, strigă să-l tragă de frânghie înapoi, căci acolo ar fi văzut o mulţime de şerpi. La călcâiul acestor stânci, de cea parte, spre apus, izvorăşte pârâul Dragoşa, ce dă în Moldoviţa; iar de astă parte, râuleţul Dragoşinul, ce dă în pârâul Şoarecelui şi acesta în Suceviţa, şi cu acesta, în Suceava"[91].

Pe urmele lui „Ioan Darii, vătaful de hoţi şi tâlhari", cum îi plăcea haiducului să se prezinte, după cum povestea Tănase, tatăl lui Iraclie Porumbescu, porniseră, în vara anului 1815, poterele împărăteşti din Solca, care s-au înşirat „pe plaiul mare", răscolind munţii:

---

[90] PORUMBESCU, Iraclie, *Haiducul Darie şi moş Mateiu Bercheşanul*, în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu", Cernăuţi 1898, pg. 80

[91] PORUMBESCU, Iraclie, *Zece zile de haiducie*, în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu", Cernăuţi 1898, pg. 64

„Întunecase tare şi noi mergeam greu peste butuci de copaci doborâţi de vânt şi prin desişul pădurii. Deodată, auzim un pocnet de pistol, în partea dinspre culme, şi sunetul puşcăturii se aşternea peste întreaga pădure. Nu zise, la aceasta, nimeni nimica, nici steteră locului, ci, ca şi când n-ar fi fost nimic, merserăm tot mai departe. Iacob, care venea la spatele mele, îmi zice:

– Ştii tu, Tănăsucă, ce puşcătură a fost aceasta?

– Nu, bade Iacobe.

– Vătaful nostru, ca om ce nu ştie ce-i frica – că nici aceea nu-i şti-o, că de dânsul nici plumbul nu se prinde – a rămas înapoi, s-a dus acolo unde a puşcat, ca să se socoată că noi în acea parte ne învârtim. Tu nu ştii, da' pe plaiul mare s-a înşirat o poteră, au adurmicat Nemţii cumva că suntem pe aici, şi aceasta mi-a spus-o cimpoieşul (N.N. Ioan Bordeianu din Volovăţ); iar că potera-i acum pe plai, ne-a adus ştirea un păcurar.

Trecurăm o gârlă adâncă, prin care curge un pârâuţ; dar o trecurăm numai Dumnezeu ştie cum! Ajunşi de cea parte de gârlă, o luarăm la deal şi, lângă un brad gros şi crengos, sub care era loc gol, bătucit şi larg, cum sunt de acele prin păduri şi le zic oamenii „bătelişti", Dumnezeu cu noi şi cruce de aur; lângă un brad, ne oprirăm şi se aşezară toţi la pământ.

– Ioane, zise Iacob, de la o vreme, către cimpoieş, hai ghini s-ar lovi, acum, aici, în liniştea asta a nopţii, una de-ale tale, ştii tu; da-i geaba, aice-i… cela ce nu trebuie zădărât.

– Cela ca cela; i-aş zice eu una că şi lui i-ar plăcea şi-ar mişca din coadă şi din corniţe; dar bâja de dincolo (arătând spre plai) zice: mai rabdă o ţâră!...

Deodată, parcă mi se lumină în cap şi-mi veni gândul ca, de-acum, înainte, să mă fac că-mi place a fi cu aceştia şi să le şi spun că nu m-aş mai duce de la ei. Văzându-mă, deci – socotii eu – Darii şi ceilalţi aşa, crezând ei că eu m-am domesticit la ei, m-or slăbi, pe-ncetul, din pază şi eu capăt, apoi, prilej să dau de cărarea spre casă. Gândul acesta, deşi toată grija nu mi-o lua de la inimă, într-adevăr, mă înveseli câtva, căci îmi dete nădejde să scap dintre „zmeii" iştea, cum îi numi căpitanul lor, Darii, pe care, azi-mâine – că şi potera era pe-acolea – i-or duce în furci sau cum, Doamne fereşte!, le zic pe aicea: „draiholţ".

Se auzi sunând prin frunze uscate. Venind acel sunet de pe malul de dincolo al gârlei ce-o trecuserăm, auzirăm ca dând, de două ori, cu muchia toporului, dar nu tare, în copaci, unul dintre ceşti de aicia răspunse cu o lovitură, şi doi din ei merseră într-acolo, de unde se auziră loviturile.

În curând, veni Darii.

– Ce-i pe acolo?, îl întrebă Iacob.

– Ce să fie? Răspunse Darii, Ia, babe-caie şvăbeşti, de care le ştim noi, amu, pe de-arostul. Cu de aceste jucării, nu se prinde Darii şi fraţii lui. Din clopotniţa Solcii, dintre cătane, am trecut şi ei, proştii, socot că aicea, în largul nostru, ne-or prinde ca pe nişte becisnici? Ce ni-a spus Bordianul ştiam eu şi de la alţii, că cine din creştinii noştri ni-i duşman şi cui din ei am făcut noi vreun rău? Deci ce numai se aude în sat am eu cine să îmi spuie.

Gândi puţin şi, apoi, zise:

– Aveţi ceva în ploşti, că într-a mea-i secetă?

– Este, zise unul, ne-a adus Costea, păcurarul, când văzu pâcla de oameni venind spre plai, parcă la noi e hram!, zise cu râs batjocoritor şi dede plosca lui Darii, carele, după ce trase din ea, o dădu altuia, şi acesta, mai departe, pe rând, la toţi.

– Daţi şi lui Tănăsucă!, zise Darii şi, apoi, urmă: Se apropie Sântă-Maria; vă aduceţi aminte ce ni se întâmpla, cam pe astă vreme, când, tot aşa ca astăzi, mânară Nemţii pe bieţii oameni pe din dos de Dealul lui Vodă, ca să prindă iepuri cu… sare pe coadă?

– Da!, răspunseră mai mulţi, iar unul adause:

– Şi Sandu Olariul, cumătrul tău din Clit, veni şi ne spuse că le-au poruncit domnii din Solca Arborenilor, Clitenilor şi Solcanilor să-şi ieie sare pentru coada iepurilor… (aici râse) şi să vie să ne… (răse iar); noi şedeam pe Vârful lui Vodă şi ne uitam la vitejia şi la hătria ştaipucilor, ce se învârteau printre norod, acolo, pe uliţele Solcii…

– Da' eu ce făceam, atuncea?, întrebă cimpoieşul, la carele tocmai atunci ajunsese plosca.

– Ce făceai tu?, zise acela. D-apoi ţie-ţi crăpa cimpoiul de cele de-ale tale şi de-ale noastre; parcă aşişi chemai anume potera, să urce la noi, în vârful dealului.

– Aşa-i!, zise Darii. Şi-apoi, ca să nu stricăm plimbarea domnilor la Bâtca lui Vodă, unde zice-se că Ştefan Vodă, ce-a făcut mănăstirea Solcii, când venea cu gloata sa la mănăstire şi era zi frumoasă, se suia cu toţi ai săi, cu Doamna, cu copiii şi cu cei mari ai ţării, ce veneau cu el, pe vârful acelui munte, şi-şi petreceau, acolo, sus, cred că nu şi fără un păhar de Cotnariu, de cel domnesc, ştiţi, cam de acela la care, anţărţ, acolo, la Bogdăneşti, cu grea inimă se uita ciocoiul că îl slobozim din antalaş, pe gârliciul nostru, şi ne umplem cu el ploscele… Ca să nu stricăm, zic, plimbarea domnilor la vârful celui munte, ne luarăm hăisa, la vale, şi trecurăm prin mijlocul Solcei, spre Părteştii de sus, unde ne ospătară oamenii frumos".

Prin povestirile sale, toate narând, de fapt, întâmplări reale de demult, Iraclie Porumbescu confimă legendările târzii despre Pietrele Muierilor şi despre zilele şi nopţile de desfrâu ale lui Ioan Darie, haiducul, cel care, în cele din urmă, avea să fie prins de poterele nemţeşti din Solca, încartiruite în chiliile fostei mănăstiri, şi spânzurat, dincolo de Dealul Ederei, în 1816.

Legenda „Pietrele muierilor", publicată de Simion Florea Marian, se referă la vremurile vechi ale Solcii, poate că la cele când întreaga Moldovă se afla sub stăpânirea tătarilor, poate la vremuri de după Descălecat, dar amestecă întâmplări posibile, din vechime, cu păţanii mai recente ale cetaşilor lui Darie, fără să se facă, însă, vreo referire la celebrul personaj bucovinean:

„Nu ştiu de s-a aflat ori de se mai află undeva, pe faţa pământului, vreo ţară care să fi fost de atâtea ori cutreierată, prădată şi pustiită de către atâtea limbi străine, păgâne şi creştine, de câte ori a fost ţara noastră. Şi iarăşi nu ştiu de se mai află undeva vreun popor, care să fi avut atâtea de suferit din partea nenumăraţilor şi cumpliţilor săi duşmani, ca Românii.

Dar, cu toate că Românii avură, în decurgerea timpului, de-a se lupta cu atâţia duşmani, unii mai nesăţioşi, mai lacomi, mai năprasnici şi mai răi decât alţii, care nu numai că le sugeau şi scurgeau ţara de toate bunătăţile, nu numai că-o prădau şi-o pustiiau, ci, de multe ori, voiau să-i stârpească chiar şi pe dânşii, totuşi ieşiră, din toate luptele acestea, învingători şi-o duc, bine, rău, cum o duc, şi astăzi, pe când partea cea mai mare dintre neîmpăcaţii lor duşmani se stinse de mult de pe faţa pământului, ca şi când nici n-ar mai fi fost.

Unul din mulţimea acelor duşmani neastâmpăraţi şi înverşunaţi, din partea căruia, în multe rânduri, şi mari daune, neplăceri şi neajunsuri au trebuit să sufere Românii, au fost Tătarii. Nu apucau bine a scăpa de dânşii, a se mai înfiripa şi într-arma puţin şi numai ce se trezeau că iarăşi au venit asupra lor. Şi, când veneau, era varga lui Dumnezeu, pe unde treceau şi ce făceau!

Aşa o păţiră, într-o vară, cine ştie câţi ani vor fi de-atunci, Românii din ţinutul Solcii. Când cugetau ei că nimeni nu i-a mai supăra, că cel puţin vara aceea vor petrece-o în pace şi linişte, tocmai atunci se treziră, de-odată, cu ştirea că o mulţime de Tătari au trecut râul Suceava, pe la Gura Solcii, şi, apucând pe pârâul Solca, în sus, s-au îndreptat spre dânşii.

Solcanii, ştiind prea bine cine-s Tătarii şi ce sunt ei în stare să facă, cum au prins de veste despre această năvălire neaşteptată, îndată s-au adunat, cu toţii, la un loc, şi, înarmându-se care cu ce a putut şi cum a putut, voiră să se pornească împotriva lor, ca să lupte cu dânşii şi, de le va fi cu putinţă, să-i fugărească îndărăpt, de unde au venit.

Bine!... Ei s-au înarmat şi, ca bărbaţi, puteau să iasă înaintea Tătarilor şi să lupte cu dânşii! Dar ce era să-nceapă şi să facă muierile lor? Să le lase singure, acasă, numai cu copiii, nu le venea la socoteală, căci ei nu ştiau, încă, câţi Tătari vin asupra lor şi cum vor scoate-o cu dânşii la capăt: învinge-i-or ori poate vor fi învinşi? Şi, ferească Dumnezeu, dacă vor fi învinşi, ce să facă, atunci, cu muierile? Cum să se apere ele de Tătari? Deci, cugetară ce cugetară şi, apoi, spuseră muierilor să ia copiii cu sine, să părăsească, cât mai degrabă, satul, să apuce pe valea Solcii, în sus, şi, până ce se vor înturna ei din luptă, să caute şi să se ascundă undeva, prin fundoaiele munţilor, ce se întind în partea dinspre apus a Solcii.

Muierile nu steteră mult pe gânduri, ci, ascultând de bărbaţii lor, luară degrabă copiii în braţe, se porniră pe apa Solcii, în sus, trecură pe la Piciorul Dealului, Dealul lui Vodă şi Tocilele, care se află pe ţărmul drept al pârâului Solca sau Ciurgăul-Mic, cum se numeşte Solca în acest loc, precum şi pe lângă Pinul Mic, Cerbul, Pinul Mare, Piciorul Cireşului, Piciorul Bun şi Ciurgăul Mare, care se află pe ţărmul cel stâng al Solcii, urcară, apoi, un deluţ mititel şi ieşiră la Sihlişoara. De aici, mai mergând cale de vreo jumătate de oră, spre apus, se treziră, deodată, pe un munte, pe culmea căruia se află mai multe stânci înalte şi ascuţite.

Nu apucară, însă, bine a ajunge aici, a se sui pe munte şi a se adăposti, cu copiii, printre stâncile de pe culmea acestuia, când iată că Tătarii se şi apropie de Solca, c-o falcă-n cer şi cu alta în pământ, gata numai să prade, să omoare şi să nimicească tot ce le va sta în cale.

Românii, care îi aşteptau, cum îi zăresc că se apropie de satul lor, îi lasă în pace, să vadă ce vor face: se vor apuca de prădat şi pustiit ca şi prin celelalte părţi ale ţării, pe unde au trecut, ori vor pleca mai departe?... Iar după ce intrară în sat şi văzură că Tătarul tot Tătar rămâne, prădători şi pustiitori ca totdeauna, săriră, de-odată, din două părţi, asupra lor, şi anume unii, dinspre Dealul Coman şi din aşezăturile Slatinei Mari, iar alţii de sub Dealul lui Vodă, unde erau ascunşi, şi, luându-i la ochi, prinseră a-i culca, cu arcurile, la pământ.

Tătarii, văzându-se pe neaşteptate înconjuraţi şi bătuţi din două părţi, de-odată, şi neştiind cam cât de mare e numărul Românilor care s-au repezit, cu atâta furie, asupra lor, se temură că vor fi învinşi şi omorâţi. De aceea, nu stătură mult la luptă cu dânşii, ci o apucară, din cu bună vreme, la sănătoasa, pe valea Solcii, în sus, pe unde apucară, cu puţin mai înainte de aceasta, şi Solcancele, cugetând că, dacă vor intra în munţi, nimeni nu-i va mai urmări şi, aşa, vor scăpa cu obraz curat din cursa în care au fost căzut.

Dar amar se-nşelară, căci, ajungând în apropierea muntelui, printre stâncile căruia erau muierile Solcanilor ascunse şi voind să urce muntele şi să treacă mai departe… urcă, dacă poţi, şi treci, dacă ai cum!

Muierile, dintre care cele mai sprintene şi mai inimoase erau acăţărate pe vârful stâncilor, cum îi văzură, de departe, că se apropie de dânsele, începură, în spaima şi groaza lor cea mare, a ţipa de se clocoteau văile de prin împrejurime şi a-i întâmpina c-o parte de pietre, pe care le răsturnau şi le aruncau asupra lor.

Tătarii, văzându-se, şi din această parte, loviţi şi măcelăriţi, şi încă cum!... pe-o sută şi pe-o mie de ori mai rău decât la poalele munţilor în care au intrat, se băgară în toate răcorile. Şi ca nu cumva să le fie acolo sfârşitul, deteră dos la faţă şi începură a fugi care încotro, doară scapă mai degrabă, trecându-le tot gustul de luptă şi de pradă.

Românii, care îi urmăriră până aice, văzând că se împrăştie ca nişte pui de potârniche, în toate părţile, se luară, şi mai departe, în urma lor şi-i fugăriră, pe sub poalele muntelui Cerbul, la vale, spre răsărit, mai până lângă satul Căjvana, şi pe care Tătar, cum îl ajungeau şi unde îl prindeau, acolo îl mântuiau de zile.

Şi aşa scăpară Românii solcani, de astă dată, de Tătari!... Şi de când au fost muierile lor ascunse printre pietrele, de pe vârful cărora s-au luptat ele cu Tătarii, de atunci se numesc pietrele acelea Pietrele Muierilor. Şi tot de atunci, se zice că, uneori, noaptea, se văd mai multe muieri, alergând încolo şi încoace printre dânsele, cu capul despletit, cu părul zburând în aer şi ţipând de se răsună munţii şi văile de prin împrejurime. Se vede că acestea sunt ştimele muierilor care au căzut în luptă cu Tătarii”[92].

Solca şi solcanii, întâlniţi de Iraclie Prumbescu,

[92] MARIAN, Ştefan Tomşa şi Mitropolitul Crimca, în „Tradiţii poporane române / din / Bucovina”, Bucureşti, 1895, pp. 255-259

în 1829 şi în august 1843

Pentru că a copilărit şi trăit prin locuri megieşe Solcăi, părintele nemuritor al nemuritorului Ciprian Porumbescu, Iraclie, acel „Creangă al Bucovinei”, cum îl numise Leca Morariu, are, în povestirile sale (din unele deja am citat), multe referiri la Solca şi la solcani, obiceiul ştiut al prozatorului, care i-a avut drept maeştri întru ale scrisului pe Arune Pumnul, pe Vasile Alecsandri şi pe Constantin Negruzzi, fiind de a păstra numele reale ale personajelor rememorate, prozele sale însemnând, datorită acestei fidelităţi faţă de realitate, şi mărturii importante din istoria Bucovinei vremurilor lui.

În 1829, pe când ucenicea, mai ales în treburile cărturăreşti, la Putna, Iraclie a fost martorul şi personajul unui „episod hazliu”[93], pe care îl descrie, descătuşat la suflet, cu o savoare a nararării cum numai la Ion Creangă mai poţi întâlni:

„Am mai spus că, la nouă ani, îmi încredinţă crescătorul meu, Arhimandritul Ghenadie, cheile pivniţei cu vinuri mănăstireşti şi-mi porunci ca fiecărui ieromonah şi diacon, care ar cere, să-i dau până la o oca (cofa) de vin şi numai să-l însemnez în catastihul ce mi-l dete, scris gata cu numele tuturor ieromonahilor şi diaconilor. Monahii şi Noviţii n-aveau acel folos ori beneficiu comun, dar căpătau şi ei, câteodată, dacă se rugau îndeosebi la Arhimandritul.

Tot „pentru închinare şi jertfire” veni, într-o zi, la mănăstire şi **un taraf de lăutari Solcani**, adică **din Solca**, ştiuţi şi chiar vestiţi, pe atunci, ca cei dintâi, după **taraful muzical al Pletosului din Suceava**. Cântaseră, adică, aceşti lăutari la hram, la părintele Ştefan (Bunceac), la Vicovu-de-sus; acest părinte Ştefan era ştiut şi numit, în întregul ţinut, „popa galanton” şi, după acel hram, veniră acei lăutari şi la mănăstire, care era aproape, cum zisei eu, după spusa lor: „pentru închinare şi jertfire”. Era însă în presupus „tuzul în şoldenii”, părintele Lavrenti Chirilescu, care era de loc, aşişderea, din Vicovu-de-sus, că adică cuvioşia sa, prin fraţii şi neamurile sale, ce le avea acolo, la Vicov, ar fi pus la cale acea venire a ţiganilor lăutari la mănăstire, „pentru închinare şi jertfire”. Fie, însă, cum va fi fost: lăutarii, vreo zece la număr, cu scripce, cu cobze, cu naier, cu ţimbale şi cu un bas puternic, veniră, după sfârşitul Liturghiei, aflându-se călugării la Trapeză (la masă, la mâncare).

Se închinară lăutarii, intraţi în curtea mănăstirii, cu multe cruci, în toate părţile, şi, aflând de la cineva că părinţii se află la prânz, se băgară în pavilionul ce acoperea fântâna de lângă Trapezărie (sala de mâncare), ca şi când ar fi vrut să-şi arate modestia în sfântul locaş şi nu se vâră, acum, deodată, mai în interiorul mănăstirii.

Călugării ieşiră de la masă, se puseră, după regulă, rând cu faţa spre biserică şi se închinară, în chip de mulţumită ctitorului mănăstirii pentru hrana ce o au acolo (căci rugăciunea după masă o făceau înlăuntrul Trapezăriei), şi-apoi, închinându-se toţi către Arhimandritul, ce porni spre locuinţa sa, şi mai întorcându-se în Trapezărie, ca să-şi ia câte ceva din rămăşiţele porţiei de mâncare, porniră a se împrăştia pe la chiliile lor.

Acum ieşiră Ţiganii, de lângă fântână. Călugării, la zărirea lor, cu uneltele muzicale, nu cred să fi fost cu putinţă să nu se fi simţit, fiecare din ei, ca electrizaţi prin inimă, aducându-şi aminte de lume, în care şi ei, odată, au trăit… ah, de lume, zic, să nu-şi fi adus aminte, d-apoi de cele din lume, ce li le aminteau bieţilor călugări acele unelte muzicale ale lăutarilor!

Sărutară călugărilor mâna, cu respect, schimbară cu sfinţiile lor câteva cuvinte şi-apoi Ţiganii urmară unuia dintre călugări, şi care ar putea fi acesta altul, decât numai părintele Lavrenti?

---

93 PORUMBESCU, Iraclie, *Un episod hazliu din mănăstirea Putnei*, în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu”, Cernăuţi 1898, pp. 83-91

Bătrânul Arhimandrit se puse, după masă, la odihnă, eu, însă, numai ce mă pomenesc, în chiliuţa mea, cu părintele Lavrenti, carele-mi pune douăzeci de creiţari „groşi”, noi şi roşii ca para focului, în mână şi-mi zice:

– Dragul meu, aceşti douăzeci de creiţari fac un sorcoveţ; sunt ai tăi, dar ia cheia pivniţei şi vino de ne dă, acolo, câte-o ocşoară de vin!

Creiţari aşa frumoşi căpătasem eu, mai înainte, adeseori de la părintele Lavrenti, dar aşa de mulţi, deodată, încă nu. În măsura, deci, a bacşişului, îmi fu, acuma, şi voia, şi graba de a împlini dorinţa părintelui.

În gârliciul pivniţei, carele, de din afară, nu era închis, găsii vreo şese părinţi călugări şi… lăutarii. Nu ştiu, ori că de brudiu la minte ce încă eram, ori că nici nu era de ce să am griji, căci stăteau, pe lângă părinţii călugări, şi lăutarii, descuiai, fără nici o tărăgănare, pivniţa şi intrai, cu lumina aprinsă, ce aveam cu mine, în felinar, înăuntru, şi călugării, şi ţiganii, după mine.

Pivniţa era spaţioasă şi avea, în partea ceea, unde erau vinurile, două despărţituri, una mai afundă şi alta mai aproape; iar vinul, de care aveam voie să dau părinţilor, era într-un antal (vas) din despărţitura cea mai afundă. Era, pe lângă alte măsuri, şi o vadră deşartă în pivniţă.

Părintele Lavrenti îmi zisese să slobod, pentru toţi cei şese părinţi, câte-o oca în vadra cea deşartă; făcui aşa şi părintele Lavrenti, luând vasul şi făcând semn, celorlalţi şi lăutarilor, să-i urmeze, se duse înainte, şi „societatea-i” după dânsul, adică după buţi şi antaluri, în fundul pivniţei.

Un călugăr, Cleopa Ianoş, închide uşa gârliciului şi a pivniţei, dar numai ce-l văd că vine cu o mulţime, adică cu toţi ceilalţi călugări!

– Ia-n, trageţi una de-a codrului!, zise, atunci, părintele Lavrenti lăutarilor, scoase nişte lumini de ceară, din buzunarele antreului, le lipi, câte una, de buţi şi antaluri, şi apoi, de aici, înainte, să fi auzit, să fi văzut!

Ieromonahii şi diaconii scoaseră, cu toţii, pahare de prin anterie şi numai ce auzii sunând, deja, fundul vedrei, adică, într-o clipă, erau şese ocşoare duse!

– Mai pune, băiete, zise părintele Lavrenti către mine, şi pentru ceilalţi părinţi ieromonahi şi diaconi, câte-o ocşoară, şi pune-le la condică, că creiţari de cei mândri mai sunt!

Numărai părinţii ieromonahi şi diaconi, şi erau, cu toţii, doisprezece, adică doi nu încăpeau în vadră. Nu trecu mult şi fundul vedrei iar suna şi cei doi, se vede că diaconi, ce nu încăpură, mai înainte, în vas, se găsiră în el, cu încă opt, care erau ieromonahi, adică, ori diaconi, ori, acum, şi monahi, şi noviţi, nu mai ştiu.

Hei, d-apoi părinţii îşi schimbară rolurile cu ţiganii: ei cântau şi ţiganii ţineau hangul. Un călugăr, Vasile Borşan, se sui sus, pe o bute, şi-i zise, pe glas de doină:

– Când eram în vremea mea, / Scripcă-mi era gura mea!...Să trăiţi, măi lăutari!

Iar aceştia, apoi, îi răspundeau cu un „tuş” şi cu un „vivat, vivat, vivat!”.

Eu, văzând ce se lucră şi spăriindu-mă, ieşii la uşa gârliciului, să văd şi să ascult ce-i pe-afară. Nu era nime şi numai se auzea sunet de glasuri şi de instrumente din fundul pivniţei. Mă întorc, de aceasta cam mângâiet, îndărăt şi văd pe părinţi cu paharele prin vadră. Adică cuvioşiile lor găsiră „socoverca” la o bute, deşi nu era în aceea vinul de care le era încuviinţat a li se da lor.

Părintele Lavrenti îmi zise:

– Mai scrie zece cupe!

Aceasta, însă, îmi trecu de şagă şi aş fi zis părinţilor ceva, ce-mi era să le zic, dar nu încăpui la cuvânt, căci, cum numai goliră paharele, strigară, unul, după altul:

– O moldovenească, mă!

Ş-apoi acum fu acum! Moşnegii şi tinerii, adică ieroschimonahii, ieromonahii, diaconii şi monahii, şi toată tagma călugărească, din cei anteriori – unii cu defecte corporale, care nu erau prea îndemânateci pentru joc, ţinându-se de mână, o luară printre buţi şi prinprejurul lor; părintele Lavrenti, cu potcapul pe ureche, înainte, şi numai ce-l auzii:

„Sub călcâiul cizmei mele

Şede, dracu', o muiere
Şi mă-nvaţă-a face rele!".

Văzând eu, iară, că călugării de ce, de ce tot se mai aprind şi cugetând la urmări, căci lăsai pe călugări şi pe lăutari să intre în pivniţă, şi ei, acum, aici, îşi fac de cap; pe când Vitale Borşan declama „Iu, iu, iu şi iar aşa / Multă vreme n-a fi-aşa!", iar Cleopa Ianoş îi răspundea, de dincolo de bute, „Frunză verde de cafea, / Bine-mi pare că-i pe-a mea!", ba mi se pare că toţi cuvioşii îşi aduseră, chiar acum, aminte de cântecele ce rămaseră, oarecând, afară de mănăstire, şi-ar fi socotit cineva că-s deja de mult uitate; căci, din toate coturile şi de după toate antalele şi buţile, se auzeau „frunze verzi" şi „iu-iu-iu"-uri, care de care mai îndrăzneţe şi mai lumeţe; văzând eu, zic, aceste, şi mărindu-mi-se frica şi spaima, până mai la neştire de mine, mă apropiai, cu lacrămi, de părintele Lavrenti cu afurisiţii lui de creiţari, groşi şi roşii ca para focului, şi-l rugai, în strigăt cât puteam, să iasă din pivniţă, că eu nu i-am slobozit aici, ei singuri s-au băgat şi, acum, e vremea vecernei; de-a auzi părintele Arhimandrit, e vai şi amar!

– Taci!, îmi curmă el cuvântul, trase un şuier în deget, de cred că băgă în spaimă stafiile, nu numai ale pivniţei, ci ale tuturor zidurilor mănăstirii, şi-apoi, învârtindu-se pe-un picior, îşi puse potcapul pe scăfârlia „protosului" (primaşului) dintre lăutari, înfipse mâinile în şolduri şi strigă ca în extaz:

„Nici nu-mi pasă
De Nastasă,
De Nichita,
Nici atâta!"

Dar, atunci, numai ce văd un baston, ridicându-se după spatele mele – vai, era bastonul… arhimandritului! Trosc peste potcap, de capul ţiganului, trosc în scripca lui… Lavrenti şi călugării suflară în lumini şi fuga după poloboace; ţigani călcau unii pe altul, bojbăind în întunric, să scape afară… se auzea bietul bas troncănind, când se pălea de pereţii pivniţei".

În povestirile sale, toate cu caracter memorialistic, Iraclie Porumbescu zugrăveşte lumea de odinioară şi ne-o înfăţişează vie şi în permanentă mişcare.

La Solca, târguşor cu rol de capitală de ţinut, şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea, funcţiona o administraţie germană ireproşabilă, condusă de prefectul **Coch** şi de adjunctul acestuia, **Rosignon**, la care tânărul Iraclie, după ce fusese arestat pe nedrept, la Lemberg, şi rearestat de cătanele noului vornic de Suceviţa, pentru că n-ar fi răspuns la asentare (recrutare), îşi va găsi, rapid şi eficient dreptatea, după cum o şi istoriseşte în prima parte, cea pe care o reproducem, a uneia dintre povestirile sale memorialistice:

„După închisoarea-mi fără de nici o vină, la Lemberg, întors, numai Dumnezeu ştie cum, în patria mea, Bucovina, mersei la mănăstirea Putnei, unde-mi petrecusem copilăria, la bunul Arhimandrit Ghenadie. Călugării – căci arhimandritul, binefăcătorul meu, murise şi era un egumen nou – mă primiră bucuroşi, căci ştiau că eu citesc şi cânt bisericeşte şi le-oi fi de ajutor, cum le-am mai fost, ca băiat mic. Eu, adică, aveam de gând ca anul şcolar de prima filozofie, ce-l pierdui prin închisoare, de răul emisarului polon, să-l încep, cumva, din nou, la toamna viitoare, şi poate că şi să-mi sfârşesc studiile.

Într-o după amiază-zi, având eu a merge cu un călugăr la prins păstrăvi, pe râuraşul Putnişoara, vine un om din sat, la mine, şi-mi zice: „Domnişorule, te pofteşte vornicul până la poartă, afară, că i-a venit o scrisoare nemţească de la Rădăuţi, de la stăpânire, şi n-are cine i-o ceti".

Eram ca de mers la pescuit, desculţ şi numai în albimi. Mă dusei; dară numai ieşit pe poarta mănăstirii, afară, deodată mă văd apucat de un flăcău tuns de o mână şi de altul de altă

mână; un om mai bătrân, al treilea, scoate din traistă un lanţ şi mi-l puse pe o mână şi pe un picior… „Ha!”, zice unul din cei doi flăcăi, „te-am prins presentirule!”, adică dezertorule, fugarule.

Eu, la Lemberg, slobozit din închisoare, după ce mi se dovedise deplina-mi nevinovăţie de a fi fost complice cu „contele R., emisarul din Polonia”, prădat de toate ale mele, apoi, orişicum compromis în lumea exterioară, fiind şi anul şcolar început, deja de mai o lună, fără un ban în pungă, amărât şi necăjit până la suflet, mersei, din acest arest, drept la comandantul de artilerie şi mă insinuai ca voluntar la acea oaste. Mă căutară medicii şi mă aflară de „bun”, dar, neavând încă anii receruţi spre a intra, fără învoirea părintească, ca voluntar în miliţie, zisei comandantului că acea învoire părintească aş căpăta-o, în câteva zile, dacă m-aş putea numai susţine, cumva, în acele zile, căci n-am nici o para. Bunul comandant îmi oferi şederea în cazarmă, pe spesele sale, ceea ce eu şi primii. Mergeam cu ceilalţi „camarazi” şi dormeam într-un cravat (pat) cu un bomac.

Trecu o săptămână, trecură două şi învoirea părintească nu venea. Ca să nu şed, poate, degeaba, de nu-mi va da tatăl meu învoirea, ca să nu şed, zic, pe cheltuiala comandantului în cazarmă, apoi mai dând de mine şi doi amici ai mei şi colegi de şcoală, care mă sfătuiră, cu tot adinsul, să nu intru la oaste, ci să mă întorc în ţară-mi şi, la toamna viitoare, să vin iarăşi la Lemberg, să-mi reîncep şi continuu studiile, că ei vor griji de „lecţiuni” pentru mine, mersei la comandant şi-i spusei că eu aş merge singur la părinţi, după „învoire”, voi aduce-o şi rămân la artilerie.

Bunul comandant, care era maior, făcu din cap că da şi eu, cu paralele căpătate de la cei doi colegi şi amici ai mei, lăsai „învoirea părintească” deoparte şi mersei, cum zisei mai sus, la mănăstirea Putnei. Dezertor, deci, nu mă socoteam a fi. Însă, totuşi, îmi veni în gând că, poate după plecarea mea din Lemberg, a venit la comanda artileriei învoirea părintească şi, acum, comanda mă curentează ca pe un recrut. Mă rugam, deci, numai să nu mă pună-n lanţ, că eu voi merge, şi aşa, încotro ei, adică cei trei, m-or duce. „Marş înainte, presentirule!”, fu răspunsul la rugările mele şi un „tuns”, înaintea mea, şi cei doi, după mine, merserăm, astfel, până la crâşmă, în sat, unde cei trei se îmbătară bine cu rachiu, mai luându-şi cu ei, pe drum, încă şi-ntr-un şip, mai ca de o ocă.

Eu, acolo, în crâşmă, rugai pe crâşmar să-mi dea puţină hârtie şi negreală ori cenuşă; dânsul îmi dete şi eu scrisei vreo câteva cuvinte la călugărul de la mănăstire, la care mă aflam în cvartir, să fie aşa de bun şi să-mi dea câţiva creiţari şi hainele mele, spunându-i ce mi s-a întâmplat. Rugai, apoi, pe cel mai bătrân din escorta mea să meargă, cu ţidula aceea, la mănăstire, la cutare şi cutare părinte, şi să-mi aducă hainele şi pită, şi ceva parale. Unul dintre cei doi tunşi nu lăsă pe cel mai bătrân să meargă, ci se duse el. Cam după o jumătate de oră, se-ntoarse şi nu-mi aduse nimic, zicând că călugărul nu-i la chilie.

Trecurăm, apoi, satul, de-a curmezişul, şi, de-acolo, pe o cărare, spre pădure, la deal… Pietrişul ascuţit, pe suiş de munte, eu desculţ, îmi încrunta picioarele; lanţul greu, pe mine, îmi făcea urcarea la deal aproape imposibilă!

Mă rugai de zbirii mei să ia măcar lanţul de pe mine, că eu n-oi fugi. În zadar, deşi cel mai bătrân se ruga el însuşi la cei tunşi să-mi ia lanţul. „Înainte, hunţute!”, strigă unul dintre cei doi tunşi, ameţiţi de holercă, „că aşa ne duse şi pe noi tatăl tău, când era vornic, la asentare, de astăzi suntem cătane!”.

Acum pricepui că zbirii mei sunt din locul meu natal şi-s trimişi după mine.

Plaiul acesta, pe care mergeam, îmi era ştiut că duce, de la Putna, prin codru şi peste munţi, la locul meu natal, Suceviţa.

Înnoptase; eu, strivit de necaz, de durere la picioare şi de oboseală, căzui, de mai multe ori, jos; tunşii mă ridicară şi unul mă împingea de spate, iar altul, cel ce-mi zise cuvintele de mai sus, îmi ajuta cu… ghionturi brutale. „Daţi-i pace, măi!”, le zise cel mai bătrân, „nu-l mai chinuiţi, că-ţi da seamă!”. Nici această admonestare nu folosi nimic. Curgeau sudorile de pe mine, eram pierdut cu totul, când ajunserăm în vârful muntelui, într-o poiană, numită Poiana Secării.

„Stăi!”, îmi strigă tunsul cel mai brutal; se puse pe un butuc, îşi şterse, cu mâneca, obrazul şi-mi zise răstit:

– Tatăl tău n-a ştiut că unde bate şi unde-i răspunde: la bună dimineaţa lui, îi răspundem, acum, noi.

Scoase, apoi, şipul cu holercă, din taşcă, îl destupă şi închină la cel mai bătrân, dete, apoi, şipul acestuia. Ieşise luna de după un nor şi eu văzui cum omul mai bătrân, după ce luă în mână şipul de la tunsul, îl întrebă, prin semne, de poate să închine la mine ori ba. Tunsul nu dete nici un răspuns, căuta ba-n pământ, ba la mine, ce stam tremurând de slăbire.

Omul închină la mine, eu luai şipul de la el, nu aşa, ca să beau, ci ca să le fac pe voie; adusei şipul la gură, dar, atunci, se repezi tunsul, de pe butuc, la mine şi mă izbi cu pumnul în faţă, de sări şipul din mâna mea cât-acolo şi pe mine mă umplu sângele. Atunci, nu ştiu cum veni, nu ştiu ce se făcu cu mine; toţi nervii mi se părură criţă şi eu, din cap până în picioare, foc şi pară… Apucai lanţul cu mâna dreaptă şi-l smuncii cu aşa putere, de ieşi veriga de pe cealaltă mână, dar ieşi şi o bucată de carne şi piele (şi astăzi e semnul la încheietura mâinii mele) şi, cu veriga drept îmblăciu, tocai pe brutalul în cap de se prăvăli, pe spate, peste butuc şi, prăvălindu-se, strigă: „Vai-lio, m-a ucis!”.

Mă repezii, apoi, la celălalt tuns, el, deodată, stete ca îndârjit; însă, văzându-mi furia şi mâna ridicată, cu veriga atârnând de lanţ, gata să-l toc şi pe el, stânga-mprejur şi fuga în pădure; cel mai bătrân, după el…

Ce mai făcui nu ştiu; destul că, la anumită vreme, după aceea, mai venit în fire, mă văzui singur într-o poiană, ce se cheamă Poiana Meselor, aproape de Suceviţa. În lumina lunii, mă uitai la mine, mă văzui plin de sânge, pe dinainte şi pe piciorul stâng, lângă care atârna mâna-mi rănită. Mâna dreaptă îmi era încleştată pe lanţ, că nu o puteam desface. O desfăcui cu greu şi luai în ea pe cea rănită, care, de multul sânge curs din ea, era amorţită; dădui pielea cu carne la loc şi, strângând-o şi ţinând-o aşa, lăsai lanţul să se târâie după mine.

Slăbit de tot, ajunsei, pe la zori, acasă, la părinţi. Aici, văzându-mă cum eram, mă întâmpină un strigăt de spaimă, mai cu seamă din partea maicii mele… Lămurirea întregului acestui lucru va urma acuşi.

Tatăl meu, necăjit şi revoltat peste fire de cele ce se făcură cu mine, aduse, curând, o căruţă năimită şi, aşa cum eram, mă luă cu sine şi hai la stăpânire, **la Solca**!

Intrarăm drept la şeful oficiolatului în cancelarie. Acesta, care era administratorul politic al ţinutului, cu numele **Coch**, întorcându-şi faţa spre noi şi văzându-mă aşa dezbrăcat, plin de sânge şi cu lanţul de picior, sări ca muşcat de şarpe şi strigă speriat:

– Ce este, pentru Dumnezeu!

Eu îi povestii totul, dar, nesfârşind eu încă păţania mea, el, şi speriat, şi înfuriat, deschise repede uşa şi strigă din toată puterea „Rosignon!”, care era numele unui adjunct al său. Acesta, speriat şi el de strigătul neobişnuit al şefului său, alergă dintr-o cancelarie de peste tindă; şeful, arătând la mine, strigă: „Ce-i asta!?”.

Iată ce a fost: Eram, vara trecută, chemat prima oară la asentare ordinară; neaflându-mă, însă, acasă şi nici în ţară, mă chemară, acum, la asentare postumă, cum e regula. Adiuntul trimisese citaţia la satul meu natal, Suceviţa; vornicul (primarul) de acolo, auzind că eu mă aflu la Putna, abuză de puterea lui de vornic şi trimise pe acei trei zbiri după mine, într-un ţinut politic străin, şi încă cu poruncă, de m-or găsi şi nu m-aş supune, să mă aducă în lanţ. Tunşii, concedieri militari şi de viţă nu Români, ci boici din Galiţia, mai având ei şi pizmă pe tatăl meu, căci sub vornicia lui îi luară la cătane, abuzară şi ei, la rândul lor, de ordinul vornicului şi sfârşitul e cunoscut.

Şeful oficiolatului, făcându-i-se milă de mine pentru cele ce păţisem, mă ospătă pe mine şi pe tatăl meu, pe care-l ştia şi-i era bun, de când încă fu el, mai mulţi ani, vornic; îmi dete vesminte de ale sale şi mă trimise, cu însuşi adjunctul său, Rosignon, într-o căruţă, la Suceava, unde se afla comisiunea de asentare postumă. Acolo, scăpai, cum îmi ziseră comisarii, pe şase săptămâni, până ce, adică, se va vedea ce se va alege cu mâna mea rănită.

Întors, a treia zi, la Solca, găsii, acolo, pe vornicul din Suceviţa, deja depus din slujbă, pe cei trei zbiri arestaţi, iar pe cel tocat de mine în cap îl găsii sub căutare medicală.

Hainele mi le lăsă bunul şef al stăpânirii în dar.

Dar ce să mai descoperi? Călugărul din Putna, care mă primise la sine şi la care-mi erau hainele, în urma scrisorii ce i-o trimisei, mi le extrădase prin tunsul trimis de mine şi-mi trimisese încă patru sorcoveţi. Tunsul, crezând, cum se vede, că eu într-adevăr sunt dezertor, dacă vornicul din Suceviţa trimite după mine o patrulă atât de mare şi le dete, încă, şi lanţ, prin urmare, crezând el că n-oi mai vedea Putna şi pe călugăr, în calea de la mănăstire şi până la crâşmă, vându hainele mele la un şvab, mie zicându-mi că pe călugăr nu l-a găsit. Se înţelege că răsplata pentru aceasta şi-a luat-o, cum, după aceea, auzii eu, „de patru ori p-en stroi”.”[94].

Solca mărturisită

După anul revoluţionar 1848, când multe se schimbă în bine pe teritoriul Bucovinei, Solca este mai curând un târguşor austriac, decât unul românesc, deşi românii nu lipsesc din urbe şi nici nu ezită să-şi afirme, cu orice prilej, identitatea. Ce-i drept, petrecerile lor naţionale încep să semene, din ce în ce mai mult, cu cele ale germanilor, evreilor şi polonezilor, iar gospodarii poartă haine nemţeşti, pe care lesne le pot procura, de-a gata, din dughenele târgului. Nici muzica lăutarilor solcani nu prea le mai merge la suflet, deşi au un lăutar atât de vestit, pe Gheorghe Gorovei, încât se învredniceşte el şi de prietenia lui Simion Florea Marian. Solcanii încep să prefere muzica vieneză, muzică domnească, pe care numai muzicanţii evrei, inclusiv cei din Sadagura, care asigură armonia estivală în parcul din vecinătatea pavilioanelor de cură, pare să fie pe gustul inteligenţei locale, din rândurile căreia fac parte, ca români neaoşi, şi armenii lui Tigran cavaler de Pruncul, notar în Solca, dar şi urmaşii unor robi ţigani de odinioară, precum domnul Ştefan Timingu sau Timingeriu, care şi-a trimis fata, pe domnişoara Carolina, la o şcoală din Cernăuţi, pentru a deprinde tainele croitoriei. Şi mai sunt, în fruntea inteligenţei locale, şi preoţii Solcii, oameni luminaţi şi foarte implicaţi în treburile obşteşti ale românilor, începând cu părintele Michail Soroczan, pe care îl menţionează analele episcopale din anii 1843-1845, continuând cu Vasile Buşnean, Ananias Jakubowicz, Epifaniu Bacinschi, Nicolae Sbiera, Modest Avram sau George Mihailescu.

Prin Solca a trecut, vizitând-o pe îndelete, şi împăratul Francisc I, în 1817, dar şi tragicul prinţ de coroană Rudolf, în 10 iulie 1887, dar prinţul, care avea să moară, în curând, la Mayerling, n-a vizitat Solca pe îndelete, ci doar a străbătut-o, de-a lungul Drumului Împărătesc, frumos ornat cu arcuri de triumf şi cu crenguţe de brad, de-a lungul căruia se adunase poporul, în frunte cu inteligenţa locală germană şi română. Învăţătorul Dimitrie Mitric-Bruja susţine că „Solca a fost vizitată, în vara anului 1887, în 9 Iulie, şi de principele ereditar de coroană Rudolf, însoţit de prezidentul ţării, de pe atunci, Felix Pino de Friedenthal. Pe la 5 ore, principele Rudolf a asistat, în biserica apuseană, la Sfânta Liturghie”, dar, din păcate, în „Revista Politică” din Suceava, nr. 5, din 15 iulie 1887, nu figurează o astfel de informaţie, în cuprinsul amplului reportaj al vizitei moştenitorului coroanei habsburgice în Bucovina.

În schimb, în mod sigur, Solca a avut onoarea de a fi vizitată, cu amplă consemnare în ziar, de însuşi Prezidentul Ţării, Baron de Pace, în 5 iulie 1891, târguşorul beneficiind, datorită reportajului vizitei, şi de o primă şi documentată descriere:

---

[94] PORUMBESCU, Iraclie, *Încă însurat nu fusesem,* în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu”, Cernăuţi 1898, pp. 145-147

„Duminică, la 5 Iulie stil nou 1891, între orele 10 şi 11 a.m., a sosit şeful ţării, contele **de Pace**, de la Suceviţa, la Solca.

Solcanii i-au ridicat un portal, de altmintrea foarte frumos, dară fără nici o inscripţie, ci purtând numai, pe o parte, pajura austriacă, şi pe alta, emblema ţării.

Cam pe la orele 10 şi jumătate, între salve de săcăluşuri şi cântările musicei din Sadagura, ce se aflǎ angajată pentru sezonul de vară în parcul renumit din Solca, înaltul oaspe, tras de cei 4 cai roibi şi frumoşi ai arhimandritului din sfânta mănăstire Suceviţa, a intrat în Solca, alergându-i înainte 8 călăreţi Solcani şi prefectul districtual, în trăsura-i proprie. Alături cu preşedintele, şedea consilierul guvernial **Pompe** (N.N.: viitor şef al ţării).

Stând destinat, în programă, ca loc de descălecare, hotelul cel mare din loc, în centrul oraşului, s-a postat în faţa acestuia toată inteligenţa, formând un spalir mare, în fruntea căruia se găseau 9 preoţi orientali şi 5 romano şi greco-catolici, toţi amploaiaţii şi toată inteligenţa din Solca, iar la capătul de către intrarea în hotel, reprezentanţa comunei politice Solca, în frunte cu vrednicul ei **antiste, George Ghinghelovschi**, care, când veni preşedintele în dreptul lui, îi ţinu o alocuţiune de bineventare, în limba română, la care Domnia sa a răspuns tot româneşte.

În sala frumos pregătită, a fost condus preşedintele de **judele Cozub** şi de **prefectul Rottenburg**, care ambii îşi au meritele lor pentru strălucita primire, ce i s-a făcut înaltului oaspe. Reprezentările s-au făcut în sală.

Cei 9 preoţi orientali, care, la dorinţa expresă a preşedintelui, s-au prezentat mai întâi, ieşind, s-au îndreptat cu toţii spre străvechea lor biserică din loc, înţelegând, de la parochul local (N.N.: **Epifaniu Bacinschi**, născut în 1845, preot din 1869), că în programă stă şi vizitarea acesteia.

După reprezentări, care au durat mai bine de 1 şi jumătate ore, a vizitat preşedintele biserica romano-catolică, şcoala (N.N: cu doi învăţători, ambii din 1878, **Emil Carpis** şi **Iosefina Drosdovska**), casa parochială a preotului romano-catolic, judecătoria, perceptoria, biserica orientală, biroul **administratorului silvic Kronabeter**, gendarmeria, berăria, oficiul poştal şi telegrafic şi, în fine, **Institutul Balnear al Doctorului Beilich**, unde s-a scăldat, între orele 1 şi 2 p.m.

În biserica orientală, l-a aşteptat popor foarte numeros, apoi cei 9 preoţi, dintre care 3 (**Epifaniu Bacinschi, Nicolae Sbiera** şi **Epifaniu Wasilowski**) s-au îmbrăcat în epitrachile şi feloane şi au făcut, îndată după intrarea oaspeţilor, slavoslavia cea mare, la care s-a spus ectenia pentru sănătatea Împăratului, a mitropolitului şi a preşedintelui, încheindu-se cu cântarea „Mulţi ani!”, pentru acest din urmă.

După cântarea aceasta, seniorul funcţionarilor, **parochul Sbiera** (N.N.: **Nicolae Sbiera**, fratele cărturarului bucovinean, paroh în Botoşana, pe atunci) dând sfintele Evanghelie şi cruce preşedintelui, spre sărutare, îi ţinu încă o alocuţiune scurtă, în limba română, în care aminti de fericitul în Domnul, **Rotkirch**, fost şef al Bucovinei, care să-şi fi câştigat merite mari pentru ţară, îl rugă să fie scut pentru drepturile poporului român, de aici, din ţară, sancţionate de tron şi garantate prin legi, numai în măsura în care se va convinge despre credinţa, alipirea, lealitatea, bunătatea şi blândeţea acestui popor.

Prânzul l-a luat, dimpreună cu 12 persoane, la judele Cozub.

Pe la orele 3 ¾ p.m., a mers preşedintele, pe timp foarte scurt, în parcul renumit din pădurea Solcii, şi apoi a plecat, prin Pârteştii-de-sus, la Cacica”[95].

Solca era, deci, încă din 1845, aşa cum s-a mai menţionat, una dintre cele patru staţiuni climaterice ale Bucovinei, condusă de doctorul E. Beilich, cu reclamă densă şi eficientă în presa de limbă germană, dar şi pe cale de a se insinua persuasiv şi în conştiinţa românilor bucovineni

[95] Preşedintele ţării în districtul Solca, Gazeta Bucovinei, Anul I, nr. 19, Joi 4/16 Iulie 1891, pg. 2

bogaţi, mai ales că se punea la cale şi contruirea unui sanatoriu modern, pe cheltuiala doctorului Hermann Poras, născut în 1835, absolvent al Universităţii din Viena, în 1859. Evreu, căsătorit cu Henriette Weiss, din Lvov, cu care a avut cinci copii, care a trăit la Rădăuţi şi la Solca, Hermann Poras avea să încredinţeze Sanatoriul din Solca, în 1899, fiului său mai mare, Josef Poras, apoi, în 1904, se va muta la Viena.

La Sanatoriul doctorului Beilich din Solca se tratase, în iunie 1881, şi fratele lui Cirpian Porumbescu, Ştefan, deşi Ciprian, într-o scrisoare din 23 iunie, ţinea să-şi exprime o nedumerire oarecum naivă: „Nu înţeleg, însă, de ce chiar în Solca, ca şi când Stupca n-ar fi tot atât de bună”[96]. Genialul muzician, care trecuse în mai multe rânduri prin Solca, în drum spre Rădăuţi, însoţindu-şi părintele, nu ştia, probabil, prea multe despre calităţile terapeutice naturale ale zonei, pe care Hermann Poras tocmai se pregătea să le valorifice într-un mod european, cum s-ar spune astăzi, beneficiind şi de serviciile doctorului comunal, care nu putea fi, nici în viziunea lui Poras, tot E. Beilich.

„**Medic în districtul Solcei** a fost ales, la 10 Februarie 1892, domnul **Dr. Krolikowski**. Contracandidatul său era **Dr. E. Beilich**, care, cu toate că vorbeşte româneşte, în decursul celor trei ani, de când se află acolo, nu şi-a putut, se vede, câştiga simpatiile Românilor şi, aşa, nu a primit nici un singur vot.

Despre Dr. Krolikowski, care, adevărat, e galiţian şi încă nu ştie limba română, aflăm că s-a pus, cu tot dinadinsul, pe studiul limbii române. Notăm că, între concurenţii la acel post, nu s-a găsit nici un român”[97].

Doctorul Krolikowski avea să funcţioneze şi pe lângă Sanatoriul lui Hermann Poras, aflat, deja, în construcţie, în baza planurilor celui mai bun arhitect german din branşa respectivă, George Bardel, iar promovarea mediatică a noii investiţii solcane poate fi considerată şi drept prima contribuţie gazetărească băştinaşă:

Doi ani mai târziu, în octombrie 1894 (în 1893, doctor comunal a fost E. Beilich), alegerea medicului comunal pentru ţinutul Solca se lasă cu polemici de presă, începute de un „St.” Din Voievodeasa, în 20 octombrie, şi „lămurite”, în cele din urmă, de „un alegător”, care publică, în „Gazeta Bucovinei”, punctul de vedere al taberei din care el făcea parte.

Doctorul comunal al Solcii era ales, în fiecare an, prin votul primarilor (vornicilor) din localităţile care ţineau de plasa Solca, în fiecare an regăsindu-se, printre candidaţi, şi doctorul care a construit primul sanatoriu din Solca şi care chiar iubea acel orăşel, în care se stabilise definitiv, **E. Beilich**, dar dumnealui nu prea mai era pe placul vornicilor de prin împrejurime, iar meritele lui istorice faţă de Solca, aidoma tuturor meritelor la români şi la cei contaminaţi de românism, se uitau şi se luau în băşcălie, şi atunci, cu mare grabă şi în iureş năvalnic, precum se întâmplă şi astăzi, aici şi aiurea, dar în spaţiul nostru daco-roman.

Polemica solcană, vizând alegerea medicului de plasă (comunal) stârnise o polemică politicească, interesantă pentru noi, în măsura în care vehiculează nume de oameni ai vremii.

Polemica lui „St.” Din Voievodeasa începe brutal: „În Iulie 1894, s-a escris (N.N.: anunţat) concursul pentru ocuparea postului de medic pentru Districtul sanitar Solca, în care concurs, lângă celelalte condiţiuni, s-a cerut şi cunoştinţa perfectă a limbilor ţării, aşadar a limbii române şi rutene.

La concurs au luat parte trei medici, dl. **Dr. Beilich, Dr. Lauer**, ambii Bucovineni, şi Galiţianul **Dr. Weinberg**.

Cei doi medici bucovineni au corespuns tuturor condiţiunilor concursului: Weinberg, însă, declară singur, în petiţiunea sa, că condiţiunii în privinţa limbii române nu poate corespunde.

---

[96] PORUMBESCU, Ciprian, *Puneţi un pahar cu vin şi pentru mine*, Gr. Edit. „Ion Grămadă” 2003, pg. 172
[97] Gazeta Bucovinei, Anul II, nr. 10, Duminică 2/14 Februarie 1892, pg. 3

După cum este cunoscut, Districtul sanitar al Solcei e, afară de câteva comune germane şi puţini Ruteni, cu totul românesc şi, deci, aceasta, la ocuparea postului, trebuia luat în considerare, având medicul a fi pentru popor.

Dar ce se întâmplă?

Domnul căpitan al districtului Gurahumorului (N.N: prefectul, deci) **Roller** fixează termenul pentru alegerea medicului districtual pe ziua de 17 Octombrie 1894 şi apare, singur în persoană, la alegere. Sosind în Solca, a citat la sine pe primari şi le-a comunicat numele celor trei candidaţi, exprimând, totodată, dorinţa sa, că i-ar plăcea dacă Weinberg ar fi ales medic districtual. **Votarea s-a făcut şi Weinberg a fost ales**.

Weinberg, Galiţianul, a aflat sălaş în Bucovina, şi prin a cui bunătate?, prin bunătatea domnului Roller, care e foarte interesat de binele comunelor şi a locuitorilor din acel district, dacă le dă un medic care nu se va putea înţelege cu dânşii.

Doi dintre primarii care au luat parte la votare, anume **Filip Urechia** din Cajvana şi **Todoraş** din Poieni, au votat pentru Dr. Beilich, motivând că, dacă el nu este de legea lor, cunoaşte limba, şi doctorul şi bolnavul trebuie să se înţeleagă. Ca şi aceşti doi a votat şi administratorul de silve şi domenii, dl. **Kronabetter**, care, deşi străin, seamănă să aibă mai multă inimă pentru popor şi cunoaşte mai bine toate referinţele districtului Solcei decât domnul căpitan (N.N.: prefect)…

Se zvoneşte, pe la noi, că în întreaga afacere să aibă şi medicul districtual al Cernăuţului, **Dr. Poras**, oareşcare interes, deoarece ar voi să nu aibă concurent la Solca, ceea ce îi pare a fi **Dr. Beilich**, care şi-a instalat un institut hidropatic în Solca. Dar cine e Dr. Poras? Poate fi orişicine şi să se împeneze şi mai mult în mândria lui, nouă puţin ne pasă de el, noi avem a calcula cu interesele noastre şi ale poporului din districul nostru sanitar, nu cu interesele materiale ale lui Dr. Poras… / **Şt.**[98]".

Doctorul Poras, şi el împroşcat pe nedrept, dar cu merite uriaşe în devenirea Solcii, s-a împăcat de minune cu Dr. Beilich, ca de la profesionalist la profesionalist, în anii în care au încercat, împreună, şi au şi izbutit să transforme staţiunea în cea mai bună şi mai frecventată din Bucovina şi într-una din cele mai bune din întregul imperiu austriac. Dar, deocamdată, politica, împănată în vorbe bolovănoase, are cuvântul, prin intermediul celuilalt polemist de ocazie, care are un alt adevăr de susţinut şi de impus.

Aşagar, din punctul de vedere al unui anonim „alegător" din tabăra învingătoare, „la postul menţionat reflectaseră, în rândul acesta, doctorii în medicină **Beilich, Karpen, Hilferding, Lauer, Laufer** şi **Weinberg.**

Trei dintre aceştia, Karpen, Lauer şi Laufer, şi-au retras petiţiile înainte de termenul alegerii. În realitate, au luat, deci, parte la concurs trei medici, Doctorul **Beilich**, Doctorul **Hilferding** şi Doctorul **Weinberg**.

Este exact că, în concurs, s-a cerut, pe lângă alte condiţiuni, şi cunoştinţa limbilor ţării, române şi rutene; nu este adevărat cum că Doctorul Weinberg ar fi declarat, în petiţia sa, că condiţiunii în privinţa limbii române nu poate corespunde, ci adevărat e că Domnia sa a declarat apriat, în petiţie, a cunoaşte limba română în vorbă, iar cea polonă în vorbă şi scrisoare. Declaraţia de a nu cunoaşte limba română a făcut-o, în petiţia sa, singur Doctorul Hilferding, care, la alegerea sa, n-a primit nici un vot…

Mai departe, este exact să alegerea s-a ţinut în 17 Octombrie 1894, stil nou, şi că a fost condusă de însuşi şeful politic al ţinutului Gurahumorului, de căpitanul **Roller**; nu este, însă, adevărat cum că acesta, încă înainte de alegere, ar fi citat pe alegători la sine şi le-ar fi spus pentru cine să voteze (Nota noastră, preluată de la George Coşbuc: „Româneşte aşa a fost!"). Din contră, căpitanul (N.N.: prefectul) Roller s-a girat, înainte şi după alegere, de tot obiectiv şi n-a voit să

[98] Gazeta Bucovinei, Anul IV, Nr. 81, Joi 13/25 Octomvrie 1894, pag. 2

vorbească absolut cu nimeni despre alegere. Abia după ce a intrat în localul de alegere, în **cănţălăria comunală din Solca**, şi şi-a început serviţul, a comunicat alegătorilor cum că recursul, înaintat de 4 vornici, în contra alegerii Doctorului **Beilich**, din anul trecut, s-a primit şi că s-a escris alegerea nouă. Făcu, apoi, cunoscute numele concurenţilor la acest post şi provocă pe alegători să voteze, după cea mai bună a lor conştiinţă.

Amintesc, aice, cum că, pe când ceilalţi doi candidaţi, Weinberg şi Hilferding, au absentat cu desăvârşire, neprezentându-se până în ziua de azi, Dr. Beilich, după ce şi-a primit, îndărăpt, banii de la toţi, pe câţi a cercat a-i corupe, s-a strecurat şi dânsul în localul de alegere, unde, în mod copilăresc şi cu lacrimi în ochi apelând, i-a provocat pe alegători să voteze pentru dânsul. Dară nu i-a folosit la nimică, căci alegătorii, având minţile la loc, s-au sfătuit puţin şi, începând alegerea, au plecat 12 voturi pe candidatul al doilea, ce a declarat că ştie româneşte, pe Dr. **Weinberg**, pe când Dr. **Beilich**, care de dimineaţă, până în momentul alegerii, s-a silit să corumpă alegătorii cu bani, a primit numai un singur vot, de la **administratorul de silvic şi domnenii, dl. Kranabetter**.

Afirmarea că doi dintre primari, **Filip Urechia** din Cajvana şi **Todoraş** din Poieni ar fi votat pentru Doctorul Beilich e, asemenea, neadevăr. Adevăr e că primarul din Arborea, **Toader Irimescu**, care a recurat în contra alegerii Doctorului Beilich, din anul trecut, fiind cel dintâi chemat la votare, a declarat că, deşi **Beilich scrie româneşte şi e cu şedere în Solca**, dânsul, totuşi, nu-i poate da votul…

După Irimescu, a votat primarul din Botoşana, **Dumitru Leşanu**, un barbat foarte inteligent, apoi cel din Cajvana şi, aşa mai departe, toţi 12, pentru Doctorul Weinberg. / **Un alegător[99]”.**

Fiecare alegere, prin concurs, inclusiv cea pentru ocuparea unui post de învăţător, provoca emoţii mari la Solca, interesele de grup fiind, întotdeauna, prezentate, ca şi acum, drept interese vitale ale neamului românesc. Dar şi astfel de dispute fac parte şi din istorie, şi din firea noastră tradiţională, aşa că merită poposit, din nou, în Solca anului 1895, pentru a descifra, mai întâi, nişte lozinci („Escriere de concurs ilegală – Şematism falsificat – Karpierz şi Chodakowski în conflict cu matematică – Opt Români papaţi de şematism – Desconsiderarea unui emis ministerial – Nedreptăţirea Românilor – Domnişoara Gibisch – Ce zic deputaţii noştri?”), în care figurează şi cuvinte deja uitate (escriere înseamnă anuţare, iar şematismul era un fel de anuar oficial al Mitropoliei Bucovinei), pentru a ne pune la curent cu eternele şi mereu repetabilele ei probleme didactice:

„Precum se ştie, s-a escris, în 13 Decemvre 1895, concursul pentru ocuparea postului de învăţător superior la **şcoala de patru clase din Solca**, cu limbile de propunere germană şi română. Între altele, se cere de la competenţi şi qualificarea pentru instrucţiunea **religiunei romano-catolice**. Să vedem, acum, ce fel de referinţi confesionale şi naţionale există la această şcoală, şi aceste, odată constatate, vom dovedi, în mod neîndoielnic, că şi de astă dată se ocoleşte legea, în detrimentul Românilor şi cu vădita intenţiune de a da neamului român o nouă lovitură.

Datele ce le aduc aice sunt extrase din şematismul învăţătorilor bucovineni, compus pe baza datelor oficiale din anul 1894. Deci nu ni se va putea reproşa că scoatem aceste date dintr-un izvor necompetent. Ele au fost compuse de **actualul conducător al şcoalei din Solca, Emil Karpietz**, polon şi fost organist la biserica catolică, revăzute fiind de **inspectorul şcolar Chodakowski**. Prin urmare, de doi oameni care sigur că nu-s „Dacoromâni”.

În acest şematism, aflăm că şcolarii ce au frecventat şcoala aceasta au fost, după naţionalitate, **202 germani, 211 români, 2 ruteni şi 1 maghiar**. După confesiune, au fost **romano-catolici 191, greco-catolici 2, greco-orientali 193, mozaici 30**.

---

[99] Gazeta Bucovinei, Anul IV, Nr. 86, Duminică 30 Octomvrie / 11 Noemvrie 1894, pp. 2, 3

Acum să vedem eclatanta boscărie. Se ştie că cei 211 români sunt toţi greco-orientali. Cu toate acestea, aflăm, însă, induşi, în rubrica greco-orientali, numai 193, va să zică pe 8 români i-a papat şematismul. Asta-i una.

Să vedem, acum, pe cei romano-catolici. Dacă sumăm pe toţi şcolarii neromâni, aflăm suma totală 205. Zicem că toţi ar fi germani. Din aceşti, însă, 30 sunt Jidovi şi 2 greco-catolici. Dacă sustragem, din 205, pe aceşti 32, rămân 173 romano-catolici. Karpierz şi Chodakovski au aflat, însă, dacă sustragi, din 205, 32, rămân 191. O, sărmanul Adam Riese" (N.N.: autor de manuale şcolare). Ce ar zice el, aflând aceasta?

Unde-i, deci, majoritatea romano-catolică, pe care se bazează domnii, cerând de la conducător qualificare pentru religiunea romano-catolică?

Încă ceva. Presupunem că n-ar exista o majoritate absolută de şcolari ai unei confesiuni, variind, din an, în an, lucru ce se poate. Cum vine, atunci, Consiliul şcolar să pretindă de la conducător qualificarea amintită?

Emisul ministerial din 30 Iulie 1883, Nr. 13696, normează, dar, foarte clar, regulile după care să se proceadă la ocuparea postului de conducător la o şcoală cu majoritatea confesională fluctuantă. El sună: „La escrierea concursului pentru ocuparea postului de conducător la şcoli, ai căror şcolari, răstimp de 5 ani, care au premers escrierii concursului, n-au format, în mediu, o majoritate absolută a unei şi aceleiaşi confesiuni, n-are să se ţină cont de paragraful 48, punct 2 al emisului din 8 Iulie 1883, Nr. 10618, prin care se normează că, în respectivele escrieri de concursuri, să li se ceară petenţilor qualificarea pentru instrcţiunea religiunei". Potrivit şi din acest punct de vedere, concursul acesta stă în contrazicere cu legea.

Dl Chodakowski, protectorul organistului din Solca, pe care ar dori să-l vadă conducător al şcolii de acolo, ni este ostil. Fie că o face din proprie iniţiativă, fie că la ordinul inspectorului Tumlirz, puţin ne importă. Faptul ca atare e, însă, revoltător. Căci abstragere făcând de la motivele amintite, cari vorbesc în contra ocupării postului de conducător al şcoalei din Solca prin un petent romano-catolic, precum e Karpierz, aceasta mai are şi alt cusur. Dumnealui, adică, nu posedă qualificarea din limba română, cu toate că şcoala e cercetată, putem zice, de o majoritate de cpopii români. Ce-i drept, cazuri de aceste se întâmplă, de un timp, încoace, în toată Bucovina. Dovada cea mai bună ni-o dă Siretiul, undre vrau s-o aşeze pe domnişoara Gibisch, care nici idee n-are de limba română. De ce n-o trimit la Galiţia? Pentru Galiţia ar fi, ca polonă, o bună profesoară, pentru Siret nu-i decât o povară fatală.

Ei, nu-i Bucovina ţară de joc? Nu-i Românul helot aice? Unde eşti, „egală îndreptăţire"? Vom vedea cum s-a decide afacerea aceasta şi cea din Siret, în Consiliul şcoar al ţării. Orişicum, avem o verigă mai mult în lungul lanţ al nedreptăţilor ce ni se fac. / **D. Sentinela**"[100].

Semnătura vizează Cabinetul de lectură „Sentinela poporului din Solca", înfiinţat de mai bine de un an, dar cu nici o activitate la activ, instituţie de cultură, condusă de „taica părinte" ortodox şi de ai domniei sale, aşa că ora de religie devine, în anul 1895, de importanţă epopeică, pentru că ar fi păcat să încaseze frumuseţe de parale organistul bisericii catolice şi nu temelia ţării solcane, taica părinte greco-ortodox.

Între timp, târguşorul prosperă, prin investiţii de capital privat evreiesc, germnan şi, aşa cum se va vedea mai târziu, şi ale capitalului drept-credincios al părintelui ortodox, care, deşi anatemizează vehement consumul de alcool în Solca, nu va putea rata şansa de a deschide o pârdalnică de cârciumioară, în pădurea-parc din Solca, afacere bună şi profitabilă pentru toată lumea, pe care o va apăra, în Dieta Ţării din Cernăuţi, chiar şi un Hurmuzachi.

Deocamdată, Staţiunea climaterică Solca se modernizează, prin mari investiţii ale capitalului multinaţional şi multiconfesional, pentru că, atunci când e vorba de o afacere bună şi, pe deasupra, umanitare, naţionalitatea şi religia nu prea mai contează pentru nimeni.

---

[100] Gazeta Bucovinei, Anul V, Nr. 98, Duminecă 10/22 Decembrie 1894, pg. 2

„Un loc de cură climatic-terapeutic, înzestrat cu toate potenţele de vindecare moderne, a devenit, în frumoasa noastră ţară, o adevărată trebuinţă actuală.

Începutul, în această privinţă, s-a făcut, ce e drept, înainte de asta, cu vreo câţiva ani; dar cele mai noi triumfuri ale medicinii, pe acest teren, încă nu au ajuns, până acum, nici într-un loc al ducatului nostru, accesibile publicului ce suferă, şi fiii patriei noastre, cu diferite boli, trebuiau, an de an, să caute ajutor şi însănătoşare cu grele jertfe materiale, în locuri de cură şi în sanatorii îndepărtate.

Şi patria noastră, totuşi, e binecuvântată cu regiuni de munte plăcute, idilice, care sunt în stare să satisfacă şi celor mai stricte cerinţe ale unui loc de cură, pe deplin corespunzător în privinţe igienice; îndrumăm la locurile de cură **Lăpuşna** şi **Solca**, care stau în cel mai bun renume şi care, în ciuda defectelor mijloacelor de cură, ce se află acolo, devin, pe fiecare an, mai cercetate şi au adus, deja, unei mulţimi de bolnavi vindecare şi însănătoşare.

Prin bogate experienţe practice şi intuiţii personale, convins despre condiţiunile fundamentale naturale şi excelente ale locului de cură climatic **Solca**, domnul **Dr. Hermann Poras**, medic cercual c.r. şi consilier în Rădăuţi, a luat hotărârea de a înfiinţa, acolo, un sanatoriu şi de a-l preda publicului spre folosinţă, deja cu finea lui Mai 1892. Noi atragem, deja, de pe acum, atenţiunea publicului asupra acestei instituţiuni umanitare.

Solca zace în parcea sud-vestică a Bucovinei, într-o vale a Carpaţilor, închisă din toate părţile, şi e, astfel, foarte bine scutită de vânturile molestatoare. Întreaga coastă din partea sud-vestică a locului e acoperită cu brazi şi molizi înalţi, care dau atmosferei un miros balsamic-organic şi formează un factor de căpetenie al potenţelor de vindecare particulare.

Clima e domoală şi, în urma poziţiei scutite, desele schimbări de temperatură sunt excluse.

Căile sunt bine prunduite, aşa că, şi în timp de ploaie, sunt scutite de tină. Formarea colbului, ce irită organele de respiraţie, se reduce la un minim. Apa de băut e liberă de baccile şi de substanţe organice ce putrezesc, e limpede şi răcoritoare. Pentru băi se foloseşte o apă de aceeaşi calitate.

Având privilegiul a vedea planurile sanatoriului ce are să se înfiinţeze, practicabilitatea şi desăvârşirea acelora ne-a frapat formal.

Planurile au fost lucrate de domnul **George Bardel**, arhitectul băilor de renume universal de la Gleichenberg, şi sunt înzestrate cu toate calităţile excelente ale sanatoriilor moderne. Ele conţin o clădire principală, în care se află localurile de lipsă pentru terapie şi aranjamentele pentru întrebuinţarea băilor speciale, un restaurant şi, în etajul prim, până la 20 odăi frumoase, cu scopul de a întreţine pacienţii cu pensiune întreagă. Pacienţilor le stă la dispoziţie o sufragerie comună. Aquaduct şi canalizare, se înţelege, nu lipsesc.

O casă de maşini, separată, va îngriji de exploatarea neconturbată.

Întreg sanatoriul va sta sub conducerea proprietarului său, renumit, deja, ca medic bun, şi nu vor lipsi nici puterile de ajutor pentru băi, înfăşare, masaje, electrizări etc.

Preţurile moderate, ce se pun în perspectivă, vor contribui, desigur, în mare măsură, la prosperarea sanatoriului.

Clădirea s-a început, deja, luna trecută şi, la timpul său, vom aduce detalii despre toate pregătirile care se fac”[101].

N-au întârzia să apară, şi în presa românească din Bucovina, reclamele, prima, cea din 1892, anunţând deschiderea Institutului pentru cura de apă rece, precum şi toate datele referitoare la tratamente, condiţii de cazare şi masă:

---

[101] Un sanatoriu în Solca, Gazeta Bucovinei, Anul II, nr. 28, Duminecă 5/17 Aprilie 1892, pp. 4, 5

„DESCHIDEREA

Sanatorului concesionat şi a Institutului pentru cura de

APĂ RECE

Din Solca în Bucovina

a avut loc la 5 Iulie 1892

Staţiune climatică. **Sesonul dela 1 Iunie până la 30 Septemvrie**. Posiţie scutită la poalele Carpaţilor. Climă plăcută subalpină cu schimbări minimale de temperatură. Aer curat, balsamic şi bogat de ozon. **Institut eminent întocmit pentru cure de apă rece. Saloane de inhalare cu aburi de molizi şi de slatină din Solca, precum de tot felul de ape minerale.** – Tot felul de cure: **massagiu, electricitate, zăr de oi, băi medicinale de tot felul şi mai ales scalde de slatină din isvoarele naturale, băi de extract de molizi, malţ, tărâţe, pucioasă şi nămol.**

Locuinţe confortabile şi vipt excelent în Senatoriu, cu **preţuri foarte moderate**.

Farmacie, poştă şi telegraf în loc.

Proprietarul institutului: **Cons. Sanit. Dr. H. PORAS.**

Conducător responsabil: **Dr. C. Krolikowski**, medic comunal.

Informaţiuni se pot afla dela proprietarul sau dela administraţia institutului din Solca”[102].

Reclamele ulterioare, publicate, de regulă, în presa românească din Bucovina, doar vreme de două numere de ziar, sunt la fel de concise în a comunica informaţii cât mai multe ca şi reclama din 1892:

„Băile de slatină şi staţiunea climaterică

SOLCA

La 620 m înălţime peste mare, cu păduri seculare de brazi, într-o poziţiune scutită de vânturi, climă caldă neschimbăcioasă, parcuri frumoase, **izvoare de slatină puternice, 2 sanatorii escelent întocmite cu secţiuni pentru cure hidropatice, băi de slatină naturale, băi de cetină, malţ, fier, pucioasă, nămol sărat; băi de acid carbonic, băi de fango, secţiuni pentru inhalaţiuni de slatină, de ozon, lignosulfit, medicamenteze şi pneumatice; masajă şi electroterapie; cure de lapte, zăr, kefyr şi dietetice.** – Indicaţiuni de cură: **boli de nervi, neurastenie, nervozitate, boli dorsale, histerie, cârcei, ischias** etc., **anemie, maladii femeeşti, boale de stomach, boale intestinale, boale de plămâni, boale de gât, astma.**

Reumatism de încheieturi şi muscule, ielele, grăsime etc.

Locuinţe ieftine şi comode în număr mare, vile, otele, restaurante, staţiune telegrafo-poştală, medici, spiţeii, muzică bună, teatru, reuniuni, concerte, Lawn-Tennis, Croquet pentru petrecerea oaspeţilor.

Sesiunea dela 1 Iunie până Octomvre.

În prima sesiune şi ultima preţuri foarte reduse.

Informaţii la

Comisiunea de cură Solca”[103].

Staţiunea climaterică Solca ajunsese, încă de prin 1890, la un prestigiu, în întreg imperiul austriac, pe care doar Vatra Dornei îl mai depăşea, dar nu şi celebra Lăpuşna de odinioară sau Iacobenii. Iraclie Porumbescu, de pildă, avea atâta încredere în profesionalismul medicilor solcani, încât, în august 1892, când şi Ştefan se îmbolnăvise, iar, la Fundu-Moldovei, unde îşi

[102] Gazeta Bucovinei, Anul II, nr. 55, Duminică 12/24 Iulie 1892, pag. 4

[103] Deşteptarea, Anul IX, nr. 58, 29 Iulie / 11 August 1901, pag. 4

instalase soţia ca oficiant poştal, îşi internează şi unica fată, pe Mărioara, în Sanatoriul doctorului Poras, scriindu-i lui Constantin Morariu, în ziua de 9 august:

„Un voiajor din Câmpulung la Solca n-avu ce lucra şi spuse fiicei mele, ce se afla în cură idropatică la Dr. Poras, la Solca, că fratele ei e la Câmpulung, în pericol de moarte, şi eu, acolo. Atât a trebuit la slăbia bietei copile! O telegramă din Solca, de la **postmaistrul Neumeier**, vine la mine: „Maria grav bolnavă vă rog veniţi".

Fă ce ştii!, mi se înrourară creierii – las pe Ştefan, fără să fi ştiut el căm am fost la el, şi mă repăd, cu un fiacru, la Solca. Copila o aflai mai bine. Noaptea, mă întorc iarăşi, cu o birje, la Câmpulung. Pre Ştefan îl găsii mai uşurat. Şed pe lângă el, joi, toată ziua, şi noaptea spre vineri. Febrele n-au venit. Vineri, mă întorc la Solca, aflu pe copilă bine, mân la ea şi, sâmbătă, căpătând răspuns telegrafic că Ştefan e încă tot fără friguri, venii acasă… mâine, iar plec la Solca"[104].

Staţiunea şi parcul din vecinătate au dezvoltat o adevărată industrie turistică, celebre fiind, pe la sfârşitul secolului al XIX-lea „restauraţiunile de lângă pădure", adică restaurantele din parc şi din vecinătate, inclusiv cel al parohului ortodox Epifanie Bacinschi, cu nimic mai prejos decât restaurantele lui Kramer, Adamovici, Reck sau Isopescu. În zonă, se construiseră superbe vile de vacanţă, din închirierea cărora făceau bani buni familiile Koch, Chilimon, Vasiloschi, Rath, Lazarovici, Abraham, Malarciuc sau Rott.

Solca devenise o ţintă turististică, de o popularitate care o egala pe cea a marilor staţiuni din imperiul austriac, fiind frecventată, pe sezon, de peste o mie de oameni, afară de cei aflaţi în trecere sau în sejururi ocazionale, de sfârşit de săptămână.

Viaţa orăşelului, pitorească în felul ei, deşi suficientă în mondenitatea-i excesivă, cuprinde şi întâmplări hazlii, în care banalitatea unor întâmplări căpătau, în epocă, amplitudini tragi-comice, la care, astăzi, cătăm, totuşi, cu înfrigurare, faptul divers de atunci însemnând, în fond, mărturia pe care un popor nemărturisitor nu a izbutit să o încredinţeze urmaşilor.

Dintr-o astfel de relatare mondenă, cea a încăierării, în parcul din Solca, a unor ingineri nemţi rădăuţeni cu evreii din Solca, putem afla, de fapt, şi putem respira aerul de odinioară al târguşorului, pornind dinspre locul în care se afla, pe atunci, restaurantul neamţului Kramer (cam în zona Cimitirului eroilor sovietici, de mai târziu, şi ajungând, dincolo de pod, până pe treptele Casei Comunale, primăria adăpostind, şi pe atunci, şi biroul polţistului şi al jandarmeriei locale. E drept că, dincolo de hazosul banal, transpar icnirile unui antisemitism care, peste o jumătate de secol, va produce mult prea multe victime nevinovate, precum şi o „solidaritate creştină" desuetă, dar, dincolo de acestea, viaţa reală are contururile ei, acel Schmidt putând fi oricine, şi Ionescu, şi Ivaniuc, şi Johannes, deci un derbedeu local, care îşi face mendrele, în orice loc şi în fiecare ceas din veşnicia acestei planete:

„Solca, 24 August 1897. **O excursiune cu urmări grave**. Dumineca trecută, o societate de doi ingineri şi un cadet, doamne şi copii, a venit aici, în primblare, dinspre Rădăuţi. Mica societate, aşezată la o masă, în parc, conversa. De la o vreme, unul din cei doi ingineri îşi ajustase aparatul său de fotografiat, ca să scoată câteva peisaje din apropierea staţiunii balneare. Dar **Israel Schmidt** vine şi se tot învârteşte în dreptul aparatului, anume ca să sâcâie pe inginer. Acesta îl roagă politicos să-i lese locul liber, în raza aparatului.

Schmidt se retrage, deocamdată, se duce de vorbeşte nuş'ce cu câţiva ovrei din parc, aţâţă, apoi, pe nişte ţânci de copii ca să se ducă, să steie în dreptul aparatului, şi, văzând că copiii nu îndrăznesc, revine el însuşi şi, din nou, începe a se plimba în raza aparatului, îndreptat ca să pozeze.

La această provocare evidentă, inginerul şi ceilalţi de la masă îl întreabă de ce împiedică, aşa, fotografierea.

Schmidt, cu un ton obraznic, răspunde că aşa-i place lui.

---

[104] CIONCA, Nica, *Scrisorile lui Iraclie Porumbescu*, Bucureşti 1999, pg. 73

Inginerul îi mai spune, încă o dată, cu binele, dar hotărâtor, să-l lese în pace.

Schmidt, însă, nu numai că nu vrea să înţeleagă de cuvânt, dar mai răspunde şi foarte arogant, că nu-i pasă lui de astfel de societate creştină.

Atunci, inginerul, scos din răbdări, îl ia de piept şi-l dă la o parte.

Un grup de jidani se formase, deja, în acel loc, şi unul din ei dă lui Schmidt un cortel. Schmidt ia cortelul, se repede la inginer şi-l loveşte drept în cap.

În faţa acestui act de violenţă neaşteptat, al doilea inginer se scoală de la masă şi sare iute în ajutorul camaradului său, lovind pe Schmidt cu bastonul.

O droaie de jidani se strâng şi sar, atunci, asupra acestui din urmă. Decât ca să-l nimicească de viu, strigau ei cât puteau. Avântul lor suprem, în cumplita lor turbare, avea asta de solemn: că erau peste 300, cari vociferau şi ameninţau pe un singur creştin.

Acesta se pune în defensivă, cu bastonul.

Mulţimea înaintează spre dânsul, lăudându-se că-l va călca în picioare. Dar inginerul, văzându-se ameninţat de a fi înnăduşit de mulţimea lor, începe să mişte bastonul. Natural că nu glumea cu cei care dau năvală asupra lui: pe cine-l croia bine, croit era şi o lua la tălpăşiţa.

De la o vreme, cea mai mare parte dintre ovrei fac câţiva paşi înapoi, puţini mai încearcă să se repeadă asupra inginerului, dar în zadar; căci acesta, cu o linişte perfectă şi un curaj care nu dădu greş nici o clipă, îi ţine pe toţi în respect, la o anumită distanţă. Dar, pe când parte din ovreii ce asaltase pe inginer aleargă să cheme în ajutor forţa armată, geandarmi şi poliţie, sosesc alţi jidani, cu bâte, drugi şi despicături de lemne. Atunci începe momentul critic. Numărul covârşitor al ovreilor înarmaţi cu ciomege ar fi putut, în clipă, să strivească mica societate a celor doi ingineri, dacă câţiva cetăţeni creştini, germani şi români, atraşi de zgomotul infernal al ovreilor, n-ar fi intervenit la timp.

Escortaţi de către creştini, inginerii şi ai lor pot părăsi locul acela şi ajung până în dreptul restauraţiei **Kramer**, urmăriţi de mulţimea iritată. Aici se întâlnesc cu geandarmii şi cu poliţaiul, alarmaţi, căci ovreii strigaseră prin oraş că e „riviliţii” şi că sunt 7 răniţi şi 3 morţi din ai lor.

Creştinii spun autorităţii faptul, întocmai cum s-a petrecut. Jidanii, însă, strigă, cu toţii, că inginerul a sărit, tam nisam, ca să-i ucidă cu „botul”. Destul că poliţaiul n-a găsit de cuviinţă să cheme vreun doctor specialist, ca să se constate dacă inginerul e, în adevăr, aşa de şuchiet cum spun ei.

Mulţimea vocifera într-un chip îngrozitor.

Poliţia invită pe ingineri şi societatea lor la Casa Comunală, ca să facă depunerile lor. După aceea, alege o sumă de martori numai dintre ovrei; nici un creştin, din câţi au fost acolo ca martori oculari, n-a fost chemat.

După ce ajung la primărie, poliţia începe a cerceta faptul şi trimite trăsuri în oraş după alţi martori, tot numai jidani.

În urmă, inginerii sunt lăsaţi în libertate, cu toate urletele ovreilor adunaţi la primărie, cari cereau să fie puşi cu topuzul la dubă.

Faptul de a exclude pe creştini de la mărturie a fost viu comentat şi discutat de cătră cetăţenii din Solca. Mulţi sunt, încă şi astăzi, iritaţi. Totuşi, nu trebuie să ne grăbim de a-l interpreta, numaidecât, în defavoarea poliţiei. E posibil ca ea, pusă în cunoştinţa cazului, ştiind cum s-a iscat scandalul, prin indolenţa lui Schmidt, despre care, de altmintrelea, se ştie că e un netrebnic şi e rău notat la poliţie, a socotit de prisos a mai chema şi martori creştini. La restauraţia **Kramer**, poliţaiul a auzit, din gura tuturor creştinilor, cum a provocat Schmidt pe cei doi ingineri.

Cel mai regretabil moment este că întreaga societate ovreiască s-a declarat solidară cu zurbagii lui Schmidt. Noi dorim ca fierberea ce se observă la unii cetăţeni creştini, numai pentru faptul că poliţia n-a mai chemat, şi la Casa Comunală, martori dintre creştini, să se domolească şi să aştepte toţi verdictul autorităţilor.

Pănă atunci, nu pricepem de ce s-ar alarma creştinii că n-o să li se facă dreptate. Să nu piardă, deci, răbdarea, cu o zădarnică revoltă a sufletului lor adânc jignit, ce-i drept, dar trebuie să aştepte şi să aibă încredere în diregătorii lor.

Noi sperăm şi, deci, asigurăm că autorităţile de jos, ca şi cele de sus, vor fi la înălţimea lor şi vor da justa satisfacţiune spiritelor agitate”[105].

În 1890, Solca avea 2.312 locuitori, conduşi de primarul Ioan Rusu. Cei doi învăţători; Emil Karpierz şi Iosefina Drozdovska continuau munca, încheiată în 1887, de învăţătorul Vichentiu Ianovici. Preot al bisericii orientale era Epifaniu Bacinschi, născut în 1845, uns preot în 1869, ajutat de cantorul Epifanie Vasilovschi.

Fabrica de rachiu din Solca (propinaţie), din 1892, când s-a stabilit în târguşor, în calitate şi de deputat, **Mochiu Schartstein**, dar afacerea nu pare să fi fost prea rentabilă pe plan local, pentru că, „deşi, acum, de 2 ani şede în Solca, la propinaţie şi vinde rachiu şi alte băuturi… rachiul nu se prea vinde, afară numai cu păharul, la vreo câţiva fliuşcari, căci şi Solcanii au lăsat băutura rachiului, mai tot satul. Mochiu are, la noi, în sat, o casă, care au dat-o la alţi Jidani în năimală. Mochiu tot se ţine de deputăţie, şi antistele nu voieşte să cheme un substitut în locul lui, cu toate că la alte şedinţi săteşti nu vine niciodată, foarte rar când vine”[106].

Împotriva consumului de rachiu se ridicaseră, în Dieta Bucovinei, câţiva deputaţi români, încă din 1894, iar preoţii săteşti, care au cerut o astfel de atitudine, după ce vânzarea de rachiu nu mai era, de mult, o afacere călugărească, au dus o campanie de juruire colectivă prin biserici, ba, în unele sate, s-au şi îngropat butoaie cu rachiu, sub câte o cruce de piatră, exemplul cel mai ilustrator fiind Vama.

În sprijinul preoţilor au sărit, imediat, şi primele biblioteci săteşti, numite cabinete de lectură, dar şi legislaţia imperială, care interzicea deschiderea crâşmelor sâmbăta şi duminica. Problema aceasta, a crâşmelor închise, o rezolvau lesne şi crâşmarii, şi consumatorii, care nimereau, lesne, uşa din dos a casei proprietarului de brevet pentru vânzarea alcoolurilor.

Duminică, 11/13 octombrie 1896, la sfinţirea noi construitei biserici ortodoxe din Cacica, proiectată de „inginerul-adjunct” Alexandru Issecescul, de la Direcţia Fondului Religionar, au participat, pe post de invitaţi de onoare, alturi de solcani de rând, judecătorul **Thurmann** şi „dl adiunct” **Grigorovici**, de la Judecătoria din Solca, precum şi administratorul silvic **Kronabeter**, tustrei prezentaţi şi marilor personalităţi bucovinene, prezente la eveniment[107].

Cabinetul de lectură „**Sentinela poporului din Solca**” s-a înfiinţat, conform materialului de sinteză, „Cabinetele noastre de cetire”, publicat de „Călindariul poporului Bucovinean, Anul XIII, 1900, pp. 99-106, în 1896, în casa notarului Tigran cav. de Pruncul, cu Bogdan Găină preşedinte şi cu Ioan Cornea secretar (în calendarul de sfârşit de an, în locul lui Ioan Cornea avea să fie trecut învăţătorul Dimitrie Mitric-Bruja; din relatarea care urmează, vom vedea că primul preşedinte a fost preotul-crâşmar al Solcii, Epifanie Bacinschi). Cabinetul avea, iniţial, 70 membri (după un an de „succese”, doar… 45), 300 de cărţi, 4 abonamente la gazete româneşti şi o avere de 56 florini şi 68 creiţari.

Din nefericire, după un an, când se produce o nouă explozie de entuziasm local, nici după ani şi ani, Cabinetul de lectură nu înseamnă nimic, nu produce nimic, ci doar improvizează monden şi ştiriseşte ba de un demagog, ba despre altul, afişând şi nume de membri în comitetul unei mondenităţi inutile, ba chiar păguboasă. O astfel de mondenitate ieftină avea să se petreacă, la un an de la înfiinţarea „Sentinelei poporului”, cu aplombul caracteristic solcanilor, cei pe care viitorul Erou al Bucovinei, avea să-i caracterizeze ca fiind „toţi politicieni înnăscuţi şi toţi candidaţi la vornicie”:

---

[105] PATRIA, Anul I, Nr. 24, Dumineca 24 August / 5 Septemvre 1897, pag. 2

[106] Gazeta Bucovinei, Anul V, Nr. 11, Duminică 5/17 Fevruarie 1895, pg. 3

[107] Gazeta Bucovinei, Anul VI, nr. 86, Duminică 27 Octomvrie / 8 Noemvrie 1896, pag. 3

„Multă trudă a costat până ce i-a succes vrednicului amic al poporului român, domnului **Eusebie Zaharovschi**, candidat jurist, de a aduce la viaţă Societatea de cetire „**Sentinela poporului**” în **Solca**.

Deşi societatea aceasta de cetire şi-a luat un avânt frumos, fiind prevăzută cu cărţi potrivite şi cu gazete poporale, totuşi, prin nepăsarea şi lipsa totală de interes a membrilor şi, mai ales, prin intrigile urâte ale potrivnicilor, a decăzut deja într-atâta, încât a ajuns în primejdia de a fi desfiinţată. Mijlocirii şi stăruinţei neobosite a domnului Eusebie Zaharovschi însă este de mulţumit, că s-a delăturat pericolul şi s-a dat societăţii iarăşi un sobor nou, întrunindu-se, în scopul realegerii comitetului, adunarea generală a Societăţii „Sentinela poporului” din Solca, care a avut loc Duminică, în 24 Octovrie 1897.

Rostind preşedintele Societăţii, parochul local, Epifanie Bacinschi, o cuvântare frumoasă şi arătând scopul adunării, declară şedinţa deschisă şi predă, înainte de alegerea comitetului, cuvântul domnului Eusebie Zaharovschi (N.N.: fratele celebrului „popă Zaharovschi”, satirizat de Ion Grămadă, într-o broşură), care, prin o vorbire din inimă isvorâtă şi la inimă pătrunzătoare, a ştiut să atragă atenţiunea poporenilor, să încurajeze pe toţi, din nou, la muncă, pe terenul naţional şi cultural.

Ţin de bine a extrage următoarele mesage din această vorbire, care a avut un efect foarte mare asupra celor întruniţi:

„A trecut timp îndelungat, de când fusesem noi, toţi, însufleţiţi de un gând ceresc, ca să ne adunăm în frăţie şi ca să înfiinţăm o vatră luminătoare, o vatră menită spre încălzirea simţămintelor naţionale ale mult iubitului nostru popor. S-a înfiinţat, atunci, aici, această vatră, aşa numită „Sentinela poporului”, societatea de cetire, care are de scop luminarea spiritului şi unirea noastră în cugete, în fapte folositoare şi în Dumnezeu. Cred că am semănat, atunci, grăunţe bune, binevoitoare şi folositoare. Însă, venind, după un an, spre a vedea roadele, am aflat, spre cea mai mare părere de rău, cum că roadele semănăturii acestei au ieşit foarte slabe. Totuşi, încă nu mă las descuragiat! Şi va fi foarte trist ca să ne lăsăm descurageaţi! Ba, din contra, omul şi, mai ales, Românul să fie însufleţit de activitate neobosită şi speranţă pentru mai fericitul viitor, prin toată viaţa sa! Numai una voiesc să vă zic, iubiţilor confraţi! DE vi s-a dat un talant aşa de scump, nu-l îngropaţi, precum a făcut servitorul cel fără minte, despre care ne istoriseşte Sfânta Scriptură, ci întrebuinţaţi-l aşa ca să aveiţi folos dintr-însul! De au stăruit prietenii neamului român ca să se înfiinţeze, cu încuviinţarea înaltului guvern, şi în Solca societatea de cetire, acest liman al luminării şi deşteptării, atunci toţi să purtaţi grijă, ca societatea aceasta să se susţină şi să înflorească. Nu ascultaţi pe vicleanul Iţic sau Avram sau nu ştiu cum se mai cheamă creatura cu faţa nespălată, care, văzând că unul sau altul are trebuinţă de dânsul sau că unul sau altul a luat pe datorie marfă la dânsul, pune toate puterile sale de a-l reţine de la vatra deşteptării şi luminării, ca mai uşor să-l poată stoarce fără milă şi cruţare, precum se stoarce o lămâie, şi ca să se poată trage folosul său propriu. Ce sunteţi datori plătiţi, după puţinţă, cât mai degrabă şi feriţi-vă, în viitor, de primejdioasa viclenie a diavolului! Mai bine să dăm mână cu mână şi să ne unim la faptă bună. Mai bine să fim, cu sinceritatecu gândul şi cu inima unul pentru toţi şi toţi pentru unul. Că numai aşa vom putea să ajungem la bunăstarea la care au ajuns potrivnicii noştri, prin unirea lor. Să nu ne trădăm unul pe altul, să nu mergem unul sau altul – precum se întâmplă adeseori – la cârciumă, la cuibul potrivnicilor noştri (N.N.: la concureţa preotului-cârciumar Bacinschi, care-şi avea cârciuma în Parcul Staţiunii), şi să trădeze, să spună ce s-a vorbit aici şi să ne vândă pentru un păhar de holercă. Niciunul dintre noi n-a putea să dovedească că, măcar o dată, a trădat un jidan pe altul, că ar fi spus vreodată un jidan ce a vorbit ori s-a făcut în cuibul jidănesc. Prin trădare, îngroapă trădătorul nu numai pe confraţii săi, ci mai ales pe sine însuşi, fiindcă, prin aceasta, dă el vrăjmaşilor arma în mână, cu care nimiceşte, apoi, potrivnicul, fără cruţare, atât pe trădătorul însuşi, cât şi pe confraţii săi. Deci, să convenim, sârguincios, la la vatra luminării, „Sentinela poporului”, şi să fim activ uniţi în cugete, în fapte bune şi în Dumnezeu, şi să ţinem taină despre cele zise şi făcute de societatea noastră. Despre vorbele şi faptele în societatea noastră, însă, nu trebuie noi să avem grijă, pentru că noi, căutând drumul care duce la dezvoltarea minţii şi a

spiritului, vorbim şi isprăvim faptele care le şi doreşte pentru noi Înalt Prea Luminatul şi Prea Iubitul nostru Împărat, pentru a cărui lungă şi glorioasă vieţuire vă provoc ca să conglăsuiţi cu mine: Majestatea Sa Împăratul nostru Francisc Iosif I să trăiască mulţi şi fericiţi ani!”.

Aici, urmează entuziastice strigăte de „Să trăiască!”.

În legătură cu acest discurs, a ţinut să sublinieze şi cunoscutul prieten şi binevoitor al poporului român, domnul **Tigran caaler de Pruncul**, notar cezaro-crăiesc în Solca, către poporenii prezenţi, că a fost o cuvântare foarte bine întocmită, arătându-le calea luminării, ferindu-i de ispita potrivnicilor, ferindu-i de cârciumă, acest loc al faptelor diavoleşti şi izvorul fărădelegilor şi, primind, la sfârşit, de la toţi poporenii făgăduinţa de a nu mai umbla mai mult la cârciumă, ci de a cerceta sârguincios Societatea „Sentinela poporului”.

După aceste trei cuvântări, a urmat alegerea comitetului.

Refuzând parochul local, domnul **Epifanie Bacinschi**, candidatura la locul de president, a fost ales president domnul **Tigran cav. de Pruncul**, însă numai sub aceea condiţie, dacă toţi membrii vor ţine promisiunea de a nu umbla mai mult la cârciumă şi de a cerceta sârguincios societatea.

Comitetul s-a constituit în următorul mod: president – **Tigran cav. de Pruncul**, vicepresident – domnul **Epifanie Bacinschi**, secretar a.h. – **Eusebie Zaharovschi**, cassar – **Ioan Cornea**; întâiul controlor – **Ioan Vasilovschi**, al doilea controlor – **Ioan Valaşciuc**, bibliotecar – **Epifanie Vasilovschi**.

În comisia judecătoare, s-au ales: **Ştefan Alaci, Dumitru Mărula, Jakob Cufner**.

După alegerea comitetului, au urmat feliurite convorbiri şi consfătuiri ale membrilor, care sunt 45 la număr; totodată, vă comunic îmbucurătorul fapt că, la iniţiativa domnului Eusebie Zaharovschi şi a domnului Tigran cav. de Pruncul, au făcut, cu bună voie, toţi membrii societăţii, ridicând mâinile în sus, făgăduinţa solemnă de a nu mai umbla deloc la cârciumă şi de a ţine taină despre cele vorbite şi făcute în societate.

Mulţumind noul president al Societăţii, domnul Tigran cav. de Pruncul, poporenilor prezenţi pentru participarea la adunarea generală şi pentru făgăduinţa de a cerceta, în fiecare Duminecă şi sărbătorile, Societatea, şi dorind, în scurt, buna vedere, declară şedinţa de închisă. / **Un gospodar**”[108].

Peste vremuri, relatarea întâmplării poate să pară doar o comedie absurdă. Poate că asta a şi fost, pentru că, aşa cum se va vedea mult mai târziu, totul nu era decât un moft, dublat de o duplicitate greu de acceptat, deşi ne caracterizează.

Nevoia de reprezentativitate românească, atât de specifică epocii, care a determinat, de fapt, toată demagogia preţioasă, pe care o regăsim în coloanele gazetelor vremii, l-a adus în arena solcană şi pe notarul armean Tigran Pruncul, un personaj care, dincolo de penibilul demersului antialcoolic, îşi dorea, din rărunchi, să parvină, aşa că, în 14 noiembrie 1897, când, din iniţiativa primarului Vienei, Lueger, a avut, în sala „Sofia” din capitala imperiului habsburgic, adunarea ţăranilor, la care au participat delegaţi „mai mult din rândurile ţărănimei din Austria de jos… mulţi ţărani Ruteni din Galiţia, câţiva Poloni şi puţini din Moravia”[109], plus doi bucovineni, unul din Suceviţa, vornicul Zaremba, şi celălalt din Glit, Trifan Paşcaniuc (solcanul Tigran cavaler de Pruncul, deşi prezent la adunare, nu este menţionat ca delegat). Din partea Clubului român parlamentar din Viena, care s-a abţinut să participe oficial, a fost delegat juristul, istoricul şi deputatul George Popovici (semna poeziile cu pseudonimul T. Robeanu), care, de altfel, a şi luat parte la adunare, vocea lui fiind una respectată în întreaga Austrie.

Dezbaterile despre posibilităţile de organizare a ţărănimii, inclusiv prin proiectul guvernamental pentru înfiinţarea de asociaţii agricole. Cu această ocazie, Tigran cav. de Pruncul a intrat într-o polemică zgomotoasă cu un popă rutean din Galiţia, Taniazkiewicz, dar Pruncul a

[108] Patria, Anul I, Nr. 49, Miercuri 22 Octomvre / 3 Noemvre 1897, pp. 2, 3
[109] Patria, Anul I, Nr. 55, Miercuri 5/17 Noemvre 1897, pag. 1

formulat mai multe amendamente, „din care unele sunt acceptabile". Dar tocmai această menţionare „la gazetă" avea să-l irite pe ambiţiosul armean, care, deşi îşi dorea să-i reprezinte pe români, cocheta şi cu o reprezentativitate ruteană, propunându-l ca delegat „pentru Rutenii Bucovineni" pe Nico cavaler de Vasilco, descendent al unei vechi familii boiereşti moldovene, care, deşi nu ştia ucraineana, avea să devină, ulterior, liderul naţionaliştilor ucraineni. Prin propunerea lui, Pruncul se pare că l-a jignit pe preotul Victor Zaharovschi, dornic de un loc în prezidiu, indiferent din partea cărei etnii bucovinene (cel din partea românilor era ocupat, de drept, de George Popovici). Afectat în amorul propriu, notarul imperial din Solca a ripostat la gazetă, „în baza paragrafului 19 al Legii de presă" (avea Europa, încă din 1848, o astfel de lege), cu o replică ambiguă, pe care n-o mai reproducem[110], dar care replică a provocat, la rândul ei, iritarea popii din Lucaveţ, Zaharovschi, care, prin alt drept la replică, provoacă o adevărată polemică, precizând că „întreaga Bucovină mă cunoaşte de **Român bine pronunţat** şi nu de **Rutean**", cerându-i notarului armean să dea „măcar atâtea probe despre românismul său, precum le-a dat Dr. George Popovici", şi-apoi „va avea şi dumnealui pe întreaga suflare românească din străvechea noastră Bucovina ca aderentă"[111]. Printre altele, Zaharovschi îi reproşa lui Pruncul afirmaţia că el, Pruncul, l-ar fi propus pe Vasilco drept reprezentant al rutenilor, acesta având, cică, susţinere largă din partea ucrainenilor, când, de fapt, cum contracarează Pruncul, avea „numai una, iscălită de venerabilul preot Cantemir, din partea societăţii politice a rutenilor conservatori", condusă, cum se vede, de un alt descendent de boieri moldoveni.

Toţi bucovinenii, prezenţi la Adunarea ţăranilor, cu excepţia lui George Popovici, participaseră, de fapt, la o adunare antisemită, la Meidling, în hotelul lui Weigl, „şi au petrecut acolo împreună cu Dr. Lueger, Schneider etc."[112], dar nici unul nu reprezenta, cu adevărat ţărănimea bucovineană, indiferent la ce etnie ne-am referi. Ţărănimea şi viaţa ei nenorocită însemnau, inclusiv în cadrul cabinetelor de lectură, doar un pretext şi un mijloc de a exercita o autoritate de circumstanţă, de a avea la cherem anumite grupuri de oameni, măcar cu ocazia unor mondenităţi fără rost. Tocmai de asta, şi Cabinetul „Sentinela poporului" din Solca nu a însemnat mare lucru, improvizaţiile parvenitismului social şi intelectual fiind rare, inconsistente şi lipsite de reverberaţie, dacă nu cumva doar pretexte omagiale pentru un bogătaş local sau altul.

Prima manifestare, după doi ani de la înfiinţarea primei biblioteci solcane, numită, iniţial, Cabinetul de lectură „Sentinela poporului", apoi „Sentinela poporului din Solca", a fost cea dedicată împlinirii a jumătate de secol de la urcarea pe tronul Austriei a lui Franz Iosif, iar cronicarul manifestării, în curând uzurpat din toate atribuţiunile de către Mitric-Bruja, a fost Ioan Cornea:

„**Serbare jubiliară în Solca**. Cu ocaziunea serbării de 18 August, s-a redigeat următorul: **Protocol al şedinţei festive din 18 august 1898**.

Şedinţa festivă, cu ocaziunea zilei natale şi a jubileului de 50 ani a Majestăţii Sale, a prea graţiosului nostru Împărat, s-a ţinut în locaţiile domnului **Ioan Rusu** din loc. Din cauză că s-au aşteptat oaspeţii anunţaţi din Cernăuţi**,** nu s-a deschis şedinţa festivă la orele 2 d.m., ci abia la 5 ½ d.m., în care răstimp s-au cetit unele poveşti din partea domnilor **Epifanie Vasilovschi şi Bogdan Găină**. Văzând că nu sosesc oaspeţii din Cernăuţi, au cetit, nefiind deja prezidentul cabinetului, domnul părinte **Epifanie Bacinschi** de faţă, din cauze private, domnul jurist abs. **Bogdan Găină**, dintâiu, depeşa sosită din Cernăuţi, de la domnul deputat din Camera Imperială **Dr. George Popovici**, care sună astfel:

---

[110] Patria, Anul I, Nr. 60, Miercuri 19 Noemvre / 17 Decemvre 1897, pp. 2, 3
[111] Patria, Anul I, Nr. 62, Duminecă 23 Noemvre / 5 Decemvre 1897, pag. 2
[112] Patria, Anul I, Nr. 64, Vineri 28 Noemvre / 10 Decemvre 1897, pag. 2

„Reţinut fiind de afaceri urgente la Cernăuţi, regret din inimă că nu pot lua parte la petrecerea frumoasă a cabinetului din Solca. / Dr. George Popovici”.

Depeşa a fost luată la cunoştinţă cu entuziaste strigăte de „Să trăiască!”.

Înaintea unui număr foarte impozant de gospodari şi gospodine, nu însă flecăi şi fete, din Solca şi Glit şi în prezenţa stimaţiolor oaspeţi, a domnului **Grigorie Malinescu**, cu stimata doamnă, soţia, din Bucureşti (România), domnului **Ivan baron Capri**, din Iacobeşti, domnului **Tigran cavaler de Pruncul**, doamnei **Corne**, cari toţi au urmat invitării, deşi din părţi străine, în număr egal cu inteligenţa din Solca, care a preferat a merge la pădure şi nu la şedinţa festivă a Cabinetului de lectură.

Înaintea numărului de aproximativ 50 de gospodari, vreo 5 gospodine şi vreo 5 din inteligenţă, au deschis şedinţa festivă, nefiind prezidentul cabinetului de lectură de faţă, domnul jurist abs. Bogdan Găină, cu discursul festiv pentru Majestatea Sa, a prea iubitului nostru Împărat Francisc Iosif I, care discurs, venind din inimă, a purces în inimile tuturor ascultătorilor, desfăşurând însemnătatea zilei de 18 August şi a anului 1898 pentru întreaga Austrie, toate ţărişoarele ei şi pentru toate popoarele şi naţiunile lor, aşadară şi pentru **Românii bucovineni, cari au avut fericirea de a fi stăpâniţi, timp de 50 de ani, de un împărat atât de bun**, de milos, de energic şi de iubitor de pace. Discursul acesta a fost, de multe ori, întrerupt prin entuziasmul provocat de poporeni, cari strigau, din răsputeri, „Trăiască, bravo, aşa-i” etc., şi s-a încheiat cu provocarea domnului orator ca toţi să strige, cu domnia sa, din toate puterile, de 3 ori, „Să trăiască iubitul nostru Împărat!”.

Domnul Tigran cav. de Pruncul face propunerea ca Cabinetul să trimeată o depeşă de omagii la Majestatea Sa, în următorul mod:

„Cabinet-Kanzlei, Wien. Gefertigier rom. Lesevereiu in Solca, Bukowina, unterbreitet allerunterthanigst dem allerhochsten Kaiserthrone seine tiefempfundenenen Lojalitatsgefuhle in Liebe, Treue und Ergebenheit. / Sentinela Poporului”.

Propunerea s-a primit cu mare aclamaţiune.

Mai departe, face gospodarul **Dimitrie Marula** propunerea ca să se trimeată şi domnului deputat imperial Dr. George Popovici, care cu trup nu e între noi, însă cu gând, cu suflet şi cu inimă, o depeşă, în următorul mod:

„Vă salutăm şi regretăm că n-aţi venit, vă aşteptăm însă cât de curând. / Sentinela poporului”.

Propunerea încă s-a primit cu mare entuziasm.

Domnul Bogdan Găină desfăşură, într-o cuvântare fulminantă, activitatea sau, mai bine zis, neactivitatea Cabinetului, prin timp de doi ani, faţă cu alte cabinete mai tinere şi îşi exprimă părerea de rău că inteligenţa din loc, mai ales doamnele şi domnişoarele române din loc şi împrejurime, nu arată nici un interes faţă de cabinet, din care causă este imposibil a arangea o petrecere poporală, deşi poporul o doreşte, nefiind, în timp de doi ani, niciuna.

Tot părerea aceasta şi-o exprimă, într-o cuvântare frumoasă, şi domnul Tigran cav. de Pruncul.

Înainte de ce se închide şedinţa festivă, mai ceteşte domnul Bogdan Găină unele pasaje din „Deşteptarea” şi „Patria” despre viitoarele alegeri dietale şi mulţumeşte, pe cât poporului, care s-a adunat într-un număr aşa de mare, atât şi onoraţilor oaspeţi, domni şi doamne, cari au binevoit a onora cu prezenţa dumnealor, asigurându-le că Cabinetul de lectură îşi va aduce totdeauna aminte de ziua aceasta memorabilă şi va căuta să deie, de acu, înainte, mai multe semne de viaţă.

Şedinţa festivă s-a închis de domnul Bogdan Găină, la orele 7 seara, cu entuziaste strigăte de „Să trăiască!” oratorul.

Solca, 22 August 1898. / Pentru secretar: **Ioan Corne**, cassar”[113].

Tonul demagogic al materialului de presă reprodus, chiar dacă vă aminteşte, oarecum, de operele lui Caragiale, nu trebuie ridiculizat sau condamnat. Aşa era, şi pe atunci, ca şi astăzi, societatea românească de pretutindeni: preţioasă, penibilă în mondenitatea şi în duplicitatea ei.

Pe structura Cabinetului de lectură „Sentinela poporului din Solca”, s-a înfiinţat, în 9/21 august 1898, Însoţirea raiffeisiană din Solca şi Clit, cu 96, apoi cu 100 de partaşi, cu preotul Modest Avram preşedinte, sub direcţiunea farmacistului Alexandru Braha, vicepreşedinte fiind Alexandru Marcovici, iar membri ai direcţiunii, Ph. Hohenthal şi Franz Schatz. Ioan Cornea fusese ales vistiernic al noii bănci rurale, practic a treia din Bucovina.

Comunicatul oficial al Însoţirii:

„**Însoţirea de păstrare şi credit**

Pentru

Solca şi Glit

îsoţire registrată cu garanţă nemărginită (sistem Raiffeisen)

în Solca.

Începutul activităţii: 9/21 August 1898.

Depuneri spre păstrare se primesc de la ori-şi-cine şi se fructifică cu 6 procente.

Împrumuturi se dau numai membrilor cu procente fără provisiuni sau alte taxe.

Procentele se solvesc înainte.

Membrii însoţirii pot fi numai locuitorii din Solca şi Glit; ei sunt rugaţi în interesul lor propriu a se înscrie cât se poate de mulţi.

Însoţirea care s-a înfiinţat cu ajutorul înaltului comitet al ţării scoposeşte ridicarea şi promovarea stării morale şi materiale a membrilor săi; orice scop de câştig este eschis.

Orele de oficiu sunt stătorite dela 2-4 ore p.m. a fiecărei Dumineci în localităţile D-lui Ioan Cornea în Solca.

Afară de orele de oficiu se dau desluşiri de către cei subscrişi.

Presidentul consiliului de controlă:
Alecsandru Braha.

Director:
Epifanie Bacinschi.

Visternic:
Ioan Cornea”[114].

[113] Patria, Anul II, Nr. 166, Miercuri 19/31 August 1898, pg. 3
[114] Patria, Anul II, Nr. 164, Miercuri 12/24 August 1898, pg. 4

Ştirea înfiinţării băncii rurale româneşti din Solca a răzbit, imediat, în presă: „**Bancă „Raiffeisen” în Solca**. Aflăm cu multă bucurie că voinicii Solcani şi-au alcătuit o bancă sătească după calupul „Raiffeisen”. Directorul bămcii e părintele Epifaniu Bacinschi, presidentul consiliului de controlă – dl Alexandru Braha, iar visternic – dl Ioan Cornea. Deie Domnul ca toate satele noastre tot aşa să păşească înainte şi-atunci fericire va fi de noi”[115]. Deşi trecut în ştirea de presă drept vistiernic, Ioan Cornea nu va figura şi în anunţurile-bilanţ, ulterioare anului de înfiinţare a băncii, în locul lui fiind preferat tânărul învăţător Mitric-Bruja, cel care va fi, peste un an, şi primul, şi singurul monograf al Solcii, mai ales din postură de „călăuză geografică” (ca învăţător la Gura Humorului, avea să scrie şi o mini-monografie a acestui târg), lucrarea lui fiind publicată, sub „Lozica: Al Bucovinei Meran este Solca”, în două numere de ziar.

Dimitrie Mitric-Bruja a avut parte, încă din primele zile ale instalării sale la Solca, de o filipică din partea redacţiei ziarului „Patria”, adresată inspectorului al districtului politic Gura Humorului, Iohann Chodakowski, o filipică în care este inclus şi învăţământul solcan al vremii, cu tradiţie apreciabilă (şcoala funcţiona din 1817, iar din 1820 datează prima clădire şcolară din Solca):

„La Solca sunt patru clase, unde, deşi în Solca sunt majoritate zdrobitoare greco-ortodocşii, ai pus un Oberlehrer (prim învăţător) **Piotrowski**, o Lehrein (învăţătoare) **Gaube** şi un Hilfslehrer (învăţător suprior) **Ostrowski** şi, acu, l-ai trimis pe **Mitric**, care s-a cununat în biserica catolică şi trimite anunciurile de însurăciune: „că el cu **Babuszczak** empfehlen sich als Vermahlte”.

Bravo, Mitric că eşti un **Demeret Bruja** minunat! Însuraţi-vă cu cine vă place, căci amorul orb nu alege, dară nu vă vindeţi naţia şi legea! Bărbatul să fie capul femeii, nu însă să devină, din opincar, pantoflar!”[116].

Bietul şi inimosul Dimitrie Mitric-Bruja, mereu interesat de istoria localităţilor, în care a slujit la catedră, şi de promovarea frumuseţii locurilor, în scris, prin excelente „monografii geografice”, nu merita astfel de brânciuri, din partea cine ştie cărui popă humorean, care, după tradiţie, confunda interesele turmei, pe care o tundea şi mulgea, cu interesele naţiunii. Dimitrie Mitric-Bruja, chiar dacă nu iese din tiparul eclatant, dar superficial al vremii sale, a fost şi rămâne, totuşi, un mărturisitor adevărat, plin de pasiune şi de bune intenţii.

Ca martor al vremii sale, Dimitrie Mitric-Bruja lasă mărturii inedite şi importante despre Solca; doar în ceea ce priveşte istoricul localităţii, se cam împleticeşte tot pe cărări lăturalnice domnul învăţător, dar nu-i nimic, din moment ce, aşa cum şi singur mărturisea, acel „trecut istoric de interes marcant… încă n-a putut fi dat tot la lumina zilei” şi nu avea să fie scos nici măcar în secolul care urma. În aceste condiţii, mini-monografia lui Mitric-Bruja trebuie privită ca o bijuterie a memoriei solcane şi încredinţată ca atare memoriei zilei şi a vremurilor care vor urma:

„Din cele 235 comune şi moşii administrative ale Bucovinei, unele din ele au câştigat, cu timpul, o însemnătate deosebită, atât în viaţa lor administrativă-politică, cât şi în viaţa lor firească. Asemenea preferinţă firească i se cuvine şi orăşelului Solca. Orăşelul sau târguşorul Solca este, de aceea, preferat de maica natură, că dânsa i-a dat o poziţie foarte atrăgătoare şi o climă osebit de priincioasă sănătăţii. În urma acestei poziţiuni, Solca a devenit, în decursul timpului, şi loc de staţiune climatică, loc de cură şi de petrecere pentru mii şi mii de suflete, ce caută, aici, însănătoşire şi recreaţie, în timpul cel cald de vară.

Necesitatea cere să vedem întrucât acest târguşor şi-a câştigat, astăzi, reputaţia şi reclama unui loc climatic, loc de cură sau staţiune balneară-terapeutică.

---

[115] Deşteptarea, nr. 16 din 26 august / 7 septemvrie 1898, pg. 137
[116] Patria, Anul II, Nr. 215, Duminică 13/25 Decemvrie 1898, pg. 2

Privind teritoriul local al Solcei, apoi vedem că plastica acestuia formează un cazan, închis de către Apus, Sud şi Nord, de munţii Carpaţilor păduroşi, ce formează, către Ost, ca o înclinaţiune mică spre Sud, un şes întins, acompaniat, iarăşi, de codri mândri şi frumoşi. Poziţia geografică a orăşelului zace la încrucişarea meridianului 43 grade 31 minute lung. o. de la Ferro sau 61 grade 10 minute 51 secunde lung. O. de la Grenwich şi a paralelului 57 grade 44 minute lăţ. N, iar înălţimea reliefului asupra Mării Negre măsură 622 (după alţii, 522) metri.

În urma acestor circumstanţe poziţionale, clima Solcei este una din cele mai priincioase şi mai recomandabile sănătăţii omeneşti, întru a satisface pe deplin modului de vieţuire. Orăşelul Solca este, cea mai mare parte, scutit de vânturi mari, de aceea şi aerul înălţimei absolute nu este deloc aspru.

Teritoriul Solcei are mai multe variaţiuni terasice. De la şes neted şi până la piscuri de munţi carpatini, acoperiţi, giur-împregiur, cu păduri întinse de brad, plastica teritoriului înclinează, mai mult, la o privelişte în formă de terase.

Ca vecin, comuna Solca are, spre Nord, un vârf de munte înalt, numit Pleşul (841 m)… Către Apus, Solca are parte numai de munţii Carpaţilor, care se extind, aici, în mase şi grupuri mari, sub fel de fel de nume de vârfuri, care de care mai înalt şi mai altcum plăsmuit. Dealul Vodei de 1718 m şi ceva, mai depărtat, Pietrele Muerii, cu înălţime uriaşă, sunt, în această parte, pentru privitor, cele mai caracteristice. O coamă înaltă, de 890 m, formează frontiera între Solca şi Pojana-Miculi. Comunicaţia între aceste două sate este exclusiv pedestră. Un pedestru bun ajunge, de la Solca, la Poiana-Miculi în 1 ½ oră. Către răsărit, Solca se hotărăşte cu teritoriul Arborei, iar către Sud-Ost, cu cel al Poienilor.

Comunele Glit şi Pârteştii-de-jos sunt în apropierea Solcei, cam la o depărtare de ½ (¾) ore. Comuna Poienilor este despărţită de Solca numai printr-o pădurice cu arbori frunzoşi, parte brădet. Această pădurice este foarte atrăgătoare şi cei mai mulţi oaspeţi varatici întreprind excursiuni într-acolo.

Caracteristica târguşorului este o expresie montană şi seamănă foarte mult cu cea a oraşelor montane, precum Humor, Câmpulung, Dorna.

În prima linie, vezi toate vilele private şi edificiile publice, înşirate de-a lungul drumului împărătesc, ce trece prin centru…

De-a lungul drumului împărătesc, ce trece prin Solca, legând-o, în Nord-Ost, cu comuna Glit, Dealul-Edrii şi Marginea-Vicov sau Rădăuţi; iar, spre Sud-Ost, cu Soloneţul-vechiu, Pârteştii-de-jos, Cacica, un şir lung de case formează o alee de vile.

În mijlocul Solcei, piaţa principală cuprinde tot centrul orăşelului. Dânsa este bine prunduită şi pardosită cu pietre, iar giur-împregiur, cu pomi de castanii sau de zidiri şi clădiri private sau publice.

Toate vilele au un stil elveţian, sunt foarte frumos lucrate, unele în etaje, cu grădini de pomi roditori, şi au îndemânările necesare. Cele mai multe sunt aşezate aproape de pădurea Solcei sau a Parcului Arborei. Vilele sunt construite cu scop de a fi locuite numai vara de oaspeţii ce petrec acest timp aici, spre a se recrea sau la băi. Construirea lor e, deci, cea mai mare parte din material uşor: lemn şi cărămidă.

Faţadele şi exteriorul sunt, totdeauna, foarte cilibii. Zidirile şi domiciliile din centrul orăşelului, fie publice sau private, sunt lucrate, mai de-a rândul, din cărămidă, piatră şi lemn. Haizaşele sunt, mai de-a rândul, acoperite cu draniţe. Unele edificii mai însemnate sunt clădite în etaje şi acoperite cu tinichea.

Institutele publice sunt excepţional toate aşezate în Strada Domnească, ce duce, din centrul orăşelului, către biserica greco-ortodoxă, adecă de la Nord-Ost, către Sud-Vest.

În mijlocul Solcei, o clădire importantă, zidită în etaje, adăposteşte localităţile primăriei locale.

Banca Raiffeisen se află, de asemenea, aici.

În Sud-Vest de la primărie, unde Strada Domnească se întinde cu clădirile sale publice şi private, observăm: Şcoala Poporală mixtă, de 4 clase, o clădire frumoasă, zidită la anul 1820, cu

toate apartamentele sale; apoi, Biserica Apuseană, zidită în anul 1860 şi restaurată, din nou, la anul 1885, cu casa parochială; Institutele i.r. ale Tribunalului şi Perceptoriei locale, cari edificii sunt adăpostite în unul şi acelaşi edificiu; Biroul şi edificiul silvicultorului i.r.; Biserica greco-ortodoxă; Biroul Notarial i.r. şi casa parochială gr.-or.

Apartamentele unei berării şi a unei fabrici de vapor pentru prelucrarea lemnului, precum şi o bancă de păstrare şi credit privată, Casarma Financierilor i.r., cu mai multe case private, se aflã, de asemenea, în această stradă.

Casa Jandarmeriei i.r., Biroul Oficiului Poştal-telegrafic, precum şi Apoteca locală se aflã în Strada Principală (drumul împărătesc). Strada aceasta mai are, de o parte şi de alta, câte un stabiliment de hydroterapie, cu o secţiune de băi medicinale de tot felul.

Piaţa principală este încungiurată, giur-împregiur, de dugheni cu mărfuri şi hoteluri sau restauranturi, pentru adăpostul oaspeţilor.

Numărul caselor, în total, este 602. De însemnat este că Ovreii nu au, în loc, nici un templu propriu, nici cimitir.

Locuitorii Solcei se compun, după naţiune, în 2/3 Români, 1/3 Germani şi Ovrei; iar după confesiune, în greco-ortodocşi, romano-catolici şi mozaici. Din 2.311 locuitori, peste 1.650 sunt greco-ortodocşi, iar restul e de altă confesiune.

Românii şi Germanii se ocupă cu lucrarea pământului, ţinerea vitelor, cultivarea pomăritului şi a albinelor şi cu prelucrarea lemnului. Alţii trăiesc numai din lucrul mânilor, atât în loc, ca lucrători cu ziua, cât şi prin alte părţi: în România sau pe la fabrici de tăiat scânduri şi de făcut draniţe.

Profesionişti, ca meseriaşi, zidari (pietrari), ciobotari, covaci, rotari, morari, casapi (măcelari), barbieri, provin, asemenea, prin Solca.

Industria casnică este numai puţin dezvoltată şi se mărgineşte, mai cu samă, la trebuinţa proprie.

Băştinaşii şi străinii fac negoţ, în zile de bâlciu, care se ţine, aici, în toată Miercurea, numai cu producte casnice şi de grădină, oauă, găini, făină, cartofi (barabule), varză, castraveţi, poame sau cu articole importate: alămâi, narazme (portocale), mărfuri de postav, cari sunt de neapărată trebuinţă pentru susţinerea vieţii.

Negoţul cu vite şi altă marfă mai însemnată nu provine, aici, pe piaţă, deoarece toate aceste articole se pot căpăta, cu un preţ mai moderat, în oraşele apropiate, Rădăuţi, Suceava şi Humor.

Pentru convenirea poporenilor, în dumineci şi zile de sărbătoare, un cabinet de lectură, numit „Sentinela poporului”, îngrijeşte, de-o parte, pentru poporul băştinaş românesc, iar, pe de altă parte, ocasiună pentru inteligenţa locală.

Afară de această distragere, unii mai cercetează locantele publice. Băuturile, la Românii din Solca, sunt, mai cu samă, ţuica, carpata, chişingaciul, rosoliul, picăturile, berea şi vinul.

Poporul este cam scăpătat şi numai puţini sunt cuprinşi bine şi gospodari cu putere şi avere.

O şcoală mixtă, de 2 clase, cu 136 şcolari greco-ortodocşi, 122 romano-catolici şi greco-catolici, 36 mozaici şi 4 evanghelişti, la care sunt, de prezent, 4 puteri didactice active, din care 1 greco-ortodox şi 3 romano-catolici, cu 2 catecheţi, îngrijeşte de creşterea junimei, iar 2 biserici, asemenea, de partea morală a parochienilor. La biserica greco-ortodoxă, tineretul este ţinut, în fiecare duminică şi zi de sărbătoare, a asculta, după-amiază, prelegerile şi poruncile, ce se discută la catechisaţie.

În privinţa administrativă, Solca a aparţinut, până în anul 1895, la Rădăuţi, iar, de aici, încoace, dânsa aparţine la Prefectura i.r. din Gura-Humorului.

Districtul Humorului constă, în privinţa trebilor judecătoreşti, , iarăşi din 2 cercuri, cu sedicel în Humor şi în Solca.

Ocolul Solcei conţine, mai departe, ca district de tribunal, 12 comune şi o moşie, cu 51.911 locuitori şi 304,29 kmp.

Delegatul comunelor rurale Solca cu Humor, în Dieta Ţării, este Mareşalul Ţării, dl Iancu Lupul, care este, totodată, şi deputat al camerei imperiale din Viena

Afară de acestea, comuna Solcei este renumită şi ca staţiune climatică. Să vedem întrucât i s-ar cuveni Solcei şi reputaţiunea aceasta.

Poziţia Solcei este admirabil de frumoasă, căci, întru ceea ce priveşte tabloul firesc al ei, mama natură şi-a împlinit pe deplin misiunea sa la perfecţionarea surprinzătoare şi încântătoare a acestei regiuni de ţară. Ca staţiune climatică, Solca are, ca rar care alt loc de cură, atât întocmirile cele mai perfecte balneare, pe de o parte, cât şi ajutorul neîntrecut al naturii, pe de altă parte.

În ceea ce priveşte partea instituţiilor sanitare, Solca posedă 2 stabilimente de hydroterapie, împreunate cu o secţiune de băi medicinale de tot felul: băi de slatină naturală, pregătite din izvoarele proprii din Solca, băi din extracte de brad, malţ, pucioasă, săpun etc.

În acord cu acestea, merg, mână-n mână, apoi, curele pneumatice, inhalaţiunile de lygno-sulfit, creozotul, masajul, electro-terapia, gnajacolul, cure de teren, cure dietetice de lapte şi zăr, se înţelege toate, de-a rândul, se execută după împrejurările circumstanţiale ale pacienţilor, conform ordinaţiunilor date alor 5 medici, ce petrec, în tot timpul sezonului, din Maiu, până-n Octombrie, aici, în loc.

O farmacie, asortată cu toţi articolii moderni de medicină, îngrijeşte, cu mare acurateţe, orice comandă făcută din partea publicului.

Cabinele de scaldă în râuleţul Solcei, precum şi un feredeu privat, stau, asemenea, la dispoziţie pentru cei doritori.

Staţiunea căii ferate Cacica e numai ¾ ore depărtată de Solca, iar pentru transportarea publicului, la şi de la gară, Solca are mai mulţi posesori de birje, cu cai foarte iuţi şi trăsuri elegante.

Călătoria către Solca se poate face prin Cacica şi Rădăuţi.

Ne mai rămâne, deci, să vedem întrucât natura a contribuit la renumele Solcei.

Solca are un tablou de ţară, cu aspectele cele mai încântătoare şi pitoreşti. Aici, poalele munţilor carpatini se înclină către covorul verde al întinsului şes şi ceriul albastru surâde cu blândeţe deasupra priveliştii pitoreşti.

Atmosfera aeriană, pătrunsă de sublimitatea fermecătoare a naturii, şi dânsa îşi înclină capul înaintea acestui tablou şi pare a se îngâna cu codrii munţilor şi florile şesului, răspândind cea mai plăcută aromă de parfum dumnezeiesc. Concertul cântăreţilor aerini şi buciumul ciobanilor de la oi preamăresc firea. La acest concert neîntrecut, omul şi el voieşte a lua parte. Dar, ca să vadă şi să audă mai intensiv, dânsul părăseşte locul său de obiceiu şi pleacă într-o călătorie mai lungă. Spre acest scop, Solca, locul său de recreare zilnică, îi stă în ajutor cu cele mai drăgălaşe tablouri.

În prima linie, parcul de cură, numit „Grădina Arborei", aranjat cu alei mândre, scaune, hotel, popicărie, restaurant, în care concertează şi o capelă bine şcolită, încearcă a-l conduce la ţinta dorită.

De aici, drumul îi stă deschis spre alte locuri, către alte înfăţişări ale naturii: Vârful Bâtcei, Piciorul Cireşului, Arinul, Socii, toţi îl invită cu veselie.

Totuşi, excursiunile cele mai plăcute sunt cele întreprinse către Chilia sau Chiliuţa, de unde, apoi, foarte uşor se poate ajunge la Opcina, Dealul Vodei, Pietrile Muerii şi aşa mai departe.

Pietrile Muerii sunt de aceea foarte interesante căci aceste stânci formează un chip de biserică, cu o stâncă la mijloc, în forma crucii, şi a unui ştiubei de albine.

De la Chiliuţa, în stânga, dăm peste peştera „Efeus" şi „Scaldele Dianei", toate locuri cu privelişti atrăgătoare şi aer foarte curat, cu miros de molid şi răşină.

Excursiuni interesante cu trăsura se pot face în păduricea Poenilor, apoi către Glit şi Cacica, vestită prin salinele sale, cu 5 orizonte adâncime şi o sală de sare, din anul 1791; apoi, prin Marginea, la Suceviţa, vestită prin monumentele sale istorice de pe timpul domnitorilor

Moldovei, cari au întemeiat acolo, ca, de bunăoară, Ieremie Movilă, pe la anul 1578 (1581), o mănăstire în stil bizantin, care se află şi astăzi.

Afară de excursiunile cu trăsura, Solca oferă şi distrageri locale, precum: representaţiuni teatrale, reuniuni cu dans, concerte, Lawn-tenis, croquete, popicărie, bilard etc.

Cu acestea, am atins, în treacăt, cele mai caracteristice ale Solcei în privinţa geografică şi climatică; să vedem, acum, şi istoricul ei.

Numele Solcei provine, în istoria patriei, cam pe la anul 1540, cu toate că Solca a existat cu multe sute de ani mai înainte. De regretat este numai că toate datele istorice, privitoare la numele ei, s-au pierdut aşa de curând.

Solca era, în anii primi ai existenţei sale, un sat micuţ, numai cu puţini locuitori. Totul părea a semăna mai mult unei grădini întinse şi spaţioase, în care nu pomi roditori, ca de obicei, ci arbori sălbatici formau conţinutul ei.

Teritoriul comunei de pe atunci cuprindea, în sine, comuna Arborei şi cea a Poienilor şi se extindea până la izvoarele de slatină ale Solcăi, de la care Solca primise şi numele său de astăzi, Solca, de la slavul Solk = sare.

Ştim doar că, până în timpul lui Vasile Lupul (1634-1653), datina apucată domnea pe la cărturarii Români de a se uzita, în afacerile lor, şi de limba slavă. În acest mod, numele slav al sării începu a se lăţi asupra întregului loc, care adoptase, apoi, sub numele său nou, şi cele 2 comune: Arborea şi Poeni.

Locuitorii români, în imaginaţia lor idilică, le dăduse la ambele comune, Arborea şi Poeni, şi lor numele, însă româneşte, după arborii ce o încungiurau sau după locul unde aceştia lipseau.

Dintru început, acest teritoriu deveni moşie boerească. Unul dintre boerii acestei moşii, cu numele Luca Arbore, care a zidit, la Arborea, în anul 1500, o biserică foarte frumoasă şi care, după moartea lui, fu înmormântat în acea biserică, ce stă şi astăzi ca biserică sătească, comise nişte delicte pentru trădare de patrie. Din această cauză, domnitorul Vodă Ştefan Tomşa al X, care domnise în 2 rânduri în ţara României (Moldovei), adică de la anul 1611-1615 şi 1622-1623, hotărâse, cu poruncă aspră, ca boerul Arbore să fie, din cauza trădării de patrie, expropiat din moşia sa (N.R.: confuziile istorice, pe care le comite Mitric-Bruja, preluându-le, de fapt, din „Condica” lui Vartolomei Măzăreanul, sunt grave, dar le reproducem din respect pentru tentativa sa de a realiza o primă şi succintă monografie a Solcii, care, în fragmentele de contemporaneitate, încântă), iar aceasta să cadă sub administraţia domeniului coroanei sau a statului. Ceea ce s-a şi întâmplat.

Ştefan Tomşa zidi, în primii ani, 1611-1615 (iar după şematismul venerabilului Consistor, 1615-1630), în Solca, o mănăstire foarte frumoasă, despre care se zice că era cea mai mândră dintre toate mănăstirile din ţară. Crucile mănăstirii erau, parte, tot din aur, parte aurite, şi se ţineau de foarte scumpe. Mai pe urmă, toţi au început a le ţine aceste cruci pe lângă cele 2 clopote de la mănăstirea Voroneţului, ce s-au sleit (turnat) pe poronca lui Ştefan Vodă cel Mare (1457-1504), precum şi iconostasul de la mănăstirea Suceviţei, de cele mai preţioase odoare din ţară.

Ştefan Tomşa îngriji, apoi, de mănăstirea Solcei în tot chipul. El o înfrumuseţă, pe din lăuntru şi pe din afară, cu un gust deosebit, el zidi împregiurul ei şi un zid foarte gros, care, astăzi, zace în ruină, diformă împregiurul ei; dânsul căută, apoi, şi de călugări şi le dărui şi moşii întinse, spre care scop moşia boerului expropiat Arbore fu în prima linie destinată.

Se zice că, odinioară, Solca să fi aparţinut, ca moşie mănăstirească, chiar mănăstirii Suceviţa.

Ştefan Vodă Tomşa mai dărui mănăstirii Solca încă o moşie, cu numele Hrinceştii sau Cristineştii. Moşiile Solcei se-ntindeau până la Mileşăuţ.

Se povesteşte că, sub domnia lui George Duca, care a stăpânit în 3 rânduri asupra Moldovei, adică 1666-1667, 1669-1672 şi 1678-1684, Moldova a ajuns să fie ţară de jac. El era atât de crunt la inimă, că lăsa pe boerii săi să-i dezbrace goi şi, după ce trupurile lor fură unse cu

miere, să-i lege, în zilele de fierbinţeală mare, la pari, ca aşa să moară de înghimpatul şi muşcatul muştelor.

Pe timpul domniei lui, a doua oară, un cutremur de pământ a devastat toată ţara Moldovei, aşa că şi turnul cel puternic al castelului din Suceava s-a surpat.

În acel timp, lupii se-nmulţiră într-atâta, încât dânşii năvăleau asupra locuitorilor Sucevei. Iar în zidurile mănăstirii Solca, o lupoaică şi-a crescut puii.

Din cauza ploii din anul 1688, care ţinu 6 săptămâni, necontenit, multe şi mari inundări au provenit în ţară, aşa că râul Suceava şi-a croit, în acel timp, printre Mileşăuţ şi Granniceşti, o albie nouă, din care cauză mănăstirea Solca avu, cu comuna Mileşăuţului, un proces de hotar.

În anii 1700 şi 1708, cete mari de lăcuste veniră asupra Moldovei ca nourii şi devastară totul.

Leşii au început, sub Sobieski, a năvăli necontenit în Moldova, în care timp au cucerit toată ţara, au ars cu pară şi foc Iaşii şi au luat cu sine, la 1630, moaştele sf. Ioan cel Nou de la Suceava, reîntorcându-se abia sub împăratul Iosif II la Suceava.

După împreunarea Bucovinei cu Austria, la 1775, toate mănăstirile din Bucovina fură, sub domnirea acestui împărat, secularizate şi, cu acestea, şi cea a Solcei, la anul 1785, formându-se din moşiile lor Fondul Religionar greco-ortodox.

Pe timpul războiului din 1788, biserica Solcei fu întrebuinţată ca magazin de pâne.

Iconostasul bisericii şi ornatele s-au strămutat, în 1788, la Arborea, de unde, apoi, în anul 1793, la Dragomirna, iar în locul lor, biserica Solcei căpătă, în 1795, iconostasul Dragomirnei, făcut în anul 1675, aşa că biserica Solcei fu, în 1795, adoptată şi sfinţită în biserică parochială, care, ca atare, se află până-n ziua de astăzi.

În anul 1885, iconostasul vechi al bisericii fu delăturat şi restituit prin un alt, nou, ridicat pe spesele Fondului Religionar greco-ortodox (Pe la anul 1892, vara, fulgerul trăsni în biserica greco-ortodoxă aşa că făcu o bortă în cupa bolţii mijlocii şi 3 mici în altar, aproape de pământ. Fulgerul a intrat în biserică prin bolta mijlocie şi a ieşit, întreit, prin 3 locuri, afară).

Hramul bisericii, de prezent, se serbează pe la Sfinţii Apostoli Petru şi Paul, iar patronul ei este Majestatea Sa Impăratul Francisc Iosif I.

Din cele premerse, vedem că Solca nu numai ca comună e însemnată, dar şi ca loc cu un trecut istoric de interes marcant, care, cu regret, încă n-a putut fi dat tot la lumina zilei.

Iar ca loc de cură, în care cei bolnavi de piept, slabi (debili), palizi, scrofuloşii, copiii rachitaţi, tineri debili şi palizi, cei reconvalescenţi după morburi foarte grele, cei bolnavi de reumă sau nervoşi pot afla alinare, recreare, scăpare şi însănătoşire deplină de boalele lor.

Solca, cu adevărat, se poate numi „Al Bucovinei Meran" .

Solca a fost vizitată, în vara anului 1887, în 9 Iulie, şi de principele ereditar de coroană Rudolf, însoţit de prezidentul ţării, de pe atunci, Felix Pino de Friedenthal. Pe la 5 ore, principele Rudolf a asistat, în biserica apuseană, la Sfânta Liturghie"[117].

Prin Dimitrie Mitric-Bruja, Solca îşi aflase mărturisitorul şi începu să respecte, datorită tenacităţii făcătorului de imagine, teribila forţă a celei de-a patra puteri în sat şi în oraş („primarul tot a venit, deoarece l-am ameninţat că îl pun la gazetă"). Întâmplările româneşti ale târgului, ce-i drept, erau cam puţine şi cam lipsite de culoare, dar pana gazetărească făcea minuni, mulţumindu-l pe proprietarul real al vieţii spirituale din Solca, notarul Tigran cav. de Pruncul, care asigura şi locaţiile necesare susţinerii actului cultural, aşa cum era şi cât era acesta. Practic, în ciuda angajamentelor şi a solemnităţii care însoţea luarea de hotărâri, menite slujirii interesului public, manifestările organizate de „inteligenţa din loc" au fost puţine şi teribil de improvizate, datorită dihoniilor dintre românii Solcii, obişnuiţi cu stagiunile de concerte estivale de la Şipot, angajate, după moda germană, de Comitetul de cură din Solca. Prin urmare, înjghebările de „petreceri

[117] Mitric-Bruja, Solca, în „Patria", Anul III, Nr. 307 din 6/18 August 1899, pp. 1, 2, Nr. 308 din 11/23 August 1899, pp. 3, 4

poporale”, puse la cale de notarul Pruncul, rare şi acestea şi, colac peste pupăză, fără strop de băutură şi fără ison de adevărată muzică lăutărească, nu erau pe gustul solcanilor, cum nu erau pe gustul lor nici interminabilele discursuri ale bravului notar armean, în care, de regulă, acesta îşi afişa, cu patos, patriotismul românesc şi grija părintească pentru binele poporului, care, din poruncă împărătească şi cu largă susţinere bisericească, trebuia înfrânat de la băutură cu orice preţ.

Singura „petrecere poporală” aranjată în Solca nu a fost, în totalitate, un eveniment monden pe măsura celor din Bucovina vremii, nu avea, precum cele rădăuţene, organizate şi regizate de Iorgu G. Toma, nici teatru de diletanţi, nici tombolă şi nici balul „românesc”, dar de inspiraţie vieneză, la care doamnele notabilităţilor oraşului să-şi poată afişa toaletele, care să fie, după aceea, pe larg descrise în gazetele româneşti din Cernăuţi. Şi totuşi, bietul învăţător Dimitrie Mitric-Bruja s-a străduit să fie pe măsura misiei sale, prezentând evenimentul, în presă, în două rânduri, mai întâi ca o ştire menită să stârneacă interesul cititorilor „ţării” pentru reportajul cel mare, care va asigura şi notorietatea, dar şi înveşnicirea personajelor, care reprezentau, fără nici o îndoială, crema românească a „inteligenţei din loc”:

„**Petrecerea poporală aranjată** de Cabinetul de lectură **Sentinela Poporului**, în 15/27 August 1899, în **Solca**, a avut un succes moral şi material foarte îmbucurător. Nu numai din satele învecinate, ci şi din cele mai îndepărtate, de exemplu Bosanci, Ilişeşti, Stupca, Humor etc. au fost mulţi reprezentanţi ai poporului, pe când din Solca au fost foarte puţini poporeni, deoarece petrecerea nu putea avea loc pe Şipot, din cauza timpului neconsecvent, ci la domnul notar Pruncul, şi domnul primar român (N.N.: Ioan Rusu) a aflat de bine a zice înaintea poporenilor, după liturghie, că el nu va merge la petrecere, dacă va fi la notar, şi aşa s-au retras mulţi poporeni, pe când primarul tot a venit, deoarece l-am ameninţat că îl pun la gazetă.

Chiar şi inteligenţa română din loc nu a fost în număr complet. Inteligenţa străină a fost în număr complet. Ba chiar din România, din Botoşani, Iaşi, Galaţi, Roman şi Bucureşti, am putut saluta oaspeţi”[118].

Reportajul lui Mitric-Bruja se străduia şi încă se mai străduieşte în a ne convinge că plictisitoarea întâmplare publică, din vara anului 1899, ar fi însemnat un eveniment cultural amplu, ba chiar istoric, un fel de reunire spirituală a inteligenţelor din întreaga Bucovina, din România şi din Austria de Jos, la care doar gospodarii solcani, care simpatizau cu facţiunea anti-Pruncul a inteligenţei româneşti, n-ar fi participat:

„**Petrecerea poporală din Solca**. De când există comuna Solca, încă niciodată n-a fost aşa o petrecere poporală şi naţională; nu-i vorbă, sunt în Solca multe petreceri şi festivităţi, în timpul sezonului, însă nu aşa, una curat naţională, creştinească, cum a fost aceasta.

Chiar şi bunul Dumnezeu s-a îndurat şi a lăsat să fie o zi frumoasă şi senină; ca această zi, puţine au fost în vara aceasta. Deoarece nu gândeam că va fi o zi aşa frumoasă, petrecerea nu s-a putut aranja pe Şipot, ci în ograda şi localităţile domnului notar cavaler de Pruncul, unde se află chiar şi odaia cabinetului.

Ograda şi odăile erau foarte frumos decorate cu steaguri treicolori, negru-galben (N.N.: ale Austriei) şi bucovinene, şi chiar zidurile vechii mănăstiri erau împodobite cu brazi şi steaguri naţionale, iar la intrare a fost un arc frumos, cu inscripţia „Bine aţi venit!”, cu litere treicolore; toată decorarea aceasta s-a făcut prin domnul Bogdan Găină, împreună cu câţiva flăcăi.

Abia trecuseră orele 2, şi începeau să vină oaspeţii, rând, pe rând, şi s-au întrunit mai că la 600 de persoane, afară de copii, şi anume inteligenţă şi poporeni din loc, din satele învecinate şi îndepărtate, şi chiar din România, Galiţia, Austria-de-jos, Transilvania şi celelalte. S-au întrunit sărac cu bogat, tânăr şi bătrân, mic şi mare, dame şi domni în vârstă, domnişoare şi cavaleri, preoţi şi dascăli, învăţători şi învăţătoriţe, amploiaţi de la judecătorie, perceptorie, poştă,

---

[118] Patria, Anul III, Nr. 312, Vineri în 20 August / 1 Septemvrie 1899, pag. 3

silvicultură şi poporeni, cam puţini din Solca, însă cu atât mai mulţi din alte sate, gospodari şi gospodine, flăcăi şi fete, la petrecerea aceasta.

Şi cine nu a putut veni a trimis telegrame şi cărţi poştale de felicitare, de exemplu, Dr. George Popovici (N.N: istoricul, deputatul în Dieta din Viena şi în cea din Cernăuţi, acel „Eminescu al Bucovinei", care îşi semna poemele cu pseudonimul T. Robeanu) din Viena, Cabinetul de lectură din Vama, Dominic Găină din Bucureşti, E. Halip din Cernăuţi, I. Flocea din Pojorâta, Dr. Luţia din Rădăuţi şi mulţi alţi domni, cărora le mulţumim pe calea aceasta.

La orele 3, a declarat domnul preşedinte Bogdan Găină petrecerea de deschisă şi muzica a început a cânta „Hora Unirii", care s-a dansat de peste 160 de perechi, inteligenţă şi popor, la un loc; era o Horă mare şi admirabilă, de-ţi creştea inima de bucurie, când vedeai cum joacă damele cu flăcăii şi domnii cu fetele de ţăran. S-au mai jucat şi alte jocuri, până la orele 4, când s-a suit domnul preşedinte Bogdan Găină pe scenă şi a ţinut o cuvântare tare frumoasă, în decurs de aproape o oră, care, ieşită din inimă, a şi pătruns în inimile ascultătorilor.

În cuvântarea aceasta, a salutat Domnia sa pe oaspeţii şi numeroşii poporeni, care au onorat cu prezenţa lor petrecerea. Domnia sa vorbeşte, mai departe, despre nepăsarea poporenilor şi a inteligenţei faţă de Cabinet, despre neînţelegerile între poporeni, despre însemnătatea petrecerii, al cărei venit era destinat pentru doi băieţi, care erau să intre la Gimnaziul din Suceava, din care a făcut numai unul examenul de primire. Domnia sa a vorbit, mai departe, despre starea tristă a poporului din ziua de azi, despre urmările beţiei şi ale tresviei, despre şcoală şi despre folosul ei, despre însemnătatea cabinetelor de lectură, pe care le-a asemănat cu stelele de pe cer, care sunt menite să deştepte poporul. Domnia sa a vorbit despre preabunul nostru Împărat, care doreşte numai binele popoarelor sale şi căruia avem a mulţumi că avem, în mai multe sate, cabinete de acestea, a căror statute a binevoit a le întări şi a rugat întreaga societate să strige, cu Domnia sa, împreună, „Să Trăiască Majestatea Sa Împăratul nostru Francisc Iosif I mulţi ani!"… şi muzica a intonat, împreună cu corul de plugari din Bosanci, imnul poporal.

Mai departe, a amintit Domnia sa că ideea aceasta fericită, de a înfiinţa cabinete de lectură în Bucovina, a avut-o domnul deputat Dr. George Popovici, pe când, special în Solca, a avut ideea aceasta domnul notar Tigran cav. de Pruncul, la a cărui adrese a rugat să strige cu toţii „Să trăiască!".

După aceea, a citit Domnia sa telegramele sosite şi a încheiat cuvântarea sa cu dorinţa ca, de acu, înainte, să înceteze toate neînţelegerile, duşmăniile şi beţiile şi să crească interesul poporului şi a inteligenţei pentru Cabinet şi să deie Dumnezeu să se poată aranja, şi în anii viitori, petreceri de acestea; voind Domnia sa să coboare de pe scenă, a fost obiectul unei ovaţiuni grandioase.

Pe când s-au început, iar, a juca, a împărţit Domnia sa sorţi pentru tombolă, între domnişoare, care le-au vândut pe toate şi, pentru bunăvoinţa domniilor lor, le mulţumim pe calea aceasta.

După aceea, s-a jucat piesa teatrală „Norocu' în casă", de domnişoara Aspazia Cuffner şi domnii pedagogi E. Cimpoeş, I. Ursachi şi N. Strugar, care a reuşit foarte bine, fiind diletanţii foarte mult aplaudaţi. Mai ales poporenii, care, în viaţa lor, încă n-au văzut un teatru românesc, erau încântaţi.

Jocul a durat până târziu, noaptea, în mijlocul celei mai mari animaţii. Fiind deja ora înaintată, a încheiat domnul notar Pruncul petrecerea, cu o cuvântare la adresa prezidentului cabinetului (N.N.: Bogdan Găină).

Venitul curat al petrecerii se urcă la vreo 40 florini"[119].

Ca gazetar de ocazie, dar şi ca om de casă al lui Tigran cav. de Pruncul, Dimitrie Mitric-Bruja avea, totuşi, cultul ştirii, deci al banalităţii aparent senzaţionale, şi ce putea să impresioneze mai teribil, în vremea aceea, în care, începând cu noaptea de 29 martie 1888, când au ars 40 de

[119] Patria, Anul III, Nr. 319, Duminecă în 5/17 Septemvrie 1899, pag. 3

edificii la Siret, iar 60 de familii au rămas fără adăpost, şi terminând cu 11 mai 1899, când Gura Humorului a ars în întregime, decât un incendiu de proporţii, care să aprindă şi imaginaţia cititorilor? Nimic altceva, desigur, decât incendiul, iar Solca a avut, chiar în toamna anului tragediei humorene, focul ei, ce-i drept, nu din cale-afară de spectaculos, dar numai bun pentru promovarea de imagine, în favoarea unor autorităţi locale:

„**Foc în Solca**. Sub data din 20 Noemvrie 1899, ni se scriu, din Solca, următoarele:

Pe la 6 ore, seara, un foc grozav a pus toată populaţia din Solca în mişcare neobicinuită şi în frică nedescriibilă. S-a aprins stodoala şi grajdul gospodarului din loc, Vasile Mireuţă, care, spre nenorocirea lui, acuma a treia oară, a ars.

În stodoală, dânsul avea, ca la ½ de stodoală, numai singur ovăz, în preţ de 300 florini. Cealaltă parte de stodolă era întrebuinţată ca grajd. Acolo se aflau 2 vaci tirole, foarte frumoase, în preţ de 200 florini, şi un cal, în preţ de 50 florini.

În podul grajdului, avea iarăşi fân.

El intrase, cam pe la 6 ore, în grajd, căută de vite şi totul era în rânduiala cea mai bună, când, după vreo 20 minute, fetele şi feciorii lui începură să strige în gura mare şi să plângă, că focul cuprinsese, deja, toată clădirea şi ameninţa a mistui şi casa, care era ca vreo 10 paşi de stodoală. În acelaşi moment, bătrânul Vasile Mireuţă, care este şi vădăvoi, alergă repede la grajd, ca să scutească măcar vitele. Dar în zădar.

La alarma dată, alergă întru ajutor lume multă şi se trag clopotele, vântul începe a se porni mai tare, lumea şi toţi strigă, pe drum, speriaţi, alarmând vecinii.

Poliţia din loc, pompierii, care dincotro alergau cu temere la acel loc; stodoala arde însă cu flacără, că se părea a aprinde văzduhul ceresc. Scânteile sar în vecini şi zboară în noaptea întunecoasă, ca de 400 paşi în depărtare. Rând pe rând, vin pompele din loc, dară fără apă, căci, fiind pe deal şi apa departe, într-un părău, în pădure, pompierii căutau a ajunge cât mai curând la faţa locului. Au sosit, la faţa locului, toţi amploiaţii din loc, domnul antiste Alexandru Braha, gendarmeria locală, meseriaşii, poliţia, toţi, care numai au putut să vină şi să alerge, au şi sosit la foc. Era, însă, în zădar a scuti ceva, deoarece, în timp de 20-30 minute, toată stodoala a început a arde cu flacără vie, că nici nu se putea apropia nimene de ea.

Se înţelege de sine că au trebuit chiar şi tustrele vitele să cadă pradă focului îngrozitor.

Între cei care au dat mână de ajutor pentru localizarea focului, sunt de remarcat, mai ales, pompierii din loc, în frunte cu domnii amploiaţi de judecătorie şi comandanţi de pompieri, **Carl Temple** şi **Anton Arkisz**.

De altă parte, comandantul gendarmeriei locale, domnul **Onciul**, sergentul major de gendarmerie **Rada** şi **Polak**, în frunte cu antistele comunal **Braha**, cu poliţia locală, au dat bravure de ajutorare şi de scutire şi apărare.

În fine, cine ar fi putut sta cu mâinile în buzunar la această stranie nenorocire?

Toţi şi toate, mare cu mic, tânăr şi bătrân, au pus puterile lor întru ajutorul comun. Şi crâncenă nenorocire ar fi fost pentru Solca acest foc, de nu s-ar fi împrăştiat bârnele aprinse, cu cârligele, în toate părţile, şi stinse cu pământ. Putea să se întâmple întocmai acea catastrofă ca şi cea din Mai, în Gura Humorului. Este de notat că localităţile arse n-au fost asigurate. / **M.B**”[120].

O petrecere poporală nereuşită şi un incendiu, în care au pierit doar nişte biete animale, arzând doar grajdul şi standola unui gospodar solcan, cu rădăcini între foştii robi ai mănăstirii, însemnau cam puţin pentru pana gazetărească a lui Mitric-Bruja, aşa că şi-a plecat domnia sa ochii şi asupra Cabinetului de lectură din Solca, deci asupra primei biblioteci publice a orăşelului, şi care purta un nume pompos, „Sentinela poporului din Solca”, deşi, de regulă, i se zicea doar „Sentinela poporului”. Iar cronicile de şedinţe, la fel de mondene ca şi petrecerea poporală, deşi vehiculează exact aceleaşi nume ale unei mondenităţi pâcloase şi, tocmai de aceea, fără nici un

[120] Patria, Anul III, Nr. 350, Dumineca în 21 Noemvre / 3 Decemvre 1899, pag. 3

contur vizibil, conţin şi o informaţie valoroasă, cea referitoare la primul licean român al Solcii, tânărul **Nicolai Şulschi**, student la gimnaziul gr. or. din Suceava, cel care îl devansează chiar şi pe Ilie E. Torouţiu, care încă era pruncuţ, pe vremea relatării, născându-se în 17 iunie 1888:

„**Cabinetul de lectură din Solca, „Sentinela poporului"**, a ţinut, Duminică, în 4 Ianuarie 1900, stil nou, în localităţile domnului notar Tigran cav. De Pruncul, adunarea generală, cu următoarea ordine de zi: 1) Cuvânt de deschidere; 2) Raportul comitetului şi absolutorul lui; 3) Alegerea comitetului nou; 4) Propuneri eventuale.

Domnul Bogdan Găină, constatând numărul recerut al membrilor de faţă, deschide şedinţa, la 2 ore post-meridian, cu cuvinte destul de frumoase şi foarte potrivite despre binele şi sporirea cabinetelor de lectură, îndemnând pe gospodari şi tineret ca să cerceteze regulat cabinetul şi să-l sprijinească. Şcoala şi biserica să le fie tuturora călăuza sufletului şi cabinetele – lumina minţii pentru mare şi mic, tânăr şi bătrân. Beţia o urgiseşte dumnealui cu o adevărată inimă binevoitoare binelui poporului şi îndeamnă poporul, prin exemple potrivite, de a se feri, pururi, de acest duşman al sufletului şi trupului omenesc. Dumnealui arată, în prezenţa tuturora, ce bine mare aduce un cabinet de lectură, căci, până ce nu era în comuna Solca cabinetul, nu s-au dat copiii de ţărani la şcoli mai mari, ca să-şi câştige pâinea mai uşor decât părinţii lor; însă, acuma, avem, deja, prin stăruinţa cabinetului şi, mai ales, prin stăruinţa domnului notar Tigran cav. de Pruncul, 3 copii pe la şcoli mai mari, şi anume: 1) Domnişoara **Carolina Timingeriu**, la cursul de croitorie din Cernăuţi; 2) **Ioan Filimon**, la şcoala de lemnărit din Câmpulung, şi 3) **Şulschi Nicolai**, la gimnaziul gr. or. din Suceava. Dumnealui arată, mai departe, scopurile cabinetelor de lectură, şi anume: a da sfaturi bune gospodarilor, a ajutura membrii sărmani, a feri oamenii de beţie şi de cârşmă.

În fine, salută oaspeţii, şi anume: pe părintele **Modest Avram**, cu domnişoara nepoata sa, pe domnişoarele **Vasilovschi, Şindilar, Timingeriu**, domnul **Prescure** din Suceavă, şi mulţumeşte domnului notar Pruncul pentru odaia care o pune nu numai la dispoziţia Cabinetului, ci chiar a tineretului, pentru joc, ca să nu meargă la cârşmă.

Raportul comitetului a fost publicat în „Călindariul poporului", din anul acesta.

Trecându-se, apoi, la alegerea şi constituirea comitetului, s-a constituit acesta, în următorul mod: president – domnul **Modest Avram**, paroch gr. or.; vicepresident – **Găină Bogdan**, jurist absolvat; secretar – **Timingeriu Ştefan**, gospodar; bibliotecar – **Vasiloschi Epifanie**, cantor; casar **– Mitric-Bruja**, învăţător; controlor I **– Voloşciuc Ioan**, gospodar; controlor II – **Rusu Ioan**, gospodar.

În comisia judecătoare au fost aleşi gospodarii: **Marula Dimitrie, Miriuţă Vasile, Filimon Ioan**.

La punctul patru, propuneri eventuale: Bogdan Găină propune să se deie un ajutor gospodarului Vasile Miriuţă, a cărui casă a ars, în toamna trecută, şi elevului de la gimnaziul din Suceavă, Şulschi Nicolai, care propunere s-a primit unanim.

Mai departe, raportează dumnealui că, din paralele încasate la petrecerea poporală din 27 August 1899, s-au făcut un dulap pentru bibliotecă şi o tablă de tinichie cu inscripţia cabinetului, în trei colori, şi restul s-a cheltuit cu băiatul Şulschi Nicolai.

Între entuziasmate strigăte de „Să trăiască!", a închis domnia sa şedinţa, la orele 7, seara, pe când partea neoficială, adică jocul tineretului, a durat până la miezul nopţii. / Pentru comitet: / **Modest Avram**, preşedinte / **Ştefan Timingeriu**, secretar / **Mitric-Bruja**, cassar"[121].

A doua relatare culturală din Solca, datorată penei aceluiaşi învăţător, Dimitrie Mitric-Bruja, îmbracă forma unui raport de activitate:

„**Din Solca**. Onorabilă Redacţie!

---

[121] Călindariul poporului Bucovinean, Anul XIII, pp. 99-106

Vă rugăm să binevoiţi a publica resultatul şedinţei generale a Cabinetului de lectură „**Sentinela poporului din Solca**”, care a avut loc în 30 Noemvrie 1902, în casa domnului Tigran cav. de Pruncul, cu următoarea ordine de zi: 1) Raportul comitetului despre lucrările şi isprăvile societăţii, din anii ultimi, 1901 şi 1902; 2) Sfătuiri şi hotărâri asupra propunerilor comitetului; 3) Alegerea comitetului; 4) Alte propuneri.

De faţă au fost 25 de inşi. Preşedintele, domnul **Modest Avram**, şi comitetul vechi, dimpreună cu domnul notar **Tigran cav. De Pruncul**, membru fondator, domnul protocolant şi cassar **Mitric-Bruja**, domnii **învăţători Alexandru Chiseliţă** şi **Eusebiu Smerecinschi**, domnul **Luca Burdia**, proprietar mare din Solca, domnul **Epifani Vasilovschi**, domnul **Ştefan Timingu**, gospodar **Dimitrie Manila** şi alţii.

După deschiderea şedinţei, se trece la ordinea zilei. Înainte de toate, lămureşte părintele Modest Avram însemnătatea Cabinetului şi îndeamnă la înflorirea, prosperarea şi reuşita cea mai splendidă a Cabinetului de lectură. Avorbirea domnului preşedinte se primeşte cu mulţămită şi aplaus.

În urmă, vorbeşte domnul Mitric-Bruja despre însemnătatea Cabinetului şi roagă poporul fără desinteres a ţine numai la întreţinerea Cabinetului, a-l sprijini moralminte şi materialminte.

În fine, se hotărăsc următoarele:

ad 1) Raportul comitetului se ia la cunoştinţă şi domnul notar Tigran cav. De Pruncul votează comitetului şi presidentului vot de încredere şi, totodată, şi absolutoriul, care se primeşte unanim, după ce comitetul şi-a dat raportul.

ad 2) La acest punct, vorbesc domnii membri, domnul Modest Avram, domnul Tigran cav. de Pruncul, domnul Mitric-Bruja, Epifani Vasilovschi şi alţii, dau sfătuirile scopului celui înalt, de-a face din Cabinet ceea ce Cabinetul scoposeşte: binele şi sporirea poporului din Solca. Din al cărui sân se ţin toţi membrii Solcani.

ad 3) Alegerile comitetului s-a constituit în următorul mod: Preşedinte – domnul Modest Avram, preotul din Solca; Vicepreşedinte – domnul Luca Burdia, proprietar mare din Solca; Cassar – domnul Alexandru Chiseliţă, învăţător din Solca; Secretar – domnul Eusebiu Smerecinschi, învăţător din Solca; Controlori: domnii Samuilă Poleac şi Ilie Danileţ, gospodari din Solca; Bibliotecar – Epifani Vasilovschi, cantor din Solca; Comisiunea judecătoare – domnii Dimitrie Marula, Ioan Rusu şi George Şnischi, gospodari din Solca.

ad 4) Domnul notar Tigran cav. de Pruncul s-a obligat a da casa şi mai departe pentru ţinerea şedinţelor Cabinetului de lectură, însă sub acea condiţie, dacă membrii nu vor cinsti rachiu, macar în acest timp, cât vor fi membri.

Adunarea generală aduce mulţămita cea mai cordială pentru încuviinţarea casei.

Neanunţându-se nimene mai mult la cuvânt, şedinţa se încheie.

Modest Avram / preşedinte // Alexandru Chiseliţă / cassar”[122].

Între timp şi după aceea, nu s-a mai întîmplat nimic, deşi politica bucovineană cu arţag reverbera, suficient de des, şi prin Solca: „**Judecătoria Solca a osândit pe comisarul Căpităniei din Rădăuţi**, Dr. Rosin, la 100 coroane pedeapsă bănească, eventual 48 ore temniţă şi 50 coroane speze judecătoreşti, în urma pârei ridicate de parochul din Horodnicul de jos, Dimitrie Popescul, din cauza nelegiuirilor ce le-a comis numitul comisar la alegerile de electori din Horodnic, la 2 Decembrie 1900. Advocatul Dr. Chomed a desfăşurat, în mod clasic, toate nelegiuirile ce le fac amploaiaţii politici la alegeri.

Vezi, domnule Isopescul, cum ai ajuns la deputăţie?”[123].

Solcanii, însă, oameni cuminţi şi buni gospodari fiind, nu s-au prea lăsat atraşi în mizeria numită politică, cu atât mai mult, cu cât părintele Modest Avram, modest din fire în misiunea sa pământească, se ţinea departe de polemici şi de zavistii politice, văzându-şi, după puteri, de

---

[122] „Deşteptarea”, Anul X, Nr. 95, Joi 5/18 Decemvrie 1902, pp. 2, 3

[123] Deşteptarea, Anul IX, Nr. 4 din 14/27 Ianuar 1901, pag. 4

obştea enoriaşilor săi. Rămaşi în afara marilor bătălii politice, solcanii, români, germani, evrei, slovaci, polonezi sau armeni, trăiau eroismul unor vieţi obişnuite, dar armonioase.

În aprilie 1906, învăţătorul solcan **George Doroftei** încearcă să adune donaţii pentru „proiectata societate culturală poporală" a preoţilor cernăuţeni Artemiu Berariu, Atanasie Gherman şi Victor Zaharovschi, „Luceafărul Bucovinei", dar nu izbuteşte să adune decât 4 coroane, 2 de la **Ştefan Bodnărescu**, şi câte o coroană de la comercianţii solcani **Orchiş** şi **Herschmann**[124]**.**

În 1906-1907, Solca avea 2.900 locuitori.

Solca, racordată, poate, mult prea mult la cultura şi, mai ales, la „moda" civilizatorie germană, ignora, de regulă, spaţiul mediatic românesc, dar, în 1910, cu ocazia alegerilor din comitetul comunal, desfăşurate în trei circumscripţii, Solca, Poieni şi Clit, presa românească avea să consemneze rezultatele:

„**Rezultatele alegerilor în comitetul comunal din Solca** e relativ – după împrejurările locale din Solca – destul de favorabil pentru Români: Alegerile s-au făcut în 21, 22 şi 23 Martie nou 1910. Aleşi au fost în:

Corpul III (**Solca)**: Alexandru Braha, Ioan Rusu, Ilie Danileţ, Samoil Poleac, Vasile Ghinghiloschi – Români; Franz Eisenhauer – Neamţ; Aron Pressner – Ovreu.

Corpul II (**Poieni**): George Mihailescu, Mihail Cortubaş, Vasile St. Colţuneac, George Şulschi, Andreiu Băloş – Români; Iosef Filipp – Neamţ; Pinkas Zwecker – Ovreu.

Corpul I (**Glit**, cum se numea **Clit**): George Dorofteiu, Teodor Dudici, Ioan Ghinghiloschi – Români; Anton Kaminski, Georg Luczynski, Iodef Opoca – Nemţi; Heinrich Herschmann – Ovreu.

Virilist: August Lugert, consilier c.r. silvic.

Din aceştia, sunt 13 români, 6 nemţi şi 3 ovrei, deci majoritatea e a Românilor.

La alegerea primăriei comunale din 25 Martie nou 1910, a fost ales: **primar – Ioan Rusu**, ajutor I de primar – **Franz Eisenhauer**, ajutor II: **Samuil Poleac**, ajutor III – **Mihail Cortubaş**, ajutor IV – **Ioan Ghinghiloschi**, deci patru români şi un neamţ"[125].

Duminică, 16 mai 1920, Regele Ferdinand, Regina Maria, ministrul Bucovinei, I. Stârcea, generalul Zadik, prim-minstrul Averescu, miniştri Argentoianu, Zamfirescu, Negulescu, Gudalbu, Răşcanu, generalul Coandă şi tot felul de alte oficialităţi trec prin Solca, venind dinspre gara Ilişeşti, din Vârful Dealului, unde se adunase mulţime de popor bucovinean, şi gonind, însoţiţi fiind de „un bander de călăreţi"[126], spre Putna. Între timp, supremaţia austriacă asupra Bucovinei fusese îndepărtată de istorie, iar noii stăpâni ai neamului românesc, reîntregit, au trecut, în automobile luxoase, şi prin Solca, „cu o goană nebună", deşi se adunaseră solcanii pe ambele părţi ale Drumului împărătesc, deşi ridicaseră arcuri de triumf, frumos împodobite cu steaguri tricolore, aşa cum învăţaseră ei, încă de pe vremea celorlalţi stăpâni, că trebuie întâmpinaţi oaspeţii de seamă. Oaspeţi, doar oaspeţi.

Solca, „chestie economică naţională"

[124] Gazeta Bucovinei, Anul VII, nr. 8, Duminecă 13 Mai / 30 Aprilie 1906, pag. 3)
[125] Patria, Anul V, Nr. 26, Duminică 3 Aprilie n. 1910, pag. 3
[126] Glasul Bucovinei, Anul III, nr. 424, Luni 17 Mai 1920, pg. 2

în Dieta Bucovinei

Problemele Staţiunii balneare Solca, cea mai bună, la vremea aceea, din Bucovina şi, în general, ale localităţii Solca au fost luate în discuţie în şedinţa Dietei Bucovinei din 10 februarie 1898, raportor fiind Constantin baron Hurmuzachi, fratele deputatului Alexandru Hurmuzachi şi fiul celui de-al patrulea fecior al bătrânului Doxachi, Nicolae, căsătorit cu baroneasa Natalia Stârcea, care, spre deosebire de fraţii săi Eudoxiu, Alecu şi George, nu se bucură de notorietate, deşi el a fost singurul dintre cei patru fraţi, care a avut urmaşi, strănepoţii săi trăind şi astăzi, prin Basarabia.

Profesorul universitar Constantin Hormuzachi, titularul catedrei de Entomologie şi Biogeografie de la Facultatea de Ştiinţe a Universităţii din Cernăuţi (24 aprilie 1931), s-a născut în 3 octombrie 1863 şi a murit în 22 februarie 1937, plâns de întreaga Bucovină. Deputat în Dieta Bucovinei (1911-1914), om de ştiinţă cu o activitate publicistică remarcabilă, membru onorariu al Academiei Române (7 iunie 1919), Doctor Honoris Causa al Facultăţii de Ştiinţe a Universităţii din Cernăuţi (24 martie 1931), Constantin baron Hurmuzachi are, în istoria României, „însemnate merite naţionale şi ştiinţifice”[127], din păcate abandonate uitării.

Interesele economice ale orăşelului şi ale Staţiunii balneare Solca, dar şi ale ţăranilor din satele învecinate, fuseseră ridicate, în parlamentul Ducatului Bucovinei, deci în Dieta Ţării din Cernăuţi, de deputaţii **Ioan cav. de Volcinschi** şi **Michael Kipper**, dar ele aveau nevoie de o susţinere permanentă, de reveniri cu petiţii şi cu bătălii oratorice, în care s-a angajat, şi cu statutul de specialist în ştiinţe naturale, cu cărţi şi studii publicate la Viena şi la Zurich, Constantin baron Hurmuzachi.

Problemele Solcii erau, de fapt, cele ale unei concurenţe neloiale, în favoarea Staţiunii balneare Vatra Dornei, impusă de administraţia Fondului Religionar şi dusă până la limitele ridicolului, în cazul refuzului de a vinde puieţi de brad, în mod normal puşi gratuit la dispoziţie, solcanilor care, din această pricină, şi-au procurat puieţii tocmai din vestul Austriei şi, astfel, parcul din Solca, cel în care se aflã şi mormintele ostaşilor sovietici, este… austriac sută la sută.

Raportul lui Constantin Hurmuzachi înseamnă, de fapt, cea mai temeinică pagină de istorie a Solcii din Bucovina istorică, dar şi o analiză economică lucidă, menită relansării economice a Solcii, la cumpăna veacurilor al XIX-lea şi al XX-lea[128], autorul binemeritând, din partea solcanilor de astăzi, măcar o „veşnică pomenire” prin atribuirea numelui lui Constantin Hurmuzachi, primul şi singurul apărător al intereselor obşteşti ale Solcii, unei străzi:

„În şedinţa dietei ţării, din 10 Februarie 1898, a fost adusă la discuţie şi petiţiunea comisiei de cură din Solca, care invocă sprijinul ţării şi al Fondului Religionar pentru Staţiunea balneară din locul amintit, ale cărei condiţiuni de existenţă sunt periclitate prin dezvoltarea împregiurărilor în anii cei din urmă. Chestia e de importanţă în prima linie pentru locuitorii Solcei şi a împregiurimei, e însă, totodată, o chestie economică naţională, a cărei rezolvare favorabilă atinge şi cercuri mult mai mari.

Cunoscând raporturile din Solca, ţin de necesar a mai adăuga vreo câteva observări în chestia de principiu, fără a reveni, de astădată, la amănunturile care au fost, deja, expuse în poziţia amintită.

Înainte de toate, ar fi de constatat că a fost, din capul locului, un punct de vedere greşit, când s-a început, din partea Fondului Religionar, sprijinirea forţată a unei dintre cele două staţiuni balneare mai importante ale Bucovinei, fără a considera urmările stricăcioase, care se pot ivi,

---

[127] Glasul Bucovinei, Anul XX, Nr. 5013, Miercuri 24 Februarie 1937, pp. 1, 2

[128] HURMUZACHI, Constantin, *Chestia staţiunei balneare Solca*, în „Patria”, Anul II, Nr. 90, Miercuri 4/16 Februarie 1898, pp., 1, 2

astfel, în alt loc. Prin investiţiunile în stil mare, care s-au făcut la Dorna, s-a produs o rivalitate, altmintrelea nenaturală, între această Baie feruginoasă şi Staţiunea climatică Solca, astfel că aceasta din urmă, neavând la dispoziţie acele sume considerabile, nu poate să susţină atât de uşor concurenţa, mai ales de când s-a înfiinţat în Dorna încă şi un stabiliment de hydroterapie, la care chestie vom mai reveni.

Punctul de vedere, susţinut până nu de mult, în cercurile oficiale, cât şi la o parte a publicului bucovinean puţin informat, a fost acela că toate întreprinderile balneare din Bucovina ar trebui să fie suprimate, spre a centraliza lucrarea asupra unei singure localităţi, anume asupra Dornei. Acest punct de vedere e, precum vom dovedi, de tot fals; el s-ar putea admite atunci, dacă în ambele localităţi n-ar fi existat nici o investiţiune, dacă s-ar fi început, aşa-zicând, cu o „tabula rasa”. Atunci ar fi, în câtva, de înţeles că se preferă concentrarea lucrării, în loc de a o împrăştia asupra duor întreprinderi separate, dar şi aceasta numai în cazul dacă ar fi vorba de două întreprinderi balneare identice, astfel ca pacienţii să poată ajunge la acelaşi succes, prin frecventarea uneia sau celeilalte.

În cazul nostru, lucrurile stau, însă, de tot altfel.

Pe timpul când s-au început clădirile din Dorna, au existat, deja, ambele staţiuni balneare şi au fost ajuns la oareşicare dezvoltare. Progresul locului balnear Solca a fost, deci, cel puţin tot atât de important pentru dezvoltarea economică-naţională a ţării ca şi progresul Dornei. Dacă se sprijineşte, deci, aceasta din urmă, într-un fel care contribuie, indirect, la jignirea celeilalte, atunci folosul devine iluzoriu, din punct de vedere al intereselor economice ale locuitorilor ţării, căci, atâta timp cât se foloseşte, pe de o parte, tot atâta şi, precum se vede, şi mai mult, se strică, pe de altă parte. Acesta ar trebui să fie punctul normativ pentru atitudinea Dietei Ţării. Chestia devine şi mai gravă, dacă se consideră că staţiunea balneară Solca a dovedit, cu toate aceste împregiurări nefavorabile, o vitalitate mai mare decât ale întreprinderilor de acest fel, căci **toate câte s-au făcut acolo au originea lor în iniţiativa privată**.

Până astăzi, întregul stabiliment balnear se susţine numai prin activitatea comisiei balneare, al cărei president, domnul consilier sanitar **Dr. Poras**, după ce **a descoperit raporturile climaterice excepţionale ale localităţii**, a început instalarea staţiunii balneare; amintesc, încă, pe neobositul membru al comisiei balneare, domnul farmacist **Alexandru Braha**, care şi-a câştigat, asemenea, merite deosebite.

Numărul vizitatorilor băilor din Solca s-a urcat, în anii trecuţi, adeseori la peste 1.000, într-un sezon, **întrecând, astfel, nu numai frecventarea băilor din Dorna, ci a tuturor băilor bucovinene împreună şi a multor băi renumite din occidentul Europei**. Dacă a meritat, deci, una dintre băile bucovinene să fie sprijinită, atunci ar fi fost de considerat în prima linie aceea care a dovedit, deja, îndreptăţirea de existenţă, în modul cel mai eclatant.

Aş aminti că, de exemplu, politica economico-naţională engleză, ale cărei succese strălucite nu le va contesta nimeni, a plecat, totdeauna, de la principiul de a lăsa pe seama energiei private începutul unor asemenea întreprinderi, care cer oareşcare spirit de iniţiativă, fie pe terenul comercial, industrial sau oriunde; pe urmă, însă, dacă se vede că o întreprindere prosperează şi are un viitor, atunci îi vine în ajutor cu sprijinul statului. Astfel, se evită cheltuieli superflue şi neproductive, dar nu se jignesc nici interesele altor locuitori şi se sporeşte adevărata avuţie naţională. Cu atât mai mult am avea de lipsă, în Bucovina, ca astfel de întreprinderi să fie spriginite (în acest caz, din parte Fondului Religionar şi al ţării), deoarece se ştie că spiritul de iniţiativă e, la noi, şi aşa prea puţin dezvoltat şi, mai ales, dacă se consideră că toţi interesaţii în această chestie sunt, precum vom arăta mai jos, bucovineni şi avem a face cu o întreprindere atât de umană, cum e înfiinţarea unui loc balnear.

Prin astfel de cazuri, cum e stadiul actual al chestiei Solcei. De descurajează numai spiritul de intreprinderi în genere, ceea ce revarsă o influenţă stricăcioasă şi pe alte terenuri – şi contribuie la stagnarea economică, care nu are nevoie a mai fi sporită.

În acest caz, ar fi, deci, mai bine dacă, în locul rivalităţii nenaturale şi al luptei cu puteri inegale între cele două staţiuni balneare, Dorna şi Solca, s-ar fi făcut o acţiune egală, în favorul

ambelor localităţi, deoarece aşa o dezvoltare paralelă ar fi uşor posibilă. Numai astfel s-ar pune în echilibru trebuinţele economice-naţionale ale ţării, fără a jertfi un lucru gata şi o parte din avuţia poporaţiunei bucovinene.

Dacă locul balnear Solca ar rămâne, şi în viitor, nesprijinit, dacă ar fi, deci, imposibilă concurenţa cu Dorna, care concurenţă a purtat-o foarte uşor, până când a luptat cu arme egale, adică înaintea întăririi neproporţionate a stabilimentelor din Dorna, atunci s-ar ivi urmări triste pentru starea economică a locuitorilor din Solca şi din împregiurime.

Multe investiţiuni pot prospera numai atunci, dacă Solca ar rămâne, şi mai departe, un loc balnear bine frecventat.

Mai întâi, amintesc stabilimentele de hydroterapie, **unul – proprietatea** domnului consilier sanitar şi medic districtual superior, **Dr. H. Poras**, iar **celălalt** – al domnului **Dr. Beilich**, apoi alte edificii însemnate, precum **restauraţiunile de lângă pădure**, proprietatea doamnei **Reck**, domnului **Adamowski**, părintelui **Ep. Bacinschi** şi domnului **Isopescu** şi celelalte; mai departe, **un număr foarte însemnat de vile**, zidite numai cu scopul spre a fi locuite vara de publicul balnear, care, altfel, ar rămâne neîntrebuinţate, şi dintre care unele au şi stat deşerte, în vara trecută (1897), aşa, de exemplu, o parte a locuinţelor doamnei **Koch**, apoi vilele doamnei **Chilimon**, ale domnului **Vasiloschi**, trei vile ale domnului **Rott** (N.N.: avocat cernăuţean, apărător al lotului „Arboroasa", din care făcea parte şi Ciprian Porumbescu, fără bani, doar „din simplă datorie de onoare"), şi alte. Comercianţilor, care şi-au adaptat stabilimentele lor conform trebuinţelor unui public balnear (de exemplu, domnii **Rath, Lazarovici, M. Abraham, Malarciuc** şi alţii), le-ar fi imposibil să prospereze, dacă ar rămâne avizaţi la comerţul local.

Tot aşa le-ar merge şi proprietarilor de cai şi de birje (vreo 11), care, asemenea, corespund cererilor unui public distins. Dar şi agricultori şi cultivatori de vite din împregiurime sunt interesaţi la susţinerea staţiunii balneare şi la sporirea numărului vizitatorilor, căci, astfel, pot vinde produsele lor (în lunile de vară) mai uşor şi cu preţuri mai înalte decât altmintrelea, şi mulţi ar trebui chiar să reducă producţiunea (de exemplu, a legumelor, fructelor, untului şi altele), dacă le-ar lipsi atâţia consumenţi. Pierderile economice, care ar fi urmarea decadenţei locului balnear Solca, ar fi însemnate în toate privinţele.

Se vede, deci, că nu era favorabil de a trece cu vederea că, afară de Dorna, mai există şi alt loc balnear, de asemenea încungiurat de proprietatea Fondului Religionar. Astăzi, chestia a ajuns într-un stadiu încât interesele Fondului Religionar, care e angajat cu sume importante în Dorna, vin în conflict cu progresul economic al unei părţi a poporaţiunei bucovinene. Însă nu poate să fie admisibil ca lucrurile să se dezvolte aşa, mai departe, sa să ajungem, în fine, la un punct încât promovarea intereselor Fondului Religionar să ceară jertfirea întregii Staţiuni balneare din Solca şi decadenţa unei mulţimi de investiţii existente, în care sunt depuse averea şi munca multor cetăţeni. Aceasta nu se poate împreuna nici cu interesul economic-naţional al ţării, nici cu principiul moral.

Acum, însă, nu e prea târziu spre a evita această fatală eventualitate, mai ales dacă considerăm că, prin dezvoltarea stabilimentului balnear Solca, băile din Dorna nu ar pierde nimic din importanţa lor şi că o sprijinire paralelă a ambelor localităţi, din partea Fondului Religionar, ar putea să devină, cu timpul, tot atât de rentabilă. Căci fie sprijinirea Dornei cât de forţată, frecventarea va ajunge tot la o limită care nu o va putea întrece. Numai o parte a publicului, care frecventează Solca, va putea fi atrasă de Dorna. Pericolul cel mai mare pentru Solca nu e atât retragerea publicului balnear, cât lipsa de sprijin, sub pretext că toate cheltuielile trebuie concentrate în Dorna.

Un mic exemplu va fi suficient spre a arăta tendinţa de a suprima dezboltarea Solcei ca loc balnear: vreo câteva sute de copăcei de brad, necesare pentru plantaţiunile în împregiurul stabilimentelor balneare, au trebuit să fie procurate de la un grădinar din occidentul Austriei, deoarece administraţia Fondului Religionar a refuzat acordarea lor, chiar pentru plată, pe când în Dorna s-au făcut plantaţiuni atât de cheltuitoare şi de extinse.

Stricăciunea ar deveni, însă, pentru ţară, mai mare decât folosul care-l va avea Dorna şi Fondul Religionar, atrăgând o parte a publicului din Solca. Dacă, în urma imposibilităţii de a susţine Solca, ca loc balnear înzestrat cu confortul modern, publicul va fi necesitat a se îndrepta spre alte localităţi, atunci toţi acei care sufăr de afecţiuni bronchiale sau laringiale, sau toţi care au lipsă de o cură de apă într-o climă temperată desigur că nu vor fi trimişi, de nici un medic, la Dorna – şi, în lipsa unui balnear bucovinean, vor merge aiurea, de exemplu la Gleichenberg, Reichenhall, Iachl şi aşa mai departe.

Astfel, în schimb cu micul succes, adică sporirea numărului vizitatorilor Dornei cu vreo câteva familii, tot venitul considerabil, care-l aduc vizitatorii Solcei, în diferite forme, va fi pierdut nu numai pentru Solca, ci şi pentru Bucovina, căci o mare parte a publicului balnear vine, precum e cunoscut, din România şi aduce, astfel, sume importante în ţară, iar acei bucovineni, care fi necesitaţi să frecventeze băile din alte ţări, vor cheltui aiurea banii lor, care, altfel, ar rămâne în Bucovina. Mulţi, însă, nu ar avea deloc posibilitatea de a-şi îndrepta sănătatea.

Considerând acest punct de vedere economic-naţional şi umanitar, e foarte regretabil că Dieta Ţării nu a ţinut de bine de a satisface cererea comisiei balneare din Solca, care a cerut să fie subvenţionată cu suma de 1.000 florini.

Ar trebui să fim mulţumiţi că avem, în Bucovina, două locuri balneare, atât de deosebite, care ar merita să se dezvolte, fiecare pentru publicul său special. Vom vedea că, de exemplu, în Galiţia, se face mult, din partea ţării, pentru diferite locuri balneare, deodată, iar nimărui nu-i vine în gând de a se teme că, de exemplu, Baia de iod din Iwonicz să facă concurenţă Băuu feruginoase din Krynica.

Şi la noi ar dispărea rivalitatea, produsă acu în mod artificial, în momentul când s-ar acorda oareşcare sprijin şi locului balnear Solca, astfel ca să-i asigure viitorul. Am arătat mai sus că Dorna nu ar câştiga mulţi dintre frecventanţii Solcei; tot asemene, însă, n-ar avea să se teamă de concurenţă cu aceasta din urmă, căci publicul balnear, care are nevoie de apă feruginoasă şi de băi de tinov, e destul de mare şi va merge, în orice caz, şi mai înainte numai la Dorna.

Aş mai adăuga că localitatea Dorna n-a fost bine aleasă pentru înfiinţarea unui stabiliment de hydroterapie. Astfel de stabilimente pot exista, în sfârşit, orişiunde, dacă, însă, se alege anume o localitate, atunci trebuie de considerat şi raporturile climatice. Fără îndoială, un climat temperat, cu aer umed, liniştit şi lipsit de curente mari e cel mai potrivit pentru pacienţii care au de lipsă cura de apă.

Pentru un cerc mai restrâns de pacienţi, va fi favorabil un climat alpin pronunţat, de asemenea fără extreme de temperatură, adică climatul precum îl aflăm în nişte văi din Alpi, situate între 1.200 şi 1.900 de metri deasupra mării şi în apropiere de glacieri. Dar Dorna nu corespunde niciunei dintre aceste condiţiuni, căci posedă, cum e cunoscut, un climat boreal continental, în genere rece, cu extreme mari de căldură, către amiază, şi rouă, împreunată cu răceală, către seară; colb şi curente de aer considerabile; un climat altmintrelea foarte sănătos, numai nu pentru cea mai mare parte a pacienţilor, care au de trebuinţă cura de apă. Deci n-a fost corespunzător unei trebuinţe adevărate şi urgente de a alege Dorna pentru un astfel de stabiliment.

Cred, însă, că şi în această privinţă publicul, care frecventează băile bucovinene, e destul de numeros, ca să poată exista şi mai multe stabilimente de hydroterapie, în diferite localităţi, dacă sunt egal sprijinite; ar fi, însă, de tot greşit a preda decadenţei acele **stabilimente care se află pe locul cel mai predestinat pentru acest scop, adică în Solca**, care posedă toate condiţiunile, prin **climatul unic în Bucovina** şi ţările limitrofe, care e încungiurat de păduri întinse şi apropiate, şi se află în megieşia salinelor din Cacica, ceea ce uşurează prepararea băilor de sare.

Nu încape, aici, a pertracta, de-amăruntul, **împregiurările climatice într-adevăr excepţionale ale locului Solca**. Am dovedit în alt loc (vezi „Verhandlungen der k.k. zoologisch botanischen Gesellschaft”, Viena 1897) că zona inferioară a Carpaţilor Orientali aparţine regiunii baltice cu climat temperat.

Localitatea Solca are, în urma situaţiei geografice particulare, un climat de tot deosebit de celelalte văi Carpatine şi se aseamănă mai mult cu climatul oceanic al Europei Occidentale. Climatul Solcei e caracterizat prin diferenţa minimală între temperaturile zilei şi ale nopţii, lipsa de extreme rapide. Aerul conţine mai multă umezeală, în urma situaţiei geografice, şi devine şi mai sănătos prin evaporarea pădurilor aceroase, care încongiură localitatea.

Pământul însă e sec şi pietros, prin urmare nu există vreo evaporare de umezeală din mlaştini, care ar fi nefavorabilă. Asemenea, e foarte caracteristică lipsa totală de colb (ceea ce nu o aflăm aiurea, nici în Bucovina, nici în ţările vecine, fie chiar în munţi) şi a curentelor de aer mai vehemente. În această privinţă, amintesc faptul, desigur foarte interesant, că, în decursul lunilor Iulie, până la finea lui Septembrie 1897, am expus, în fiecare zi, cu excepţia puţinelor zile de tot ploioase, o lampă de petroleu deschisă, pe o masă, în grădina pentru cercetări entemologice, de la 8, până la vreo 10 seara, şi numai o dată (în 17 Septembrie) lampa a fost stinsă de vânt. În oricare altă localitate bucovineană aşaceva ar fi de tot imposibil. Vegetaţiunea şi raporturile faunistice sunt, de asemenea, analoge cu Europa Occidentală – despre aceasta, public o dare de seamă în revista Societăţii Internaţionale Entomologice din Zurich, care va apare în scurt timp.

Mulţi dintre vizitatorii Solcii, care au frecventat staţiuni balneare analoge, s-au întors iarăşi încoace şi o preferă celorlalte, ţinând-o de **superioară, în privinţa climatică, localităţilor Gleichenberg, Ragaz şi Reichenhall**.

Chestia viitorului Staţiunii balneare Solca va trebui, deci, în orice caz, să se considere ca o afacere importantă, care merită a nu fi lăsată să stagneze.

Deocamdată, e bine că s-a amintit şi s-a tras atenţiunea asupra ei, în Dieta Ţării, prin domnii deputaţi prof. **Dr. Ioan cav. de Volcinschi** şi **Dr. Kipper** (N.N.: Michael Kipper, deputat în Curia a 5-a Rădăuţi, fost coleg de gimnaziu şi de cvintet orchestral, la Suceava, cu Ciprian Porumbescu).

E lucru foarte natural că domnul Preşedinte al Ţării, sosit, abia de scurt timp în ţară, a trebuit să observe o atitudine rezervată, fiindu-i imposibil de a rezolva, deodată, toate amărunturile ale fiecărei afaceri particulare, care cer o cercetare mai îndelungată.

Dar cuvintele finale ale răspunsului, în chestia amintită, se deosebesc, fără îndoială, de curentul opiniei răspândite până acum, anume când domnul Prezident al Ţării a promis oareşicare îngrijire şi pentru „Solca, ca să câştige şi acest loc balnear o importanţă, în interesul locuitorilor săi şi al întregii ţări".

Deşi nu s-a ajuns, în această sesiune a Dietei, încă la nici un rezultat pozitiv, totuşi chestia trebuie privită ca amânată. În sesiunea viitoare, va fi posibil a reveni, din nou, la această afacere şi, probabil, cu mai mult succes".

Nicolae Iorga, la Solca

În 1904, înainte de Paşti, când vizitează Bucovina, cu gândul să-i găsească nod în papură arhitectului vienez Karl Adolf Romstorfer, care scosese ruinele Cetăţii Sucevei din moloz şi din gunoaie, reparând, între timp, şi bisericile Mirăuţi şi Sfântul Gheorghe al Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou din Suceava, dar şi biserica din Putna, dar şi biserica din Solca, Nicolae Iorga, venind dinspre Arbore, a poposit şi în Solca, a lăsat mărturie, zugrăvind icoana Solcii anului 1904 în felul care-i este lui atât de caracteristic:

„Mă opresc la un han, ce ar fi nemţesc, după badea Gheorghe, şi unde stau la uşă ţerani cu pălării ungureşti, ca ale Rutenilor ce vând sârmă la noi: vorba lor e însă a noastră, românească.

O înghețată odaie de oaspeți, cu paturi frumoase de tablă, cu oglinzi şi fotografii din „Kolosvar". Stăpânul pare a fi Şvab, nevasta arată Polonă, slujnica poate fi orice, pe când cea de a doua zi e o Româncă, purtând pe față pecetea de tristeță palidă a neamului: de lampa atârnată e legat carnetul de danț de la o petrecere evreiască.

Românii de la uşă se despart, acum, sub fereşti.

Dorm rău, în acest loc singuratec şi friguros.

A doua zi, înainte de a merge la mănăstire, mă învoiesc pentru drumul la Humor, cu un birjar creştin, Neamț. Pentru că am cerut un creştin şi pentru barba mea preoțească, el îmi vorbeşte de voința lui Dumnezeu, de cinstea lui creştinească, şi-mi ia, fireşte, preț ca pentru amândouă.

Solca e o stradă, dar o stradă dreaptă, bine orânduită, destul de noroioasă. În calea mea spre mănăstire nu văd alta decât țerani de-ai noştri, ca cei de asară, ba chiar şi câte o Munteancă purtând catrința neagră cu marginea roşie. În curți stau căruțele lor deshămate. Oamenii au venit ca să plătească la perceptor şi ca să se spoveduiască la preot.

Biserica românească de astăzi, mănăstirea din alte timpuri, domneasca ctitorie a bătrânului Ştefan Tomşa al II-lea, care căuta să-şi ispăşească păcatele cele multe făcute prin uciderea celor mai mari boieri ai țerii, e acum tocmai la capătul târgului, într-un loc unde înălțimile sămănate cu brazi încunjură din toate părțile.

O reparație de mai deunăzi a dat turnului de la poartă şi turnului bisericii coperişurile lor de țigle strălucitoare, de modă bucovineană. Varul a înlocuit de mult toate zugrăvelile. Încolo, însă, Solca e şi astăzi cum a ridicat-o acest Ştefan Vodă al măcelurilor de boieri.

Deşi bătute de multe restrişti, întăriturile din bolovani suri, îngrămădiți destul de grosolan, stau în picioare şi astăzi. Dar târguşorul a prins în casă nouă o parte din ele, un Armean şi-a făcut sălaş în cuprinsul mănăstirii vechi, chiliile sunt numai ziduri rupte.

Biserica, însă, foarte frumoasă, e bine păstrată. Fereşti, când mai sus, când mai jos, patru la număr, străbat păreții înalți. Două uşi sunt deschise: una, care duce, din pridvor, în pronaos, are un cadru de piatră puternic şi bogat, alcătuit din arcade cu arcul sfărmat, cealaltă, care vine după un contrafort, are linii ca pe vremea lui Ştefan, tăindu-se în unghi drept, şi, ca podoabe, rozete. Modelul a fost, vădit, Dragomirna, pe care n-o poate ajunge, nici în îndrăzneala şi înfrumusețarea bolților, nici în marea îngrijire a turnului, care, aici, în aceleaşi proporții subțiratece şi elegante, e însă simplu, având numai obişnuitele ocnițe, în locul rozetelor şi ramelor săpate.

Frumusețea, şi aceea luată de la Dragomirna, este însă în ciubucele care tivesc, împodobind, toate liniile, cu încolăcirile lor, şi, tot aşa, poarta largă, ce duce, din pronaos, în naos, şi marginea absidei stranelor, şi bolta din altar. Zugrăvite cum erau la început, între zugrăvelile sfinților, ele trebuie să fi avut, mai demult, alt rost decât acel de astăzi, când le acopere albeața de toate zilele a varului.

E slujba din Joia Paştelui: biserica e plină de țerani puternici, de femei gătite – şi ei şi ele în cojoacele de sărbătoare. Pe două mesuțe se îngrămădesc colacii şi sticlele de vin, din care răsar lumânările de ceară. La uşi stă adunată lumea pentru spovedanie. Preotul spune evanghelia lui Hristos dus înaintea judecătorilor celor răi şi fără Dumnezeu: glasul lui se înalță foarte puternic şi umple tot largul cuprins al bisericii.

Afară, un bătrân strâmb se apropie de mine, văzându-mă că ieau însemnări.

– Ce e, domnule, cu contractul bisericii?

– Care contract?

– Contractul acela de care a spus arfimandritul că este şi la Cernăuți şi la Viena. Şi zice acolo că biserica trebuie încunjurată cu lemn?

Astfel trăieşte în mintea moşneagului gândul la averile cele mari pe care le-au avut odată aceste mănăstiri şi biserici moldoveneşti şi pe care, la anexare, le-a luat Statul ca să clădească din ele casarme şi câte altele până să se ajungă la împrejmuirile bisericilor.

Moşul cu „contractul” a fost şi prin România înainte de a ajunge clisiarh aice. A lucrat la câmp, ca atâţia alţi „Corduneni”. A călătorit aşa pe la Dorohoi, prin Suceava, prin Iaşi şi până în jos, la Huşi.

– Ba am fost şi la Ruşi.

– Şi ce zici de dânşii?

– Ei, acolo-i mai bine, nu ca în România… Acolo-i pământ larg, că peste Prut domneşte Ţarul cel binecredincios care face pomană cu „pământuri largi”.

Tinerii cari-l încunjură tăcuţi învaţă de la dânsul aceasta”[129].

Traian Demetrescu, la Solca

Poetul român Traian Demetrescu, autorul volumelor de versuri „Intim”, „Senzitive” şi „Iubita”, extrem de popular în vremea sa, a petrecut întreaga vară a anului 1895 la Solca şi, aşa cum îi şade bine unui scriitor adevărat, Demetrescu a scris „o foarte frumoasă contemplaţiune”, întitulată „**Pădurea din Solca**”, ulterior publicată, cu puţin înainte de moartea autorului, în volumul „Priveli̧şti din viaţă, apărut la Craiova, în ediutura fraţilor Ralian şi Ignat Samitca.

Traian Demetrescu a petrecut două veri la Solca, prima în 1894, cu speranţa că îşi va reface cât de cât sănătatea. Din nefericire, poetul a murit, în 1896, iar peste vreo paisprezece ani, în 1910, când o delegaţie a Societăţii Scriitorilor din România, formată din Mihail Sadoveanu, Cincinat Pavelescu, A. Herz, Emil Gârleanu şi Caton Teodorian, călătoreşte prin Bucovina, Caton Teodorian notează în carnetul său de lucru:

„Din staţia Cacica se vede cărarea sfioasă şi adumbrită ce duce la Solca. Drumul se poate urmări numai pe-o bucată, apoi se subţiază şi piere în dosul stâncilor râpoase, colo… Colo unde cerul se răreşte, mireazma răşinei îmbălsămează, unde-şi caută viaţă atâţi deznădăjduiţi. Îmi răsare icoana senzitivului Traian Demetrescu, cu sufletul pe buze, în cele două veri petrecute acolo, hrănindu-şi plămânii cu floare de brad, şi tot murind…”[130].

Deşi aparent uşor siropoasă, ca orice elogiu, naraţiunea lui Demetrescu, cu adevărat tulburătoare în profunzime, face parte din tezaurul solcan şi pentru că reprezintă **singurul elogiu al minunatei păduri din Solca**, şi pentru că este scris acest elogiu, la Solca, în ultima zi a sejurului, aşa că reproducem „notele dintr-un carnet” al lui Traian Demetrescu aşa cum au fost publicate[131] în Bucovina vremii:

„O vară întreagă, petrecută într-o pădure! Asta te sălbăticeşte puţin… Căci, uite, la gândul că mâine trebuie să plec, să mă întorc printre oameni, mă simt sfâşiat de o tristeţe adâncă şi parcă mi-e frică.

O, melancolia sfârşitului! Venisem aici cu sufletul plin de dorul odihnei şi singurătăţii; vremea a curs, târând, în goana-i necurmată, iluziile, visurile, impresiile mele; mi-a lăsat părerile de rău.

Farsa e veche; vremea mi-a repetat-o de nenumărate ori. Aceea ce rămâne veşnic nou e naivitatea mea, de a lua, totdeauna, în serios.

*

Adio, pădure!

Îţi făgăduisem, cu gândul să însemnez, pe foi răzleţe, mai întâi frumuseţea ta fără seamăn, umbrele cărărilor tale tainice ca drumurile sufletului omenesc, toate nuanţele tale, când te arginta

---

[129] IORGA, op. cit., pp. 45-48

[130] Patria, Anul V, Nr. 15, Joi 24 Fevruarie n. 1910, pag. 2

[131] Gazeta Bucovinei, Anul V, Nr. 86, Duminică 29 Octomvrie / 10 Noiembrie 1895, pp. 1, 2

lumina soarelui sau când arborii tăi păreau uriaşi, fantastici, sub razele lunii; apoi, cugetările bune şi senine, senzaţiile de linişte şi singurătate, pe care mi le-ai trezit tu.

Voi scrie, vreodată, această carte? Prevăd că nu. Va rămâne necunoscută, închisă în mine însumi, necitită de nimeni, ferită de injurii sau de laude şi, fără a face o ironie, poate tocmai atunci cărţile, pe care nu le scriem, sunt cele mai bune.

Când mă gândesc, însă, ce vanitoşi suntem, ce repede ne mândrim de cele mai neînsemnate lucruri, socotesc că e mai înţelept să las neîntrupată lumea asta de gânduri şi impresii, pe care cuvintele ar reda-o micşorată şi nedesăvârşită.

Adio, pădure!

Tu m-ai făcut să simt că în mine există germenul unui „capo d'operă", pe care, desigur, nu-l voi crea niciodată. Mâine, voi fi, din nou, printre oameni – şi, printre oameni, sufăr, plâng şi urăsc. Printre copacii tăi, am iubit, am cugetat, am visat.

Cum vezi, aş avea destul material, aş avea cea mai bună marmură pentru a-mi întrupa minunata operă, dar atât de perfectă o văd în mine însumi, încât mă tem că, dându-i o fomă, să nu-i pierd o nuanţă din frumuseţea ei ideală. Ah, lăsaţi-mi iluzia că în mine doarme un capo d'operă!

*

Soarele e galben, azi. Şi e cea din urmă zi când mai vin în pădure. Tristeţea, desigur, mă face să văd, azi, toate lucrurile din natură înveşmântate în galben.

Ba nu, dă spre toamnă…

Fiţi pe pace: nu am să vă vorbesc despre „frunzele care cad"! Pădurea asta de brazi e lipsită de acest plâns de foi palide. Peste ea trece toamna, trece iarna; frunzişul ei e totdeauna verde.

Totdeauna!...

Aproape după fiecare cinci-şase paşi, mă opresc şi descifrez nume, încrustate sau scrise cu creionul pe coaja arborilor şi pe băncile de pe alee. Mii şi mii de nume. Unde sunt toţi acei care au trecut pe aici?

Totdeauna!... Vorba asta mă urmăreşte, uneori, ca un sarcasm.

Tot umblând aşa, cu gânduri de astea zadarnice, aud o îngânare de vorbe neînţelese, întrerupte de oftaturi lungi. La o mică depărtare de mine, un om îşi face rugăciunea.

Mă uit şi-l recunosc: eu un evreu, bolnav şi sărac, venit, din fundul Galiţiei, să respire miros de brazi.

Printre bolnavii săraci, pe care i-am întâlnit la Solca, toţi m-au interesat, cu figurile lor de martiri, cu ochii lor, în care asfinţeau cele din urmă speranţe; cu surâsul lor de iertare faţă de toate nedreptăţile lumii şi ale vieţii.

Dar nici unul nu m-a înduioşat ca acest evreu zdrenţuros şi prăpădit de bolnav. Nu am văzut, nu voi vedea niciodată un chip omenesc mai ostenit de-a fi suferit! Durerea îl făcuse atât de măreţ, cu nuanţele ei de resemnare şi de tristeţe, că un zâmbet de bucurie l-ar fi arătat hidos.

Mă uit cum se roagă de adânc şi de încredinţat că Dumnezeu îl ascultă. Ce-i mai cere acest apropiat oaspe al mormântului, al viermilor? Viaţă? Poate!

Sfârşindu-şi rugăciunea, se depărtează printre copaci, cu mersul lui greoi şi trăgănat. Dar în ochii săi parcă s-a coborât o lumină ideală; sunt estatici şi senini ca ochii acelor apostoli, care propovăduiau şi fermecau mulţimile.

*

Un freamăt întins leagănă vârfurile brazilor, se măreşte tot mai mult, devine o simfonie uriaşă, în care fiecare frunză dă nota ei.

Cunosc toate şoaptele, toate armoniile pădurilor: de la fâşiitul ce-l produce o creangă uscată, căzând printre foi, până la imnul dulce sau mânios, când toate frunzele, toate ramurile se împreună într-un singur glas. Niciodată, însă, într-o pădure, n-am simţit uimitoarea impresie a infinitului. Şi deja încep să visez alte orizonturi, alte depărtări.

Mi-am purtat gândurile şi visurile prin munţi, prin păduri, pe lacuri; sufletul mi-a rămas veşnic nostalgic.

N-ar fi fost mai bine să-l fi obişnuit, totdeauna, cu orizontul strâmt şi monoton al aceluiaşi loc? Ce a cules din toate contemplările lui, din nenumăratele şi feluritele senzaţii care l-au înfiorat? Nimic, decât tristeţea de a fi văzut şi a fi simţit prea mult.

Am cunoscut oameni, care, în toată viaţa lor, nu au privit decât acelaşi petic de cer, din faţa ferestrei; căci nu au trecut dincolo de orăşelul, de satul sau de curtea casei lor. Pentru aceşti oameni, restul lumii nu există. Şi erau liniştiţi; înşirau zilele, cu plăcerea şi nepăsarea cu care un copil înşiră, pe un lung fir de aţă, boabe de mărgele.

O voce îmi întrerupe gândurile. E nebunul: trece liniştit pe sub copaci, cu amândouă mâinile vârâte până în fundul buzunarelor, ululuind mai mult, decât cântând marşul funebru al lui Chopin.

E un tânăr slab, cu ochi albaştri, totdeauna sfioşi, ivit în Solca, într-o bună dimineaţă, nu se ştie de unde. Nu vorbeşte cu nimeni, rătăceşte fără scop, prin oraş sau prin pădure, cântând mereu acelaşi marş funebru. Oamenii l-au luat drept nebun.

Trece pe lângă mine, încet şi trist, parcă ar urma un car funebru, ululuind tot mai jalnic cântecul morţilor.

Şi eu mă gândeam la infinit!...".

Ion Grămadă, despre solcani

În ciuda faptului că, în Solca, a luat fiinţă una dintre primele societăţi culturale bucovinene, dublată de bibliotecă publică, Cabinetul de lectură „Sentinela poporului", în ciuda dotării cu carte şi cu abonamente la gazete a bibliotecii respective, actul de cultură, fie cel tradiţional, fie cel creator, nu a prea prins rădăcini în pământul Solcii, printre localnici având mare priză doar mondenitatea, care dubla o fudulie socială adeseori penibilă.

În vremurile de regăsire a identităţilor naţionale, care încep, în Bucovina, după anul 1862, deci după formularea celebrelor „Dorinţe" ale clerului bucovinean şi după constituirea Dietei Ţării, vremuri care tot culminează, încă din 1848, cu nevoia de reprezentativitate naţională, problema unor „case naţionale", după modelul german şi polon, care să adăpostească instituţii culturale şi economice (cabinete de lectură, însoţiri raiffeiseniene, cooperaţii, coruri ale plugarilor etc.) se pune cu tot mai multă seriozitate, cele mai multe localităţi bucovinene izbutind să le construiască încă înainte de trecerea în secolul XX. Numai la Solca, unde bunăstarea locuitorilor era cu mult peste cea a multora dintre dintre locuitorii localităţilor similare bucovinene, nu s-a pus niciodată în mod serios, iar actul cultural autentic nu se bucura de nici o preţuire. Au fost generaţiile de solcani atât de nepăsătoare faţă de identitatea reală a obştii lor, încât n-au lăsat urme, în afară de cele acide, ale adversarilor indiferenţei, numiţi, în presa vremii, „pripiţii". Şi tocmai acele pamflete, care se vor repeta periodic, reprezintă o „cronică solcană", suficient de onestă, în ciuda subiectivismelor care caracterizează fiecare text. Dar, înainte de a reproduce astfel de mărturii, ţinem să facem un recurs la Cantemir şi unul la Xenopol, pentru a pricepe ce înseamnă, în mod real, dragostea faţă de neamul din care facem parte.

Dimitrie Cantemir mărturisea, şi ne însuşim în totalitate opinia sa, că „dragostea ce avem pentru patria noastră ne îndeamnă, pe de o parte, să lăudăm neamul din care ne-am născut şi să înfăţişăm pe locuitorii ţării din care ne tragem, iar pe de altă parte, dragostea de adevăr ne

împiedică, într-aceeaşi măsură, să lăudăm ceea ce ar fi, după dreptate, de osândit”[132], iar A. D. Xenopol adaugă, în acelaşi spirit, îndemnul înţelept ca „să nu ne orbim noi înşine prin linguşiri şi înălţări peste ceea ce suntem în adevăr… La cea mai mică izbândă a faptelor sau spiritului nostru, să nu ne îngâmfăm cu o neiertată zădărnicie; să înţelegem totdeauna unde ne aflăm, cât avem de lucrat pentru a ajunge la scopul dorit”, pentru că „a vorbi altfel, asupra popoarelor este mişelie”[133].

Din această perspectivă avem datoria de a păşi „De pe sub zudurile mănăstirii Solca”, cum îşi intitulase **Ion Grămadă**, în 1910, filipica, semnând cu pseudonimul **I. Conradini**:

„Mai înainte de un an, am fost trimis Românilor din ţară mai multe sute de „**Liste de contribuire pentru clădirea unei case naţionale în SOLCA**”. Nu după mult timp, începură a se reîntoarce listele, trimise frumuşel îndărăpt – veneau stoluri – cu singura deosebire că purtau, pe plic, un „Retour”, scris cu litere destul de marcante, în roşu sau albastru. Să fi fost cauza acestui fenomen poate stipularea prea sărăntoacă a apelului, alăturat listei amintite, era exclus, căci acesta era ţinut într-un stil destul de înălţător. Începea, doar, cu cuvintele: „Între locurile istorice de odinioară – martori vii de credinţă şi evlavie străbună – ocupă un loc frumos şi orăşelul Solca, situat la poalele pitoreşti ale Carpaţilor”; în acelaşi pasaj, dai şi de numele „Ştefan Vodă Tomşa”, ma la vale, de „deznaţionalizarea şi dezmoştenirea Românilor din Solca”, iar mai încolo, citeşti, cu litere maşcate: „pericol, străinism, casă naţională, trezirea, unirea şi şcolirea naţională”, iar la fine, „rugămintea fierbinte către inimile mărinimoase ca, aducându-şi aminte de exemplul de iubire de neam şi de limbă, ce l-au dat lumii Cehii, când le-a ars teatrul naţional din Praga – să ne sară în ajutor, care cu cât se va îndura şi cu cât îl va trage inima”. Iată cuprinsul apelului, în trăsături generale! Vorbe destul de sublime, cari ar fi în stare să inspire sentimente altruiste şi inimii celui mai cumplit avar.

Trecură multe săptămâni la mijloc, până când iată că mă trezesc, într-o zi, cu o contribuire, Doamne!, o contribuire de 20 coroane şi încă de la un sfânt părinte din districtul Rădăuţului. Eram ca nebun de bucurie. Visul, avut în urma primirii acestei contribuţiuni considerabile, era sublim de tot. Casa naţională era parcă gata, iar eu, stând pe o stradă, vedeam în jurul meu Solcanii, adunaţi în haine de sărbătoare, spre a lua în seamă fortăreaţa, zidită de jertfele Românilor bucovineni. Curioasă îmi era împrejurarea că vedeam, în cea mai mare parte, mame cu copii în braţe. Începându-mi discursul cu cuvintele: „Români, a noastră a fost izbânda!”, se ridicară, la moment, mii de braţe şi tot atâtea glasuri înecate în lacrimi. Smulgând mamele inimile din pieptul copilaşilor aduşi, mă rugau să le primesc drept mulţumită pentru munca mea, pentru clădirea acestui templu de fericire, când o întreită bătaie la uşă mă trezeşte; în acelaşi moment, îmi dă factorul o altă contribuire, de astădată, de la un domn profesor din Suceavă. M-a lăsat de ruşine scepticismul meu faţă de ambiţiunea naţională a românilor bucovineni. Drept canon pentru aceasta, m-am obligat – dar şi mă ţin de promisiune – să iau parte la toate întreprinderile teatrale sau muzicale, ce ar veni din partea Românilor.

După ce mai veniră, câtva timp, contribuţiuni mai mult sau mai puţin considerabile, dar pururi garnisite cu câteva liste goale, încetă, de la un timp, încoace, orice semn de viaţă din partea listelor trimise şi aşa a rămas, până la moment. Unicul repros, rămas valid în toată afacerea, este ideea nefericită de a trimite listele chiar în toiul carnavalului. Dumnezeule, cum de mă făcuşi să uit că tocmai în carnaval trebuie mai multe parale şi încă ce parale multe trebuie în carnaval!? Baluri, balui, e vremea balurilor – toalete, vals, braţe parfumate! Cine se mai gândeşte, în momente de atâta poezie şi voluptate pământeană, şi la apeluri prozaice? Trebuie să fii bucuros, dacă află cineva atâta răgaz, să aplice un „Retour” pe copertă şi să-l puie la cutie, ferindu-te, astfel, de o speranţă temerară, de salutul sunător, la care te-ai aşteptat. Soarta celor mai multe apeluri trebuie să fi fost, incontestabil, coşul. Gândindu-mă că, din 10.000 de liste trimise, au

132 CANTEMIR, Descrierea Moldovei, Bucureşti 1967, pp. 203, 204
133 XENOPOL, Cuvântare festivă, Iaşi 1871, pag. 20

produs numai 23 o reacţie, în formă de contribuţiuni mai mult sau mai puţin considerabile, când mă gândesc că, din 1.000 de liste, am primit îndărăpt 487 goale, pe când restul – dă, ştiu eu ce s-o fi întâmplat cu ele! Când mă gândesc la toate aceste, îmi trece dorul să fac o concluziune la sentimentul naţional al Românului bucovinean.

Cred că trăim în timpuri foarte grele, dar cred că şi cea mai ocupată fiinţă omenească poate afla atâta timp, ca să returneze o listă primită – nu-i decât în roş sau albastru – spre a feri de nedumerire pe acel grup de oameni, care, cunoscând inevitabila fermentaţie a uneia dintre cele mai mândre comune româneşti, şi-a pus în gând să clădească, pentru orice caz, o casă naţională, o fortăreaţă împotriva acelui străinism inundător, pe cari nici „Pietrele muierilor”, nici „Dealu’ Vodă” (obiecte istorice din apropierea Solcii) şi nici cruzimea unui Ştefăniţă Vodă nu e în stare să-l oprească, ci numai trezirea şi şcolirea naţională. N-am cerut decât un obol cât de modest; cu o mărcuţă, de zece până la douăzeci de bani, mă mulţămeam. Metodă practicată de multe popoare!

N-am cerşit pentru altceva, decât pentru ridicarea unui val puternic, chiar la poalele Carpaţilor, spre a opri acea zmeoaică hidoasă, care:

„Rozând la copaci, prin pădure străbate,
Ea vine cumplită, cu părul vâlvoi –
Şi dacă ne-ajunge, aman e de noi!”.

Vai, căci ne-a ajuns! Roade la copaci, dar şi la gospodării româneşti. Mute stau zidurile sfintei mănăstiri de odinioară, acoperite cu verdeaţă putrezândădin caretropii de umezeală lăcrimează, tiptil, de pe piatră, pe piatră, între care ciorile, făcându-şi strană, ţin hang amorţit, pe glasul III, învecinatei buhe, care, din vârful clopotniţei, mormăieşte – ca şi cum l-ar face pe egumenul Vartolomei – cu înduioşare: „Deşertăciune sunt toate cele omeneşti!”.

Zadarnic recheamă cucuveaua timpurile de glorie străbună, zadarnic îl strigă pe Ştefăniţă Vodă (N.N.: aluzie la prigoana străinilor din Moldova, inclusiv armeni, care au refuzat să treacă la ortodoxie); fumul berăriei de sub sfintele ziduri (N.N.: fostă fabrică de bere călugărească), din stânga, o înnăduşă şi-i îneacă glasul, iar departe, în afundătura văii, răsună ecoul şuierăturii ferestreului de sub zidul de către miazănoapte. Cu vorbe de mângâiere s-ar apropia, din stânga, părăuşul cristalin, de nu i-ar fi legat calea străinii; cu furie se izbeşte în roţile morii, spre a folosi străinului; un râs sardonic şi el şerpuieşte, jelind, spre maica lui, spre Suceavă. Zadarnic îşi ridică „Pietrele muierilor” vârfurile lor înnegrite de vremuri în albăstrime, implorând graţia cerească pentru venirea unui nou Dragoş, care, lăsându-şi muierile în seama pietrelor şi a codrului, pleacă, la vale, pe apa Sucevii, spre a-şi căuta o ţară nouă (N.N: legenda aceasta, relatată succint, confirmă presupunerea noastră că Pietrele Muierilor s-au numit şi Pietrele lui Dragoş, în documente de cancelarie medievală timpurii).

Vai ţie, codru, rămas în mila străinului! Unde-ţi sunt voinicii, unde-ţi sunt doinaşii? Ferice de tine, căci nu mai ai cui înfrunzi, căci voinicilor, de la balaurul cu gâtul până în nouri, toate le trebuie, numai frunze de doinit nu. Banului te vor jrtfi, căci numai acesta are preţ în ochii şi inima lor. Ca mâine, vor rupe şi crucile aurite – odinioară, caracteristice – de pe sfânta mănăstire, spre a le preface şi pe aceste în bani, şi iarăşi în bani.

Dar ce mai vorbă, „doină”! Parcă-ar şti Solcanii că acesta e cântecul Românului! **Trăind între ei**, îi poţi auzi fluierând exact „chawe” şi alte psalmodii de categoria aceasta, de care răsună codrul Solcii, cât îi vara de mare. Iar Solcanii, nemaiavând ce pierde, pierd măcar timpul, făcând cură de aer şi… politică!

Şi ce mai politică fac Solcanii! Solcanii-s doară oameni mai de târg, a căror neveste poartă fustă şi laibaric.

Solcanii sunt toţi urmaşi vrednici ai lui Dragoş, aduşi, chiar de acesta însuşi, din Transilvania.

Solcanii sunt, mai departe, politicieni probaţi şi toţi candidaţi de vornicie. Dar, ca să n-o uit: Vin alegerile pentru Dieta Ţării!

Întru ştiinţa domnilor candidaţi: În tot decursul alegerilor, trebuie să le steie Solcanilor la dispoziţie, gratuit, cel puţin restaurantul „La Mămica”, cu toate încăperile şi lichidele disponibile!

Solcanii ţin mult la obiceiurile strămoşeşti şi cer şi ei „**panes circenses**”. De altcum, m-are ce căuta domnul candidat prin Solca!

Unica convingere mai destoinică, la care au ajuns Solcanii, în timpul din urmă, este că preotul, învăţătorul, precum şi orice alt surtucar, care lucrează pentru clădirea unei Case Naţionale sau vorbeşte de rău asupra vrednicilor urmaşi din seminţia aleasă a legislatorului de pe muntele Sinai, le este duşman.

Ca să mântuiesc dizertaţia politică, aş mai putea spune şi fabula „Cum i-au înşelat Nemţii pe Solcani la ultimele alegeri comunale”, dar mă abat de la astfel de delicatesă, căci Solcanii-s doară toţi politicieni probaţi, toţi candidaţi de vornicie, iar berăria o au Solcanii chiar în ograda bisericii. / **I. Condratini**”[134].

Liviu Rebreanu, la Solca

Deşi avea un cabinet de lectură, deci o bibliotecă publică, încă din 1896, deşi a fost vizitată, de-a lungul timpului, şi de scriitori, precum **Iraclie Porumbescu, Ciprian Porumbescu, George Popovici** (poetul **T. Robeanu**), **Simion Florea Marian, Nicolae Iorga, Traian Demetrescu, Ion Grămadă** sau **Valerian Doboş-Boca**, Solca nu a avut, până la începutul lunii iunie a anului 1935, nici o şezătoare literară. Abia atunci, când vine **Liviu Rebreanu**, ca să vorbească despre personalitatea şi opera lui **George Coşbuc**, personalitate literară extrem de îndrăgită în Bucovina, Solca descoperă, cu adevărat, identitatea reală a cărţilor, întruparea lor într-un anume autor. Iar acest autor, legendar încă din timpul vieţii, s-a întâmplat să fie **Liviu Rebreanu**, acel „principe al scrisului românesc”, cum îl numeşte, cu mare inspiraţie, corespondentul solcan al „Glasului Bucovinei”. Din nefericire, oricât de minunată şi de fascinantă a fost acea întâlnire, nu s-au mai înregistrat, ulterior, „recidive” culturale de acest fel, în ciuda faptului că autori au mai trecut prin Solca, de-a lungul deceniilor. Oraşul avea şi încă mai are o anume rezistenţă la frumosul durabil şi rămâne, veşnic, în suficienţa mondenităţii lui înguste, restrânse şi anonime.

„În cei 16 ani de la Unire, încoace, oraşul Solca nu a avut o serbare literară mai frumoasă decât cea de săptămâna trecută, când cunoscutul romancier ardelean, **Liviu Rebreanu**, invitat de prim-pretorul **Doxuţă Gramatovici**, ne-a vorbit atât de interesant şi fascinant despre „badea” **George Coşbuc**.

La intrarea sa în sala festivă a Sanatoriului „Regina Maria”, conferenţiarul a fost salutat de un cor de învăţători, dirijat de directorul şcolar **Podare**.

După un vucânt miezos, de binecuvântare, de către pretorul Gramatovici, şi un discurs, inaugurat de către secretarul preturei, domnul **Lungu**, distinsul conferenţiar a vorbit atât de frumos, încât în sala întreagă domnea o linişte ca în biserică şi domnul **Rebreanu**, timp de o oră, a ştiut să ţină publicul asistent, care părea că îşi reţine răsuflarea, ca să nu piardă nici un cuvânt din cuvântarea rostită cu atâta farmec şi măiestre de **principele scrisului românesc, Liviu Rebreanu**.

Tot ce oraşul Solca şi plasa „Luca Arbore” are mai distins şi mai select a asistat la acest eveniment literar pentru Solca noastră. / **D.A.C.**”[135].

---

[134] Patria, Anul V, Nr. 39, Duminică 22 Maiu n. 1910, pag. 3

[135] Glasul Bucovinei, Anul XVIII, No. 4573, Miercuri 5 Iunie 1935, pag. 3

Un scriitor solcan: Ilie E. Torouţiu

Personaj tragic al spiritualităţii româneşti din Bucovina, Ilie E. Torouţiu s-a născut, în 17 iunie 1888, la Solca. Provenea dintr-o familie săracă, aşa că i-a fost greu în viaţă, începând cu perioada studiilor gimnaziale, petrecută la Suceava şi continuând cu cea a studiilor universitare, pe care le-a făcut la Cernăuţi şi în Germania. Torouţiu a fost, între anii, 1911-1913, asistent pentru limba română la Universitatea din Frankfurt pe Main, apoi s-a stabilit la Bucureşti, ocupând postul de profesor la Liceu „Cantemir Vodă". La Bucureşti, a condus reviste („Caietele Eminesciene", între anii 1927-1929, „Floarea Soarelui", „Literatură, artă, ştiinţă, viaţă socială", „Convorbiri literare – seria nouă), şi-a procurat o tipografie şi a înfiinţat o editură, punându-le pe amândouă la dispoziţia bucovinenilor (chiar şi reviste literare tipărea, fără plată, atunci când era nevoie şi, de cele mai multe ori, fără să i-o ceară cineva).

Important ca istoric, deşi se abate, adesea, în numele „cauzei naţionale", de la adevăr, mai ales în studiile sociologice, economice şi demografice, I.E. Torouţiu a publicat 13 volume de „Studii şi documente literare" (1931-1946, primul volum în colaborare cu Gh. Cardaş), „Poporaţia şi clasele sociale în Bucovina" (Bucureşti, 1916), „Românii şi clasa dirigentă din Bucovina. Studiu satistic economic" (Cernăuţi, 1911), „Românii şi clasa intelectuală în Bucovina" (Cernăuţi, 1911) etc. A publicat şi două volume de folclor bucovinean, „A fost odată. Poveşti şi cântece populare" (Cluj, 1911) şi „Frunză verde. Cântece populare" (Bucureşti, 1914).

Ca scriitor, Torouţiu a lăsat un singur volum de schiţe şi povestiri, „Chipuri" (Cluj, Editura „Carmen", 1912), majoritatea cu caracter autobiografic, rememorând, practic, secvenţe din tinereţea lui nefericită. „Aceste nuvele şi schiţe au nota generală tragică. Aproape toate aceste puţin dezvoltate nuvele vorbesc de vieţi trăite în cea mai neagră mizerie, de dragosti nenorocite, de înnebuniri tragice, de părăsiri de domiciliu conjugal, de morţi năprasnice etc. Nuvelele sunt luate din lumea celor mici, celor necăjiţi, al cerşetorilor orbi şi ologi şi una chiar „Din Roma Cezarilor, într-un cuvânt, din lumea oamenilor sceptici, slabi din fire, dar buni şi cinstiţi, cari tocmai pentru aceste nobile însuşiri sunte distruşi în lupta de toate zilele. Fără a aprofunda adânc caractere omeneşti, fără a schiţa magistral situaţii dramatice, fără a căuta senzaţionalul şi fără a întrebuinţa împestriţata limbă poporală, I.E. Torouţiu a reuşit să ne dea unele fragmente reale din viaţa omenească. Izbuteşte mai bine în redarea unor crâmpeie din viaţa sărăcăcioasă de student, crâmpeie ce vor fi posedând poate viaţa proprie, iar altă dată, în descrierea naturii" (Constantin Loghin, Istoria, pp. 339, 340).

Constantin Loghin, mânat de bunele intenţii ale unui profund patriotism local, exagerează. Torouţiu, un om de cultură autentic, n-a prea fost şi scriitor. Îi lipsea talentul, îi lipsea simţul limbii şi capacitatea de a construi o situaţie epică. El doar încearcă desene stângace, conturând, mereu şi mereu, ceva care aduce a lacrimă prelinsă în mocirlă. Scrie lacrimogen şi inconsistent, cam în genul Mariei Cunţan, dar fără capacitatea detaliului sugestiv şi a adâncimii perspectivei. Scrie pentru că iubeşte literatura, pe care o şi slujeşte în mod exemplar, scriind studii literare consistente, militând împotriva „decadenţei" impresionismului şi expresionismului, traducând operele unor autori de limbă germană sau elină (de pildă, „Apologia lui Socrates", de Platon, în 1910), tipărind şi editând gratuit multe cărţi bucovinene.

A trăit, de-a lungul întregii sale vieţi, o superbă poveste de dragoste, încheiată în 23 noiembrie 1953, la Bucureşti, în ziua în care unul dintre cei doi moare, iar celălalt se sinucide, pentru a rămâne veşnic împreună. Ar fi putut fi fericit, dacă nu s-ar fi născut cu stigmatul nefericirii.

„Din viaţă

Era pe la sfârşitul lui April. Omătul se topise şi numai pe alocuri, prin râpi îndosite, se ma ţinea câte un petec alb. Pe acolo căldura binefăcătoare de primăvară uitase parcă să se abată. Pâraiele – umflate de apă, pământul – moale ca aluatul, străzile – inundate de tină. Şi în dimineaţa dintâi de primăvară tina e închegată numai pe deasupra, căci, îndată ce încea tă frigul nopţii şi dă soarele, ea începe să se rostogolească la vale, spre canaluri, ca un puhoi. Într-aşa o zi noroioasă îmi căzu sub ochi o scenă, care rămase adânc întipărită în sufletul meu.

Era o fiinţă în care văzui sărăcia întruchipată. Un bărbat se târa de-abia, de-abia prin noroi. De-a stânga lui păşea un tânăr de vreo douăzeci de ani. La întâia privire, faţa sumbră a acestui bărbat mă făcea să cred că ar fi un făcător de rele- Mai pe urmă, însă, înţelesei greşeala mea. Era un ţăran căzut în lanţurile mizeriei.

Tânărul care-l însoţea era feciorul său, student la liceu. Amândoi păşeau tăcuţi... Feciorul ducea o păreche de desagi goi în spate. Pe faţa lui palidă, galbănă ca o frunză dintr-o carte învechită, de-abia mai licărea o scânteie de viaţă. Ochii lui şterşi, de un umed cenuşiu, stăteau parcă de-a gata să se cufunde în adâncul capului. De sub gulerul cămeşii sale albe îi ieşea înafară gâtul lung şi uscat. Mergea alăturea de tatăl său, în pas legănat şi îngreuiat de gânduri.

De la amândoi – nici o vorbă. De la amândoi – nici un semn de viaţă! Numai un plescăit greoi, produs de tină, de opincile tatălui. Când ridica un picior în sus, i se vedea pielea călcâiului prin opinca spartă, iar când îl slobozea în jos, glodul ţâşnea în sus printre degete, căci opinca şi acolo era găurită. Sumanul de pe dânsul – sdreanţă din sdreanţă! Cu spatele aduse ceva înainte, cu faţa stinsă, încreţită de griji şi necazuri, cu fruntea nourată, se mişca încet-încet, târându-şi cu greu picioarele după el. Întregul său chip era parcă încremenit. Părea o stâncă înnegrită de loviturile furtunilor. Şi în acea fiinţă trăiau numai ochii, dacă trăiau... Aceştia erau aţintiţi spre pământ, cu care se luptau picioarele lui greoaie...

Aşa se duceau cei doi, fără să vorbească ceva întreolaltă. După un târziu abia, când erau să se despărţească, studentul zise către tatăl său:

– Tată, când mai vii pe la mine?

– Ştiu eu, dragul meu?, oftă bătrânul părinte.

– Vai, tată, nu uita de mine, că eu mor de foame!

– Eh, scumpule, d‘apoi tu nu ştii ce nevoie e şi acasă? Şi acei de acasă, săracii, se uscă de foame ca şi tine. Şi, apoi, cum pot să vin aşa de des încoace, n-ai văzut, când ai fost, de Crăciun, acasă, ce-i cu maică-ta?

Studentul fu cuprins de un oftat prelung, întrerupt:

– E tot aşa de bolnavă mama cum am lăsat-o?

– Da, scumpule, da, ea nu mai are multe zile.

– Spune-i, tată, că eu am să merg în curând acasă, să caute s-o găsesc în viaţă.

– Ei, şi când găteşti şcoala?, întreabă tatăl său.

– Hm! Trebuie încă mult să muncesc.

– Câte ghimbazii ai amu?

– Şepte.

– Şepte!... Bre, d‘apoi îs multe.

– Multe, tată, şi grele!

– Şi, apoi, câte ai de gând să faci de toate?

– Câte?, replică studentul.

– Da, câte? Vreo zece-ansprezece? Ha?

Pe buzele tânărului se trezi un surâs amar:

– Încă una, tată, şi apoi mă duc la popie. Am să împlinesc dorinţa mamei.

– Caută, măi băiete, şi învaţă, învaţă din răsputeri, zi şi noapte, şi te roagă lui Dumnezeu poate ţi-o ajuta, că doară-doară îi scăpa la o bucăţică de pâne mai uşoară decât a noastră, că, Doamne, greu îi de trăit în vremea asta fără carte; îi duce-o şi tu mai uşor, şi noi. Nădejdea noastră e la tine. Opt suflete aşteaptă tremurând ajutorul tău.

Studentul, în vreme ce-i vorbea tatăl său, ţinea capul plecat în jos, căci ochii îi picurau lacrămi fierbinţi de milă...

Se despărţiră. Întâiul nenorocit îşi luă calea spre bordeiul celorlalţi şepte nenorociţi, iar al doilea, studentul, spre cvartir. Pe drum îl ajunse un coleg de al său, care începu să-l apostrofeze:

– Ascultă, onorabile, aşa-ţi păzeşti tu cinstea de student?!

– Ce-i?, tresări el.

– Cu cine mergeai mai adinioară? Cine era nespălatul ăla? Cum nu ţi-i ruşine să mergi cu un cerşitor?

– Taci, dragă, era tatăl meu. A fost la mine, mi-a adus ceva de ale mâncării şi eu l-am petrecut puţin, zise studentul către colegul său, apoi intră în cvartir şi începu să plângă cu amar...

Opt suflete nădăjduiau ajutorul lui...

Opt nenorociţi aşteptau mângâierea lui.

Opt chinuiţi aşteptau de la dânsul alinarea durerilor lor...

Şi el... se simţea şi mai nenorocit decât ai lui de acasă“[136].

Despre casele, ocupaţiile şi portul solcanilor

Există, pentru Solca, trei perioade distincte, care ţin de regimul de proprietate asupra vetrei de sat şi a ocinei străbune, respectiv perioada răzăşească, cea mănăstirească şi cea bucovineană.

Răzeşii Solcii l-au avut drept cârmuitor, drept „vlad” – cum este numit în primele documente de cancelarie voievodală, pe Şandru Gherman Lazea, secondat de Cârstea Horaeţ, care, aşa cum sugerează vag documentele, putea fi fratele lui Şandru, deşi postura de ultim născut este mult mai credibilă, mai logică, dacă ţinem cont de notorietăţile acelor vremuri.

Răzeşii solcani îşi construiau case din lemn, în două ape, „cu acoperişuri în povârniş, făcute din şindrilă, şi aceasta s-a născocit din pricina ninsorilor mari, pentru ca zăpada să nu se poată aşeza pe ele; toate casele au coşuri şi sobe”[137]. Dar statutul răzeşesc al Solcii încetează, în mare parte, în 7 martie 1502, când Luca Arbore cumpără părţile rubedeniilor sale şi îşi întemeiază curţi, zidind şi o superbă biserică, la Solca Mică, vatră de sat care, ulterior, avea să poarte numele ctitorului, Arbure sau Arbore.

Luca Arbure şi-a adus, la noua moşie, cu siguranţă şi un număr neprecizat de iobagi, probabil din rândul prizonierilor dobândiţi la Codrul Cosminului sau în raidurile prin sudul Poloniei, în care l-a însoţit şi pe Ştefan, dar şi pe fiul lui, Bogdan.

Povestea Arburenilor, deşi v-am mai spus-o, a fost relatată, în 1893, şi de parohul bisericii din Milişăuţi, Vasile Tomiuc, dar fără a face precizări asupra şerbiei, introdusă de Luca Arbure, începând cu anul 1502:

„Familia domnească Arbure era, pe atunci, avută şi puternică. Voievodul Bogdan, tatăl lui Ştefan cel Mare, dărui unui Arbure, muntele Giumalău. Sub Ştefan cel Mare, familia Arbure era foarte avută, onorată şi cu mare vază. Luca Arbure cel Mare (N.N.: Vasile Tomiuc se înşeală,

---

[136] TOROUŢIU, Ilie E, *Chipuri*, Tipografia „Carmen“, 1912

[137] PAUL DE ALEP, *Călători străini despre ţările române*, vol. VI, pg. 300

pârcălab de Neamţ fiind tatăl lui Luca, Ivan Arbure, fost diac domnesc; deci, nici vorbă de „familie domnească” în cazul Arburenilor); în mai mare vază era fiul său sub Bogdan Vodă.

Ca instructor şi povăţuitor al lui Ştefan cel Tânăr, el purta domnia; avea, deci, dară cea mai mare înrâurinţă, dacă nu poate întreaga putere.

Ştefan Vodă, învăţăcelul lui, îl decapită, însă, la Hârlău, în luna lui Aprilie 1523, tot în acelaşi an, el jertfeşte şi pe fiii lui Arbure: Teodor şi Nichita, prin sabie.

Ce crimă a comis Luca Arbure că învăţăcelul său însuşi a lăsat să-l decapiteze, aceasta nu se află nicăieri în condicele moldoveneşti, ci numai simplu, „pentru trădare de patrie”.

Înscenat-a Arbure o conspiraţiune sau ba? Totuşi, la anul de după decapitarea lui, la 2 Septemvrie 1524, a izbucnit o conspiraţiune, ţara, însă, a venit lui Ştefan întru ajutor şi boierii au fugit în ţări străine. Coste pârcălab, Ivaşco mare vornic, Simion vistiernicul şi mulţi alţii au fost prinşi şi decapitaţi la Roman.

După 16 ani, iarăşi se iveşte în istoria Moldovei o odraslă a familiei Arbure, care, cu conjuraţii săi, a omorât pe Vodă Ştefan Locustă, în odaia sa de dormit, în Cetatea Suceava, la 1 August 1540.

Moşia Arbure au moştenit-o, de la Luca Arbure, 6 copile ale lui, adică Odochia, Sofiia, Nastasia, Stanca, Maria şi Ana.

Sub stăpânirea lui Petru, în anul 1576, ele au împărţit între olaltă averea rămasă după Luca Arbure.

Ana a moştenit satul Arbure (Solca de jos), cu biserica zidită, curtea domnească, un pomet, dreptul slatinei şi o moară pe râuleţul Solca. Dar, deoarece Ana nu avusese copii, dărui moşia Arbure nepoatei sale, Paraschiva, fiicei Odochiei, nepoatei lui Luca Arbure, şi soţia lui Grigore Udre chiorul.

Odochia, cu fiica sa Nastasia, soţia lui Teodor Turca (N.N.: Turcea, străbunul Turculeţilor), a schimbat moşia lor cu George Mogilă, mitropolitul din Suceava”[138].

Urmaşii lui Şandru Gherman, dar şi cei individualizaţi din ramura lui Luca Arbure, care deţineau părţi de sate sau chiar sate întregi prin alte părţi ale Moldovei, s-au stabilit la moşiile lor nevândute, cazul exponenţial fiind al lui Bogdan Herman, ginerele lui Ivul Solca, cel care a întemeiat, în valea Moldovei, satul care îi poartă numele, Bogdăneştii, populându-l cu solcani, urmaşii acestora păstrându-şi numele chiar şi astăzi.

În perioada mănăstirească, începută în 13 martie 1615, nu mai exista, în vatra satului, nici un solcan răzeş, satul pustiidu-se cu totul şi devenind selişte în 1622, când Ştefan Tomşa îl repopulează. Numai că noii solcani, robi sau iobagi (vecini), nu mai deţineau, precum răzeşii de odinioară, nici o fâşie de pământ, aşa că nu mai aveau nici motivaţia de a-şi dura gospodării temeinice, pe care să le lase moştenire urmaşilor, casele lor fiind, în epoca mănăstirească, „colibe mici şi împrăştiate care pe unde, cele mai adeseori lipsite de grădină, de curte şi de fântână”[139].

Ocupaţiile solcanilor au fost în general aceleaşi, de-a lungul timpului, creşterea animalelor, apicultura şi o brumă de agricultură de subzistenţă, înspre Solca Mică („ară puţin, seamănă puţin şi, totuşi, culeg mult”[140], „obişnuieşte să semene doar atât cât are nevoie până la începutul anului următor”[141]), dar ocupaţiilor lor tradiţionale li s-au alăturat, de-a lungul timpului, „industriile” călugăreşti, precum valorificarea slatinilor, fabricarea berii şi chiar fabricarea sticlei, „pentru alişverişu şi tragerea banilor în ţară”[142].

---

[138] TOMIUC, Vasile, *Istoria bisericei şi a satului Arbure*, în „Gazeta Bucovinei”, Anul III, nr. 21, Duminică 14/26 Martie 1893, pag. 1
[139] BALŞ, Vasile, *Descrierea Bucovinei şi a stării ei lăuntrice*, 1780, al. 34, pg. 345
[140] CANTEMIR, op. cit., pg. 201
[141] BALŞ, op. cit., pg. 346
[142] IOSIF II, *Orânduiala de pădure pentru Bucovina*, 1786, Direcţia Silvică Suceava 2001, pg. 38

Ocupaţiile străvechi, specifice românilor munteni, aveau să se păstreze, de-a lungul veacurilor, determinând şi o conservare a portului, mereu pus în legătură, în sensul determinării, de ocupaţii. „În imaşurile ce or fi rânduit în codru şi locurile de păşunatu… păstoriu şi păzitoriu de vite" , mereu înarmaţi, inclusiv cu topor, „pentru siguranţia şi apărarea despre lupi"[143], „unii erau cu cuşme ţurcăneşti, alţii cu pălării şi alţii cu comănace, şi toţi cu pene în ele, pare-mi-se că de vultur ori de huhurez de codru, şi nici unul nu avea cuşmă, pălărie ori comănac sus, pe frunte, ci apăsat pe sprâncene… Toţi aveau trăişti, unii de piele, alţii de lână… Cămeşile şi peptarele lor erau, la toţi, ca la ciobani, adică negre"[144], datorită fierberii în zăr, pentru a nu fi pătrunse de umezeala ploilor, a sloatelor şi a ninsorilor timpurii.

Deşi majoritari în Solca, în perioada Bucovinei istorice (două treimi, faţă de o treime), românii solcani adoptaseră multe dintre modelele nemţeşti, inclusiv în construcţia de case, inclusiv în port, cu consecinţa renunţării la industriile casnice tradiţionale, dar şi la straiele ţărăneşti, solcanii devenind ceea ce, în fond, şi erau, adică târgoveţi. Târgoveţi de provincie, dar târgoveţi, cărora noua staţiune climaterică, de cură şi de odihnă le arăta o lume nouă, adică o civilizaţie ademenitoare, la care au subscris fără prea multe mofturi, în ciuda poporonasmului „naţional", predicat în urbe de câţiva învăţători, de preoţi şi de politicieni dornici de reprezentativitate.

Solca devenise, mai ales între cele două războaie mondiale, un adevărat târguşor austriac, ocupat, la periferii, şi cu agricultura, dar o agricultură de tip şi de eficienţă germane, dovadă fiind şi vitele de rasă, crescute de gospodarul Vasile Mereuţă, cel care şi-a văzut gospodăria arsă, într-un ceas de cumpănă a vieţii, pe la sfârşitul secolului al XIX-lea.

Solca era, câtă vreme a funcţionat ca staţiune climaterică, un loc de vis, o realitate a visului, spulberată, în cele din urmă, de haosul contemporaneităţii noastre.

„Ruşinea de la Solca"

Târguşorul Solca a avut, întotdeauna, o industrie care să-i asigure renumele. La început, adică imediat după zidirea mănăstirii, a funcţionat, în vecinătatea acesteia, „berăria", adică o fabrică de bere, exploatată de sfinţii călugări, tot ei exploatând şi renumitele slatine ale locului.

După venirea austriecilor, s-a deschis, la Solca, o fabrică de sticlă, cu producţie destinată, în întregime, exportului în Imperiul Otoman, apoi, în a doua parte a secolului al XIX-lea, Staţiunea climaterică, dezvoltată în două etape, de E. Beilich şi de H. Poras, pe baza capitalului privat, a ajuns renumită în întregul imperiu austriac, determinând şi un anume tip de civilizaţie („civis", în latină, înseamnă „încetăţenirea principiilor şi rezultatelor ştiinţifice de tot felul şi aplicarea lor practică în societate"[145]), adeseori privită cu ironie de naţionaliştii români, dar, în mod sigur, mult superioară civilizaţiei de tip preistoric, cea atât de specifică, încă şi astăzi, spaţiului românesc. Şi tocmai din pricina acestei civilizaţii, care ţinea de o anume contemporaneizare a târguşorului cu Europa acelor vremuri, utopiile naţionaliste, de tipul Cabinetului de lectură „Sentinela poporului" sau Casa Naţională, n-au prea avut trecere în faţa românilor solcani, care aveau parte, pe parcursul fiecărei veri, de feerii estivale (aşa se numeau pe atunci) extraordinare.

[143] IOSIF II, op. cit., pg. 37
[144] PORUMBESCU, Iraclie, op. cit., pg. 68
[145] Glasul Bucovinei, Anul XX, Nr. 4998, Joi 4 Februarie 1937, pag. 1

Solcanii nu erau, din cale-afară, pătrunşi de sentimentul naţional, ei având parte, prin introducerea elementelor de civilizaţie apuseană, de un europenism benefic şi confortabil, dezvoltat ca atare şi în perioada interbelică:

„La finea anului 1936, s-a inaugurat, în comuna Solca, noul **abator comunal**. Acesta este încă una din operele gospodăreşti ale prefectului de Suceava, domnul **Dimitrie Cojocariu**.

Cu ocazia inaugurării, domnul prefect Cojocariu a constatat că Societatea culturală „Sentinela Poporului" din Solca, deşi se străduieşte, de 45 de ani, să clădească un cămin cultural, deşi are parcelă în centrul oraşului, deşi are piatra şi vreo 70 mii cărămizi, deşi are adunate încă 20 mii lei, totuşi încă nu poate ajunge la un rezultat. Listele de subscripţie lansate, precum şi cărţile poştale încă nu aduc un venit real.

Impresionat de această situaţie, domnul prefect Dimitrie Cojocariu, cu ocazia sărbătoririi domnului Ministru Ion I. Nistor, fiind în Cernăuţi şi fiind de faţă domnul deputat de Suceava, prof. univ. Dr. Alexandru Ieşan, rugat fiind de domnul Valerian Doboş-Boca, un cunoscător al nevoilor solcane, ca să preia domnia sa, în numele judeţului Suceava, construirea acestui cămin cultural, cu o anexă de baie populară şi cu dispensar, domnul prefect Dimitrie Cojocariu, aflând că, pentru aducerea sub acoperiş, această lucrare nu va întrece suma de 200.000 lei, a promis că va griji ca această sumă să fie trecută în bugetul judeţului Suceava, iar încă în toamna anului acestuia ne va invita la sfinţirea clădirii.

Noi nu putem decât să-l felicităm pe domnul prefect al Sucevei că, în privinţa activităţii şi solicitudinii pentru interesul obştesc, nu se dezminte şi-i urăm succes la această nouă operă cetăţenească, urându-i să fie într-un ceas bun şi cu noroc!"[146].

Deşi insistase, pe lângă autorităţi, în favoarea Casei Naţionale din Solca, Valerian Doboş-Boca (prietenul sucevean al lui Mircea Streinul, administratorul Universităţii din Cernăuţi, monograf, autor al cărţilor „Călăuza Cetăţii Suceava, 1929, „Cetatea Suceava", 1938, „Târgoveţii Siretului din anul 1789", 1937, „Din trecutul Sucevei de altădată", 1938), cândva iniţiator al proiectelor de modernizare a târguşorului Solca, nu putea trece cu vederea „**Ruşinea de la Solca**"[147], pe care o înfierează violent, dar drept, responsabil:

„Va rămâne în analele în analele tuturor ruşinilor naţionale ale comunei Solca faptul că, în decurs de 45 ani, această comună încă nu şi-a creat Casă Naţională proprie. De vină e poporul sau intelectualii, conducătorii lui? Nu se simte, oare, nevoia? Cum de nu se simte, oare, nevoia unei Case Naţionale, într-o comună a cărei jumătate din populaţie e românească, pe când cealaltă e compusă din nemţi, jidani şi ce a mai adus vremea şi stăpânirea de altădată?

Cum să fie nevoie, când numai conştiinţa trează menţine naţionalismul şi naţionalitatea?

Să fie de vină poporul, mai ales că e sărac, sau sunt de vină intelectualii? Că de mijloace nu se pot plânge!

Bani s-au strâns, în decurs de jumătate de veac. S-au irosit, însă; nu-i nimic. S-au strâns alţii; i-au păpat băncile, nu-i nimic. S-au strâns, iar, alţii.

S-a obţinut o parcelă, în centrul târgului, unde jurau bacşişarii că piaţă o să fie în veci. **A donat** un (Dumnezeu să-l ierte!) binefăcător, senatorul **Teofil Lupu**, 70.000 de cărămizi. S-a pus temelia din piatră.

Casa Naţională a Societăţii „Sentinela poporului" din Solca a condus-o, vrednic între vrednici!, destoinicul preşedinte **Ilarion Grigorovici**, dirigintele Poştei. Ocupat, însă, peste măsură, cu serviciul, al cărui apostol de conştiinciozitate şi omenie este, a demisionat, când a văzut că intelectualii români – cu numele! – nu-l secondează.

Şi, ce se vor face cu Casa Naţională, e o întrebare!

---

[146] Glasul Bucovinei, Anul XX, Nr. 4998, Joi 4 Februarie 1937, pag. 3
[147] Glasul Bucovinei, Anul XX, Nr. 5135, Sâmbătă 21 August 1937, pag. 3

Am trecut, deunăzi, prin Solca şi am surprins-o încă în somn. Prin cămaşa străvezie a somnului şi a zorilor de ziuă, am văzut fosta piaţă, pentru a cărei desfiinţare am luptat cu toate greutăţile şi primejdiile, prefăcută în rai de grădiniţă. Am admirat stăruinţa de pildă a brigadierului **George Mihoreanu**, care a transformat toloaca parcului comunei într-o serie de alei occidentale, în peluze, straturi cu flori, pe care le străjuiesc pompe moderne.

Deci, se poate face!

Chiar oamenii, cu care m-am pieptuit, odată, au realizat un program, pe care nu căutam să-l înfăptuiesc eu, ci care se cerea înfăptuit de oricine! Nu pot decât să felicit conducerea actuală a Primăriei şi Oficiul de cură şi turism, că-şi înţeleg aşa de perfect menirea, căci nu e cinstea iniţiativei mai mare ca cea a realizării!

Şi atunci, dacă s-au putut crea toate acestea cu oameni de omenie, prieteni mai noi şi mai vechi, dar şi duşmani trecători, de ce, când satul are intelectuali, oameni cu tragere de inimă, Casa Naţională să fie numai o hidoasă risipă de 70.000 cărămizi, dezgolită ca o cadână pe terenul din faţa Judecătoriei?

Cine trece, vede; cine vede, cugetă. Şi cine cugetă ceea ce am simţit eu, deunăzi, când am trecut prin Solca, va condamna intelectualii; în cazul ruşinii de faţă, sunt, oare, intelectuali în Solca?! – din Solca!

Domnilor, ce fac intelectualii?! Ce sace „Sentinela poporului”? „Au murit sau numai dorm”?

Dacă intelectualii din Solca sunt sentinela poporului, să se scoale! De altfel, ruşinea Casei Naţionale din Solca va cădea pe obrazul lor! Şi ruşinea rămâne veşnic ruşine! / **Valerian Doboş-Boca**”.

În cele din urmă, Casa Naţională, adică fosta Casă de Cultură şi actuală bibliotecă din Solca s-a realizat, cu sprijin prefectural, mai ales că toamna anului 1937 era marcată de o violentă campanie electorală, în care unele dintre promisiuni urmau să capete contururile realităţii.

Despre Solca începuturilor roşii

În anii în care paginile întâi ale ziarelor se deschid cu titluri precum „Pacea lumii… Pe marginea declaraţiilor lui Stalin” sau „Nici o milă pentru saboteuri”, când mamele din întreaga regiune Suceava aşteapt să afle, din pagina 3 a ziarului judeţean, „Lupta poporului”, dacă le-au venit sau nu „scrisori de la prizonierii din URSS”, când Bucovina este sfârtecată de creionul de tâmplar al lui Iosif Visarionovici Stalin, când „muncitorii de la fabrica de cherestea Solca depun eforturi mari pentru depăşirea programului”[148], iar lumea faptului divers înregistrează înfiorată „oribila crimă din comuna Solca”[149], teroarea şi entuziasmul prostesc se intersectează, zi de zi, şi stâng luminile de pe cer.

Oamenii de fiecare zi a Solcii, muncitorii de la fabrica IPEIL, „au primit cu entuziasm chemarea la întrecere a muncitorilor ceferişti de la „Griviţa Roşie”… când muncitorii de la fabrica de cherestea Cacica i-au provocat la întrecere în cinstea zilei de 1 Mai”, competiţie truditoare în care se afirmă „circularistul **Rotaru Eugen**, împreună cu neobositul şi harnicul **Gheaţă Vasile**, ajutor circularist”, care depăşesc, zilnic, norma, dar şi gateristul „**Şaiu Vasile**, împreună cu echipa sa”, dar şi „echipa lui **Gâgâlici Gheorghe**, la gaterul I”, cea deja menţionată lucrând la gaterul II. La fel de merituoşi, „pe frontul muncii” s-au dovedit a fi mecanicul

148 Lupta poporului, Anul I, nr. 33, Luni 3 Februarie 1947, pp. 1, 3
149 Lupta poporului, Anul I, nr. 32, Duminică 2 Februarie 1947, pg. 4

Lazarovici Carol şi şeful de depozit **Gheorghe Turculeţ**, dar, în ciuda excesului productiv de sudoare, „la fabrica de cherestea Solca sunt o serie de lipsuri, care trebuie înlăturate", chiar dacă nu ţin de productivitate şi de calitate, ci de „munca de agitaţie, de mobilizare şi a muncitorilor", care încă este slabă.

„Oribila crimă", comisă „în seara zilei de 29 Ianuarie 1947", când „indivizi necunoscuţi au pătruns în locuinţa comerciantului **Cosman Mayer** din Comuna Solca, judeţul Suceava", în scop de jaf, maltratând victima, „tăindu-i nasul, urechile şi organul genital", a cutremurat lumea, mai ales că bietul comerciant a şi murit, deşi „banditii aufost surprinşi de poliţie şi, după un schimb de focuri de armă, principalii făptaşi au fost arestaţi. Iată numele lor: **Grosu Vasile**, fost gardian public, **Filimon Nicolai**, cismar, **Bâcu Gheorghe**, croitor. **Florea Vasile**, agricultor, a reuşit să dispară, fiind urmărit de poliţie şi organele jandarmereşti".

Numai bunul Dumnezeu poate şti ce s-a întâmplat, la Solca, în mod real, în seara zilei de 29 ianuarie 1947, ce nevoie cumplită de răzbunare i-a împins pe cei patru gospodari solcani la comiterea unei crime, când ştiut este că oamenii care o duc, în general, bine nu prea simt nevoia unor violenţe iresponsabile. Pe de altă parte, poate fi vorba şi de o monstruoasă crimă, determinată de consumul exagerat de alcool, dar nu ne putem pronunţa într-o privinţă sau alta, ştiută fiind metoda înscenărilor de delicvenţă penală pentru adversarii violentului regim politic, năpustit asupra puterii.

În plan european, încă nu se decisese dacă rămâne „Germania stat unic sau federativ", când descoperim, în vizită, „Ansamblul artistic al Consiliului Judeţean Sindical Suceava printre asiguraţii de la preventoriul „Filimon Sârbu" din Solca"[150].

Numele meritoşilor doctori E. Beilich şi H. Poras fuseseră deja uzurpate de Filimon Sârbu, unul dintre ilegaliştii comunişti mitizat excesiv.

Ansamblul sucevean era condus de un muzician de marcă, profesorul **Grigore Macovei**, care nu a avut nici o ezitare de a trece, din „Straja Ţării", în PCR, schimbând repertoriul, dar şi nu clocotul omagial al spectacolelor. „Programului de coruri, cu acompaniament de orchestră, i-a urmat piesa „Jurământul", reprezentată, cu multă maturitate, vioiciune şi pricepere în interpretare, de către colectivul artistic al Sindicatului Salariaţilor Publici din Suceava". NU puteau lipsi, desigur, nici cuvântările, rostite cu atâta patriotism şi cu atâta grijă de popor, de-a lungul vremilor şi orânduirilor politice, de trubadurii platelor înşiruiri de cuvinte, dar veşnici provocatori de „entuziasm general". „Din scurtele cuvântări rostite, din entuziasmul general ce a stăpânit sala plină până la refuz, ca şi din simbolicul buchet de flori, predat conducerii ansamblului din partea spectatorilor, s-a putut desprinde o constatare îmbucurătoare: manifestarea artistică, ce a avut loc în Solca, s-a petrecut sub semnul înfrăţirii prin artă a tuturor celor ce muncesc cu braţele şi cu mintea, aşa cum au stabilit-o, prin repetate lozinci, participanţii". Clar, nu?

În tot parcursul lunii iulie a anului 1948, o parte „locuitorii din Solca muncesc voluntar la înfrumuseţarea oraşului"[151], partea implicată fiind formată „din oamenii conştienţi ai oraşului Solca", care chiar au făcut treabă bună. „În parcul staţiunii, la cimitirul eroilor sovietici, s-au plivit mormintele, ca semn de cinste eroilor căzuţi în lupta pentru eliberarea omenirii de sub jugul fascist" şi, desigur a… „eliberării" României de două dintre privinciile sale istorice.

„În grădina din centrul oraşului, o altă echipă de voluntari a sădit flori, dând un aspect mai viu parcului. Tot prin muncă voluntară, membrii corpului didactic, în special, şi elevii, veniţi în vacanţă, de la şcolile secundare, au plivit o pepinieră, care a fost făcută, tot prin muncă voluntară, în primăvara acestui an.

Beciul unei clădiri dărâmate a fost curăţit, de piatra care se poate întrebuinţa la o clădire nouă, iar golul a fost nivelat cu pământul, urmând ca, tot prin muncă voluntară, să se amenajeze o grădină, acolo unde, cu câteva zile în urmă, erau ruinele războiului.

---

[150] Lupta poporului, Anul II, Nr. 297, Joi 22 Iulie 1948, pag. 2
[151] Lupta poporului, Anul II, Nr. 313, Duminică 8 August 1948, pag. 3

S-au evidenţiat în munca voluntară locuitorul **Budei Alexandru** şi funcţionara **Vasilcanu Olimpia**".

Solca era, ca şi în anii Bucovinei istorice, capitală de plasă şi trebuia să arate frumos. Din nefericire, în vara anului 1948 au căzut ploi abundente, mai ales în lunile iunie şi iulie, iar din pricina asta, „o doleanţă a apicultorilor din Plasa Solca"[152], formulată de **Traian Georgescu**, viza aprobarea, la preţul oficial, a „cantităţilor de zahăr necesare hrănitului stupilor peste iarnă… cât mai curând, pentru ca albinele să fie hrănite, atâta timp cât vremea se mai menţine frumoasă şi când această operaţie se poate face în bune condiţiuni".

În anul 1949, Solca avea propriul ei ansamblu artistic, după cum povestea, într-o corespondenţă, **Constantin Constantinescu**, ansamblu condus muzical muzical de **Corlăţeanu Vasile** şi coregrafic de **Emilia Strugaru** şi care, în 3 aprilie 1949, a putut fi admirat, în cadrul unui „Festival cultural-artistic prezentat de **Ateneul Popular din Solca**"[153]. „Programul bogat şi bine ales a fost urmărit, cu încordată atenţie, de cei 400 spectatori. Tov. **secretar al primăriei, Sandiuc Gheorghe**, a conferenţiat despre „Congresul intelectualilor din RPR pentru Pace şi Cultură". Corul mixt, de sub conducerea domnului **Corlăţeanu Vasile**, a prezentat un repertoriu de 10 cântece muncitoreşti şi populare. Sub conducerea tov. **Strugaru Emilia, s-au executat dansuri ruseşti**, care au impresionat foarte mult. Festivalul a luat sfârşit cu piesa de teatru „Fiul nostru", interpretată de UTM-işti".

Dincolo de „educaţia prin muncă" şi de violenţele propagandistice ale aşa-ziselor manifestări „cultural-artistice", şi la Solca se instaura teroarea, de cele mai multe ori prin obligarea la complicitate, de partea organelor de represiune, au unor oameni obişnuiţi, folosiţi ca „asesori populari", în cadrul „tribunalelor populare" disciplinate şi obediente.

Asesorii pentru Solca, aleşi dintre solcani, cliteni şi poienari, în 15 mai 1949, erau: **VASILENCIUC** Dumitru, **BAHAN** Ion a N., **BUCEVSCHI** Ana, **IACOBAN** Ilie, **BOLOCAN** Nicolai, **RUSU** Reveica, **FILIPESCU** Constantin, **GABOR** Ilie, **HOSOVSCHI** Maria, **LUPU** Vasile, **BAHAN** Ion a Şt., **ANDRONIC** Valerian, **FLOREA** Vasile, **REICHMAN** Leon, **SĂVESCU** Maria, **COTURBAŞ** Vasile, **VALASCIUC** Vasile, **BUDEI** Domnica, **BALAŞ** Andrei, **VALASCIUC** Mihai, **TOROUŢI** Nicolai, **HOJBOTĂ** Luchian, **COLŢUN** Margareta, **GABOR** Nicolai, **BUCHIAN** Gheorghe, **HOJBOTĂ** Vasile, **SOLCAN** Stela, **COZMACIUC** Eugenia.

În acelaşi timp, muncitorii fruntaşi de la fabrica de cherestea IPEIL Solca, au fost premiaţi cu „haine şi pântezuri" **Ghiaţă Vasile, Rotaru Eugen, Tincu Vasile, Florea Gheorghe** şi **Torouţi Ilie**, de către însuşi directorul fabricii, **Lupăescu Nicanor**.

Dar transformările cu adevărat revoluţionare, din perspectiva roşie a vremii, aveau să înceapă, duminică, 29 mai 1949, când, „în orăşelul Solca, din judeţul Suceava, a luat fiinţă **primul Magazin de Stat**"[154], desigur că „în cadrul luptei pentru ridicarea de trai al oamenilor muncii, prin grija Organizaţiei Judeţene PRM".

Magazinul, numit „**Jijia**" (de unde şi până unde?!) a fost inaugurat, în prezenţa „organelor politice şi administrative din localitate", sub direcţiunea „**tov. Manas Iosub"**. Corespondenţi entuziaşti ai al ziarului „Lupta poporului", în Solca, erau alţi „**tov.", Clainer Osias, Mihai Bohatereţ, Viorica Bohatereţ** şi **Eusebiu Costineanu**, ultimul tânăr cărturar bucovinean de perspectivă, în ultimii ani ai Bucovinei istorice, îmbrâncit, se vede treaba, de valurile tulburi ale istoriei tocmai la Solca.

Între timp, pentru că „şcoala elementară din Solca a fost, până mai deunăzi, într-o stare de nedescris. Acoperişul complt putred… sobele sfărâmate" etc., s-a implicat Comitetul Provizoriu al oraşului, care, împreună cu conducerea şcolii, a reparat şcoala. „Acoperişul a fost cârpit cu draniţe noi, făcute prin muncă voluntară. La fel, au fost reparate şi puse la punct sobele, iar

152 Lupta poporului, Anul II, Nr. 372, Sâmbătă 16 Octombrie 1948, pag. 3
153 Lupta poporului, Anul III, Nr. 515, Sâmbătă 9 Aprilie 1949, pag. 2
154 Lupta poporului, Anul III, Nr. 358, Joi 2 Iunie 1949, pp. 1, 3

interiorul şi exteriorul şcolii au fost văruite. Deoarece această şcoală nu era destul de încăpătoare pentru adăpostirea tuturor elevilor de şcoală, s-au luat, din timp, măsuri pentru a se înlătura acest neajuns. S-au amenajat două camere din clădirea Ocolului Silvic şi s-au pus la dispoziţia şcoalei”[155]. Desigur că, „în şcoala nouă, elevii studiază cu râvnă viaţa şi opera tovarăşului Stalin”, iar „Comitetul Subfilialei „Crucea Roşie” din Solca, lărgind câmpul activităţii sale, a înfiinţat câte o secţie de „Crucea Roşie” la Şcoala elementară, la Comitetul orăşenesc, la fabrica de bere „Doborogeanu Gherea” (N.N.: nu de pomană a fost şi birtaş marele cărturar!) şi una în comuna Arbore”[156].

La alegerile care vor urma, spre sfârşitul anului următor, în 3 decembrie 1950, solcanii vor vota, în unanimitatea cea mai unanimă, cu „tovarăşul Colonel Neagu Andrei”, iar „vestea tov. deputat Neagu Andrei va sta de vorbă cu alegătorii a dunat multă lume în sala de festivităţi a Comitetului Provizoriu al oraşului Solca”[157]. Aferim, şi pe baza experienţei de până astăzi.

Bibliografie

ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE, *Documenta Romaniae Hostorica, A. Moldova*, vol. I-XIX, Bucureşti, 1975-2000

AŞSP, *Călători străini despre ţările române*, vol. I-IX, Bucureşti, 1979

BALAN, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. I / 1507-1653, Cernăuţi 1933

BALAN, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. IV / 1720-1745, Cernăuţi 1938

BALŞ, Vasile, *Descrierea Bucovinei şi a stării ei lăuntrice*, 1780, Rădăuţi, 2000

BLAGA, Lucian, *Trilogia cosmologică*, Ed. Minerva, 1988

BUDAI-DELEANU, Ion, *Trei viteji*, în „Junimea literară”, Anul XV, 1926, nr. 3, 4

CANTEMIR, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Bucureşti, 1967

CIONCA, Nica, *Scrisorile lui Iraclie Porumbescu*, Bucureşti 1999

CORFUS, Ilie, *Însemnări de demult*, Ed. Junimea, 1975

COSTIN, Miron, *Letopiseţul ţării Moldovei, de la Aaron-Vodă încoace, de unde este părăsitu de Ureche vornicul de Ţara de Giosu, scosu de Miron Costinu vornicul de Ţara de Giosu, în oraşul Iaşi, în anul de la zidirea lumiei 7183, iar de la Naşterea Mântuitorului lumii, lui Iisus Hristos, 1675*, Cernăuţi, 1995

DAN, Dimitrie, *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, Viena 1912

GRĂMADĂ, Ion, *Jurământul Ţării la 1777*, în „Cartea sângelui”, Gr. Edit. „Ion Grămadă” 2002

GRĂMADĂ, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. II, Editura Anima, 1996

GRIGORAŞ, Nicolae, *Ţara Românească a Moldovei până la Ştefan cel Mare / 1359-1457*, Bucureşti, 1984

HURMUZACHI, Constantin, *Chestia staţiunii balneare Solca*, în „Patria”, Anul II, Nr. 90/1898

IACOBESCU, Mihai, *Din istoria Bucovinei*, vol I, Ed. Academiei Române 1993

IOSIF II, *Orânduiala de pădure pentru Bucovina*, 1786, Direcţia Silvică Suceava 2001

IORGA, Nicolae *Neamul Românesc în Bucovina*, Rădăuţi 1996

JITARIU, Procopie, *Monografie folclorică a satului Berchişeşti*, Suceava, 2008

MARIAN, S. Fl., *Tradiţii poporane române din Bucovina*, Bucureşti, 1895

MARIAN, S. Fl., *Ştefan Tomşa şi Mitropolitul Crimca*, în „Tradiţii poporane române / din / Bucovina”, Bucureşti, 1895

MAZEREAN, Vartolomei, Condica mănăstirii Solca, Cernăuţi, 1887

MIHALY, I., *Diplome maramureşene din secolul XIV, XV*, Bucureşti, 1987

[155] Lupta poporului, Anul III, Nr. 656, Duminecă 25 Septembrie 1949, pag. 3
[156] Lupta poporului, Anul IV, Nr. 722, Luni 12 Decembrie 1949, pag. 3
[157] Lupta poporului, Anul IV, Nr. 1011, Joi 20 Noiembrie 1950, pag. 1

MITRIC-BRUJA, Dimitrie, *Solca*, în „Patria”, Anul III, Nr. 307, 308/1899
MITROPOLIA BUCOVINEI, *Averile bisericeşti din Bucovina*, Cernăuţi 1939
NECULCE, Ion, *O samă de cuvinte*, Chişinău, 1999
NICOLAE, Eugen, *Monede de cupru bătute în Oraşul Nou (Şehr al-cedid)*, în „Revista de numismatică”, nr. 2/2002
NISTOR, Ion. I, *Istoria fondului bisericesc din Bucovina*, Cernăuţi 1921
ONEY, George, *Belleten*, London, 1970
PANAITESCU, P. P., *Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova / Orânduirea feudală,* Bucureşti, 1964
PORUMBESCU, Ciprian, *Puneţi un pahar cu vin şi pentru mine*, Gr. Edit. „Ion Grămadă” 2003
PORUMBESCU, Iraclie, *Haiducul Darie şi moş Mateiu Bercheşanul*, în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu”, Cernăuţi 1898
PORUMBESCU, Iraclie, *Încă însurat nu fusesem*, în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu”, Cernăuţi 1898
PORUMBESCU, Iraclie, *Zece zile de haiducie*, în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu”, Cernăuţi 1898
PORUMBESCU, Iraclie, *Un episod hazliu din mănăstirea Putnei*, în „Scrierile lui Iraclie Porumbescu”, Cernăuţi 1898
PUMNUL, Arune, *Privire repede peste trei sute treisprezece din proprietăţile aşa-numite Moşiile mănăstireşti, din care s-a format măreţul Fond Religionar al Bisericii dreptcredincioase răsăritene din Bucovina*, Cernăuţi 1865
ROUX, Jean-Paul, *Syria*, Paris, 1980
SIMIONESCU, Ion, *Ţara Noastră*, Fundaţia pentru literatură şi artă Carol I, 1926
TOMIUC, Vasile, *Istoria bisericei şi a satului Arbure*, în „Gazeta Bucovinei”, Anul III, nr. 21, Duminică 14/26 Martie 1893
TOROUŢIU, Ilie E, *Chipuri*, Tipografia „Carmen“, 1912
URECHE, Grigore, *Letopiseţul ţării Moldovei*, Chişinău, 1998
XENOPOL, A. D., *Cuvântare festivă*, Iaşi, 1871
WERENKA, Daniel, *Topographie der Bukowina*, Czernowitz 1895

Călindariul poporului Bucovinean, Anul XIII, Cernăuţi, 1899
DEŞTEPTAREA, Anul IX, nr. 58, 29 Iulie / 11 August 1901, Anul IX, nr. 58, 29 Iulie / 11 August 1901, nr. 16 din 26 august / 7 septemvrie 1898, Anul X, Nr. 95, Joi 5/18 Decemvrie 1902, Anul IX, Nr. 4 din 14/27 Ianuar 1901
GAZETA BUCOVINEI, Anul II, nr. 55, Duminică 12/24 Iulie 1892, Anul I, nr. 19, Joi 4/16 Iulie 1891, Anul II, nr. 10, Duminică 2/14 Februarie 1892, Anul IV, Nr. 81, Joi 13/25 Octomvrie 1894, Anul IV, Nr. 86, Duminică 30 Octomvrie / 11 Noemvrie 1894, Anul V, Nr. 98, Dumenecă 10/22 Decembrie 1894, Anul II, nr. 28, Dumenecă 5/17 Aprilie 1892, Anul II, nr. 55, Duminică 12/24 Iulie 1892, Anul V, Nr. 11, Duminică 5/17 Fevruarie 1895, Anul VI, nr. 86, Duminică 27 Octomvrie / 8 Noemvrie 1896, Anul VII, nr. 8, Dumenecă 13 Mai / 30 Aprilie 1906, Anul V, Nr. 86, Duminică 29 Octomvrie / 10 Noiembrie 1895
GLASUL BUCOVINEI, Anul III, nr. 424, Luni 17 Mai 1920, Anul XX, Nr. 5013, Miercuri 24 Februarie 1937, Anul XVIII, No. 4573, Miercuri 5 Iunie 1935, Anul XX, Nr. 4998, Joi 4 Februarie 1937, Anul XX, Nr. 4998, Joi 4 Februarie 1937, Anul XX, Nr. 5135, Sâmbătă 21 August 1937
LUPTA POPORULUI, Anul I, nr. 33, Luni 3 Februarie 1947, Anul I, nr. 32, Duminică 2 Februarie 1947, Anul II, Nr. 297, Joi 22 Iulie 1948, Anul II, Nr. 313, Duminică 8 August 1948, Anul II, Nr. 372, Sâmbătă 16 Octombrie 1948, Anul III, Nr. 515, Sâmbătă 9 Aprilie 1949, Anul III, Nr. 358, Joi 2 Iunie 1949, Anul III, Nr. 656, Dumenecă 25 Septembrie 1949, Anul IV, Nr. 722, Luni 12 Decembrie 1949, Anul IV, Nr. 1011, Joi 20 Noiembrie 1950

PATRIA, Anul I, Nr. 24, Duminecă 24 August / 5 Septemvre 1897, Anul I, Nr. 49, Miercuri 22 Octomvre / 3 Noemvre 1897, Anul I, Nr. 55, Miercuri 5/17 Noemvre 1897, Anul I, Nr. 60, Miercuri 19 Noemvre / 17 Decemvre 1897, Anul I, Nr. 62, Duminecă 23 Noemvre / 5 Decemvre 1897, Anul I, Nr. 64, Vineri 28 Noemvre / 10 Decemvre 1897, Anul II, Nr. 166, Miercuri 19/31 August 1898, Anul II, Nr. 164, Miercuri 12/24 August 1898, Anul II, Nr. 215, Duminică 13/25 Decemvrie 1898, Anul III, Nr. 312, Vineri în 20 August / 1 Septemvrie 1899, Anul III, Nr. 319, Duminecă în 5/17 Septemvrie 1899, Anul III, Nr. 350, Duminecă în 21 Noemvre / 3 Decemvre 1899, Anul V, Nr. 26, Duminică 3 Aprilie n. 1910, Anul V, Nr. 15, Joi 24 Fevruarie n. 1910, Anul V, Nr. 39, Duminică 22 Maiu n. 1910

Iconografie